

GROEPSWERK

Onderzoek naar Groepswerk als generieke
methodiek van het grootstedelijk jongerenwerk

Portfolio Jongerenwerk aflevering 5

CREATING TOMORROW

Sanne Rumping
Judith Metz
Saïd Awad
Evelien Nijland
Willeke Manders
Dejan Todorovic
Jolanda Sonneveld
Rick Schaap

Colofon

Dit onderzoeksrapport is tot stand gekomen door een samenwerking van de jongerenwerkaanbieders, Combiwel, Dock, Streetcornerwork, IJsterk, SMD en The Mall de Baarsjes, de minor Jongerenwerk in de Grote Stad en het lectoraat Youth Spot van de Hogeschool van Amsterdam.

Auteurs: Sanne Rumping, Judith Metz, Saïd Awad, Evelien Nijland, Willeke Manders, Dejan Todorovic, Jolanda Sonneveld & Rick Schaap

Studenten van de minor Jongerenwerk in de grote stad 2014-2015: Björn Beerendonk, Boy Bertrand, Cheyenne Binnekamp, Dianne Meuleman, Diego Khodabaks, Fhausia Wijndal, Hilde Korving, Jaleesa Isselt, Juliant Kraus, Kaylee van Middendorp, Lisa-Jane Derks, Lisette Defourny, Lucianne Granneman, Maroussia Kortram, Mattheo van der Tuuk, Nicky Hooijmans, Rakesh Mahabier, Robin Prade, Tobias Polman, Zouhair Touali.

Deelnemers aan de leesgroep: Angela Bijker, Hannah van der Grient, Anneke van der Molen, Thea van Susteren, Iddegien Kok, Mohamed el Boulahfati.

Het lectoraat Youth Spot richt zich op de professionalisering van het jongerenwerk. Zij werkt bottom up (onder meer op basis van de 'tacit knowledge' van jongerenwerkers) met een open blik naar stedelijke, landelijke en internationale ontwikkelingen in de werelden van jongeren, samenleving, wetenschap en beleid. Het lectoraat Youth Spot wordt gevormd door Combiwel, Streetcornerwork, Dock, Jongerenwerk Utrecht (JoU), Roc van Amsterdam, Youth for Christ, Xtra welzijn, Participe, ContourDeTwern (R-newt), De Schoor, Dynamo, Jeugd en Jongerenwerk Midden Holland en de Hogeschool van Amsterdam.

Lectoraat Youth Spot, jongerenwerk
Amsterdams Kenniscentrum Maatschappelijke Innovatie
Hogeschool van Amsterdam
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
www.hva.nl/youth-spot

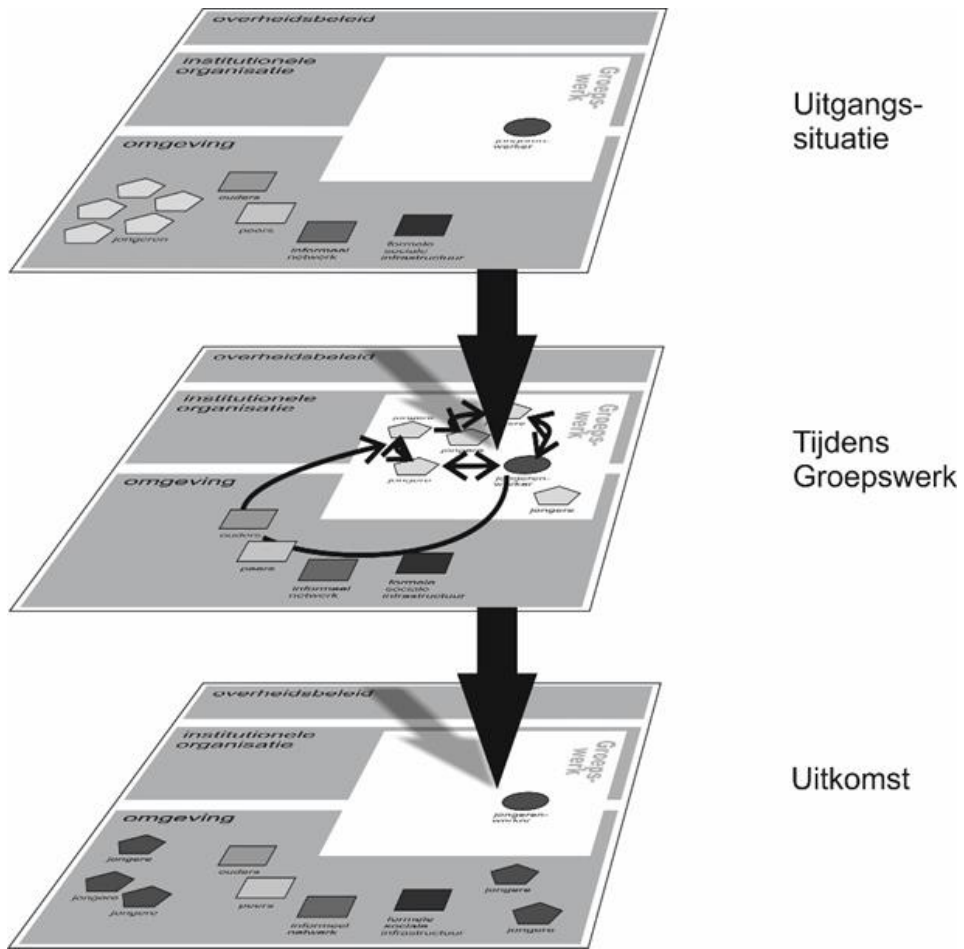
Copyright © 2017 Hogeschool van Amsterdam,
Overname van informatie uit deze beschrijving is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding.

Samenvatting en conclusies

Voor u liggen de samenvatting en conclusies van het onderzoek naar Groepswerk als werkwijze in het grootstedelijk jongerenwerk. De aanleiding voor dit onderzoek is dat de aandacht voor de begeleiding van groepen jongeren groter is dan ooit. Allereerst omdat zowel in het sociaal beleid als in het jeugdbeleid het versterken van participatie het uitgangspunt is geworden. Groepsgerichte werkwijzen zijn daarmee opnieuw in de schijnwerpers komen te staan. Een tweede reden waarom er veel aandacht is voor de begeleiding van groepen jongeren is omdat de huidige generatie jongeren opgroeit in een samenleving waarin de diversiteit nog nooit zo groot was. Via Groepswerk leren jongeren om te gaan met mensen die anders zijn inclusief de vaardigheden, omgangsvormen en sociale codes die daarvoor nodig zijn. Youth Spot, het lectoraat voor Jongerenwerk in de grote stad heeft daarom Groepswerk beschreven als werkwijze binnen het grootstedelijk jongerenwerk, gepositioneerd in de literatuur en op resultaten onderzocht. Inzet van het onderzoek is dat de uitkomsten de basis vormen voor een methodiekbeschrijving van Groepswerk binnen het jongerenwerk die door wetenschappelijk onderzoek is onderbouwd. De doelstelling van dit onderzoek luidt: *In bestaande praktijken binnen het jongerenwerk de werkzame bestanddelen van Groepswerk inzichtelijk en overdraagbaar maken om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren.*

Methode praktijkbeschrijving

Voor het beschrijven van Groepswerk als werkwijze binnen het jongerenwerk hebben wij gebruik gemaakt van de methode *Praktijkbeschrijving*, waar mogelijk in relatie tot beschikbare theorie en resultaten. Vertrekpunt voor het maken van de beschrijving is Groepswerk te beschouwen als sociale interventie. Groepswerk kan beschouwd worden als een sociale interventie omdat zij ingrijpt in zowel het leven van individuele jongeren als in de omgeving van die jongeren en als doel heeft om een positieve bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van jongeren. Onderstaand model vat Groepswerk als sociale interventie samen.

Figuur 1: Groepswerk als sociale interventie

Het onderzoek is uitgevoerd in zes praktijken van Groepswerk die een brede diversiteit in doelgroepen bereiken en verschillende doelen en werkwijzen hanteren. Daarmee is geprobeerd een goede afspiegeling van het groot stedelijke, professionele jongerenwerk in een multiculturele stad te bereiken. De uitkomsten zijn gebaseerd op een combinatie van documentanalyse, observaties, diepte-interviews, registratiegegevens, vragenlijsten, focusgroepen en literatuuronderzoek. Voor de materiaalverzameling en het maken van de enkelvoudige beschrijvingen is samengewerkt met docenten en studenten van de minor *Jongerenwerk in de grote stad* van de opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming van de Hogeschool van Amsterdam.

Achtereenvolgens beschrijven wij de kern van Groepswerk, de doelen in relatie tot de resultaten, de doelgroep, de pedagogische opdracht, Groepswerk aan de slag, de methodische uitgangspunten en de randvoorwaarden.

Kern

De kern van Groepswerk als generieke methodiek is het werken met groepen jongeren. Er is sprake van een groep in het Groepswerk als er minimaal drie personen betrokken zijn. Dit omdat er dan een zekere interactie tussen groepsleden kan optreden en er een autonoom groepsproces op gang kan komen (Van Stegeren, 1967). Via Groepswerk willen jongerenwerkers zoveel mogelijk de positieve functies van de groep laten gelden. Zo willen zij via Groepswerk een omgeving bieden waarin jongeren anderen ontmoeten, plezier maken, samenwerken, van elkaar leren, zich leren verhouden tot anderen, herkenning en erkenning vinden bij elkaar, nieuwe ervaringen opdoen en tot zelfinzicht en nieuw gedrag komen. De negatieve kanten van de groep, zoals pesten, machtsmisbruik en groepsdruk willen de leiders zoveel mogelijk tegengaan (Remmerswaal, 2005; Brown, 1979). Kenmerkend aan groepen jongeren binnen het jongerenwerk is dat jongeren er zelf voor kiezen om daarin te participeren. Immers, er is geen wettelijk kader of opvoeders die jongeren kunnen dwingen om te participeren (Metz, 2011). Uiteindelijke inzet van het Groepswerk is dat het bijdraagt aan de persoonlijke en sociale ontwikkeling van individuen en aan de ontwikkeling van de groep als geheel. De groep vormt enerzijds een leeromgeving voor individuele jongeren. In de groep kunnen individuele jongeren zichzelf ontdekken, zichzelf uiten, gedrag oefenen, en onderzoeken wat de impact daarvan is op anderen. Sociale interactie in een groep maakt het mogelijk om houdingen, gedragingen en gevoelens te veranderen. Jongeren wisselen ervaringen, standpunten en ideeën uit en ze beïnvloeden, stimuleren en corrigeren elkaar. De competenties die jongeren ontwikkelen in de groep kunnen zij bovendien ook inzetten in andere omgevingen (op werk, school) (Brown, 1979; Bolt & Van der Wekke, 2012; Schwartz, 1971; In Wohl, 2000). Tevens is Groepswerk een plek waar jongeren via een interactief proces (met behulp van inspirerende volwassenen) zelf vorm en betekenis leren geven aan de wereld om hun heen. Groepswerk draagt op deze manier bij aan de ontwikkeling van een rijk en groter wordende democratische cultuur (Coyle, 1948; Konopka, 1963; Berding in: De Winter 2000).

Doelen en resultaten

Allereerst hebben wij in beeld gebracht voor welke doelen Groepswerk een geschikte werkwijze is. Er is pas sprake van een doel van Groepswerk als aannemelijk kan worden gemaakt dat Groepswerk positief bijdraagt aan het realiseren van dat doel. Het realiseren van het doel wordt onderzocht door de resultaten van jongeren, aanbieders en opdrachtgevers te vergelijken. Bij

de resultaten van jongeren worden deelnemers van Groepswork vergeleken met niet-deelnemers aan Groepswork die wel deelnemen aan andere groepsactiviteiten. Deze vergelijking is mogelijk niet nodig omdat deelnemende jongeren wellicht geen alternatief hebben voor Groepswork of een niet-aansluitend alternatief. De vergelijking van de beoogde doelen van Groepswork met de gerealiseerde resultaten wijst uit dat Groepswork een gelaagde doelstelling kent. Groepswork kan bijdragen aan zowel de persoonlijke doelen van jongeren als de algemene doelen van het jongerenwerk. Terwijl jongeren met begeleiding van jongerenwerkers werken aan hun persoonlijke doelen, worden tegelijkertijd de algemene doelen van het jongerenwerk gerealiseerd. Ook blijkt uit de vergelijking tussen beoogde doelen en gerealiseerde resultaten dat Groepswork zes doelen heeft.

De zes doelen van Groepswork zijn:

1 Binding aan de samenleving

Groepswork draagt bij aan de binding van jongeren aan de samenleving. Onder binding aan de samenleving wordt verstaan: 'het herstellen of versterken van de maatschappelijke participatie van jongeren' (Sonneveld & Metz, 2015). Dit gebeurt op twee manieren: door middel van het aanbieden van vrijetijdsbesteding (vier van de zes organisaties) of het betrekken van jongeren bij de buurt (twee van de zes organisaties). Door jongeren te betrekken bij activiteiten in het jongerenwerk kunnen zij zichzelf ontwikkelen en deelnemen aan de samenleving. Deelname aan Groepswork is op deze manier op zich al een vorm van Binding aan de samenleving. De resultaten volgens de deelnemende jongeren staan weergegeven in Tabel 1. Deelnemers en niet-deelnemers geven in gelijke mate (29%) aan door deelname aan de groep te weten wat zij leuk vinden om te doen in hun vrije tijd. Er zijn meer deelnemers (30%) dan niet-deelnemers (3%) die door deelname aan de groep beter weten wat zij willen in de toekomst.

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage levert aan Binding aan de samenleving. In vervolgonderzoek kan Binding aan de samenleving verder worden geoperationaliseerd om hier verdere uitspraken over te doen. Op basis van de interviews met opdrachtgevers en aanbieders van Groepswork kan niet worden vastgesteld in hoeverre het gestelde doel op het gebied van binding aan de samenleving is behaald.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Binding aan de samenleving	Door deelname aan de groep... <ul style="list-style-type: none"> - weet ik wat ik leuk vind om te doen in mijn vrije tijd (29%) - weet ik beter wat ik wil in de toekomst (30%) 	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 1: Resultaten binding aan de samenleving.

2 Vorming

Groepswork draagt bij aan de vorming van jongeren. Het belangrijkste doel van vorming van jongeren is dat zij leren wat zij nodig hebben om uit te groeien tot een volwassene die op eigen benen staat, voor zichzelf zorgt, verantwoordelijkheid draagt, etc. (Douglas 1976, in: Sonneveld & Metz, 2015). Binnen Groepswork krijgt vorming veelal vorm doordat jongeren door deelname aan, of het zelfstandig ontwikkelen van, activiteiten zich ontwikkelen. De resultaten volgens de deelnemende jongeren staan weergegeven in Tabel 2. Zichtbaar wordt dat meer dan de helft van de jongeren (54%) meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Deelnemers geven ook relatief vaak aan als resultaat van het Groepswork geleerd te hebben te luisteren (38%), waar ze wel en niet goed in zijn (36%) en om hun eigen mening te geven (36%). Bij niet-deelnemers wordt minder gescoord, behalve op het onderdeel 'geleerd om te luisteren' (43%).

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage levert aan het doel Vorming. Op basis van de interviews met opdrachtgevers en aanbieders van Groepswork kan niet worden vastgesteld in hoeverre het gestelde doel op het gebied van vorming is behaald.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Vorming	Door deelname aan de groep... <ul style="list-style-type: none"> - heb ik meer zelfvertrouwen gekregen (54%) - heb ik geleerd om te luisteren (38%) - heb ik geleerd waar ik wel en niet goed in ben (36%) - heb ik geleerd mijn mening te geven (36%) - weet ik beter wat ik belangrijk vind (28%) - weet ik beter wie ik ben (23%)	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 2: Resultaten vorming

3 Bewust maken van gewenst gedrag

Jongeren bewust maken van gewenst gedrag is het derde doel van Groepswork (Van Dam & Zwikker, 2008 in: Sonneveld & Metz, 2015). Groepswork heeft als doel de bewustwording van het eigen gedrag en de impact van het eigen gedrag op de omgeving bij jongeren te vergroten. Een gevolg hiervan kan zijn dat jongeren meer gewenst en minder ongewenst gedrag gaan tonen. Of Groepswork bijdraagt aan het bewust maken van gewenst gedrag is niet direct

gemeten. Wel blijkt uit de resultaten van het vragenlijstonderzoek onder jongeren (zie tabel 3) dat deelnemende jongeren geleerd hebben sociaal wenselijk gedrag te tonen (16%) en brutaler zijn geworden (13%). Deze percentages zijn hoger dan bij niet-deelnemende jongeren (beide 8,7%).

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage kan leveren aan het bewust maken van gedrag (zowel ongewenst als gewenst). Om hier definitieve uitspraken over te doen moet onderzocht worden of de gevonden gedragsverandering toe te schrijven is aan een grotere bewustwording van gedrag. Op basis van de interviews met opdrachtgevers en aanbieders van Groepswork kan ook niet worden vastgesteld in hoeverre het gestelde doel op het gebied van bewust maken van gewenst gedrag is behaald.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Bewust worden gewenst gedrag	Door deelname aan de groep... <ul style="list-style-type: none"> - Heb ik geleerd om mij sociaal wenselijk te gedragen (16%) - Ben ik brutaler geworden (13%) 	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 3: Resultaten bewust maken van gewenst gedrag

4 Ontspanning

Ontspanning als doel van Groepswork houdt in dat jongeren bij kunnen komen van alledaagse verantwoordelijkheden, zoals school, werk of thuis. Dit doet het jongerenwerk door hen een plek te bieden waar zij kunnen ontspannen en plezier kunnen hebben en kunnen deelnemen aan laagdrempelige activiteiten. In drie praktijken wordt specifiek het doel ontspanning genoemd. Of Groepswork bijdraagt aan ontspanning is niet direct gemeten. Wel blijkt uit het vragenlijstonderzoek onder jongeren (zie Tabel 4) dat 32% van de deelnemers chillt, 43% vaste activiteiten onderneemt zoals dansen, sporten, koken of muziek maken en 11% verschillende activiteiten onderneemt zoals spel, oefeningen, games etc. Niet-deelnemers scoren hoger op chillen (52%) en lager op het ondernemen van vaste activiteiten zoals dansen, sporten, koken of muziek maken (19%) en het ondernemen van verschillende activiteiten zoals spel, oefeningen en games (5%). Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kunnen geen uitspraken gedaan worden over in welke mate Groepswork bijdraagt aan Ontspanning. In vervolgonderzoek kan worden onderzocht welke manier van samen zijn (chillen dat meer gebeurt buiten het jongerenwerk en activiteiten ondernemen dat meer plaatsvindt in het jongerenwerk) de meeste ontspanning geeft. Op basis van de interviews met de opdrachtgever en opdrachtnemer is onduidelijk in hoeverre het doel ontspanning behaald is.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Ontspanning	Wat doen jullie vooral als groep samenkomt? <ul style="list-style-type: none"> - chillen (32%) - vaste activiteit zoals dansen, sporten, koken of muziek maken (43%) - verschillende activiteiten (spel, oefeningen, games, etc) (11%) 	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd.

Tabel 4: Resultaten ontspanning

5 Ontmoeting

Het ontmoeten van andere jongeren is een doel van Groepswork. Jongeren kunnen door deel uit te maken van een groep, andere 'gelijken' ontmoeten waar ze ervaringen over zaken van jong zijn en volwassen worden mee kunnen uitwisselen, dit wordt ook wel bonding genoemd (Sonneveld & Metz, 2015). Ook ontmoeten jongeren via Groepswork mensen met andere achtergronden (seks, religie, beperkingen etc.). Door de omgang met niet gelijken ontwikkelen de jongeren zelfbewustzijn: wie ben ik in relatie tot de ander en hoe verhoud ik mij hiertoe? Of Groepswork bijdraagt aan ontmoeting is niet direct gemeten. Wel is gemeten of Groepswork bijdraagt aan het maken van vrienden. Het resultaat van de deelnemende jongeren staat in Tabel 5. Uit een vergelijking met niet-deelnemers blijkt dat meer deelnemers (39%) vrienden hebben gemaakt dan niet-deelnemers aan begeleide groepen (29%), maar minder deelnemers (39%) vrienden hebben gemaakt dan niet-deelnemers aan onbegeleide groepen (54%). Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage kan leveren aan ontmoeting. In vervolgonderzoek kan ontmoeting verder worden geoperationaliseerd. Dan kan er bijvoorbeeld ook worden onderzocht of Groepswork bijdraagt aan het ontmoeten van nieuwe jongeren. Op basis van de interviews met de opdrachtgever en opdrachtnemer is ook onduidelijk in hoeverre het doel ontmoeting behaald is.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Ontmoeting	Door deelname aan de groep... <ul style="list-style-type: none"> - heb ik vrienden gemaakt (39%) 	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd.

Tabel 5: Resultaten Ontmoeting

6 Verantwoordelijk leren dragen

Groepswork draagt bij aan het creëren van eigen verantwoordelijkheid door jongeren vaardigheden te leren die nodig zijn om praktische invulling aan het dagelijks leven te geven

(Sonneveld & Metz, 2015). Door als groep een specifieke taak op te lossen worden jongeren zich bewust van de verschillende rollen en verantwoordelijkheden (Sonneveld & Metz, 2015) en leren zij verantwoordelijkheid te dragen. Het resultaat van de deelnemende jongeren staat in Tabel 6. Twee keer zo veel deelnemers (40.6%) als niet-deelnemers (20%) geven aan geleerd te hebben verantwoordelijkheid te hebben. Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage levert aan Verantwoordelijkheid leren dragen. Op basis van de interviews met de opdrachtgever en opdrachtnemer is onduidelijk in hoeverre het doel verantwoordelijkheid leren dragen behaald is.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Verantwoordelijkheid leren dragen	Door deelname aan de groep... - heb ik geleerd om verantwoordelijkheid te hebben (40,6%)	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 6: Resultaten Verantwoordelijkheid leren dragen

Doelgroepen van Groepswork

De doelgroepen van Groepswork in het jongerenwerk hebben wij in beeld gebracht door de beoogde doelgroepen te vergelijken met de deelnemers en de redenen waarom zij gebruik maken van het Groepswork. Met beoogde doelgroepen bedoelen wij de groepen jongeren waar de onderzochte praktijken voor Groepswork zich op richten. Onder deelnemers worden die jongeren verstaan die daadwerkelijk gebruik maken van Groepswork.

Dit onderzoek wijst uit dat de primaire doelgroep van Groepswork in het jongerenwerk alle jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 23 jaar zijn die te maken hebben met kwetsbaarheid op één of meerdere leefgebieden. Het gaat om grotendeels schoolgaande jongens en meisjes van alle opleidingsniveaus (lagere school, VMBO, MBO en HAVO/VWO) en verschillende culturele achtergronden. Wel domineren de lagere en middelbare opleidingsniveaus en worden jongeren in de overgangsfasen en met een Marokkaanse en Surinaams/Antilliaanse het beste bereikt. Groepswork bereikt vooral niet-westerse jongeren (77% van de jongeren is niet-Westers). Jongeren uit minderheidsgroepen hebben een grotere kans om uit te vallen en zijn in die zin een kwetsbare groep (Herweijer, 2008).

De vergelijking tussen deelnemers en niet-deelnemers laat zien dat het Groepswork jongeren bereikt met verschillende leeftijden, opleidingen en culturele achtergronden. Daarnaast leert dit onderzoek dat er een groep jongeren bestaat, die wel behoefte heeft aan Groepswork, maar er geen gebruik van maakt. In dit onderzoek heeft deze groep een aanzienlijke omvang: het betreft iets meer dan één vijfde van de jongeren die niet deelnemen aan Groepswork. Dit zijn jongeren met een Marokkaanse achtergrond die grotendeels onderwijs volgen op mbo niveau 3/4.

Pedagogische opdracht

Groepswork heeft een pedagogische opdracht omdat het zich bezig houdt met jongeren die zich ontwikkelen naar volwassenheid (Metz, 2011). Het volwassen worden impliceert dat variatie in manieren van begeleiding gewenst is; naarmate jongeren ouder zijn, zijn zij meer volwassen en krijgt de pedagogische begeleiding een ander karakter. De hedendaagse pedagogische

opdracht van het jongerenwerk bestaat uit een combinatie van emancipatie met disciplineren (Metz, 2013). Het gaat erom dat jongeren zichzelf kunnen ontdekken en leren om zich te verhouden tot de ander en de samenleving als geheel. De pedagogische opdracht bestaat uit een visie op de rol van Groepswerk in het opvoeden van jongeren (pedagogisch concept), die praktisch tot uiting komt in het pedagogische klimaat en de pedagogische verhouding. Het pedagogisch klimaat verwijst naar het geheel van aanwezige en gecreëerde omgevingsfactoren binnen Groepswerk, dat invloed heeft op het welbevinden van de jongeren. De pedagogische verhouding verwijst naar de rol van jongerenwerkers bij Groepswerk in het opvoeden van jongeren.

Het pedagogische concept van Groepswerk bestaat uit drie uitgangspunten: democratische vorming, zelfregie en inclusie. Onder democratische vorming verstaan wij het overdragen van de normen en waarden, houdingen en vaardigheden die nodig zijn om zelf, op een gelijkwaardige en inclusieve manier, met anderen te kunnen samenwerken en samenleven. Dit houdt in dat het persoonlijke leven van mensen gekenmerkt wordt door een actieve betrokkenheid bij het vormgeven aan democratische waarden, zoals rechtvaardigheid, gelijkheid, solidariteit en zeggenschap. Zelfregie houdt in dat de groep autonomie heeft om zelf initiatieven te nemen, met ideeën te komen, na te denken over hoe om te gaan met problemen en conflicten in de groep, regels te formuleren voor de omgang met elkaar én beslissingen te nemen. Binnen Groepswerk zijn jongeren door inzet van zelfregie op alle niveaus gezamenlijk verantwoordelijk voor de activiteiten. Het derde uitgangspunt van het pedagogische concept van Groepswerk is inclusie. Dit verwijst naar insluiting en toenemende participatie van individuen met diverse achtergronden in de samenleving, waarbij iedereen tot hun recht kan komen (Bolsenbroek, & van Houten, 2010).

Het pedagogische klimaat van Groepswerk bestaat uit drie elementen:

- (1) positieve groepsdynamiek
Positieve groepsdynamiek bevordert de sociale veiligheid of borgt deze binnen een groep, zodat deze zich als geheel kan ontwikkelen.
- (2) afwezigheid van onderhuidse spanningen
Afwezigheid van onderhuidse spanningen is nodig om het alle jongeren mogelijk te maken zich thuis te voelen in de groep.
- (3) een heldere structuur
Een heldere structuur betekent dat groepsleden weten wat er van de groep en van hen individueel wordt verwacht.

Voor wat betreft de pedagogische verhouding zetten jongerenwerkers binnen Groepswerk in op:

- (1) positief benaderen
Positief benaderen verwijst naar het erkennen, waarderen en respecteren van jongeren zoals zij zijn en om wie zij zijn (Metz & Sonneveld, 2013; Milburn e.a., 2000).
- (2) dialogiserend opvoeden
Binnen Groepswerk gaat dialogiserend opvoeden over de wijze waarop jongerenwerkers de democratische omgangscultuur creëren die zij beogen. Het is primair gericht op (de ontwikkeling) van groepsnormen.

(3) gezag

Binnen Groepswerk bedoelen we met gezag de door jongeren aanvaarde macht van de jongerenwerker.

(4) leiderschapsstijlen

Binnen Groepswerk onderscheiden we vier verschillende leiderschapsstijlen: directief, overtuigend, participerend en delegerend.

Aan de slag

De beschrijving van de uitvoeringspraktijk van Groepswerk in het jongerenwerk is gebaseerd op observaties van de zes onderzochte praktijken aangevuld met informatie uit beleidsplannen, werkplannen, handboeken, focusgroepen en gesprekken met teamleiders en jongerenwerkers. Aan bod komen de duur, de locatie, het bereiken van jongeren, de groepssamenstelling, de groepsdynamica, het handelen van de jongerenwerker, de peers, en de externe samenwerking. Groepswerk is bij de meeste onderzochte praktijken van structurele aard, wat betekent dat er wekelijks activiteiten plaatsvinden. Groepswerk met jongeren vindt meestal plaats op een vaste locatie – vaak is dat een kantoor of een jongerencentrum. Er wordt in de jongerenwerkcentra bewust aandacht besteed aan het creëren van een uitnodigende en huiselijke sfeer.

Jongerenwerkers proberen jongeren te bereiken voor groepswerkactiviteiten via: De Inloop, ambulante werken, voorlichtingsrondes, broers en zussen, vrienden, flyers en sociale media. Als we kijken naar de groepssamenstelling vallen vier kenmerken op: de groepen kennen een wisselende samenstelling, zijn gemengd qua geslacht en culturele achtergrond, homogeen qua leeftijd en opleidingsniveau en tenslotte kennen alle groepen informele leiders. Het verschilt per activiteit hoe de groepsdynamiek in praktijk verloopt. Bij sommige activiteiten wordt de sfeer als 'aangenaam' en 'open' beschreven en hebben jongeren een positieve invloed op elkaar.¹ Bij andere activiteiten is er soms sprake van een meer competitieve sfeer. Subgroepen dagen elkaar uit en provoceren elkaar tijdens de groepsactiviteiten. De jongerenwerker probeert er uiteindelijk voor te zorgen dat de jongeren elkaar steunen en motiveren.

Als bepaalde jongeren ongewenst gedrag vertonen en de regels overtreden, dan grijpt de jongerenwerker in.² De jongerenwerker spreekt jongeren dan op het gedrag aan en niet op de persoon zelf. Om onacceptabel gedrag van jongeren te voorkomen kunnen jongerenwerkers ook gebruik maken van invloedrijke jongeren uit de groep die een positieve invloed kunnen hebben op deze jongeren. Daarnaast kunnen tijdens een teamoverleg problemen waar jongerenwerkers tegen aanlopen, worden besproken om samen tot een passende oplossing te komen.³ Verder wordt er tijdens de groepsbegeleiding door de jongerenwerkers gebruik gemaakt van verschillende gesprekstechnieken en debattechnieken.⁴

Als we kijken naar de rol van de jongerenwerkers tijdens de groepswerkactiviteiten dan komt naar voren dat de jongerenwerkers jongeren vooral ondersteunen in het uitvoeren van de activiteiten. Hierbij hanteren de meeste jongerenwerkers een democratische opvoedstijl.⁵

---

¹ Korving, H., K. van Middendorp & L.J. Derks (2014). Observatieverslag van Groepswerk praktijk 2, 16 oktober 2014.

² Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 6, 5 november 2014.

³ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴ Korving, H., K. van Middendorp & L.J. Derks (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 2, 16 oktober 2014. en Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 5 November 2014.

⁵ Korving, H., K. van Middendorp & L.J. Derks (2015). Verslag van focusgroep bijeenkomst van Groepswerk-praktijk 2, 9 januari 2015.

Jongeren mogen zelf zo veel mogelijk het werk doen.⁶ In veel gevallen neemt de jongerenwerker ook deel aan de activiteiten. Door actief mee te doen kan de jongerenwerker het groepsproces in de gaten houden en kan hij of zij een band opbouwen met de jongeren.⁷ Bij enkele activiteiten heeft de jongerenwerker juist meer een afstandelijke beheerdersrol. Hij of zij faciliteert dan uitsluitend de middelen (zoals een bal of mat) die nodig zijn voor de activiteiten. Om de veiligheid te waarborgen houdt de jongerenwerker wel een oogje in het zeil.

In de uitvoeringspraktijk spelen de peers een belangrijke rol in het werken met groepen jongeren. Concreet dragen de betrokken peers hun steentje bij aan de groepswerkactiviteiten door toezicht te houden, mee te doen met de activiteiten, jongeren aan te spreken op hun gedrag en/of beschikbare middelen zoals een pooltafel, knutselspullen en/of kookgerei klaar te zetten. Verder wordt er in Groepswerk samengewerkt met ouders, met verschillende externe vakspecialisten, met scholen, politie, woningcorporaties, het stadsdeel, buurtwinkels en andere netwerkpartners in het werkveld. Na afloop van de activiteiten wordt er meestal kort geëvalueerd (samen met samenwerkingspartners). Dan wordt er stil gestaan bij het verloop van de activiteiten en is er ruimte om elkaar van feedback te voorzien. Eventueel besproken verbeterpunten worden dan meegenomen naar de volgende activiteiten.

Methodische uitgangspunten

Methodische uitgangspunten zijn de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het methodisch handelen van de individuele jongerenwerkers in contact met jongeren. Uit interviews met de jongerenwerkers blijkt dat er een duidelijke structuur aanwezig is in de wijze waarop zij in de praktijk het contact met jongeren binnen Groepswerk vormgeven. Twee typen uitgangspunten in het werken met jongeren zijn te onderscheiden. Zo is er enerzijds een bepaalde volgorde van handelen, de methodische stappen van Groepswerk. Anderzijds zijn er methodische principes die inhoudelijk invulling geven aan het contact dat jongerenwerkers hebben met jongeren.

Methodische stappen

Groepswerk binnen het jongerenwerk kent een vaste volgorde van handelen waarin een zestal stappen is te onderscheiden. In de dagelijkse praktijk worden er mogelijk andere woorden gegeven aan de stappen of geeft een praktijk een bepaalde stap meer of minder nadruk.

Stap 1   Het werven van jongeren

Het werven van jongeren bestaat uit vier fasen: de jongeren opzoeken, contact met hen leggen, jongeren motiveren om deel te nemen aan activiteiten in groepsverband, en het screenen van jongeren.

Stap 2   Kennismaken

Als jongeren zijn geworven voor de groepswerkactiviteiten, wordt nader kennisgemaakt met de (jongeren in de) groep. Bij de kennismaking is het van belang dat de jongerenwerker de tijd neemt om de groep te leren kennen en dat de groepsleden de gelegenheid krijgen om de

---

⁶ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2, 20 oktober 2014.

⁷ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2014). Observatieverslag Groepswerk-praktijk 6, 21 november 2014. Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswerk-praktijk 3, 14 oktober 2014.

jongerenwerker te leren kennen (Allen & Williams, 2012; Leirman, 2005; Van Veen, 1991 in: Sonneveld & Metz, 2015). De verschillende fasen in de kennismaking zijn: het opbouwen van een relatie, het afstemmen van verwachtingen, en het peilen van behoeftes.

Stap 3 Doelen stellen

Onder doelen stellen wordt verstaan dat jongerenwerkers en/of jongeren doelen stellen voor de groepswerkactiviteit. Bij de doelen is er onderscheid tussen ontwikkeldoelen en groepsdoelen (Sonneveld & Metz, 2015). Ontwikkeldoelen betreffen de doelen van het groepswerk met een specifieke groep. Jongerenwerkers nemen de leiding in het formuleren van de ontwikkeldoelen voor de groep. Jongeren kunnen vaak onvoldoende overzien welke ontwikkelbehoeften zij hebben en welke verder reikende doelen daaraan gekoppeld kunnen worden (vraag achter de vraag). De groepsdoelen zijn de doelen die de groep voor zichzelf heeft gedefinieerd. De jongerenwerker geeft bij het stellen van de groepsdoelen zoveel mogelijk de regie aan jongeren. Binnen het jongerenwerk is het gangbaar om te werken met een gelaagde doelstelling (Koops e.a., 2013; Koops e.a., 2014 in: Sonneveld & Metz, 2015).

Stap 4 Programmeren

Bij programmeren staat centraal dat de professional zijn handelen steeds afstemt op het proces, de werkvormen, werkprincipes en hulpmiddelen (Donkers, 2012). Hierbij moet door de jongerenwerker continu rekening worden gehouden met de (gebeurtenissen in) de situatie, personen, waardenkaders, omgevingsfactoren en groepsdynamiek (Van Stegeren, 1967; Spierts, 1998 in: Sonneveld & Metz, 2015). Bij programmeren is in de uitvoering van de activiteit sprake van ordening en structuur en wordt nagedacht over waar de jongerenwerker met de groepsactiviteit naar toe wil. Over de vorm van de activiteit lijkt door jongerenwerkers minder (bewust) nagedacht te worden. De vorm van de activiteit is belangrijk om goed aan te kunnen sluiten bij de behoefte van de doelgroep en om het doel van de activiteit te kunnen bereiken. Op basis van de literatuur zijn door Sonneveld & Metz (2015) verschillende activiteiten onderscheiden die worden ingezet tijdens het Groepswerk: doe activiteiten, uitstapjes, zelfstandig activiteiten organiseren, groeps gesprekken en individuele gesprekken.

Stap 5 Uitvoeren

Bij de uitvoering van de activiteiten begeleidt de jongerenwerker zowel de groep als de individuele jongeren (Sonneveld & Metz, 2015). Uit de literatuur (Sonneveld & Metz, 2015) en interviews blijkt dat er veel verschillende manieren zijn hoe jongerenwerkers omgaan met de groep en de individuele jongeren. Dit is afhankelijk van het type groep, de fase van het groepsproces, de doelen van het Groepswerk en de krachten en beperkingen van de individuele jongeren. Elke groep is verschillend en in elke groep hebben individuen invloed op elkaar en op het groepsproces. De groepen wijzigen ook veelal van samenstelling; niet iedereen is elke keer aanwezig. In de uitvoering van Groepswerk is aandacht nodig voor de micro-interacties.

Stap 6 Afsluiten

Het afsluiten vindt plaats op twee niveaus, aan het einde van een bijeenkomst en bij beëindiging van de groepsactiviteit. Bij het afsluiten aan het einde van een bijeenkomst of groepsactiviteit gaat het erom dat het samenzijn gezamenlijk wordt afgesloten. Vaak is het ook een moment van reflectie en bewustwording waar de activiteit van die dag wordt geëvalueerd; wat heeft

deelname aan de groep opgeleverd? Daarnaast levert het de jongerenwerker belangrijke informatie op om de groepswerkactiviteiten eventueel bij te sturen (Sonneveld & Metz, 2015). In de onderzochte praktijken zijn er regelmatig evaluatiemomenten waarbij aandacht is voor het groepsproces tijdens de activiteit. Dit gebeurt niet structureel aan het einde van een activiteit maar kan ook gebeuren tijdens een groepsgesprek.

Methodische principes

De methodische principes bestaan naast elkaar en worden afhankelijk van de jongere(n), de situatie, de doelen, de persoon van de jongerenwerker en de beschikbare middelen door de jongerenwerker ingezet. In tegenstelling tot de methodische stappen, zit er geen volgorde in het toepassen van de methodische principes. Een tweede verschil met de methodische stappen is dat niet alle methodische principes ingezet hoeven te worden. De zes methodische principes zijn:

Principe 1   Werken met regels

Er zijn formele en informele regels (Sonneveld & Metz, 2015). Jongeren weten hierdoor beter wat ze wel en niet mogen doen. Duidelijkheid over regels lijkt rust in de groep te geven. Het handhaven van regels is nodig om de beoogde structuur en rust te realiseren en jongeren de gelegenheid te bieden zich de beoogde omgangsvormen eigen te maken. Jongeren houden zich niet altijd aan de formele of informele regels. Het is belangrijk om hier als jongerenwerker mee om te kunnen gaan om te voorkomen dat een negatieve dynamiek ontstaat tussen de jongerenwerker als handhaver en de groep.

Principe 2   Peer support

Bij peer support worden jongeren actief gestimuleerd om elkaar in de groep te ondersteunen of aan te moedigen. De kracht van peer support zit in de ondersteuning door leeftijdsgenoten. Door gebruik te maken van peer support beogen jongerenwerkers de verantwoordelijkheid, eigen regie, eigen waarde en morele ontwikkeling van jongeren te stimuleren (Luigies 2006; Abdallah e.a. 2013; Huber & Bouwes 2011). Jongerenwerkers creëren peer support op twee manieren: door incidentele en structurele sturing.

Principe 3   Eén-op-één contact met groepsleden

Het principe één-op-één contact met groepsleden gaat over de momenten waarop een jongerenwerker jongeren individueel aanspreekt buiten de groep om (Sonneveld & Metz, 2015). Uit de interviews en literatuur blijkt dat er drie redenen zijn waarom jongerenwerkers en jongeren één-op-één contact hebben: 1) om informatie en advies te geven; 2) om emotionele steun te geven en 3) om te corrigeren.

Aandachtspunten zijn: 1) Jongerenwerkers moeten het juiste moment af wachten om met de jongere in gesprek te gaan en 2) Afhankelijk van de vraag of behoeften van jongeren wordt door de jongerenwerker de keuze gemaakt om jongeren wel of niet individueel te ondersteunen.

Principe 4   Werkrelatie met informele leider

Door als jongerenwerker een werkrelatie met de informele leider te hebben, kan de jongerenwerker gebruik maken van de machtspositie en de kwaliteiten van de informele leider om de groep positief te beïnvloeden (Van Engelen, 2014 in: Sonneveld & Metz, 2015). De rol van de informele leider in de groep kan belangrijk zijn voor de verdere ontwikkeling van de

groep. Volgens jongerenwerkers kunnen leiders een positieve en negatieve invloed hebben op het groepsproces en de mate waarin de jongerenwerker contact met de jongeren krijgt. Om de machtspositie en de kwaliteiten van de informele leider te gebruiken om de groep positief te beïnvloeden zijn voor jongerenwerkers drie aspecten van belang: het achterhalen van de informele leider, het aangaan en onderhouden van contact met de informele leider en het sturen van de groep middels de leider.

Principe 5 Belonen

Onder het principe belonen wordt verstaan dat jongeren door hun inzet of door deelname aan een bepaalde groepsactiviteit iets krijgen (Sonneveld & Metz, 2015). In de praktijken zijn twee verschillende beloningen te onderscheiden: structurele beloning en incidentele beloning. Onder structurele beloningen vallen symbolische beloningen (bijvoorbeeld certificaat of uitje) en materiele beloningen (bijvoorbeeld geldprijs of sportoutfit). Onder incidentele beloningen vallen immateriële beloningen (bijvoorbeeld compliment of bepaalde rol innemen in groepsproces).

Principe 6 Jongeren in hun kracht zetten

Bij het principe 'in hun kracht zetten' staat centraal dat de jongerenwerkers samen met de jongeren zoeken naar hun kwaliteiten of mogelijkheden om deze verder te ontwikkelen en deze te benutten en in te zetten in de groep. Voor jongeren individueel betekent dit dat zij zich bewust worden van waar zij goed in zijn. Voor de groep betekent dit dat jongeren op een productieve manier met elkaar leren en samenwerken (Sonneveld & Metz, 2015).

Randvoorwaarden

Er zijn een aantal randvoorwaarden die bijdragen aan een succesvolle uitvoering van Groepswerk. Dit onderzoek wijst op het bestaan van vier randvoorwaarden: 1) Veiligheid; 2) Kwaliteit; 3) Externe samenwerking; en 4) Middelen.

Veiligheid

De eerste randvoorwaarde van Groepswerk is het waarborgen van de veiligheid binnen groepswerkactiviteiten. Dit is nodig zodat alle jongeren blijven deelnemen aan de activiteiten en zich thuis voelen in de groep. Er kunnen in het jongerenwerk agressieve (verbaal en fysiek) en onveilige situaties ontstaan waar jongerenwerkers op moeten kunnen anticiperen (Kreuger, 2000; Noorda et al., 2011). Met de volgende maatregelen wordt de veiligheid in het jongerenwerk gewaarborgd: 1) het werken in koppels; 2) formuleren en handhaven van huisregels; 3) het inzetten van een veiligheidsprotocol en 4) het volgen van cursussen op het gebied van veiligheid.

Kwaliteit

Vanzelfsprekend is een hoge kwaliteit van het Groepswerk van belang. Om de kwaliteit te waarborgen zetten praktijkorganisaties in op: aansturing, werken in teamverband, het inzetten van bekwame jongerenwerkers, deskundigheidsbevordering van jongerenwerkers, en het monitoren van jongeren en vrijwilligers.

Externe samenwerking

Het samenwerken met diverse instanties is van belang voor onder andere het met elkaar delen van relevante informatie, het doorverwijzen van jongeren voor eventuele benodigde ondersteuning, het meer bekendheid geven aan de groepswerkactiviteiten in het netwerk en het gebruiken van andere passende locaties voor de activiteiten. Jongerenwerkers werken in het kader van Groepswerk samen met ouders, het informele sociaal netwerk zoals winkeliers, buurtbewoners en organisaties, en instituties zoals scholen, de politie, en zorginstellingen.

Middelen

Tot slot zijn er een aantal middelen nodig om Groepswerk mogelijk te maken. Dit zijn: locatie, faciliteiten, budget en tijd. Om Groepswerk uit te voeren is het van belang dat locaties beschikbaar zijn waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten en activiteiten kunnen ondernemen. Deze locaties moeten ook een aantal faciliteiten ter beschikking stellen zoals: computers, toegang tot internet, ontspanningsfaciliteiten en faciliteiten die de locaties een huiselijke sfeer kunnen geven. Naast de personele kosten is er een activiteitenbudget nodig voor de groepsactiviteiten. Met dit budget kunnen onkosten zoals reiskosten, boodschappen, nieuwe faciliteiten en culturele en sportieve uitjes gefinancierd worden. Ten slotte is tijd eveneens een belangrijk middel dat bijdraagt aan het welslagen van Groepswerk. Tijd is nodig om met jongeren een betekenisrelatie op te bouwen, om de groepsbinding te versterken en om ervoor te zorgen dat jongeren onderling contact maken, elkaar leren kennen en elkaar aardig gaan vinden (Sonneveld & Metz, 2015).

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	20
1.1 Kern Groepswerk met jongeren	21
1.2 Doel en vraagstelling	23
1.3 Portfolio Jongerenwerk: aflevering Groepswerk.....	24
1.4 Leeswijzer.....	25
2. Groepswerk als generieke methodiek van het jongerenwerk	27
2.1 Groepsgericht activiteitenaanbod	27
2.2 Opkomst en ondergang van Groepswerk.....	28
2.3 De groep als vanzelfsprekendheid	29
2.4 Dialoog.....	30
2.5 Talentontwikkeling als perspectief	31
2.6 Dubbelzinnige jaren 2010	31
3. Methodische verantwoording.....	33
3.1 Bruggen bouwen tussen wetenschap en praktijk.....	33
3.2 Praktijkbeschrijving als onderzoeksmethode.....	34
3.2.1 Karteren van de praktijk	36
3.2.2 Materiaalverzameling en analyse enkelvoudige beschrijvingen	40
3.2.3 Stapelen tot praktijkgefundeerde beschrijving	42
3.3 Methodologische kwaliteit	45
3.3.1 Betrouwbaarheid	46
3.3.2 Interne validiteit.....	47
3.3.3 Generaliseerbaarheid	48
4. Doelen en resultaten.....	50
4.1 Beoogde doelen	50
4.2 Redenen voor deelname aan- en resultaten van Groepswerk volgens jongeren	54
4.2.1 Redenen voor deelname aan groepsactiviteiten volgens jongeren.....	55
4.3 Resultaten volgens aanbieders.....	60
4.4 Resultaten volgens opdrachtgevers	63
4.5 Doelen en resultaten met elkaar vergeleken	64
5. Doelgroepen.....	72
5.1 Beoogde doelgroepen	72

5.2	Deelnemers	75
5.3	Wie niet?	78
5.4	Beoogde doelgroepen en deelnemers van Groepswerk vergeleken	80
6.	Pedagogische opdracht	83
6.1	Pedagogisch concept	84
6.1.1	Democratische vorming	84
6.1.2	Zelfregie	86
6.1.3	Inclusie	87
6.2	Positief pedagogisch klimaat	88
6.2.1	Positieve groepsdynamiek	88
6.2.2	Afwezigheid van onderhuidse spanningen	89
6.2.3	Structuur	90
6.3	Het pedagogisch klimaat in de ogen van jongeren	91
6.4	Pedagogische verhouding	92
6.4.1	Positieve benadering	92
6.4.2	Dialogiserend opvoeden	93
6.4.3	Gezag	96
6.4.4	Variërende leiderschapsstijlen	98
6.5	De pedagogische verhouding in de ogen van jongeren	100
7.	Groepswerk aan de slag	103
7.1	Systematische portret van Groepswerk	103
8.	Methodisch handelen	111
8.1	Methodische stappen	111
8.1.1	Stap 1 - het werven van jongeren	112
8.1.2	Stap 2 - kennismaken	114
8.1.3	Stap 3 - doelen stellen	116
8.1.4	Stap 4 - programmeren	118
8.1.5	Stap 5 - uitvoeren	121
8.1.6	Stap 6 - afsluiten	123
8.2	Methodische principes	124
8.2.1	Principe 1 - werken met regels	125
8.2.2	Principe 2 - peer support	127
8.2.3	Principe 3 - één-op-één contact met groepsleden	128

8.2.4	Principe 4 - werkrelatie met informele leider.....	130
8.2.5	Principe 5 - belonen.....	132
8.2.6	Principe 6 - jongeren in hun kracht zetten.....	133
9.	Randvoorwaarden.....	135
9.1	Veiligheid.....	135
9.2	Kwaliteit.....	136
9.3	Externe samenwerking.....	141
9.4	Middelen.....	141
	Literatuurlijst.....	145
	Bijlage 1: Projecthandleiding Portfolio Jongerenwerk.....	154
	Bijlage 2: Topiclijst voor diepte-interview met jongerenwerkers.....	187
	Bijlage 3: Topiclijst voor diepte-interview met beleidsmedewerkers.....	190
	Bijlage 4: Vragenlijst voor deelnemers Groepswerk.....	193
	Bijlage 5: Vragenlijst voor jongeren die niet deelnemen aan groepen in het jongerenwerk.....	203

1. Inleiding⁸

Groepswork met jongeren in het domein van de vrije tijd wordt gezien als een van de belangrijkste en oudste werkwijzen van het jongerenwerk. Jongeren zijn sterk gericht op het contact met leeftijdsgenoten. Zij bevinden zich in de overgangsfase tussen kind-zijn en volwassen worden. In deze fase maken zij zich los van hun opvoeders en ontwikkelen zich tot een zelfstandig lid van de samenleving. Jongeren hebben behoefte om vooral met leeftijdsgenoten uit te wisselen wat het betekent om jong te zijn en te ontdekken wie zij zijn, wat zij kunnen en willen en hoe zij zich verhouden tot de ander. Zij zijn gevoelig voor de inbreng van hun leeftijdsgenoten.

De vrije tijd, ook bekend als het derde domein, biedt jongeren een leeromgeving waarin zij hun grenzen verkennen, experimenteren en hun identiteit kunnen vormen. Het is een domein waarin zij zelf in grotere mate mogen bepalen wat te doen, met wie en kunnen ontdekken wat zij leuk en niet leuk vinden (Bakker, Ter Bogt en De Waal, 1993). Immers, in het eerste domein – thuis en op school (tweede domein) zijn het ouders en leraren die zich bemoeien met hun functioneren. Van oudsher is de vrije tijd voor jongeren een belangrijke plek waar zij elkaar ontmoeten en al experimenterend en grenzen verkennend, gezamenlijk ontdekken wie zij zijn en wat zij belangrijk vinden.

De aandacht voor begeleiding van groepen jongeren is groter dan ooit. Allereerst omdat zowel in het sociaal beleid als in het jeugdbeleid het versterken van participatie het uitgangspunt is geworden. Groepsgerichte werkwijzen zijn daarmee opnieuw in de schijnwerpers komen te staan. *'De verzorgingsstaat is doorgeschoten met individuele oplossingen voor problemen van burgers. Mensen zijn daaraan gewend geraakt. De financiering ervan komt echter steeds meer onder druk te staan en de negatieve gevolgen van de individualisering van de samenleving worden steeds meer zichtbaar'*.⁹ De achterliggende gedachte is dat groepsgerichte interventies niet alleen goedkoper zijn (met eenzelfde tijdsinvestering meer jongeren tegelijkertijd bereiken (Veenbaas, Noorda & Ambaum, 2011; Brown, 1979)), maar ook in veel gevallen een betere oplossing zou kunnen bieden dan individueel gerichte interventies.

Een tweede reden waarom er veel aandacht is voor de begeleiding van groepen jongeren is omdat de huidige generatie jongeren opgroeit in een samenleving waarin de diversiteit nog nooit zo groot was. Het denken in traditionele bevolkingsgroepen zoals Nederlands, Turks en Surinaams voldoet niet meer, omdat er zo veel verschillende culturen samenleven en er binnen groepen meerdere generaties bestaan met daarbinnen nog verschillen in opvattingen, mate van religiositeit en leefwijzen (Verdooren, 2013 in: Bos 2015). Onder jeugdigen in grote steden is er geen culturele groep die nog in de meerderheid is. De term 'superdiversiteit' wordt gebruikt om de verdergaande differentiatie binnen de culturele diversiteit te benoemen (Vertovec, 2007). Via Groepswork leren jongeren om te gaan met mensen die anders zijn inclusief de vaardigheden, omgangsvormen en sociale codes die daarvoor nodig zijn.

Begeleiding van groepen jongeren in de vrije tijd heeft in de derde plaats aandacht omdat een groeiende groep jongeren negatief bejegend wordt of ervaart dat hun omgeving te weinig op hen afgestemd is. Zo missen sommige jongeren positieve rolmodellen in de buurt waar zij wonen en sluiten maatschappelijke organisaties met hun aanbod onvoldoende aan bij de leefwereld van jongeren. Ook komt het voor dat jongeren ervaren op sommige plekken niet

---

⁸ Deze tekst is een bewerking in de reeds gepubliceerde 'Inleiding' in: Sonneveld & Metz (2015). *Groepswork met jongeren in de wijk*. Amsterdam: SWP, p9-12.

⁹ <http://www.invoeringwmo.nl/onderwerpen/bakens-welzijn-nieuwe-stijl> (baken 5)

welkom te zijn zoals in zwembaden, winkels, sportverenigingen of het uitgaansleven. Cijfers laten zien dat er inderdaad groepen jongeren zijn die te maken hebben met uitsluiting. 8,7% van de jongeren verlaat nog steeds zonder startkwalificatie het onderwijs, het aantal jongeren dat opgroeit in armoede neemt toe, de jeugdwerkloosheid is 10,8% en de jongeren die wel werken hebben vaker een flexibel dan een vast contract. Hoewel het ene na het andere onderzoek uitwijst dat niet etniciteit, maar opleidingsniveau en armoede, risicofactoren vormen, is de positie van jongeren met een migratieachtergrond - dat gaat om maar liefst 1,2 miljoen jeugdigen - aanzienlijk slechter (CBS, 2014). Er is dus een groep jongeren die ondersteuning nodig heeft om zich positief te kunnen ontwikkelen.

Ondanks dat al sinds eind negentiende eeuw het jongerenwerk met groepen jongeren bestaat, zijn jongerenwerkers nog altijd in de dagelijkse beroepsuitoefening en in uitwisseling met collega's bezig met de vraag hoe zij groepen zodanig kunnen beïnvloeden dat de groep een positieve bijdrage levert aan de ontwikkeling van de groep als geheel en van jongeren individueel (Metz, 2011). Voor Youth Spot is dit reden om Groepswerk te beschrijven als werkwijze van het grootstedelijk jongerenwerk. Enerzijds door Groepswerk te positioneren in de literatuur. Hiervoor verwijzen we u door naar de publicatie '*Groepswerk met jongeren in de wijk*' (Sonneveld & Metz, 2015). Anderzijds door Groepswerk te onderzoeken op resultaten. Dit onderzoeksrapport levert een bijdrage aan de te vormen methodiekbeschrijving van groepsbegeleiding in het jongerenwerk die door wetenschappelijk onderzoek is onderbouwd en hiermee wordt tevens een antwoord geformuleerd op de ontwikkeling naar *evidence based* werken in de sociale sector, die vraagt om meer inzicht in de werkzame bestanddelen en resultaten van het jongerenwerk.

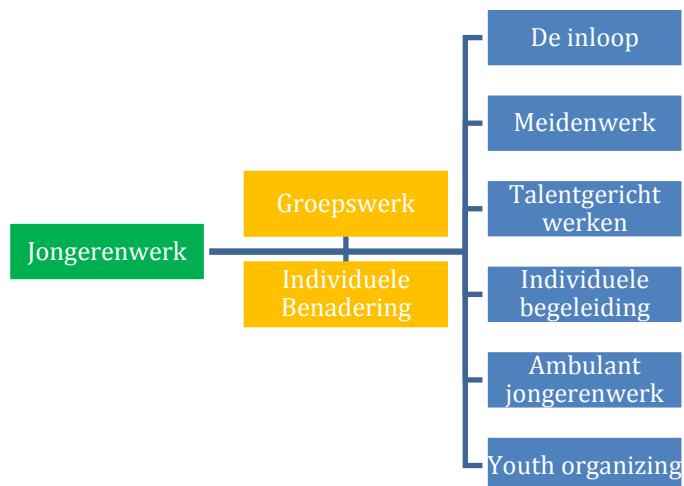
1.1 Kern Groepswerk met jongeren¹⁰

Groepswerk wordt in dit rapport gepositioneerd als een generieke methodiek binnen het jongerenwerk. Dit omdat Groepswerk met jongeren weliswaar een systematische aanpak is dat toewerkt naar vooropgestelde doelen en resultaten, maar specifieke doelen en een doelgroep beschrijving ontbreken.

Kenmerkend voor een generieke methodiek is dat het niet alleen verwijst naar een methode, maar evenzeer naar een mens- en maatschappijvisie, naar vooropgestelde doelen en mogelijk ook naar de resultaten. Ten tweede valt op wat ontbreekt: de specifieke focus, doelgroep of de problematiek waarop de methodiek wil ingrijpen (Hermans, 2014). Wanneer wij kijken naar Groepswerk in het jongerenwerk, valt op dat het zich richt op een algemene doelgroep jongeren. Ook is zichtbaar dat Groepswerk met jongeren ingezet wordt in combinatie met specifieke methoden en werkwijzen, bijvoorbeeld: De Inloop, Ambulant Jongerenwerk, Informatie & Advies, Talentgericht werken, Youth Organizing en Meidenwerk. Figuur 2 toont de positie van Groepswerk als generieke methodiek:

---

¹⁰ Deze tekst is een bewerking van het reeds gepubliceerde hoofdstuk '1 Wat is Groepswerk met jongeren?' in: Sonneveld & Metz (2015). *Groepswerk met jongeren in de wijk*. Amsterdam: SWP, p13-16.

Figuur 2: Positionering Groepswerk als generieke methodiek in het jongerenwerk.

De kern van Groepswerk als generieke methodiek is het werken met groepen jongeren. Het Groepswerk sluit aan bij de behoefte van jongeren om om te gaan met leeftijdsgenoten (Veenbaas e.a., 2011; Allen & Williams, 2012:326). Via Groepswerk willen jongerenwerkers zoveel mogelijk de positieve functies van de groep laten gelden. Zo willen zij via Groepswerk een omgeving bieden waarin jongeren anderen ontmoeten, plezier maken, samenwerken, van elkaar leren, zich leren verhouden tot anderen, herkenning en erkenning vinden bij elkaar, nieuwe ervaringen opdoen en tot zelfinzicht en nieuw gedrag komen. De negatieve kanten van de groep, zoals pesten, machtsmisbruik en groepsdruk willen de leiders zoveel mogelijk tegengaan (Remmerswaal, 2005; Brown, 1979).

Onder Groepswerk verstaan wij:

'Een generieke methodiek die ingezet wordt om interacties en processen binnen een groep te beïnvloeden met de bedoeling bij te dragen aan de ontwikkeling van zowel de groep als geheel als van de individuele leden van de groep.'

Hieronder lichten wij de definitie toe. Dat Groepswerk een generieke methodiek is in het jongerenwerk impliceert dat Groepswerk altijd een rol speelt als er contact is met groepen jongeren. Voor de uitvoering houdt dit in dat deze heel uiteenlopend is. De duur en periode kan bijvoorbeeld variëren van een structurele wekelijkse groepsactiviteit tot een eenmalige, spontane bijeenkomst op straat waarbij een jongerenwerker een begeleidende rol heeft (Van Stegeren, 1967; Spierts, 1998).

Er is sprake van een groep in het Groepswerk als er minimaal drie personen betrokken zijn. Dit omdat er dan een zekere interactie tussen groepsleden kan optreden en er een autonoom groepsproces op gang kan komen (Van Stegeren, 1967). Kenmerkend aan groepen jongeren binnen het jongerenwerk is dat jongeren er zelf voor kiezen om daarin te participeren. Immers, er is geen wettelijk kader of opvoeders die jongeren kunnen dwingen om te participeren (Metz, 2011). Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld het onderwijs waarbinnen jongeren verplicht zijn om deel te nemen aan de groep. Door dit vrijwillige karakter kunnen groepen vrij gemakkelijk

gedurende het groepsproces wisselen van samenstelling. Het is niet gegarandeerd dat de hele groep bij iedere bijeenkomst compleet is (Brown, 1979). De groepsgrootte verschilt evenals de duur van het Groepswerk, afhankelijk van het doel en de doelgroep van het specifieke aanbod.

In de uitvoering van Groepswerk kan de rol van jongerenwerkers omschreven worden als 'interactionele duizendpoten' (Harder e.a. 2006: in Boendermaker, Van Rooijen & Berg, 2010). Deze naam is te danken aan de vele taken en rollen die jongerenwerkers hebben in contact met groepen jongeren. Groepen staan bol van interacties. Er is sprake van interactie tussen groepsleden, tussen individuen en jongerenwerker, tussen groepsleden en de groep als geheel, tussen de groep als geheel en de jongerenwerker en als er sprake is van co-begeleiding, ook nog tussen jongerenwerkers (Van Veen, 1991; Van Stegeren, 1967; Gumpert & Black, 2006). Naast dat jongerenwerkers zich staande moeten weten te houden in deze hoeveelheid interacties, wordt van hen verwacht dat zij voor de groep een omgeving creëren waarin zowel de groep als geheel, als individuen, zich zo optimaal mogelijk kunnen ontwikkelen (Coyle, 1948; Konopka, 1964). Dit vraagt van jongerenwerkers dat zij over de deskundigheid beschikken om de vele interacties te overzien, in relatie tot de beoogde doelen, per situatie een juiste afweging kunnen maken en daar zodanig op reageren dat het ook door de groep geaccepteerd wordt. Ook voor de precieze rol van de jongerenwerker geldt dat deze is afgestemd op het kader waarbinnen Groepswerk plaatsvindt (doel, doelgroep, mogelijkheden van de groep, fasen van groepsontwikkeling) (Konopka, 1964). De begeleiding van Groepswerk wordt meestal uitgevoerd door één of twee jongerenwerkers op een groep.

Uiteindelijke inzet van het Groepswerk is dat het bijdraagt aan de persoonlijke en sociale ontwikkeling van individuen en aan de ontwikkeling van de groep als geheel. De groep vormt enerzijds een leeromgeving voor individuele jongeren. In de groep kunnen individuele jongeren zichzelf ontdekken, zichzelf uiten, gedrag oefenen en onderzoeken wat de impact daarvan is op anderen. Sociale interactie in een groep maakt het mogelijk om houdingen, gedragingen en gevoelens te veranderen. Jongeren wisselen ervaringen, standpunten en ideeën uit en ze beïnvloeden, stimuleren en corrigeren elkaar. De competenties die jongeren ontwikkelen in de groep kunnen zij bovendien ook inzetten in andere omgevingen (op werk, school) (Brown, 1979; Bolt & Van der Wekke, 2012; Schwartz, 1971: In Wohl, 2000). Anderzijds is de inzet van Groepswerk om de positieve kanten van groepen optimaal te benutten en te stimuleren, waardoor de groep zich als geheel ontwikkelt (Douglas, 1976; Brown, 1979; Van Veen, 1991; Remmerswaal, 2005; Spierts, 2014a; Malekoff, 2007; Mullender & Ward, 1991). Jongeren gaan samen op onderzoek uit en leren sociale en praktische vaardigheden via het realiseren van gemeenschappelijke groepsdoelen (Johnson & Johnson, 2006). Tevens is Groepswerk een plek waar jongeren via een interactief proces (met behulp van inspirerende volwassenen) zelf vorm en betekenis leren geven aan de wereld om hun heen. Groepswerk draagt op deze manier bij aan de ontwikkeling van een rijk en groter wordende democratische cultuur (Coyle, 1948; Konopka, 1963; Berding: in De Winter 2000).

1.2 Doel en vraagstelling

Ondanks dat Groepswerk al sinds eind negentiende eeuw onderdeel is van het jongerenwerk, heeft op dit terrein nauwelijks methodiekontwikkeling plaatsgevonden. Er is van een uitgekristalliseerde methodiek geen sprake. Wel zijn er aanwijzingen voor hoe er methodisch gewerkt kan worden (Spierts, 2014). Met onder meer de ontwikkelingen in het sociaal beleid als

in het jeugdbeleid waarbij het versterken van participatie van de jongere het uitgangspunt is geworden, is Groepswerk als werkwijze meer in de schijnwerpers komen te staan. Youth Spot beoogt met dit onderzoek de handelingskennis over het Groepswerk als generieke methodiek van het jongerenwerk expliciet te maken.

De doelstelling van dit onderzoek luidt:

In bestaande praktijken binnen het jongerenwerk de werkzame bestanddelen van Groepswerk inzichtelijk en overdraagbaar maken om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Op welke manier en met welke resultaten draagt Groepswerk bij aan het volwassen worden van jongeren in de samenleving?

Omdat vooraf niet duidelijk is wat de werkzame bestanddelen en de resultaten van Groepswerk met jongeren als generieke methodiek zijn, staan in de uitvoering van het onderzoek vier deelvragen centraal:

1. Waaruit bestaat het aanbod van Groepswerk? (doel, doelgroep, activiteit, beoogde begeleiding)
2. Hoe verloopt de uitvoering van het Groepswerk? (bereikte doelgroep; instroom, doorstroom, uitstroom; geboden ondersteuning (methodisch handelen); taken, verantwoordelijkheden en competenties professionals)
3. Wat is het resultaat van het Groepswerk? (ervaring gebruikers (jongeren), registratiegegevens jongerenwerkaanbieders, opvattingen stakeholders en maatschappelijke effecten)
4. Hoe is het Groepswerk georganiseerd? (institutionele inbedding; aansturing, financiering, samenwerkingsrelaties, lokaal beleid)

1.3 Portfolio Jongerenwerk: aflevering Groepswerk

Het onderzoek naar Groepswerk is onderdeel van een groter meerjarig onderzoeksproject, getiteld Portfolio Jongerenwerk. Portfolio Jongerenwerk wordt uitgevoerd door het lectoraat Youth Spot, in samenwerking met de minor *Jongerenwerk in de grote stad* van de Hogeschool van Amsterdam. Inzet van het project is het inzichtelijk en overdraagbaar maken van de werkzame bestanddelen en de resultaten van het jongerenwerk. Door jaarlijks één werkwijze van het jongerenwerk te onderzoeken, zal er een *body of knowledge* ontstaan die omvangrijk genoeg is om het te kunnen samenvoegen tot een handboek jongerenwerk. In 2010-2011 is De Inloop onderzocht, in 2011-2012 Ambulant Jongerenwerk, in 2012-2013 Individuele Begeleiding, in 2013-2014 Youth Organizing en 2015-2016 Informatie & Advies. Aanleiding voor het project vormt de noodzaak voor de professionalisering van het jongerenwerk (Fabri, 2009). Jongerenwerkers willen graag terugkoppeling over de impact van hun handelen. Aanbieders hebben behoefte aan inzicht in de (on)mogelijkheden van hun aanbod en handvatten om hun producten door te ontwikkelen. Opleidingen hebben kennis nodig over jongeren en methodieken om de toekomstige jongerenwerkers goed op te kunnen

leiden. Gemeenten (stadsdelen en centrale stad) willen de besteding van publieke middelen aan het jongerenwerk kunnen verantwoorden.

Tot nu toe heeft het jongerenwerk, net als de andere werkvormen uit het welzijnswerk een smalle wetenschappelijke fundering. De oorzaak daarvan is drieledig en geldt voor het welzijnswerk als geheel. Ten eerste is welzijnswerk in vergelijking met andere professies zoals de geneeskunde, de advocatuur en het onderwijs een jonge professie (Jacobs e.a., 2008). Ten tweede is de wijze waarop de Nederlandse overheid sturing geeft aan het welzijnswerk permanent in beweging (Hueting, 1989; Hortulanus, Liem & Sprinkhuizen, 1997; Haan & Duyvendak, 2002; WRR, 2004; Metz, 2009b). Ten derde zijn in het welzijnswerk de ervaringen met het in beeld brengen en meten van resultaten van interventies en *accountability* niet eenduidig positief (Steyaert & Biggelaar, 2008; Tonkens & Duyvendak, 2001; Tonkens, 2008; Spierts, 2005). Voor het jongerenwerk geldt dit in versterkte mate omdat het jongerenwerk een relatief klein vakgebied is, waardoor er verhoudingsgewijs minder middelen zijn voor kennisontwikkeling (Metz, 2011a).

1.4 Leeswijzer

Dit rapport bevat het onderzoeksverslag van het onderzoek naar Groepswork in het jongerenwerk. Het maakt inzichtelijk op welke manier het onderzoek is uitgevoerd en wat dat leert over de werking en de resultaten van Groepswork als generieke methodiek van het grootstedelijk jongerenwerk. Het onderzoek is zo opgezet dat de uitkomsten van dit onderzoek een basis bieden voor een door wetenschappelijk onderzoek onderbouwde methodiekbeschrijving van Groepswork. De conclusies van dit rapport vormen daarom de opmaat van de methodiekbeschrijving. Om de opbrengsten van dit onderzoek toegankelijk te maken voor een breder lezerspubliek, verschijnt er behalve deze onderzoeksrapportage een samenvatting voor opdrachtgevers en een geïllustreerde methodiekbeschrijving voor studenten, jongerenwerkers en hun managers.

De opbouw van dit onderzoeksrapport is als volgt. Hoofdstuk 1 (inleiding) biedt een korte kennismaking met Groepswork als generieke methodiek van het professionele jongerenwerk. Hoofdstuk 2 beschrijft de geschiedenis van Groepswork als generieke methodiek. Hoofdstuk 3 doet verslag van het onderzoeksproces en legt verantwoording af over de gebruikte onderzoeksmethoden en de borging van de kwaliteit. De hoofdstukken 4 tot en met 9 belichten de bevindingen over de werking en de resultaten van Groepswork als generieke methodiek. In hoofdstuk 4 Doelen en resultaten brengen wij allereerst in beeld voor welke doelen het Groepswork een geschikte werkwijze is. Dat doen wij door te beschrijven voor welke doelen Groepswork wordt ingezet door een jongerenwerkorganisatie of een stadsdeel en dat te vergelijken met wat wij hebben kunnen achterhalen over de resultaten van Groepswork en wat hierover bekend is uit de literatuur. In hoofdstuk 5 worden de doelgroepen en de deelnemers van Groepswork beschreven. Een vergelijking tussen de doelgroep en de deelnemers leert ten slotte welke jongeren de eigenlijke doelgroep van Groepswork zijn. Vervolgens werken wij in hoofdstuk 6 uit hoe de pedagogische opdracht van het jongerenwerk vorm krijgt in Groepswork met jongeren. Het pedagogische concept betreft de visie op de wijze waarop het jongerenwerk - inclusief het handelen van de jongerenwerker - vorm geeft aan het opvoeden van jongeren. Een indruk van de uitvoering van de Groepswork treft u in hoofdstuk 7. Door acht aspecten van de dagelijkse gang van zaken van Groepswork uit te lichten wordt de uitvoeringspraktijk van deze werkwijze thematisch beschreven. De kern van het methodisch handelen tijdens Groepswork met jongeren staat beschreven in hoofdstuk 8. Op basis van diepgaande gesprekken met

jongerenwerkers wordt daar de basis van het werken met jongeren binnen het Groepswerk ontrafeld in methodische uitgangspunten. Groepswerk met jongeren vindt niet plaats in het luchtledige. Hoofdstuk 9 beschrijft tot slot wat de randvoorwaarden zijn voor een succesvolle uitvoeringspraktijk. De conclusies van het onderzoek vindt u in de samenvatting van dit rapport.

2. Groepswerk als generieke methodiek van het jongerenwerk¹¹

Sinds zijn ontstaan eind negentiende eeuw werkt het jongerenwerk met groepen jongeren. In de dagelijkse beroepsuitoefening en in uitwisseling met collega's, zijn jongerenwerkers bezig met de vraag hoe zij groepen zodanig kunnen beïnvloeden dat de groep een positieve bijdrage levert aan de ontwikkeling van de groep als geheel en van jongeren individueel (Metz, 2011). Groepswerk met jongeren in het domein van de vrije tijd heeft zich als generieke methodiek binnen het jongerenwerk ontwikkeld.

2.1 Groepsgericht activiteiten aanbod

Maatschappelijke ontwikkelingen aan het einde van de negentiende eeuw vormen een vruchtbare bodem voor het ontstaan van het jongerenwerk. De nieuwe arbeidsverhoudingen, gezinssituaties en leefomstandigheden maken dat de traditionele opvoedingsinstituten niet meer aansluiten op de omstandigheden waarin jongeren opgroeien. De populariteit van jeugdbewegingen onder middenklasse jongeren en de arbeidersstrijd onder jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen hebben tot gevolg dat de levensbeschouwelijke zuilen bang zijn het contact met de jeugd te verliezen. Onafhankelijk van elkaar ontwikkelen ze elk een aanbod voor de vrije tijd dat als inzet heeft het jongeren mogelijk te maken om volwassen te worden binnen de eigen gemeenschap (Metz, 2011).

Ondanks de verschillen in de zuilen, is gemeenschappelijk dat het aanbod volledig groepsgericht is met veel ruimte voor ontmoeting en ontspanning (Van Stegeren, 1967; Metz, 2011). Het is vooral gericht op ontmoeting tussen verschillende bevolkingsgroepen, met het uiteindelijke doel de lagere klassen deelgenoot te maken van de cultuur van de burgerij (Bijlsma & Janssen, 2008:85). Tot de doelgroep van het jongerenwerk behoren alle jongeren, maar er is bijzondere aandacht voor de jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen. Deze laatste groep wordt gezien als veroorzaker van overlast omdat deze jongeren buiten school- en werktijden op straat zijn (Metz, 2011). De activiteiten die er zijn, zijn ontleend aan de jeugdbeweging: voetbal, lezen, dammen, volksdansen, zingen en wandelen (Metz, 2011). Het jongerenwerk is in eerste instantie beperkt succesvol omdat de zuilen met hun aanbod de doelgroep slechts beperkt weten te bereiken (Metz, 2011). Het wordt grotendeels uitgevoerd onder leiding van beroepskrachten opgeleid aan de school voor maatschappelijk werk, en ondersteund door volwassen vrijwilligers (Metz, 2011; Bijlsma & Janssen, 2008; Konopka, 1964). Van een uitgekristalliseerde methodiek is geen sprake. Wel zijn er aanwijzingen voor hoe er methodisch gewerkt kan worden (Spierts, 2014).

'Men hield de jeugdigen en vrijwilligers voor dat zij er alert op moesten zijn de Bijbel niet aan de clubhuisjeugd op te dringen en oog te hebben voor de heilzame werking van het ' verborgen' gesprek, dat in allerlei groepsactiviteiten – van handarbeid tot sport- kon plaatsvinden.' (Te Poel: in Spierts, 2014:92).

Het aanbod sluit niet aan bij de interesses van jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen. Ook blijken een gebrek aan jongerenparticipatie (zeggenschap) en een teveel aan discipline redenen te zijn dat jongeren hun heil elders zoeken. Als het wel lukt om de doelgroep te bereiken, zijn er problemen met beheersbaarheid: de groepsleiders kunnen de jongeren niet aan (Metz, 2011). De groepsleiders vinden in die tijd bovendien onvoldoende steun bij de

---

¹¹ Deze tekst is een bewerking van het reeds gepubliceerde hoofdstuk '2 Ontstaansgeschiedenis' in: Sonneveld & Metz (2015). *Groepswerk met jongeren in de wijk*. Amsterdam: SWP, p17-28.

opleiding: de theorie sluit onvoldoende aan bij wat de praktijk van het werken met jongeren van hen vraagt (Nijenhuis, 1987).

2.2 Opkomst en ondergang van Groepswerk

De introductie van Groepswerk wordt in het Nederland van na de Tweede Wereldoorlog aanvankelijk als methodiek door het jongerenwerk omarmd. De verwachting is dat Groepswerk een antwoord is op de behoefte aan profilering en professionalisering van het jongerenwerk. Immers, wisselingen in de leiding en het ontbreken van passende methodieken worden op dat moment gezien als belangrijke oorzaken voor het niet bereiken van haar doelgroep: jongeren. *'Zij die het Groepswerk als methode hanteren kunnen in toenemende mate professionele werkers genoemd worden'* (Nijkerk & Van Praag, 1970: in Spierts, 2014a).

Bij de overheid en onder de hogere en middenklasse is de verontrusting over de zedeloosheid en baldadigheid van de jeugd groot: *'Jongeren komen terecht in leefsituaties die worden gekenmerkt door industriële productiewerk, in plaats van ambachtelijke en agrarische arbeid, door snel uitbreidende woonkernen in plaats van oude dorpsgemeenschappen en door de mogelijkheid deel te nemen aan de vermaaksindustrie in plaats van veelal kerkelijke jeugdverenigingen'* (Du Bois-Reymond & Meijers, 1987b:13). Bezorgdheid om het welbevinden van jongeren, zet het jongerenwerk hoog op de maatschappelijke en politieke prioriteitenlijst. De economische groei en de Marshallhulp¹² maken investeringen in het jongerenwerk financieel mogelijk. De gelden voor jeugdvorming vervoervoudigen nagenoeg tussen vijf miljoen in 1952 en achttien miljoen in 1963 (De Haan & Duyvendak, 2002).

In de uitvoering heeft het jongerenwerk het moeilijk. Net als aan het begin van de negentiende eeuw weet het jongerenwerk met haar aanbod groepen jongeren nauwelijks te bereiken. Wisselingen in de leiding, groeiende concurrentie in de vrijetijdsbesteding en het ontbreken van passende methodieken zijn daar debet aan (Te Poel 1997; Metz, 2011, Spierts 2014). Het grootste deel van de beroepskrachten is tussen de nul en vijf jaar actief in het jongerenwerk en twee derde van de vrijwilligers heeft maximaal zo'n drie jaar ervaring in het werken met jongeren. Redenen zijn: het slechte imago, onregelmatige werktijden en het nodig zijn van specifieke vaardigheden waar lang niet iedereen over beschikt (Nijenhuis 1987). Door het stijgende inkomen kunnen jongeren gebruik maken van het wel aantrekkelijk ogende vrijetijdsaanbod van de opkomende consumptie-industrie (Hazekamp en Van der Zande 1992; Tillekens, 1990).

Voor het Nederland van de jaren vijftig is het uit de Verenigde Staten overgewaaid Groepswerk als methodiek, met de democratie-gedachte van John Dewey als uitgangspunt, een nieuwe manier van werken (Bijlsma & Janssen, 2008: 84-87). Het jongerenwerk gaat aan de slag met het vertalen van de theorie van Social group work en groepsdynamica naar concrete praktijksituaties. Docenten van de opleidingen Maatschappelijk Werk nemen daarin het voortouw (zie bijvoorbeeld Van Stegeren, 1967 en Swets, 1951: in Te Poel, 1997). Zij proberen greep te krijgen op de achterliggende visie van Groepswerk, de functies die een groepsleider moet vervullen, op de hulpmiddelen waarover de leider moet beschikken, op de groepsinteractie en op de fasen van Groepswerk. Welke groepsactiviteiten, met welke spelregels en welke middelen? Wat is het effect hiervan op het groepsproces? Waarom aanvaardt de groep de groepsleiders de ene keer wel en de andere keer niet? Wat betekenen

---

¹² 'wederopbouwgeden', een financiële investering van de VS in Nederland met als doel de wederopbouw van Nederland.

jongerenwerkers voor de verschillende groepsleden? (Swets, Het clubhuis 3 (4), april 1951: Te Poel, 1997).

Willy van Stegeren, (onderzoeker, docent en praktijkwerker in het jongerenwerk) reist af naar de Verenigde Staten om zich te laten inspireren door de Social group work methodiek. Haar bevindingen beschrijft zij in het boek *Groepswerk: een Nederlandse oriëntering* uit 1967.

Gebaseerd op een combinatie van de theoretische uitgangspunten van Social Group work en de eigen ervaringen met het jongerenwerk, geeft Van Stegeren jongerenwerkers praktische aanwijzingen voor het werken met groepen jongeren (Te Poel, 1997). Zo suggereert Van Stegeren dat de programmering binnen het Groepswerk afgestemd moet zijn op de fase van het groepswerkproces en gericht dient te zijn op de integratie van individuele motivering tot deelname, groepsdoel en instellingsdoel. Van Stegeren formuleert het begrip Groepswerk uiteindelijk breder dan zij is tegengekomen in Amerikaanse publicaties. Zij ziet het als: *'een verzamelbegrip waaronder verschillende methoden vallen die ieder hun specifieke uitwerking ontleenen aan het beroep waarbinnen zij gehanteerd worden.'* (Van Stegeren, 1967:112).

Jongerenwerkers blijken de ervaren moeilijkheden in hun contacten met jongeren aanvankelijk niet gemakkelijker op te kunnen lossen met behulp van de theorie over Groepswerk (Te Poel, 1997). Swets, stafdocente aan de school voor Maatschappelijk Werk in Amsterdam (Cisca)

constateert in 1951 dat het moeilijk is om Groepswerk te vinden voor 'het type jongens en meisjes dat onze clubhuizen bezoekt. (Swets, Het clubhuis 3 (4), april 1951: in Te Poel, 1997).

Het concept van de jeugdleider als identificatiefiguur die een evenwichtig gebruik maakt van de eigen persoonlijkheid en inzicht probeert te krijgen in de onderlinge groepsrelaties staat haaks op de grote en wisselende groepen bezoekers van jongerencentra, waarbij van jongerenwerkers vooral organiserend vermogen wordt gevraagd (Te Poel, 1997). In latere groepswerkpublicaties wordt hier lering uit getrokken: jongerenwerkers wordt dan stevast aangeraden te werken met vaste groepen met een grootte van ongeveer 12 jongeren. Jongeren zouden behoefte hebben aan een vast groepsverband om zich veilig te voelen en streven naar 'echt' menselijk contact. Kleine, vaste groepen bieden dat. Dit advies sluit echter niet aan bij de dagelijkse praktijk van het jongerenwerk (Te Poel, 1997; Spierts, 2014).

Spierts constateert in zijn proefschrift over de professionalisering van sociaal-culturele beroepen dat de introductie van het Groepswerk in de jaren vijftig jongerenwerkers wel een zekere houvast biedt voor een formele benadering van het groepswerkproces, maar de inhoudelijke kant van de interactie tussen groepsleden en jongerenwerker en tussen de leden onderling minder aan bod komt (Spierts, 2014). Te Poel (1997) concludeert in haar promotieonderzoek dat jongerenwerkers in deze periode onvoldoende ondersteuning krijgen om in de praktijk handen en voeten te geven aan de Groepswerktheorie.

2.3 De groep als vanzelfsprekendheid

Met de omkering van de pedagogische verhouding verdwijnt in de jaren zestig ook Groepswerk als methodiek. Het aanbod van het jongerenwerk maakt in deze periode een radicale verandering door. Het wordt algemeen geaccepteerd dat jongeren het zelf uit willen zoeken, zonder bemoeienis van volwassenen. In plaats van het aanbieden van activiteiten, tracht het jongerenwerk nu jongeren te bereiken door het organiseren van open bijeenkomsten waar ook gedanst kan worden (Nijenhuis, 1987). Jongerenwerkcentra worden drager van de alternatieve jeugdcultuur. Paradiso en de Melkweg in Amsterdam en de Kargadoor en Tivoli in Utrecht zijn daar de meest bekende van (Van Ewijk, 1974). Voor kwetsbare jongeren ontwikkelt het jongerenwerk een apart aanbod (Metz, 2011). De eerste Jongeren Advies Centra, Releases,

Sosjale Joenits en straathoekwerk zien het levenslicht. Het aanbod bestaat uit een combinatie van individuele hulpverlening waarin de wensen en behoeften van de jongere het uitgangspunt vormen met jongerenopbouwwerk (Gerritsen, 1994; Sluys, 1980; Kelderman & Jezek 2010). Deze omwenteling in het jongerenwerk sluit aan bij nieuwe inzichten uit de ontwikkelingspsychologie. Erikson (1968) beschouwt de verlengde jeugd als een belangrijke ontwikkelingsfase in een mensenleven waarin mensen vrijheid kunnen verkennen, kunnen experimenteren met grenzen en hun eigen identiteit ontwikkelen. Het 'samen jong zijn' wordt de basis van pedagogische beïnvloeding, in plaats van het vroegere nog niet volwassen zijn (Te Poel, 1997). De relaties tussen jongeren onderling staan centraal in dit proces, de relatie tussen jongere en volwassene krijgt een aanvullend karakter (Hazekamp & Van der Zande, 1992). Het Amerikaanse model dat al aan betekenis had ingeboet, wordt in de strijd om democratisering over boord gezet (Metz, 2011).

2.4 Dialoog

Met de introductie van het doelgroepenjongerenwerk in de jaren tachtig wordt de dialoog het belangrijkste methodische concept en hulpmiddel voor Groepswerk (Te Poel, 1997). De publicatie in 1980 van *De markt van welzijn en geluk* van Achterhuis markeert het einde van het welzijnsgeloof van de verzorgingsstaat. In de Raamnota jeugdbeleid (1980) en de Regeringsnota jeugdbeleid (1984) schetst de overheid haar nieuwe visie op de verdeling van de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. In eerste instantie is opvoeding in brede betekenis de verantwoordelijkheid van de sociale netwerken waarin de jongeren leven. Pas als jongeren problemen hebben, kan er een beroep worden gedaan op voorzieningen (De Haan & Duyvendak, 2002). Het brede jongerenwerk van de jaren zestig dat gericht is op alle jongeren verdwijnt en maakt plaats voor doelgroepgericht jongerenwerk (Metz, 2011).

Het werk van Paulo Freire wordt de theoretische en methodische inspiratiebron voor het doelgroepgerichte jongerenwerk. Paulo Freire is een Braziliaanse onderwijshervormer, pedagoog en agoog die zich bezighoudt met alfabetisering binnen de volwasseneneducatie. Hij is bekend geworden met zijn boek *Pedagogiek van de onderdrukten* (1980; oorspronkelijk 1970). 'Zijn pedagogie vertrekt vanuit de vaststelling dat onderdrukten in een 'cultuur van het zwijgen' leven waarin ze geen motieven hebben om te leren lezen en schrijven. Deze cultuur van het zwijgen is een gevolg van onderdrukking. Alleen een bewustmakingsproces kan mensen bevrijden uit dit fatalistisch zwijgen. Dit proces wordt op gang gebracht door de dialoog. Een voorwaarde voor de dialoog is het woord, een drager van betekenis voor diegene die het spreekt.¹³ Dit boek suggereert dat het gedrag van de verschillende jongerengroepen niet het gevolg hoeft te zijn als 'niet geïnteresseerd in school' of 'dom'. Het kan namelijk ook het resultaat zijn van het niet aansluiten van het aanbod bij de belevingswereld van de jongeren (Veenbaas, Noorda, Borsjes & Westerhoff, 1986).

In de uitvoering gaat het jongerenwerk zich richten op vijf verschillende doelgroepen, die allen een eigen benadering ontwikkelen. Om de verschillende doelgroepen van het jongerenwerk daadwerkelijk te bereiken, ontstaat onder invloed van het straathoekwerk het ambulante jongerenwerk. Het ambulante jongerenwerk is een werkwijze die wordt ingezet om jongeren te benaderen in hun eigen omgeving (Hazekamp, 1976; Schellekens, 1998). Het doelgroepenjongerenwerk krijgt vorm in groepsverband. Opvallend is dat geen van de nieuw

---

¹³ <http://www.socius.be/Paulo+Freire++pedagogie+der+onderdrukten> (geraadpleegd op 31 oktober 2015)

ontstane werkwijzen zoals meidenwerk, randgroepjongerenwerk en migrantenjongerenwerk expliciete aandacht besteedt aan de rol van de groep (Metz, 2011).

2.5 Talentontwikkeling als perspectief

Onder de economische hoogconjunctuur ontstaat er midden jaren negentig opnieuw ruimte om aandacht te besteden aan sociale vraagstukken (De Haan & Duyvendak, 2002). Het jeugdbeleid gaat zich richten op het bevorderen van kansen en het voorkomen van uitval (Gilsing, 2005). Het is de toename van overlast en jeugdcriminaliteit die het jongerenwerk in de jaren negentig hoog op de maatschappelijke en politieke agenda zet (Metz, 2011). Het doelgroepgerichte jongerenwerk van de jaren tachtig en negentig wordt losgelaten en het jongerenwerk wordt wederom beschikbaar voor alle jongeren.

Het jongerenwerk voor alle jongeren richt zich op talentontwikkeling. Het jongerenwerk krijgt de taak alle jongeren te stimuleren om hun talenten te ontwikkelen. De buurt- en clubhuizen, zoals die in de jaren twintig van de vorige eeuw zijn ontstaan, worden omgebouwd tot jongerenproductiehuizen. In die productiehuizen werken jongeren onder leiding van vakdocenten aan de ontwikkeling van hun talenten. Het aanbod varieert van techniek en zorg, tot sport, media, cultuur en kunst (Abdallah, De Boer, Bos, Hamersma & Spierts, 2007; Abdallah, De Boer & Bos, 2008; Houwerzijl, 2006a; Houwerzijl, 2006b; Houwerzijl, 2006c). Voorzichtig ontstaat er weer aandacht voor de rol van de groep. Talentprojecten bestaan uit een combinatie van groepsgerichte benadering en individuele aandacht.

Ook in de aanpak van overlast en criminaliteit wordt bewust een combinatie van een groepsgerichte benadering met individuele aandacht gebruikt. Het jongerenwerk werkt daarin intensief samen met de politie en justitie. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van de 'groepsaanpak' ofwel de 'shortlist'-methodiek. Problematische jeugdgroepen worden aan de hand van een shortlist in beeld gebracht en onderverdeeld in hinderlijk, overlastgevend of crimineel. Op basis van de analyse wordt een maatwerk aanpak ontwikkeld die bestaat uit combinatie van een groepsgerichte aanpak, een situatieve aanpak en een persoonsaanpak (Ferwerda & Kloosterman, 2006).

2.6 Dubbelzinnige jaren 2010

Met het van kracht worden van de Wet maatschappelijke ondersteuning (2007) en het daaruit voortvloeiende beleid Welzijn Nieuwe Stijl wordt maatschappelijke participatie ook het hoofddoel van het jongerenwerk. Vanuit beleid leidt het tot een herwaardering van de groepsgerichte werkwijzen. Wederom is hierbij de achterliggende gedachte dat groepsgerichte interventies niet alleen goedkoper zijn (met eenzelfde tijdsinvestering meer jongeren tegelijkertijd bereiken), maar ook in veel gevallen een betere oplossing zou kunnen bieden dan individueel gerichte interventies (Veenbaas e.a., 2011; Brown, 1979).¹⁴ Lange tijd werd gedacht dat jongeren voornamelijk gevormd werden door hun gezin, maar in Europees jeugdonderzoek wordt inmiddels al geruime tijd onderkend dat leeftijdsgenoten grote invloed hebben op de ontwikkeling van jongeren (Naber, 2004; Hermes, Naber & Dieleman, 2012). Interventies gericht op het individu kunnen jongeren deze collectieve leerervaring onthouden (Metz & Sonneveld, 2013). Door te werken in groepen, kan er aan jongeren een sterk sociaal netwerk worden geboden, een omgeving waarin jongeren elkaar ondersteuning kunnen bieden en kunnen helpen bij hun ontwikkeling.

---

¹⁴ <http://www.invoeringwmo.nl/onderwerpen/bakens-welzijn-nieuwe-stijl> (baken 5)

Het lectoraat Youth Spot signaleert in diverse onderzoeken dat Groepswork een belangrijk kenmerk is van de meeste jongerenwerkmethodieken (Metz & Sonneveld, 2012; Koops, Metz & Sonneveld, 2013; Abdallah, Kooijmans & Raven, 2013). Vakdeskundigen, kennisinstituten, opleidingen en praktijkorganisaties denken vanuit dit nieuwe beleidskader (Jongerenwerk Nieuwe Stijl) door op wat dit methodisch betekent voor het werken met groepen jongeren binnen het jongerenwerk (Van Strijen, 2011; Bolt & Van der Wekke, 2012; Abdallah e.a., 2013). In contrast met de herwaardering van Groepswork, gaat de jongerenwerkpraktijk zich steeds meer richten op Individuele Begeleiding. Individuele Begeleiding maakt het mogelijk om jongeren aandacht en begeleiding op maat te bieden wat bijdraagt aan persoonlijke groei. Jongerenwerkers gaan individueel werken om de straatcultuur te doorbreken. Ook kunnen jongerenwerkers door individueel te werken, beter aansluiten bij de behoeften en specifieke situaties van jongeren (Metz & Sonneveld, 2013). De groepsgerichte benaderingen krijgen steeds vaker de vorm van *Youth Organizing*. *Youth Organizing* is in Nederland een vrij nieuwe werkwijze van het jongerenwerk waarbinnen jongeren in groepsverband worden uitgenodigd, geactiveerd, gemotiveerd en ondersteund om zelfstandig activiteiten op te zetten en te onderhouden (*self-directed group work*). Hierbij gaat het er om dat jongeren zelf het initiatief nemen, regie hebben over en verantwoordelijkheid dragen voor de activiteit en ten slotte zorgen voor de praktische realisatie ervan (Awad, Metz, Koops & Sonneveld, 2017; Mullender & Ward, 1991).

3. Methodische verantwoording

In dit hoofdstuk leggen wij uit hoe in bestaande praktijken binnen het jongerenwerk de werkzame bestanddelen van Groepswork als generieke methodiek binnen het jongerenwerk inzichtelijk en overdraagbaar zijn gemaakt. Hiervoor hebben wij gebruik gemaakt van de methode praktijkbeschrijving, een instrument dat is ontwikkeld met als doel het tot op de bodem uitzoeken wat er in de desbetreffende praktijk gebeurt rond een zekere kwestie of vraag. In paragraaf 3.2 presenteren wij die methode en doen wij verslag van de uitvoering van het onderzoek. De methodologische kwaliteit waarborgt de geldingskracht van de onderzoeksresultaten. In paragraaf 3.3 beschrijven wij de drie manieren waarop de methodologische kwaliteit is gewaarborgd. Het hoofdstuk opent met de meer algemene vraag wat de mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling van een wetenschappelijk kennisdomein voor het jongerenwerk dat aansluit bij de impliciete kennis van en handreikingen biedt voor de uitvoeringspraktijk van het jongerenwerk.

3.1 Bruggen bouwen tussen wetenschap en praktijk

Het beschikken over een wetenschappelijk kennisdomein is heden ten dage noodzakelijk voor kwalitatief goed jongerenwerk. De eis zelf is niet nieuw, volgens de klassieke professionaliserings-theorie is wetenschappelijk onderzoek een voorwaarde voor de inhoudelijke beroepsontwikkeling (Carr-Saunders & Wilson, 1933). Wetenschappelijk onderzoek waarborgt de kwaliteit van de ontwikkelde kennis en fungeert daarmee als een belangrijke kwaliteitsnorm voor de beroepspraktijk. Wat wel is veranderd, is dat nu ook van de sociaalagogische beroepen (jongerenwerk inclusief) verwacht wordt dat zij hun handelen legitimeren met wetenschappelijk onderzoek (Metz, 2011c).

Binnen het jongerenwerk wordt de noodzaak van een eigen kennisdomein breed gedragen (Fabri, 2009). Zo willen jongerenwerkers terugkoppeling over de impact van hun handelen. Aanbieders hebben behoefte aan inzicht in de (on)mogelijkheden van hun aanbod en handvatten om hun producten door te ontwikkelen. Opleidingen hebben kennis nodig over jongeren en methodieken om de toekomstige jongerenwerkers goed op te kunnen leiden. Wel bestaat er binnen de jongerenwerkpraktijk twijfel over de wenselijkheid van wetenschappelijk onderzoek. Voor de jongerenwerkpraktijk is wetenschappelijk onderzoek synoniem aan experimenteel effectonderzoek, hetgeen op gespannen voet staat met het complexe en flexibele karakter van het jongerenwerk (Rensen, Kooij, Booijink, Zwet & Verduin, 2009; Yperen & Veerman, 2008). Ook lijkt wetenschappelijk onderzoek moeilijk te combineren met de ervaringskennis die een belangrijke rol heeft in de beroepsuitoefening van het jongerenwerk. Kenmerkend voor de *body of knowledge* van het jongerenwerk is dat die grotendeels impliciet is (Spierts, 2005). Impliciete kennis ofwel *'tacit knowledge'* houdt in dat de kennis voor de professionals zelf zo vanzelfsprekend is dat zij zich niet meer bewust zijn dat zij over deze kennis beschikken (Polanyi, 1966). Het gevolg kan zijn dat als de professional gevraagd wordt naar het waarom van zijn of haar handelen, de professional antwoordt: 'ik doe gewoon mijn ding'. Veel professionals zijn zich niet bewust dat datgene wat voor hen automatisch onderdeel is van hun professionele handelen, zij zich eigen hebben gemaakt via opleiding, ervaring en intuïtie. Dit in tegenstelling tot de academische inzichten uit de technisch rationele professionaliteit (Van der Berselaar, 2004). Hoewel de mate van implicietheid van kennis niets zegt over de kwaliteit van de kennis, vormt het impliciete karakter van de *body of knowledge* van het jongerenwerk wel een knelpunt voor de professionalisering van het jongerenwerk.

Impliciete kennis is moeilijk deelbaar met anderen, en daardoor lastig om verder te ontwikkelen, te controleren en over te dragen (Kwakman, 2003). Voor de professionalisering van het jongerenwerk is het van belang om een expliciete *body of knowledge* op te bouwen. Met dit onderzoek naar Groepswork staat het lectoraat Youth Spot voor een complexe opdracht. Hoe nu een wetenschappelijk kennisdomein te ontwikkelen dat enerzijds aansluit bij de impliciete kennis van en handreikingen biedt voor de specifieke uitvoeringspraktijk van het jongerenwerk en anderzijds voldoet aan de hedendaagse eisen van *Evidence Based Practice*? De in Groot Brittannië ontwikkelde *partnership approach* (Marsh, 2007) vormt een benadering die het mogelijk maakt om met onderzoek aan te sluiten bij de vragen van de jongerenwerkpraktijk. Het hedendaagse *social work* in Groot Brittannië heeft als uitgangspunt dat de cliënt een actieve rol speelt in de sociale dienstverlening, in plaats van dat de cliënt een passieve ontvanger is. De Britse hoogleraar *Social Work* Peter Marsh heeft dit idee vertaald naar een benadering voor praktijkgericht onderzoek in de sociale sector. In de *partnership approach* vormen onderzoekers en professionals uit de onderzoekspraktijk samen een team dat verantwoordelijk is voor de formulering van de vraagstelling, de materiaalverzameling, de analyse en de uiteindelijke resultaten. De onderzoekers hebben dan direct toegang tot de in de praktijk aanwezige kennis, ervaringen en vragen. Omgekeerd profiteert de onderzoekspraktijk van de inzichten en de analytische vaardigheden van de onderzoekers. De *body of knowledge* van het jongerenwerk die veelal impliciet is, kan worden ontsloten met het idee van de *reflective practitioner* van Donald Schön (1983). Op zoek naar een methode die zichtbaar maakt wat professionals praktisch doen, komt Schön tot de conclusie dat het grijpen van de reflectie in het handelen (*reflection-in-action*), het meest inzicht geeft in het handelen van die professionals. Door te reflecteren op het eigen handelen en op de strategieën, theorieën en onderliggende normen die in dat handelen besloten liggen, wordt impliciete kennis gearticuleerd (Schön, 1983). Voor de impliciete *body of knowledge* van het jongerenwerk betekent het gedachtegoed van Schön dat die impliciete, praktijkkennis ontsloten kan worden als er een manier wordt gevonden om jongerenwerkers uit te nodigen tot reflectie op hun handelen, en die reflectie vast te leggen en te analyseren. Door bij het beschrijven van de uitvoeringspraktijk gebruik te maken van de *partnership approach*, kan gegarandeerd worden dat de ontwikkelde kennis ook daadwerkelijk aansluit bij de vragen en de aanwezige kennis van de jongerenwerkpraktijk. Schön biedt tot slot met het idee van de *reflective practitioner* een strategie om de veelal impliciete *body of knowledge* van het jongerenwerk expliciet te maken.

3.2 Praktijkbeschrijving als onderzoeksmethode

Met dit onderzoek gaan wij in bestaande praktijken van Groepswork werkzame bestanddelen inzichtelijk en overdraagbaar maken door deze praktijken te beschrijven, waar mogelijk in relatie tot beschikbare theorie en resultaten. Om er voor te zorgen dat de ontwikkelde kennis ook daadwerkelijk aansluit bij de vragen en de aanwezige kennis van de jongerenwerkpraktijk, werken wij in de uitvoering van het onderzoek nauw samen met jongerenwerkers en docenten en gaan wij jongerenwerkers bevragen op hun manieren van werken. Voor het beschrijven van Groepswork praktijken maken wij in dit onderzoek gebruik van de methode *Praktijkbeschrijving*. De methode praktijkbeschrijving is een instrument om diep in de huid van de praktijk te kruipen met als doel het tot op de bodem uitzoeken wat er in de desbetreffende praktijk gebeurt rond een zekere kwestie of vraag. Uitgangspunt van de methode is dat de complexiteit en dynamiek van het dagelijkse leven (praktijk) van invloed is op

zowel de uiteindelijke vorm van de methodiek als het resultaat van de methodiek. De praktijkbeschrijving beoogt op handelingsniveau inzicht te geven in het Groepswerk binnen het jongerenwerk in een bestaande situatie in tijd en plaats vanuit het perspectief van in die situatie aanwezige actoren (Metz, 2006; Metz, 2009a).

De methode praktijkbeschrijving dankt haar naam aan haar worteling in de praktijktheorie. Het begrip praktijk wordt in de hedendaagse sociale wetenschappen gebruikt waar eerder, in pogingen om de primaire sociale orde aan te duiden, gesproken werd met begrippen als 'structuren', 'systemen', 'leefwereld', 'gebeurtenissen', 'acties' en meer recent 'dagelijks leven'. Het begrip praktijk heeft in verschillende sociologische tradities, verschillende betekenissen. De methode praktijkbeschrijving borduurt voort op het denken van Giddens en de etnomethodologen. Zij gebruiken het concept praktijk om het klassieke sociologische dilemma tussen actor en structuur te overstijgen. Niet de individuele activiteit, noch de structuur is bepalend voor het uiteindelijke samenleven. Het samenleven krijgt gestalte in de interactie tussen actoren en structuren (Garfinkel, 1967; Giddens, 1991; Schatzki, 2001).

Wat betekent de aangehaalde praktijktheorie nu concreet voor het doen van onderzoek naar het jongerenwerk? Praktijktheorie wijst op de mogelijkheid om als analyseniveau te kiezen voor de interacties tussen actoren. Praktijktheorie leert dat praktijken de uitkomst zijn van de *interacties tussen actoren en op hun beurt via dezelfde interacties mede vormgeven aan de actoren*. Dat betekent dat wij, om te achterhalen hoe een jongerenwerkmethodiek werkt, eerst de relevante actoren moeten identificeren, vervolgens in kaart moeten brengen hoe de actoren samen vormgeven aan de methodiek en ten slotte moeten beschrijven hoe die methodiek op haar beurt de actoren beïnvloedt.

De methode praktijkbeschrijving ambieert de werking van het jongerenwerk conform praktijktheorie te deconstrueren en inzichtelijk te maken. Het resultaat, een enkelvoudige praktijkbeschrijving, heeft een zeggingskracht van N=1 onderzoek. Door meerdere praktijken te beschrijven, en die beschrijvingen te stapelen wordt een praktijkgefundeerde beschrijving verkregen (Metz, 2006; Metz, 2009a). Het model van de effectladder leert ons dat wanneer relaties gelegd worden met bestaande theorie en de resultaten er uitspraken gedaan kunnen worden op trede 2 *veelbelovend* en trede 3, *doeltreffend* van de door Van Yperen & Veerman ontwikkelde effectladder.

Wat kenmerkend is voor de methode praktijkbeschrijving in vergelijking met het veel toegepaste experimentele effectonderzoek is dat de praktijkbeschrijving kwalitatief van aard is en zich richt op de interactie van de methodiek met het dagelijks leven als geheel. Dit onderscheid is niet uniek voor de praktijkbeschrijving, het geldt ook voor benaderingen als de narratieve analyse, *grounded theory* of de case studie. De praktijkbeschrijving onderscheidt zich van die drie doordat zij uit een combinatie bestaat van narratief- en handelingsonderzoek terwijl de anderen zich richten op één van beiden. Het tweede verschil is dat de praktijkbeschrijving de praktijk tracht te doorgronden vanuit verschillende perspectieven. Binnen andere benaderingen wordt er vaak maar vanuit één perspectief gekeken. De meerwaarde van de multi-perspectief benadering is dat het inzicht biedt in de gelaagdheid van sociale praktijken. Nauw verwant is de praktijkbeschrijving ten slotte aan de binnen de antropologie ontwikkelde *institutional ethnography* (Smith, 1987). Ook daarin is aandacht voor de gelaagdheid van praktijken, het werken vanuit verschillende perspectieven is evenwel minder vanzelfsprekend.

Het maken van een praktijkbeschrijving bestaat uit 3 stappen: (1) Het karteren van de praktijk; (2) Materiaalverzameling en analyse enkelvoudige beschrijvingen; (3) Stapelen tot een praktijkgefundeerde beschrijving. In de volgende subparagrafen worden deze stappen verder uitgewerkt.

3.2.1 Karteren van de praktijk

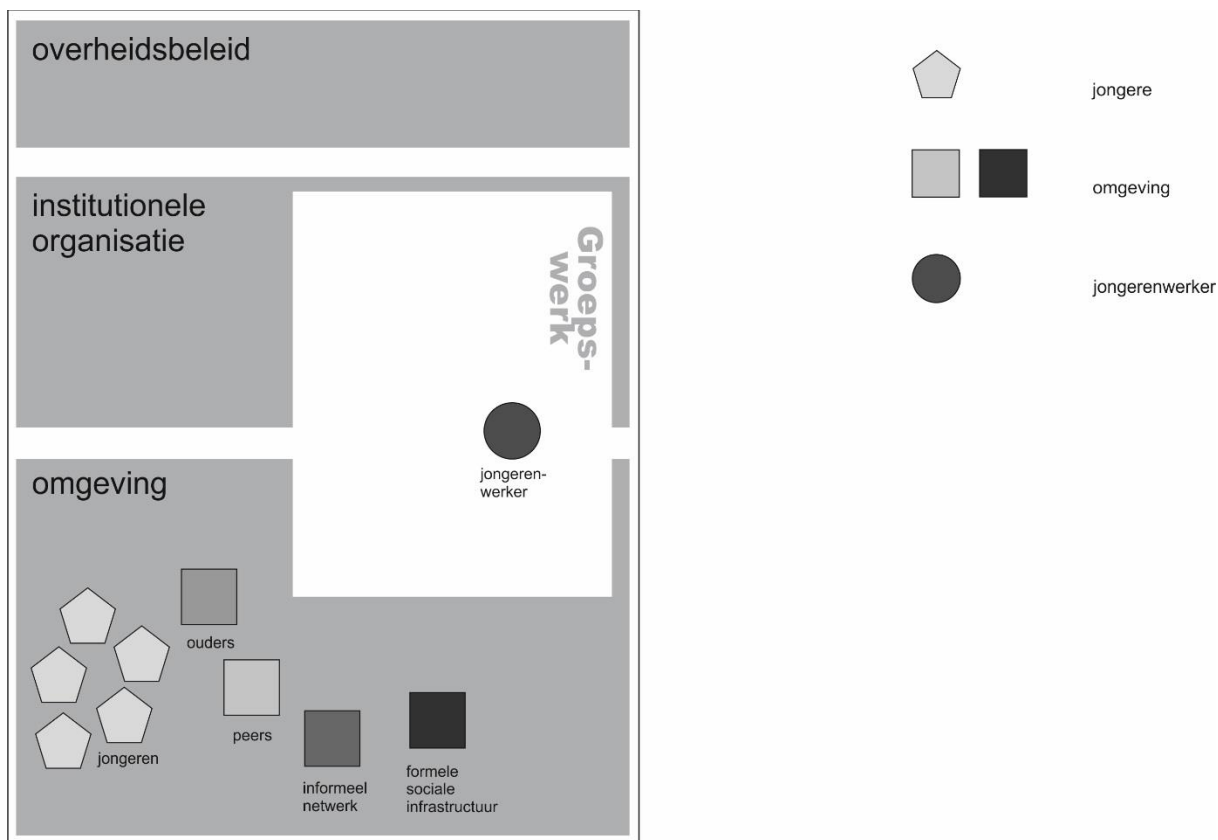
De eerste stap in het maken van een praktijkbeschrijving betreft het karteren van de praktijk. Dit houdt in het in beeld brengen van de praktijk door uit te zoeken wat de relevante actoren en gebeurtenissen zijn en hoe die zich tot elkaar verhouden (Metz, 2006; 2009a). Normaliter gebeurt dit door het verzamelen van zoveel mogelijk informatie en op basis daarvan een model van de praktijk te construeren. Relevante bronnen zijn: het internet, het bezoeken van de praktijk, folders, spelmaterialen en handboeken, verkennende interviews en grijze en wetenschappelijke literatuur.

Omdat praktijken van Groepswork in het jongerenwerk een lange geschiedenis kennen en eerder beschreven zijn in gedenkboeken, handboeken en artikelen, maar geen onderwerp zijn geweest van empirisch onderzoek, zijn wij voor het karteren van de praktijk gestart met het doen van literatuuronderzoek. Het resultaat is als publicatie verschenen onder de titel: 'Groepswork met jongeren in de wijk' (Sonneveld & Metz, 2015). De publicatie biedt inzicht in welke actoren en interacties onder andere een rol spelen in het Groepswork met jongeren. Voorbeelden daarvan zijn: doelen, doelgroep, het handelen van jongerenwerker en randvoorwaarden.

Voor het verbinden van de actoren en interacties binnen praktijken van Groepswork is gebruik gemaakt van interventietheorie. Onder invloed van de beweging naar *Evidence Based Practice* is het begrip interventie binnen de sociaalagogische beroepen omstreden geraakt omdat het geassocieerd wordt met het probleemgericht en geprotocolleerd handelen van de jeugdzorg. Hierdoor wordt vergeten dat er een grote diversiteit aan sociale interventies bestaat, waartoe ook een koffieochtend, een voetbaltoernooi of een theaterproject kunnen worden gerekend. Volgens algemene interventietheorie is een interventie *een ingreep in het sociale domein die als inzet heeft om een bepaalde waarde te realiseren* (Dronkers, 2008).

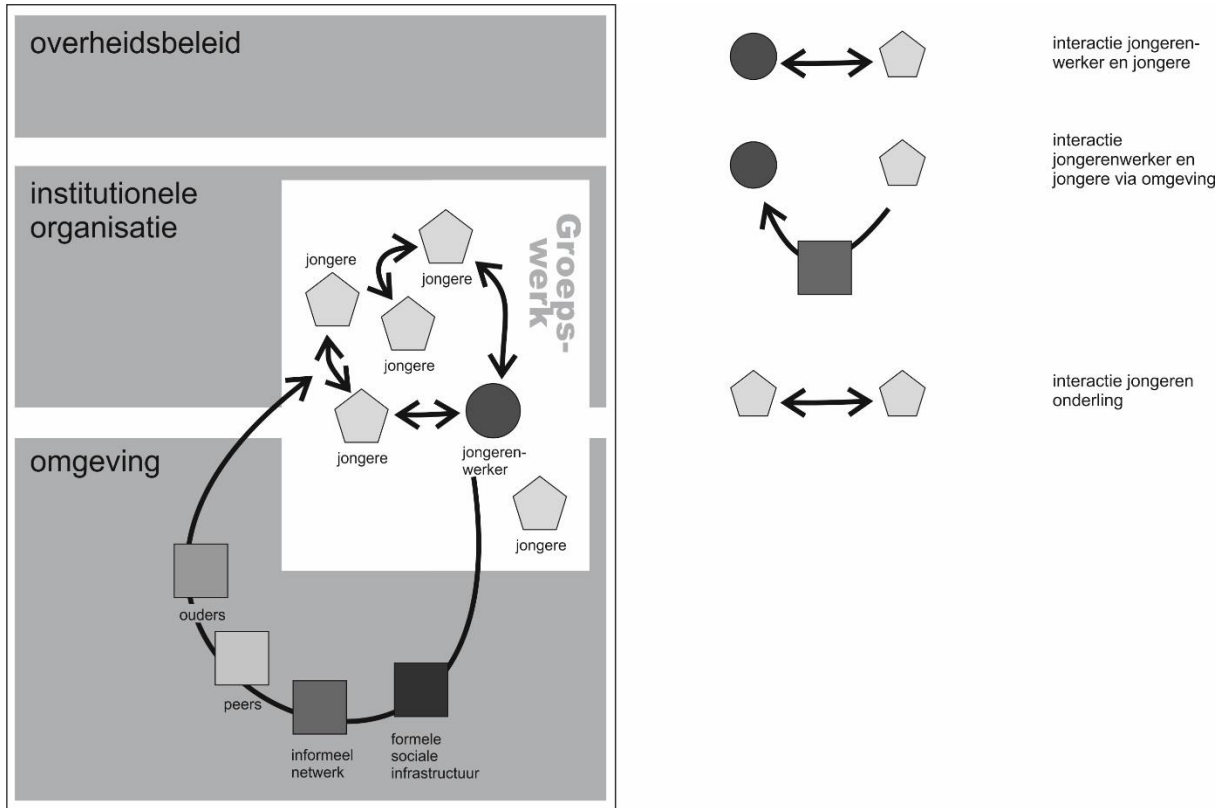
Groepswork van jongeren kan beschouwd worden vanuit interventietheorie omdat zij ingrijpt in zowel het leven van individuele jongeren als in de omgeving van die jongeren en als doel heeft om een positieve bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van jongeren. Binnen de sociale wetenschappen is veel onderzoek gedaan naar het functioneren van interventies in het algemeen (Dronkers, 2008; Yperen & Veerman, 2008). Die inzichten zijn gebruikt om de interacties en actoren binnen Groepswork met elkaar te verbinden tot het verklaringsmodel: Groepswork als generieke methodiek.

Figuur 3 toont de structuur van Groepswerk in het jongerenwerk als deel van de samenleving. Zichtbaar is dat Groepswerk grotendeels plaatsvindt binnen het jongerenwerk. In de uitvoering wordt Groepswerk beïnvloed door omgevingsfactoren enerzijds en de institutionele organisatie van de jongerenwerkaanbieder anderzijds. Omgevingsfactoren zijn onder andere: opvoedinstituties zoals ouders, school maar ook het accommodatie gebonden jongerenwerk, maatschappelijke ontwikkelingen, levensgebeurtenissen, de buurt en peers. Het overheidsbeleid stuurt via de institutionele organisatie op de uitvoering van Groepswerk.

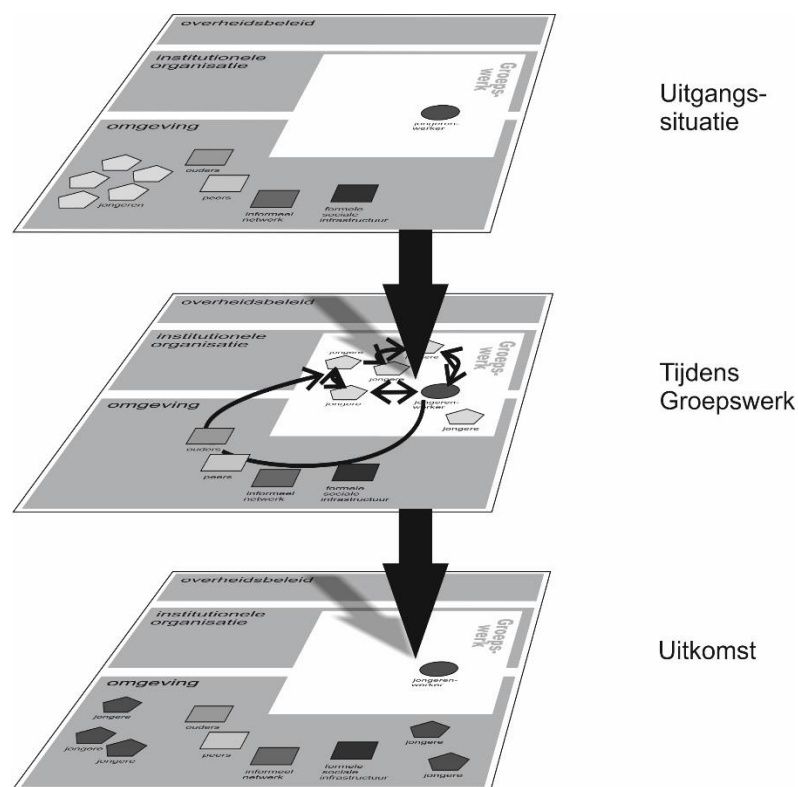
Figuur 3: Structuur van Groepswerk binnen het jongerenwerk

Figuur 4 geeft schematisch weer welke actoren en interacties een rol spelen in de uitvoering van Groepswerk. Binnen Groepswerk zijn er drie typen actoren te onderscheiden: (1) jongerenwerker; (2) jongeren en (3) omgevingsfactoren. Binnen Groepswerk vervult de jongerenwerker een sleutelfunctie. De jongerenwerker begeleidt de jongeren in hun ontwikkeling, in samenspraak met de jongere enerzijds en de omgeving anderzijds.

Figuur 4: Actoren en interacties van Groepswerk binnen het jongerenwerk

Figuur 5 toont tenslotte Groepswerk als methodiek. Het Groepswerk vindt plaats binnen en buiten het jongerenwerk. Groepswerk wordt gestuurd vanuit het overheidsbeleid, bemiddeld door de institutionele organisatie en krijgt vorm in interactie met de jongeren en de omgeving van de jongeren. De toevoeging van de tijdsdimensie maakt zichtbaar dat Groepswerk een proces is, waarin de jongeren onder invloed van Groepswerk veranderen en meer met elkaar en de samenleving in verbinding treden.

Figuur 5: Groepswerk binnen het jongerenwerk als methodiek.

Format praktijkbeschrijving

Omdat het de bedoeling is van meerdere Groepswerk praktijken een beschrijving te maken, en deze te stapelen tot een praktijkgefundeerde beschrijving is op basis van het model een format ontwikkeld voor materiaalverzameling en analyse. Door voor de verschillende beschrijvingen eenzelfde structuur te hanteren, worden de uitkomsten van de praktijkbeschrijvingen onderling vergelijkbaar (Metz, 2006; Metz, 2009a). Het format voor het maken van de praktijkbeschrijvingen is zo opgebouwd dat het van buiten naar binnen, laag voor laag zoals de schillen van een ui de praktijk in beeld brengt. Uiteindelijk stuiten wij op de kern van Groepswerk met jongeren: de methodische uitgangspunten enerzijds en de resultaten voor de jongeren anderzijds. Ter validering van de uitkomsten, eindigt het format met het teruggeven van onze bevindingen aan de uitvoeringspraktijk en docenten van de minor Jongerenwerk in de grote stad. Onderstaande tabel vat het format praktijkbeschrijving samen.

Fase	Thema	Materiaalverzameling
1	Context	<ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsonderzoek
2	Institutionele organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • Documentanalyse
3	Uitvoeringspraktijk	<ul style="list-style-type: none"> • Participerende observatie
4	Methodische uitgangspunten	<ul style="list-style-type: none"> • Diepte-interviews professionals
5	Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Vragenlijstonderzoek jongeren • Interview beleidsmedewerker • Analyse registratiegegevens
6	Terugkoppeling resultaten naar praktijk en check bevindingen	<ul style="list-style-type: none"> • Focusgroep bijeenkomst
7	Conclusies en aanbevelingen	

Tabel 7: format praktijkbeschrijving

Het volledige format, getiteld *Projecthandleiding Portfolio Jongerenwerk: aflevering Groepswerk* is te vinden als bijlage I in dit rapport.

3.2.2 Materiaalverzameling en analyse enkelvoudige beschrijvingen

Voor de materiaalverzameling en het maken van de enkelvoudige beschrijvingen is samengewerkt met de minor Jongerenwerk in de grote stad van de opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming van de Hogeschool van Amsterdam. Vierdejaars studenten hebben hun onderzoek- en praktijkopdracht binnen het minorprogramma uitgevoerd binnen dit onderzoek naar Groepswerk. Studenten staan qua leeftijd en voorkeuren vaak het dichtst bij de deelnemers van Groepswerk waardoor de invloed van de onnatuurlijke aanwezigheid van een onderzoeker zoveel mogelijk wordt beperkt. Bovendien brengt de samenwerking het lectoraat Youth Spot voldoende menskracht om op handelingsniveau onderzoek te doen naar de uitvoering van het jongerenwerk. Voor de studenten betekende het meewerken aan het onderzoek dat zij als aankomende professionals uitgebreid in contact konden komen met de jongerenwerkpraktijk en ervaring konden opdoen met de voordelen en de beperkingen van onderzoek (doen). De jongerenwerkpraktijk kan veel leren van de kritische blik en creativiteit van de nieuwe generatie sociale professionals.

Praktisch zag de rolverdeling er als volgt uit:

- Studenten zorgden voor de materiaalverzameling (inclusief vraaggelbesprekken met jongerenwerkers, jongeren en beleidsmedewerkers), maakten de enkelvoudige beschrijving, organiseerden de focusgroep en formuleerden conclusies en aanbevelingen.
- Het lectoraat Youth Spot trad op als opdrachtgever en begeleidde studenten in de uitvoering van het onderzoek. Omdat de uitkomsten van het onderzoek van belang zijn voor het werkveld, heeft Youth Spot opgetreden als co-auteur in die situaties dat de studenten er ook met ondersteuning niet als groep uitkwamen.
- Docenten begeleidde de studenten bij hun leerproces en hadden daarin aandacht voor het volgens planning organiseren en uitvoeren van de werkzaamheden, het contact leggen en onderhouden met de verschillende personen binnen de jongerenwerkpraktijk en het reflecteren op de onderzochte praktijk en het eigen leerproces.

- De contactpersonen van de praktijken van Groepswork zorgden voor de toegang van de studenten tot de onderzoekspraktijk en het leveren van de benodigde gegevens (beleidstukken van de organisatie, projectplannen, registraties etc.). Samen met collega jongerenwerkers en managers beantwoordden zij vragen van studenten en verleenden zij medewerking aan de interviews en de focusgroep bijeenkomst.
- Jongeren werden via gestructureerde vragenlijsten geïnterviewd over de betekenis die Groepswork voor hen heeft. Enkel namen deel aan de focusgroep.

Het format (zie tabel 7) vormde de basis voor het maken van de enkelvoudige praktijkbeschrijvingen door groepjes studenten. Iedere projectgroep maakte een praktijkbeschrijving van één praktijk van Groepswork. De materiaalverzameling, analyse en het schrijven verliep in fasen en was strak gepland. Dit om ervoor te zorgen dat het onderzoek synchroon liep met het onderwijsrooster en er qua begeleiding schaalvoordeel en synergie werd gecreëerd.

Iedere fase in het maken van de praktijkbeschrijving is gestart met een gezamenlijke instructie en afhankelijk van het onderwerp, een hoorcollege, een werkcollege of het uitwisselen van ervaringen met de uitvoering van het onderzoek. Vervolgens was er per fase twee tot drie weken de tijd om de noodzakelijke werkzaamheden te verrichten en daarvan verslag te doen. Bij aanvang van de instructiebijeenkomst van de volgende fase werd het verslag van de voorgaande fase (inclusief bijlagen) schriftelijk ingeleverd. Bij inlevering werd direct een afspraak gemaakt voor een *feedback*moment. Deze intensieve begeleiding was noodzakelijk om ervoor te zorgen dat het format op correcte wijze werd gebruikt en de beschrijvingen van voldoende kwaliteit waren. Om ervoor te zorgen dat gemaakte enkelvoudige beschrijvingen daadwerkelijk aansloten bij de onderzochte praktijk, is het conceptrapport in de vorm van een focusgroep voorgelegd aan de jongerenwerkers en manager van de onderzochte praktijk. Voor dit onderzoek naar Groepswork is door de volgende studenten onderzoek verricht: Björn Beerendonk, Boy Bertrand, Cheyenne Binnekamp, Dianne Meuleman, Diego Khodabaks, Fhausia Wijndal, Hilde Korving, Jaleesa Isselt, Juliant Kraus, Kaylee van Middendorp, Lisa-Jane Derks, Lisette Defourny, Lucianne Granneman, Maroussia Kortram, Mattheo van der Tuuk, Nicky Hooijmans, Rakesh Mahabier, Robin Prade, Tobias Polman, Zouhair Touali. Samen hebben zij zes praktijken van Groepswork in Amsterdam en omgeving beschreven.

Het onderzoek is uitgevoerd in zes praktijken van Informatie & Advies die gezamenlijk een brede diversiteit in doelgroepen bereiken en verschillende doelen en werkwijzen hanteren. De praktijken voor Groepswork zijn bovendien redelijk gespreid over de stad Amsterdam. Daarmee is geprobeerd een goede afspiegeling van het groot stedelijke, professionele jongerenwerk in een multiculturele stad te bereiken. Het betreft met name accommodatie gericht groepswork. Onderstaande tabel geeft de onderzochte praktijken weer.

Aanbieder Jongerenwerk	Praktijk	Locatie
Youth for Christ	The Mall	Amsterdam West
Streetcornerwork	Routeplanner 18+	Amsterdam Zuid
IJsterk	Jongeren centrum Clutch	Amsterdam Oost
Dock	Jongerenplatform	Amsterdam Nieuw West
Combiwel	Modelmakers	Amsterdam Zuid
Stichting Maatschappelijke Dienstverlening	Zaalvoetbalproject	Assendelft

Tabel 8: onderzochte praktijken van Groepswerk

3.2.3 Stapelen tot praktijkgefundeerde beschrijving

In de laatste fase van de methode praktijkbeschrijving, zijn de enkelvoudige praktijkbeschrijvingen door het lectoraat Youth Spot gestapeld tot een praktijkgefundeerde beschrijving. Door waar mogelijk een relatie te leggen met beschikbare theorie en de resultaten van het jongerenwerk in beeld te brengen via datatriangulatie (enquêtes onder jongeren, interviews met beleidsmedewerkers en registratiegegevens) is getracht uitspraken te doen over de werkwijze van Groepswerk op trede 2 *veelbelovend* en trede 3, *doeltreffend* van de door Van Yperen & Veerman ontwikkelde effectladder.

Opnieuw vormde het format, beschreven in paragraaf 3.2.1 het uitgangspunt. Op basis van het format en de enkelvoudige beschrijvingen is een definitieve redenering opgesteld over het functioneren van Groepswerk in het jongerenwerk. Die redenering is vertaald in een hoofdstukindeling. De verzamelde gegevens en beschrijvingen zijn ter onderbouwing van het argument over de hoofdstukken verdeeld. Vervolgens is per hoofdstuk, het beschikbare materiaal geanalyseerd en beschreven. Afhankelijk van de aard van de data en het facet van de praktijk dat onder de loep is genomen, zijn de ruwe data die verzameld zijn door studenten in zijn totaliteit geanalyseerd of de enkelvoudige beschrijvingen onderling vergeleken. De aard van de data is bepalend voor de keuze van de analysemethoden.

De inzet van de analyse is om de inhoud en de werking van Groepswerk in het jongerenwerk inzichtelijk te maken. Dit betekent dat de analyse gericht is op het begrijpen van de uitvoering en de werking van Groepswerk, en niet als doel heeft om Groepswerk als methodiek te beoordelen. De beschrijving van Groepswerk als praktijk start met het in beeld brengen voor welke doelen Groepswerk een geschikte werkwijze is. Dat gebeurt door de beoogde doelen te vergelijken met wat wij hebben kunnen achterhalen over de resultaten van Groepswerk en wat bekend is uit de literatuur. Vervolgens wordt beschreven wat de eigenlijke doelgroep van Groepswerk is. Dit is gebaseerd op een vergelijking tussen de doelgroep en de deelnemers van Groepswerk. De pedagogische opdracht van Groepswerk brengen wij in beeld door de visie, zoals vastgelegd in de institutionele organisatie, te vergelijken met hoe er via het handelen van de jongerenwerker aandacht wordt gegeven aan het opvoeden van jongeren. De uitvoeringspraktijk van het Groepswerk wordt beschreven aan de hand van observaties van studenten zoals vastgelegd in de enkelvoudige beschrijvingen. De kern van Groepswerk bestaat uit het methodisch handelen van de jongerenwerkers. Deze wordt in beeld gebracht door een analyse van de diepte-interviews met individuele jongerenwerkers over het methodisch handelen en deze te verbinden met beschikbare literatuur. Als laatste belichten wij de randvoorwaarden voor succesvol Groepswerk. Inzicht in de randvoorwaarden is verkregen

door in voorgaande analyses te zoeken naar de omstandigheden die hebben bijgedragen aan het welslagen dan wel mislukken van de begeleiding. Net als de enkelvoudige beschrijvingen, is ook de gefundeerde beschrijving ter validering voorgelegd aan de jongerenwerkpraktijk en docenten jongerenwerk. Hieronder beschrijven wij per onderdeel van de praktijkbeschrijving, hoe de analyse is verlopen.

De doelen (hoofdstuk 4) van Groepswerk brengen wij in beeld door te beschrijven voor welke doelen Groepswerk wordt ingezet door een jongerenwerkorganisatie of een stadsdeel en dat te vergelijken met wat wij hebben kunnen achterhalen over de resultaten van Groepswerk en wat bekend is uit de literatuur. Er is sprake van een doel als door opdrachtgever of opdrachtnemer wordt benoemd wat de inzet van Groepswerk is. De beschrijving van de doelen zijn gebaseerd op door studenten verzameld materiaal zoals werkplannen, beleidsplannen, handboeken en interviews met managers.

Het achterhalen van de resultaten (hoofdstuk 4) van Groepswerk is niet eenvoudig. Per persoon, groep, omgeving en opdracht verschilt de benadering van de jongeren en de waarde van het contact met de jongerenwerker. Als het al lukt om inzicht te krijgen in hoe de levens van de jongeren zich ten gunste of ten negatieve ontwikkelen – is het nog de vraag in hoeverre die eventuele verbetering het gevolg is van Groepswerk (Barquioua, Mossel & Paulides, 2010; Oliveira, 2000; Verhagen, 2008). De moeilijkheid om de resultaten zichtbaar te maken is niet uniek voor het jongerenwerk. Voor het hele domein van sociaal werk geldt dat het complexe en flexibele karakter van de professionaliteit de ontwikkeling van een eigen, academisch kennisdomein in de weg staat (Metz, 2011c; Rensen e.a., 2009; Steyaert, Biggelaar, & Peels, 2010).

Eén manier om met meer zekerheid uitspraken te doen, is door gebruik te maken van verschillende bronnen en verschillende analysemethoden, ook wel bekend als *mixed methods*. Daarom beschrijven wij naast de resultaten van Groepswerk volgens de jongeren, de resultaten van Groepswerk volgens de aanbieder en volgens de opdrachtgever. Informatie over de betekenis van Groepswerk voor jongeren is gebaseerd op vragenlijstonderzoek. In totaal zijn er 104 vragenlijsten ingevuld, waarvan 69 door jongeren die contact hebben met Groepswerk en 35 door de controlegroep: jongeren die niet deelnemen aan Groepswerk maar in hun vrije tijd wel deelnemen aan groepsactiviteiten zoals bij een sportvereniging. De vergelijking met de controlegroep wordt gemaakt om met grotere waarschijnlijkheid te kunnen vaststellen in hoeverre ontwikkelingen het gevolg zijn van de inzet van Groepswerk. Uit de statistieken blijkt dat de jongeren die gebruik maken van Groepswerk binnen het jongerenwerk vergelijkbaar zijn met de jongeren die niet deelnemen op het gebied van sekse en dagbesteding. Er zijn wel een aantal verschillen tussen de groepen in leeftijden, culturele achtergrond, en opleidingsniveau. Onder de niet-deelnemers zijn meer jongeren tussen de 16 en 20 jaar, terwijl onder de deelnemers relatief meer jongeren tussen de 10 en 15 jaar zijn. Daarnaast hebben de deelnemende jongeren tien verschillende culturele achtergronden terwijl de niet-deelnemende jongeren zes verschillende achtergronden hebben. Ten slotte volgen veel niet-deelnemende jongeren MBO onderwijs op niveau 3 en 4, terwijl de deelnemende jongeren meer verspreid zijn over de verschillende onderwijsniveaus. De verschillen tussen de deelnemende en niet-deelnemende jongeren moeten dus met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. De resultaten van Groepswerk volgens de opdrachtnemer zijn, voor zover beschikbaar, gebaseerd op registratiegegevens. De resultaten van Groepswerk volgens de opdrachtgever zijn, voor zover beschikbaar, gebaseerd op interviews met beleidsmedewerkers Jeugd van de

betrokken stadsdelen. Van de interviews met de beleidsmedewerkers is verslag gemaakt dat door de beleidsmedewerkers is geaccordeerd.

De eigenlijke doelgroep (hoofdstuk 5) van Groepswerk wordt beschreven door de beoogde doelgroep van Groepswerk te vergelijken met de deelnemers aan Groepswerk. De doelgroep van Groepswerk wordt geformuleerd op basis van de informatie uit formele structuren en documenten (beleidsplannen en handboeken) van de jongerenwerkorganisaties. De deelnemers en niet-deelnemers worden beschreven op basis van de vragenlijsten die zijn afgenomen onder jongeren die deelnemen aan Groepswerk en jongeren die deelnemen aan andere Groepswerk activiteiten, aangevuld met observaties van studenten in de uitvoeringspraktijk van de onderzochte praktijken voor Groepswerk.

De pedagogische opdracht (hoofdstuk 6) van Groepswerk in het jongerenwerk beschrijven wij door allereerst op een rij te zetten wat er in beleidsplannen, werkplannen en handboeken staat vermeld over de pedagogische opdracht en welke rol Groepswerk voor zichzelf ziet weggelegd, in relatie tot de andere pedagogische instituties zoals ouders en school. Op basis van de diepte-interviews met jongerenwerkers over hun handelen in contact met de jongere, is achterhaald waaruit het pedagogisch concept van Groepswerk bestaat en welke bijdrage de pedagogische relatie daaraan levert.

Hoe Groepswerk in de praktijk (in het handelen van de jongerenwerkers in interactie met jongeren en hun omgeving) vorm krijgt (hoofdstuk 7) kan alleen in beeld worden gebracht door mee te lopen met de jongerenwerkers en te observeren wat er gebeurt (Bryman, 2008). Tijdens dit onderzoek hebben daarom alle 20 studenten per persoon twee dagdelen meegelopen met de jongerenwerkers van in totaal zes praktijken van Groepswerk. Voordat de studenten het veld ingingen, hebben zij een training observeren gevolgd. Conform de richtlijnen hebben studenten van hun waarnemingen observatieverslagen gemaakt. Op basis van hun gezamenlijke observaties, hebben de studenten per praktijk een portret gemaakt van de uitvoering. De beschrijving van de uitvoering van Groepswerk is gebaseerd op de portretten die studenten hebben gemaakt op basis van hun observaties van de zes onderzochte praktijken aangevuld met informatie uit beleidsplannen, werkplannen, handboeken, focusgroepen, en gesprekken met teamleiders en jongerenwerkers. Op basis van het model van Groepswerk als methodiek dat de belangrijkste actoren en interacties visualiseert, zijn acht aspecten van Groepswerk in de praktijk geselecteerd. Vervolgens is per aspect alle relevante informatie van elke organisatie onder elkaar gezet om een beeld te krijgen van de uitvoering van Groepswerk. Daar waar informatie ontbreekt, is de beschrijving aangevuld met informatie uit interviews en uit de documentanalyse. Ten slotte is per aspect beschreven hoe Groepswerk in praktijk vorm krijgt. Hierbij is rekening gehouden met overeenkomsten, verschillen en tegenstrijdigheden. Kenmerkend voor het methodisch handelen van de jongerenwerkers is dat het (net als het handelen van andere sociale professionals) impliciet is, zie ook paragraaf 3.1. Door te reflecteren op het eigen handelen en op de strategieën, theorieën en onderliggende normen die in dat handelen besloten liggen, is het mogelijk om de impliciete kennis te articuleren in methodische uitgangspunten (hoofdstuk 8). Het expliciet maken van deze *tacit knowledge* van de jongerenwerkers, gebeurt in dit onderzoek door de betrokken jongerenwerkers te interviewen over hun handelen in contact met jongeren. Door voor de interviews een vorm te kiezen waarin wordt doorgevraagd op de onderbouwing van wat de jongerenwerkers zelf vertellen over hun werkwijzen, wordt de beoogde reflectie gerealiseerd.

In totaal zijn 14 jongerenwerkers geïnterviewd. Allen zijn betaalde krachten. Van de jongerenwerkers is van één iemand het opleidingsniveau onbekend, de rest heeft een

afgeronde opleiding: mbo (5), hbo (6) en wo (2). Eén betaalde kracht volgt een hbo opleiding. De meeste mbo'ers hebben de opleiding Sociaal Cultureel Werk gevolgd (4), één mbo'er was eerder opgeleid tot hoofdagent bij de politie. Alle hbo'ers hebben een sociaal agogische opleidingsachtergrond: CMV (3), Pedagogiek (2), PABO (1). De opleiding die de wo-geschoolde jongerenwerkers hebben gevolgd is Antropologie.

De interviews zijn verzameld door studenten die alleen of in duo's jongerenwerkers hebben geïnterviewd over wat zij doen in contact met jongeren. De interviews zijn opgenomen met een *voicerecorder* en woordelijk uitgewerkt. Vervolgens zijn de interviews geanalyseerd volgens de *grounded theory* benadering die in de jaren 60 is ontwikkeld door Glaser en Strauss (1967). De *grounded theory* is een onderzoeksbenadering om op basis van *zorgvuldige beschouwing van empirische data* te komen tot gefundeerde theorieën. Hiervoor wordt de empirische data zorgvuldig gecodeerd, dat wil zeggen beredeneerd samengevat, om ze enerzijds meer weloverwogen te kunnen hanteren en anderzijds beter leerbaar te maken. De werkwijze is als volgt:

1. Allereerst zijn alle uitgewerkte interviews uitvoerig doorgelezen en is er gezocht naar thema's door stukken tekst te voorzien van een code. Deze gecodeerde onderdelen (van het materiaal) worden beschouwd als *indicatoren* voor het desbetreffende begrip. Voorbeelden van codes die bijvoorbeeld zijn toegekend zijn onder andere: contact leggen, betekenisrelatie, maatwerk, signaleren en motiveren.
2. Vervolgens zijn de relevante codes systematisch met elkaar vergeleken en is geteld hoeveel keer iets is genoemd door verschillende respondenten. Indien nodig zijn codes verbeterd, aangepast, geëxpliciteerd of gespecificeerd. Deze systematische werkwijze staat bekend als *the constant comparative method*. Hiermee is doorgegaan totdat de begrippen waren 'verzadigd'.
3. De analyse is voortgezet in het met elkaar verbinden van begrippen en het organiseren van de gesystematiseerde inzichten, dat wil zeggen de 'theorie-in-wording' rond enkele kernbegrippen.
4. Tot slot is voor de analyse de gesystematiseerde interpretatie van de onderzoeksgegevens in het licht gehouden van reeds bestaande kennis uit het literatuuronderzoek naar Groepswerk (Sonneveld & Metz, 2015).

Met de randvoorwaarden van Groepswerk (hoofdstuk 9) bedoelen wij de voorwaarden in de organisatie, aansturing en middelen die bijdragen aan het uitvoeren van de werkwijze. Inzicht in de randvoorwaarden van Groepswerk is verkregen door in voorgaande analyses te zoeken naar de omstandigheden die hebben bijgedragen aan het welslagen dan wel mislukken van Groepswerk. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: formele documenten van organisaties, interviews met jongerenwerkers en teamleiders, observaties van de uitvoeringspraktijk door studenten en praktijkbeschrijvingen van studenten. De uitkomsten zijn tot slot gekoppeld aan (vak)literatuur.

3.3 Methodologische kwaliteit

De methodologische kwaliteit waarborgt de geldingskracht van de onderzoeksresultaten. De kwaliteit van het onderzoek wordt bepaald door de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd. Met dit onderzoek besteden wij op drie manieren aandacht aan de methodologische kwaliteit. Ten eerste zorgen wij ervoor dat het onderzoek zorgvuldig en nauwkeurig verloopt. Dit wordt

ook wel de betrouwbaarheid van het onderzoek genoemd. Ten tweede vinden wij het belangrijk dat er met het onderzoek recht wordt gedaan aan het onderzoeksobject. Dit is bekend onder de noemer interne validiteit. Hierbij is het van belang dat de onderzoeksresultaten daadwerkelijk zeggingskracht hebben over datgene wat onderzocht wordt. Onderzoek naar klanttevredenheid in de jeugdzorg is bijvoorbeeld niet zo zinvol als het de bedoeling is om meer inzicht te krijgen in de klanttevredenheid van het jongerenwerk. Ten derde besteden wij in dit onderzoek aandacht aan de externe validiteit, ook wel generaliseerbaarheid genoemd. Hierbij gaat het om de geldingskracht van de onderzoeksresultaten voor andere contexten dan het object van onderzoek.

3.3.1 Betrouwbaarheid

Dit onderzoek kent een vijftal waarborgen voor de betrouwbaarheid van het onderzoeksproces. Reden voor deze uitgebreide aandacht is dat het onderzoek plaatsvindt in dynamische en veranderlijke contexten en de materiaalverzameling is uitgevoerd door studenten *social work* die worden opgeleid tot sociale professionals en daardoor over beperkte onderzoekservaring beschikken. Door veel aandacht te besteden aan het onderzoeksproces en diverse controlemomenten in het onderzoeksdesign op te nemen hopen wij de betrouwbaarheid van het onderzoek te hebben vergroot.

Ten eerste zijn de studenten ingezet vanuit hun eigen positie en perspectief: de beginnende sociale professional die inzicht wil krijgen in de werkzame bestanddelen en resultaten van het jongerenwerk en de ambitie heeft om bij te dragen aan de professionalisering en het eigentijds houden van het jongerenwerk. Het werven van respondenten krijgt dan de opdracht: contact maken en het afnemen van interviews wordt: oefenen in gesprekstechnieken. Door aan te sluiten bij de leerdoelen van de opleiding wordt voorkomen dat studenten ineens iets geheel nieuws moeten gaan doen.

Ten tweede is er een format ontwikkeld voor materiaalverzameling en analyse dat richting geeft aan de wijze waarop het onderzoek moet worden uitgevoerd. Het format heeft het karakter van een kookboek met heldere toelichting zodat ook voor onervaren gebruikers, duidelijk is wat er moet gebeuren en hoe. Voorafgaand aan iedere opdracht, hebben studenten klassikaal instructie gekregen waarin nogmaals is uitgelegd wat precies de bedoeling is. Afhankelijk van de opdracht, hebben studenten training gekregen in interviewen, contact maken en observeren. Per opdracht is er door studenten verslag gemaakt, waarop studenten feedback hebben ontvangen. De feedback is erop gericht dat het format op correcte wijze wordt gebruikt en de beschrijvingen van voldoende kwaliteit zijn.

De derde manier waarop wij werken aan de betrouwbaarheid van het onderzoek is door transparantie. Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek en betekent dat het helder moet zijn waarop constatering en uitspraken zijn gebaseerd. De lezer van het onderzoek kan dan zelf achterhalen hoe de resultaten geïnterpreteerd kunnen worden. Is het, *uitzonderlijk*, *mogelijk*, *waarschijnlijk* of *waar*. Geldt het voor *sommige* personen (en voor wie dan?) of is het voor *alle* Amsterdammers het geval? In dit onderzoek wordt transparantie gerealiseerd door zorgvuldigheid in bronvermelding. Bij *alle* bevindingen, uitspraken en constatering staat in een voetnoot vermeld waarop deze gebaseerd zijn. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of de dagboek aantekeningen van de onderzoeker/student. De richtlijnen voor de bronvermelding staan vermeld in het format (zie bijlage 2).

De vierde manier waarop wij werken aan de betrouwbaarheid is door veel aandacht te besteden aan vertrouwelijkheid. Op diverse manieren komen studenten en onderzoekers in contact met vertrouwelijke informatie. Zo is er door aanwezigheid in de uitvoeringspraktijk, toegang tot informatie over de interne bedrijfsvoering terwijl deelnemende organisaties concurrenten van elkaar zijn. Ook hebben we te maken met de vertrouwelijkheid tussen professional en jongere(n) en de vertrouwelijkheid tussen respondenten en de onderzoeker. De ervaring met het doen van onderzoek in concrete praktijken waarin bovendien kleine aantallen mensen werkzaam zijn is dat uitspraken en gebeurtenissen, ondanks dat zij geanonimiseerd zijn, herleidbaar zijn tot personen en situaties. Door zorgvuldig om te gaan met de vertrouwelijkheid van informatie, beogen wij een veilige onderzoekomgeving te realiseren zodat vrije toegang tot informatie mogelijk is. Concreet zijn de volgende maatregelen genomen:

- Studenten die hebben meegewerkt aan het onderzoek hebben een vertrouwelijkheidverklaring ondertekend;
- In deze praktijkbeschrijving wordt gewerkt met pseudoniemen voor locaties, buurten en personen;
- De enkelvoudige praktijkbeschrijving is vertrouwelijk en wordt alleen ter beschikking gesteld aan de onderzochte organisatie en het lectoraat Youth Spot. De onderzochte organisatie kan zelf besluiten of zij de praktijkbeschrijving verder gaat verspreiden;
- In gesprek met professionals hebben wij wederom verteld dat wij vertrouwelijk omgaan met de informatie en de daarop gebaseerde beschrijvingen maar dat onze ervaring is dat in onderzoek met kleine aantallen (<5) uitspraken en gebeurtenissen intern herleidbaar zijn. Dit herhalen is nodig omdat respondenten dan voor zichzelf kunnen beslissen wat zij wel en niet willen vertellen.

De vijfde manier waarop wij de betrouwbaarheid van het onderzoek borgen is door de verzamelde bronnen behalve door studenten ook door onderzoekers te laten analyseren en waar mogelijk voor de analyse gebruik te maken van specialistische software programma's. Studenten leveren, met uitzondering van de observatieverslagen, alle data in die zij hebben verzameld voor het maken van de enkelvoudige praktijkbeschrijving. Kwantitatieve data zijn ingevoerd en geanalyseerd via SPSS (versie 22) en voor de analyse van kwalitatief materiaal is gebruik gemaakt van MAXQDA (versie 12) en Excel. Het gebruik van software programma's maakt dat de analyse meer systematisch verloopt en er minder fouten worden gemaakt (Maso & Smaling, 2004). Door het gehele onderzoeksproject uit te laten voeren door een team van drie onderzoekers zijn analyses en bevindingen sterker dan wanneer het onderzoek door één onderzoeker is uitgevoerd (Maso & Smaling, 2004).

3.3.2 Interne validiteit

Met het werken aan de interne validiteit gaat het om het recht doen aan het object van onderzoek. Met name voor het jongerenwerk is dit van belang omdat zij een geschiedenis heeft waarin nauwelijks onderzoek is gedaan naar de praktijk van het jongerenwerk. En het onderzoek dat is gedaan, sluit niet aan bij de vragen en het functioneren van de jongerenwerkpraktijk (Te Poel, 1997; Metz, 2011a). Dit onderzoek heeft daartoe drie waarborgen ingebouwd: *partnership approach*, multi-perspectief en *mixed methods*.

Door te werken conform de *partnership approach*, waarin onderzoekers en jongerenwerkers samenwerken in de formulering van de vraagstelling, de materiaalverzameling, de analyse en

de uiteindelijke resultaten zorgen wij ervoor dat het onderzoek aansluit bij de vragen en de kennis van de jongerenwerkpraktijk. Praktisch is dit op twee manieren gerealiseerd. Het meerjarige project Portfolio Jongerenwerk, waar dit onderzoek onderdeel van is, komt voort uit het onderzoeksprogramma van het lectoraat Youth Spot, een samenwerkingsverband van onderwijs en jongerenwerkorganisaties. In de uitvoering van het onderzoek vinden op alle beslissende momenten *memberchecks* plaats. Zo zijn het concept-format, concept enkelvoudige beschrijving en het concepteindrapport ter validering voorgelegd aan direct betrokkenen uit de praktijk. Van hun feedback is verslag gemaakt. Na verwerking van de feedback, zijn van het format respectievelijk de rapportages definitieve versies gemaakt. Inzet van dit onderzoek is om de inhoud en de werking van Groepswerk in het jongerenwerk inzichtelijk te maken. De praktijken zijn daarmee onderwerp van onderzoek. Voor de kwaliteit van het onderzoek is het belangrijk om deze praktijken van Groepswerk in hun geheel zo goed mogelijk te benaderen. Kenmerkend voor de methode praktijkbeschrijving is dat zij tracht de praktijk te doorgronden vanuit verschillende perspectieven in plaats van het binnen de andere benaderingen gebruikte één of mono perspectief. De meerwaarde van de multi-perspectief aanpak is dat het inzicht biedt in de gelaagdheid van sociale praktijken waardoor er een meer volledig beeld ontstaat van het functioneren van de praktijk als geheel. In dit onderzoek is de praktijk van Groepswerk in beeld gebracht vanuit het perspectief van beleid, de institutionele organisatie, de uitvoeringspraktijk, de jongerenwerkers en de jongeren. Een manier om met meer zekerheid uitspraken te doen is door gebruik te maken van verschillende bronnen en verschillende analysemethoden, ook wel bekend als *mixed methods*. *Mixed methods* is een methodologisch kwaliteitsinstrument dat wordt gebruikt om met meer zekerheid te kunnen vaststellen wat er in een specifieke situatie gebeurt. Als verschillende informatiebronnen een zelfde beeld schetsen, zijn de uitkomsten meer betrouwbaar dan wanneer zij zijn gebaseerd op één informatiebron (Bryman, 2004; Maso & Smaling, 2004). Voor de praktijkbeschrijving van Groepswerk in het jongerenwerk is gebruik gemaakt van een grote diversiteit van bronnen en analysemethodes, waaronder documentanalyse, vragenlijstonderzoek, semigestructureerde interviews, diepte-interviews, participerende observatie en focusgroepen.

3.3.3 Generaliseerbaarheid

De generaliseerbaarheid van dit onderzoek, ook wel externe validiteit, betreft de geldingskracht van de onderzoeksresultaten voor andere contexten dan het object van onderzoek. Op drie manieren is de generaliseerbaarheid van dit onderzoek gewaarborgd: representativiteit object van onderzoek, argumentatieve overtuigingskracht en het aansluiting zoeken bij theorievorming en de resultaten van de methodiek. De zes onderzochte praktijken van Groepswerk bereiken een brede diversiteit in doelgroepen en hanteren verschillende doelen en werkwijzen. Daarmee is geprobeerd een goede afspiegeling van het groot stedelijke, professionele jongerenwerk in een multiculturele stad te bereiken (zie ook paragraaf 3.2.2 Materiaalverzameling). Wel betreft het met name accommodatiegericht Groepswerk. Door in de rapportage expliciet te zijn over de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd en alle constatering te voorzien van voetnoten is het voor de lezers volstrekt helder waarop bevindingen en resultaten zijn gebaseerd. Hierdoor zijn de lezers zelf in de gelegenheid om te oordelen in of/en in welke mate specifieke constatering voor hun eigen situatie of vraag van toepassing zijn. Het model van Van Yperen & Veerman (2008) leert ons dat wanneer relaties gelegd worden met bestaande theorie en de resultaten, er uitspraken gedaan kunnen worden op trede 2 *veelbelovend* en trede 3,

doeltreffend van de ontwikkelde effectladder. De praktijkbeschrijving Groepswerk voldoet aan beiden. Voorafgaand aan het veldonderzoek is onderzoek verricht naar wat er in de literatuur bekend is over Groepswerk. De inzichten uit het literatuuronderzoek zijn opgenomen in dit onderzoeksrapport. Vervolgens zijn constatering over de werking van Groepswerk onderbouwd met informatie over de resultaten. Deze resultaten zijn in beeld gebracht door middel van datatriangulatie (zie daarvoor paragraaf 3.2.3 Stapelen tot praktijkgefundeerde beschrijving).

4. Doelen en resultaten

In dit hoofdstuk brengen wij in beeld voor welke doelen Groepswork binnen het jongerenwerk een geschikte werkwijze is. Er is sprake van een doel als aannemelijk kan worden gemaakt dat de geboden begeleiding positief bijdraagt aan het realiseren van dat doel. Daarvoor is het nodig om te weten wat de resultaten van Groepswork zijn en deze vervolgens te vergelijken met de doelen waarvoor Groepswork wordt ingezet.

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de doelen van Groepswork. De doelen worden beschreven op basis van documentanalyse. Vervolgens brengen wij de resultaten op drie manieren in beeld. Reden daarvoor is dat Groepswork voor opdrachtgever, opdrachtnemer en doelgroep verschillende betekenissen kan hebben. Als eerste beschrijven wij de redenen van jongeren voor deelname aan Groepswork en de resultaten volgens de jongeren. Vervolgens werken wij uit wat de resultaten zijn volgens de aanbieder, en we eindigen kort met de resultaten volgens de opdrachtgever. In de laatste paragraaf vergelijken wij de beoogde doelen met de gerealiseerde resultaten.

4.1 Beoogde doelen

De documentanalyse van de beschikbare beleidsstukken van de zes onderzochte praktijken van Groepswork laat zien dat de organisaties de beoogde doelen van Groepswork op verschillende manieren formuleren. Uit de analyse zijn 6 doelen te onderscheiden. Deze doelen worden reeds in de literatuur beschreven: Binding aan de samenleving, Vorming, Bewust maken van gewenst gedrag, Ontspanning, Ontmoeting, Verantwoordelijkheid (Sonneveld & Metz, 2015). In iedere praktijk is een variatie aan doelen terug te vinden.

Binding aan de samenleving

Onder binding aan de samenleving wordt verstaan: 'het herstellen of versterken van de maatschappelijke participatie van jongeren in de vorm van vrijetijdsbesteding buitenshuis, actieve betrokkenheid in de buurt, naar behoefte gebruik maken van professionele hulpverlening en deelname aan school, werk of vrijwilligerswerk' (Sonneveld & Metz, 2015). Indien jongeren zich niet binden aan de samenleving, kunnen de gevolgen zeer ernstig zijn. De jongeren worden bijvoorbeeld sociaal buitengesloten of radicaliseren (Sonneveld & Metz, 2015). De zes onderzochte praktijken hebben dan ook allen dit doel gesteld. Hoe dit beoogde doel bereikt wordt, krijgt op verschillende manieren vorm. Sommige organisaties hanteren één vorm, andere organisaties werken met verschillende vormen om jongeren te binden aan de samenleving.

Een eerste vorm waar vier organisaties zich op richten is jongeren vrijetijdsbesteding buitenshuis bieden om daarmee binding aan de samenleving te creëren. Dit gebeurt door jongeren te betrekken bij activiteiten in het jongerenwerk. Inzet daarbij is dat de jongeren zich kunnen ontwikkelen door deel te nemen aan de activiteit en terwijl zij participeren in het jongerenwerk tevens deelnemen aan de samenleving. Deelname aan Groepswork is op deze manier op zich al een vorm van Binding aan de samenleving. Door deelname aan Groepswork kunnen jongeren hun aansluiting met de samenleving versterken of herstellen.

De activiteiten kunnen verschillende vormen hebben, bijvoorbeeld jongeren die zelfstandig voetbalactiviteiten¹⁵ organiseren. Ook wordt er in praktijk gewerkt met ontspannende activiteiten, zoals De Inloop.¹⁶ Jongeren hebben tijdens deze inloopactiviteiten de mogelijkheid zich te ontwikkelen doordat zij 'kunnen spelen, relaxen, internetten, kletsen en ondersteuning kunnen krijgen bij bijvoorbeeld huiswerk.'¹⁷ In de activiteiten die jongerenwerkers organiseren staat steeds vaker activiteitgerichte vrijetijdsbesteding zoals voetbal centraal, terwijl ontspanningsactiviteiten die tijdens de inloop plaats vinden steeds minder centraal staan (Spierts, 1998 in: Sonneveld & Metz, 2015).

Een tweede vorm waar twee van de zes organisaties zich op richten is actieve betrokkenheid in de buurt. In één praktijk worden jongeren bijvoorbeeld gevraagd om mee te denken over thema's die spelen in de wijk.¹⁸

*'Jongeren kwamen zelf met maatschappelijke vraagstukken die zij graag met politici en professionals wilden bespreken. Zij hebben geleerd na te denken over onderwerpen en thema's die spelen in de wijk bij hen zelf.'*¹⁹

Naast het bieden van vrije tijdsbesteding en het stimuleren van actieve betrokkenheid in de buurt, richten drie van de zes praktijken zich op het toeleiden van jongeren naar relevante voorzieningen. Organisaties werken samen met professionele instanties om jongeren toe te leiden naar bestaande hulpverlening.²⁰ Andere mogelijkheden zijn het toeleiden van jongeren naar scholing of naar huiswerkbegeleiding.

Vorming

De ontwikkeling van de jongere staat bij het doel vorming centraal. Het belangrijkste doel van vorming van jongeren in groepsverband is dat zij leren wat zij nodig hebben om uit te groeien tot een volwassene die op eigen benen staat, voor zichzelf zorgt, verantwoordelijkheid draagt, etc. (Douglas, 1976: in Sonneveld & Metz, 2015). Alle onderzochte praktijken creëren met het Groepswerk randvoorwaarden waarbinnen de jongere zich kan ontwikkelen. Binnen het Groepswerk vormt de groep een krachtig agogisch middel voor gedragsverandering, het ontwikkelen van een identiteit, het leren van sociaal-emotionele vaardigheden en het ontwikkelen van burgerschapsvaardigheden (Metz & Sonneveld, 2012; Bolt & Van der Wekke, 2012; Kooijmans 2010 in: Sonneveld & Metz, 2015).

Binnen Groepswerk krijgt vorming veelal vorm doordat jongeren deelnemen aan activiteiten. Jongeren worden gestimuleerd om deel te nemen aan activiteiten waarbinnen zij zich kunnen ontwikkelen. Er wordt nadrukkelijk benoemd dat er aandacht is voor vorming:

---

¹⁵ Hooijmans, N., R. Mahabier, Z. Touali & M. van der Tuuk (2015) *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 3*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁷ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁸ Praktijk 2: beleidsdocument 2a

¹⁹ Praktijk 2: beleidsdocument 2a

²⁰ Praktijk 4: beleidsdocument 4b

*'Een plek aanbieden waar ze van elkaar kunnen leren door activiteiten te volgen, talenten bij zichzelf te ontdekken en die te kunnen ontplooien.'*²¹

Jongeren kunnen bij twee organisaties zelfstandig activiteiten organiseren. Verwachting is dat jongeren zich hierdoor op een andere manier ontwikkelen dan bij een activiteit die vanuit de jongerenwerkorganisatie wordt georganiseerd. Dit kan komen doordat jongeren andere rollen innemen bij deze activiteiten waardoor zij de mogelijkheid hebben om andere vaardigheden te verwerven.

Bewust maken van gewenst gedrag

Jongeren bewust maken van gewenst gedrag is het derde doel van Groepswerk (Van Dam & Zwikker, 2008: in Sonneveld & Metz, 2015). In vijf onderzochte praktijken zie je dit doel terugkomen. Jongeren in de puberteit overzien niet altijd de gevolgen van hun acties, zeker niet als het jongeren betreft met een licht verstandelijke beperking. Groepswerk heeft als doel de bewustwording van het eigen gedrag en de impact van het eigen gedrag op de omgeving bij jongeren te vergroten. Bewust maken van gewenst gedrag vindt onder andere plaats door het aanspreken op 'normen en waarden'.

*'Het aanspreken op 'normen en waarden' werd één van deze uitgangspunten. Dit omdat blijkt dat er veel tijdsinvestering nodig is voordat de jongeren zich realiseren dat er iets in hun gedrag moet veranderen. Zij vinden hun (probleem)gedrag veelal normaal; het is hun norm! Zo blijft het aanspreken op normen en waarden een belangrijk punt in het bereiken van het uiteindelijke doel.'*²²

Door middel van het aanspreken op normen en waarden worden jongeren bewust gemaakt van gewenst gedrag. Als jongeren zich realiseren dat hun gedrag moet veranderen kan de volgende stap gemaakt worden naar het tonen van meer gewenst en minder ongewenst gedrag met als mogelijk gevolg bijvoorbeeld een vermindering van overlast in de buurt.

Ontspanning

Ontspanning als doel van Groepswerk houdt in dat jongeren bij kunnen komen van alledaagse verantwoordelijkheden, zoals school, werk of thuis. Vrije tijd is de tijd waarin zij onder meer kunnen relaxen en plezier kunnen hebben. Plezier met elkaar hebben leidt bovendien tot bedoelde of onbedoelde leerprocessen. Ontspanning als doel is omstreden in het Groepswerk met jongeren. Zo staan ontspanningsactiviteiten die binnen de inloop plaatsvinden onder druk (Spierts, 1998: in Sonneveld & Metz, 2015). Ook als jongeren deelnemen aan sportactiviteiten kan dit ontspanning zijn (Bartelink, Boendermaker & Van der Vliet, 2013: in Awad & Metz, 2015). In drie praktijken wordt specifiek het doel ontspanning genoemd.

Praktijk vijf gebruikt ontspanning om als jongerenwerker een band te creëren met de jongeren. Volgens een andere praktijk is ontspanning een randvoorwaarde om jongeren te kunnen bereiken.²³ Een manier om dit doel te behalen is het creëren van een ruimte waar jongeren

---

²¹ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²² Praktijk 4: Halfjaarverslag 2014.

²³ Praktijk 6: beleidsdocument 6a

samen kunnen komen en waar jongerenwerkers de ruimte hebben om in contact te komen met de jongeren: De Inloop.

*'De inloop is bedoeld om de jongeren een plek te geven waar zij kunnen spelen, relaxen, internetten, kletsen en ondersteuning kunnen krijgen bij bijvoorbeeld huiswerk.'*²⁴

Bij De Inloop worden ook vrijwilligers ingezet, wat als doel heeft *'sfeer neerzetten, gezelligheid en lol hebben.'*²⁵

Ontmoeting

In hun vrije tijd hebben jongeren behoefte aan sociaal contact met leeftijdsgenoten (Allen & Williams, 2012 p.326: in Sonneveld & Metz, 2015). Meerdere keren per week hebben de meeste jongeren contact met hun groep vrienden of vriendinnen (Van Ewijk, 1984; Noorda 2003; Hermes e.a., 2012: in Sonneveld & Metz, 2015). Jongeren kunnen door deel uit te maken van een groep 'gelijken' ontmoeten waar ze ervaringen over zaken van jong zijn en volwassen worden mee kunnen uitwisselen, dit wordt ook wel bonding genoemd (Sonneveld & Metz, 2015). Ook ontmoeten jongeren via Groepswerk mensen met andere achtergronden (seks, religie, beperkingen etc.). Door de omgang met niet gelijken ontwikkelen de jongeren zelfbewustzijn: wie ben ik in relatie tot de ander en hoe verhoud ik mij hiertoe? Dit wordt ook wel *bridging* genoemd: het overbruggen van verschillen tussen mensen (Putnam, 2000: in Sonneveld & Metz, 2015). Het ontmoeten van andere jongeren is een doel van Groepswerk. In de onderzochte praktijken zien we het doel ontmoeting terug bij vier van de zes praktijken. In alle praktijken komt de combinatie van bonding en bridging terug: jongeren kunnen in een groep ervaringen met elkaar uitwisselen (bonding) en door de omgang met jongeren van andere achtergronden zien hoe zij zich verhouden tot anderen (bridging).

*'Zij hebben geleerd na te denken over onderwerpen en thema's die spelen in de wijk bij henzelf en bij andere jongeren, op basis van gesprekken met andere mensen en luisteren naar verschillende meningen.'*²⁶

*'Jongeren leren relaties aan te gaan met allerlei soorten mensen en daar vaardigheden voor te ontwikkelen.'*²⁷

Verantwoordelijkheid leren dragen

Een zesde doel van Groepswerk met jongeren is het nemen van verantwoordelijkheid voor het eigen leven, ook als er problemen zijn. Groepswerk draagt bij aan het creëren van eigen verantwoordelijkheid door jongeren vaardigheden te leren die nodig zijn om praktische invulling aan het dagelijks leven te geven (Sonneveld & Metz, 2015). Dit doel wordt in vier praktijken beschreven. Hierbij wordt onder meer genoemd dat jongeren gestimuleerd worden om: met

---

²⁴ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁵ Praktijk 5: beleidsdocument 5a

²⁶ Praktijk 2: beleidsdocument 2a

²⁷ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam. Onderzoeksrapport.

initiatieven en ideeën te komen,²⁸ zelfstandig activiteiten te organiseren²⁹ en zelfstandig keuzes te leren maken bij besluiten of handelingen.³⁰ In één praktijk hebben de onderzoekstudenten dit doel als volgt verwoord:

*'De kernkwaliteit van het jongerenwerk van praktijk twee is dat jongeren ondersteuning krijgen in hun ontwikkeling naar zelfredzaamheid. Door het organiseren en deelnemen aan educatieve en recreatieve activiteiten leren jongeren vaardigheden ontwikkelen.'*³¹

Jongeren werken hieraan door bijvoorbeeld bijeenkomsten te organiseren en onderwerpen te bedenken voor deze bijeenkomsten. Hierdoor krijgen verschillende jongeren binnen één groepsproces verschillende taken. Door als groep een specifieke taak op te lossen worden jongeren zich bewust van de verschillende rollen en verantwoordelijkheden (Sonneveld & Metz, 2015) en leren zij verantwoordelijkheid te dragen.

Tot besluit

De documentanalyse van de beschikbare beleidsstukken van de zes onderzochte praktijken van Groepswerk laat zien dat alle zes doelen van het Groepswerk terug te vinden zijn in de onderzochte praktijken. De mate waarin de doelen in de praktijken terugkomen verschilt. Het doel Binding aan de samenleving en het doel Vorming komen beide terug in alle praktijken. Daarnaast komt het doel Bewust maken van gewenst gedrag terug in vijf van de zes praktijken. De overige drie doelen die terug te vinden zijn in de literatuur: Ontspanning, Ontmoeting en Eigen Verantwoordelijkheid zijn bij drie á vier van de zes onderzochte praktijken aanwezig.

4.2 Redenen voor deelname aan- en resultaten van Groepswerk volgens jongeren

De redenen voor deelname van jongeren aan Groepswerk en de resultaten van Groepswerk volgens jongeren zijn gebaseerd op vragenlijstonderzoek onder 104 jongeren. De vragenlijsten zijn afgenomen bij twee groepen. De eerste groep bestaat uit 69 jongeren die deelnemen aan Groepswerk in de zes onderzochte praktijken. De tweede groep bestaat uit 35 deelnemers die niet deelnemen aan Groepswerk in de onderzochte praktijken, maar uit dezelfde buurt komen en in hun vrije tijd wel deelnemen aan andere groepsactiviteiten, zoals een voetbalteam of een sportvereniging. In Tabel 9 staan het aantal deelnemers en niet-deelnemers per praktijk weergegeven. Er doen meer deelnemers dan niet-deelnemers mee aan het onderzoek. Ook zijn er in sommige praktijken meer jongeren geworven dan in andere praktijken en zijn de aantallen relatief klein. Het gevolg is dat de resultaten een vertekend beeld kunnen geven.

Van de groep niet-deelnemers nemen 24 jongeren deel aan groepen zonder begeleiding, 7 jongeren nemen deel aan groepen met begeleiding en van 4 jongeren is onbekend of zij deel uitmaken van begeleide of onbegeleide groepen. Vanwege de kleine aantallen respondenten is gezamenlijk gerapporteerd. Alleen als er grote (>20%) verschillen zijn tussen 'begeleide niet-deelnemers' en 'onbegeleide niet-deelnemers', wordt dit in de tekst vermeld. De resultaten van

---

²⁸ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁹ Hooijmans, N., R. Mahabier, Z. Touali & M. van der Tuuk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 3*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁰ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³¹ Praktijk 2: Beleidsdocument 2b, in: Korving, H., K. van Middendorp & L.J. Derks (2015) *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 2*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

de deelnemende en niet-deelnemende jongeren worden met elkaar vergeleken. Daarbij moet worden opgemerkt dat de niet-deelnemende jongeren wel deelnemen aan andere groepsactiviteiten. Voor veel deelnemende jongeren is er echter mogelijk geen alternatief voor Groepswerk of een alternatief dat niet goed aansluit. Het is dus mogelijk niet nodig om aan te tonen dat deelnemers aan Groepswerk hoger scoren dan niet-deelnemers aan andere groepsactiviteiten omdat voor veel jongeren in Groepswerk er mogelijk geen alternatieve groepsactiviteiten zijn. Voor meer informatie over de methodische verantwoording, zie hoofdstuk 3.

Aantal ingevulde vragenlijsten	Totaal	GW-praktijk 1	GW-praktijk 2	GW-praktijk 3	GW-praktijk 4	GW-praktijk 5	GW-praktijk 6
Deelnemers	69	21	18	11	5	6	8
Niet-deelnemers	35	11	11	8	0	4	1

Tabel 9: Aantal ingevulde vragenlijsten per praktijk, verdeeld over deelnemers en niet-deelnemers.

Allereerst beschrijven wij de redenen waarom jongeren deelnemen aan Groepswerk. Dit geeft inzicht in hoeverre de activiteiten aansluiten bij de behoeften van jongeren.

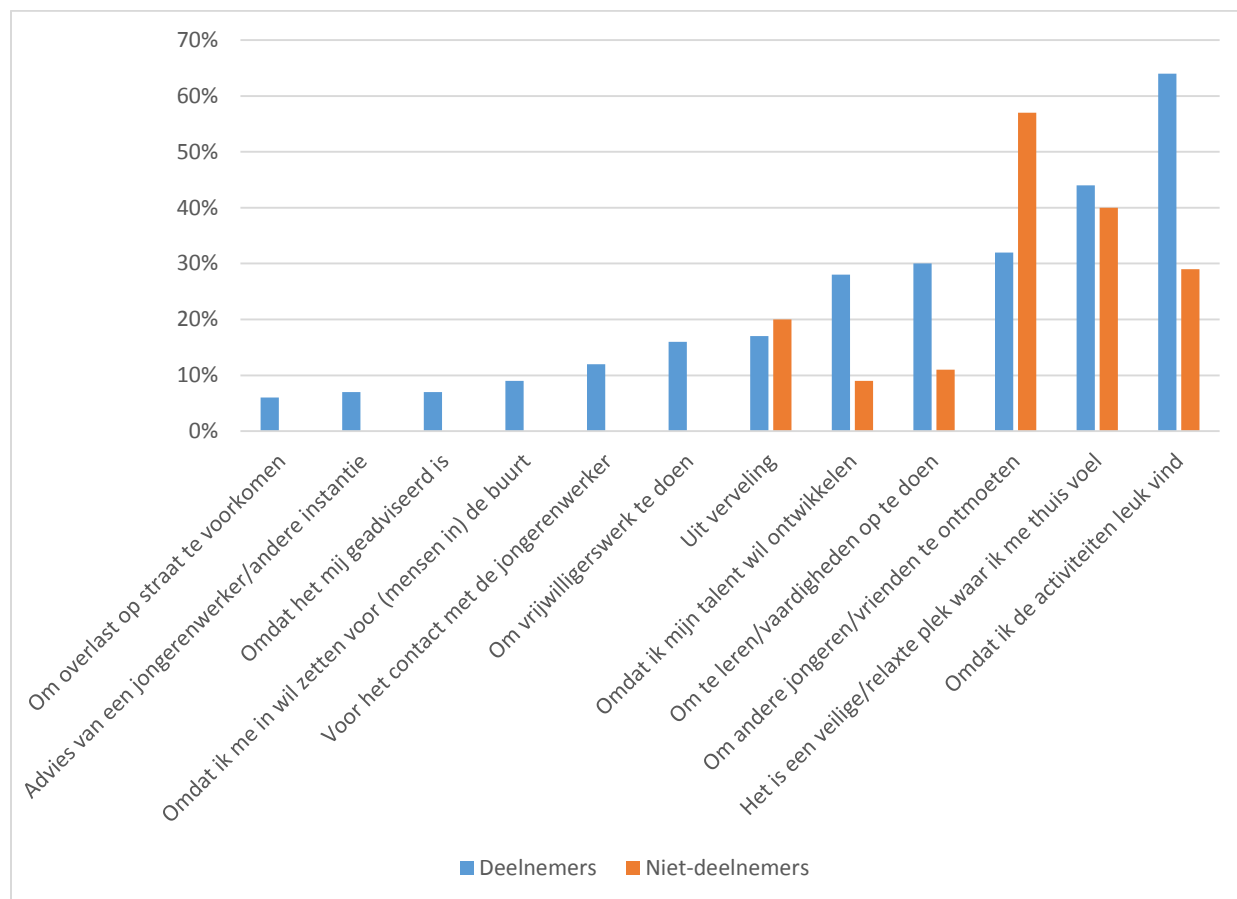
4.2.1 Redenen voor deelname aan groepsactiviteiten volgens jongeren

Om inzicht te krijgen in waarom jongeren participeren in het Groepswerk kijken we naar de redenen van jongeren om deel te nemen aan Groepswerk. In deze paragraaf worden de redenen van de deelnemers van Groepswerk binnen het jongerenwerk vergeleken met de controle groep: jongeren die niet deelnemen aan Groepswerk binnen het jongerenwerk. Jongeren maken om verschillende redenen gebruik van Groepswerk. De voornaamste reden voor deelnemers aan het Groepswerk (meer dan 60%) is dat zij de activiteit leuk vinden. Daarnaast neemt ruim 40 % van de deelnemers deel aan het Groepswerk, omdat zij dit een veilige relaxte plek vinden en zich thuis voelen. Het 'thuisvoelen' van jongeren is een voorwaarde voor inclusie en om te kunnen participeren (Smith & Thomas, 2010: in Awad & Metz, 2015). Eén op de vier deelnemers geeft aan dat zij willen leren en zich willen ontwikkelen én dat zij andere jongeren/vrienden willen ontmoeten bij de groepsactiviteit. Eén op de vijf deelnemers geeft aan dat zij deelnemen aan groepsgerichte activiteiten om verveling tegen te gaan. De redenen van jongeren om deel te nemen aan groepsgerichte activiteiten richten zich voornamelijk op ontspanning en ontmoeting; dit sluit aan bij de twee eerdergenoemde doelen van het jongerenwerk. Een beperkt aantal jongeren neemt deel aan Groepswerk om een bijdrage te leveren aan de omgeving: 16% van de jongeren geeft aan dat zij willen deelnemen aan Groepswerk omdat zij vrijwilligerswerk willen doen, en 9% van de jongeren wil zich inzetten voor de buurt door middel van Groepswerk. Verder is minder dan 10% van de respondenten geadviseerd om deel te nemen aan Groepswerk door jongerenwerkers/instanties en neemt minder dan 10% van de respondenten deel aan Groepswerk om overlast op straat te voorkomen.

Een opvallend verschil met niet-deelnemers is dat het leuk vinden van een activiteit, aanzienlijk vaker een reden is om deel te nemen aan Groepswerk binnen het jongerenwerk (60%) dan aan groepsactiviteiten onder niet-deelnemers (25%). Dit is mogelijk te verklaren doordat groepen op andere manieren kunnen ontstaan, bijvoorbeeld doordat niet-deelnemers samen zijn opgegroeid en daar een groep uit voortkomt. Een tweede verschil gaat over leren en vaardigheden opdoen. Aanzienlijk meer deelnemers dan niet-deelnemers geven als redenen

'leren/vaardigheden opdoen' en 'talent ontwikkelen'. Mogelijk is dit te verklaren door het educatieve karakter van verschillende activiteiten en de mate van begeleiding binnen Groepswerk. Bij de jongeren die deelnemen aan Groepswerk zijn bijvoorbeeld vrijwel altijd begeleiders aanwezig, terwijl bij ruim 70% van de niet-deelnemers er geen begeleiding aanwezig is. Een derde verschil komt voort uit de mate waarin jongeren anderen vrienden ontmoeten. Niet-deelnemers (57%) geven aanzienlijk vaker aan dat zij deelnemen aan de groep om andere vrienden te ontmoeten dan deelnemers (32%).

Figuur 6: Percentage jongeren dat verschillende redenen aangeeft om deel te nemen aan Groepswerk

Bovenstaande figuur geeft een overkoepelend beeld van de redenen van deelnemers en niet-deelnemers om wel of niet deel te nemen aan respectievelijk Groepswerk in het jongerenwerk en groepswerkactiviteiten. Deelnemers hebben bij de eerste zes stellingen aangegeven dat dit redenen zijn voor deelname aan Groepswerk (zie ook de zes redenen voor deelname, zoals in de volgende paragraaf vermeld). Niet-deelnemers hebben dit niet ingevuld. Dit verklaart waarom alleen de deelnemers zichtbaar zijn in de eerste helft van deze tabel.

Gesteld kan worden dat bij het merendeel van deelnemers plezier en ontwikkeling de belangrijkste redenen zijn voor deelname aan Groepswerk. Het merendeel van de jongeren is bij het deelnemen aan activiteiten niet bewust bezig met binding aan de samenleving, terwijl jongeren door de activiteiten wel in staat worden gesteld maatschappelijk te participeren.

4.2.2 Resultaten volgens jongeren door deelname aan Groepswerk

Het cijfer dat jongeren toekennen aan Groepswerk is hoog, gemiddeld een 8.6. Dat betekent dat jongeren over het algemeen zéér tevreden zijn over het Groepswerk waaraan zij deelnemen. Het rapportcijfer dat niet-deelnemers toekennen aan groepsactiviteiten waar zij aan deelnemen is 0,5 lager: een 8.1, maar nog steeds hoog.

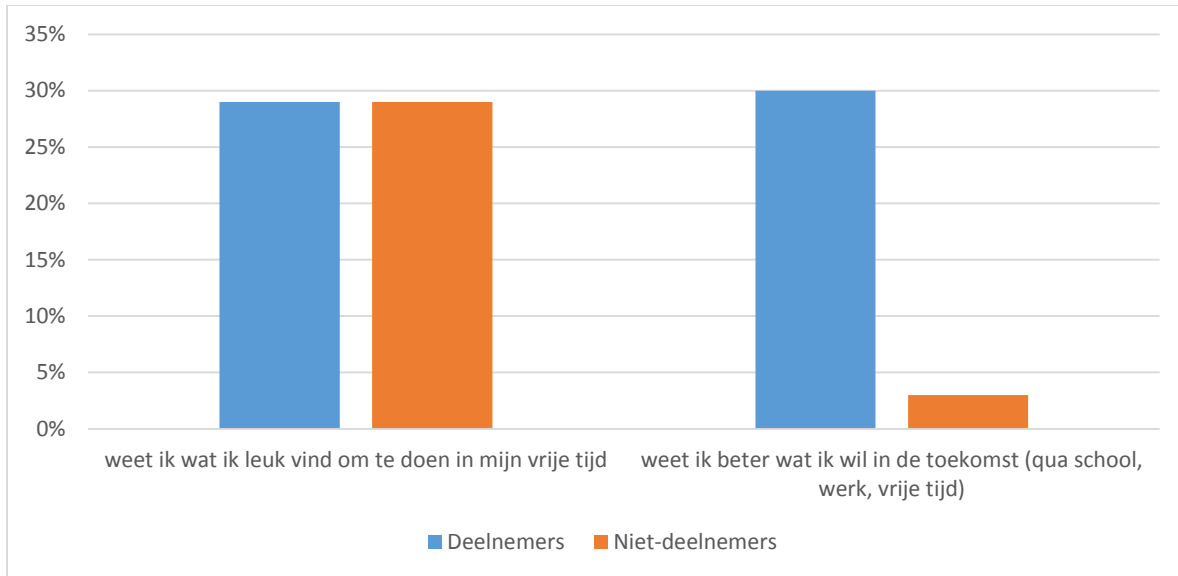
Uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat 45% van alle jongeren die deelnemen aan Groepswerk aangeeft dat zij veranderd is door deelname aan de groep. Interessant is dat vrijwel alle respondenten van beide onderzoeksgroepen één of meerdere antwoorden hebben aangekruist bij de vraag: 'door deelname aan de groep heb ik...'. Deze vraag tracht te achterhalen op welke manier het deelnemen aan Groepswerk bijdraagt aan de ontwikkeling van de jongeren: hebben zij iets geleerd en/of hebben zij bepaalde vaardigheden verworven? Het overige deel (55%) van de respondenten heeft in eerste instantie ingevuld niet veranderd te zijn door Groepswerk, terwijl zij later in de vragenlijsten aangeven, dat ze wel vaardigheden of kennis hebben verworven. Dit betekent mogelijk dat de jongeren zich wel ontwikkelen, maar dat deze jongeren - mogelijk door de leeftijdsfase waarin zij verkeren - dit niet herkennen en/of erkennen. Hieronder worden de behaalde resultaten per doel uitgewerkt: 1) Binding aan de samenleving, 2) Vorming, 3) Bewust maken van gewenst gedrag, 4) Ontspanning, 5) Ontmoeting, en 6) Verantwoordelijkheid leren dragen. Hierbij moet worden opgemerkt dat bij de interpretatie van de resultaten voorzichtigheid geboden is. Een eerste blik op de resultaten kan de indruk wekken dat er soms aanzienlijke verschillen zijn tussen deelnemers en niet-deelnemers. Het beperkte aantal respondenten en de verschillen in aantal deelnemers en niet-deelnemers kunnen echter een niet-representatief beeld geven. Ook kunnen verschillen mogelijk verklaard worden door de manier van groepsvorming. Niet-deelnemers kunnen al langere tijd deel uitmaken van de groep (doelen van activiteiten kunnen minder duidelijk zijn), terwijl bij de deelnemers specifiek naar een bepaalde activiteit wordt toegewerkt (doelen zijn mogelijk duidelijker).³² De periode op basis waarvan de resultaten van deelnemers zijn gebaseerd, zijn daardoor aanzienlijk korter en mogelijk doelgerichter dan bij groepen die al langer bestaan.

Binding aan de samenleving (1)

In het vragenlijstonderzoek geven jongeren een aantal resultaten aan die onder binding aan de samenleving vallen (zie Figuur 7). Uit de resultaten kan worden opgemaakt dat bijna één derde van de deelnemers (29%) door deelname aan Groepswerk weet wat hij/zij leuk vindt om te doen in de vrije tijd. Hierin is overigens wel verschil naar leeftijd. Bij deelnemers onder de 14 jaar is dit aantal aanzienlijk groter: 50%. Bij jongeren ouder dan 14 jaar is dit aanzienlijk minder groot: 14%. Bij de niet-deelnemers benoemt ook 29% van de jongeren dat zij door deelname aan groepsactiviteiten weten wat zij leuk vinden om te doen in de vrije tijd. Het verschil tussen de verschillen leeftijdscategorieën (onder de 14 jaar en ouder dan 14 jaar) is hier ook groot: >50%. Ook blijkt dat bijna één derde van de deelnemers (29%) door deelname aan Groepswerk weet wat zij willen in de toekomst (qua school, werk, vrije tijd). Bij niet-deelnemers is dit percentage veel lager (3%).

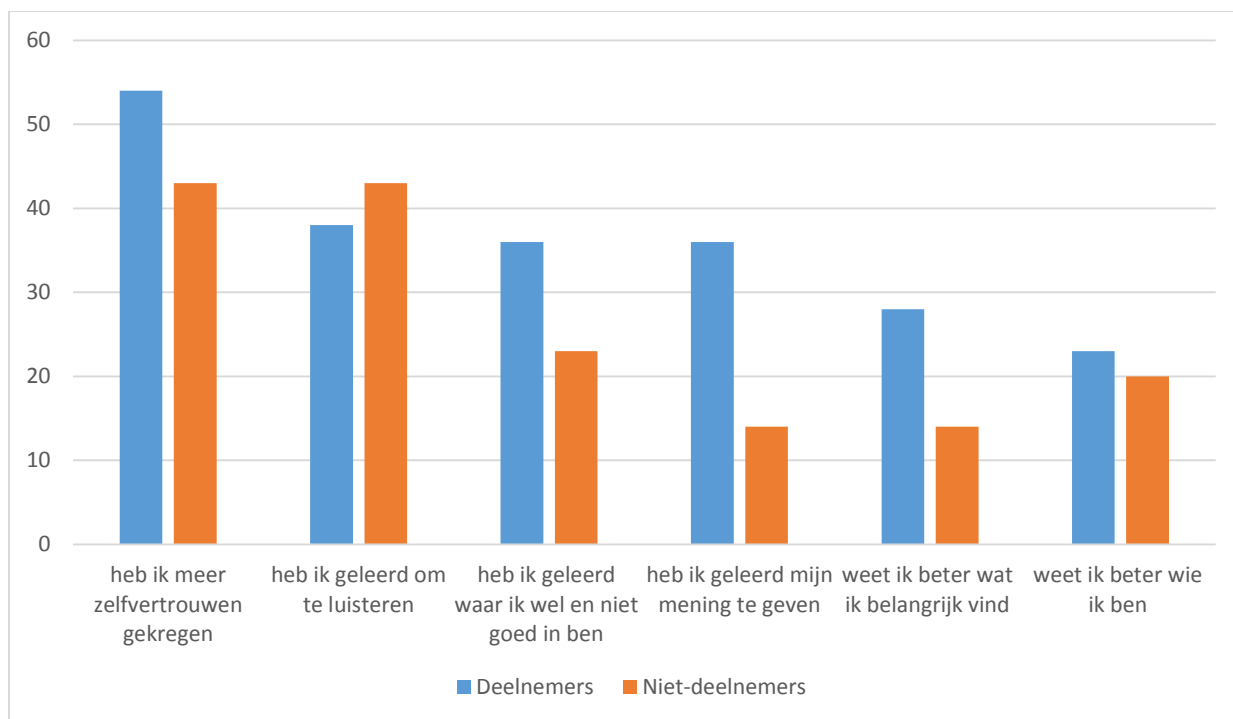
³² Zie ook paragraaf 4.2.1, redenen waarom jongeren deelnemen aan Groepswerk.

Figuur 7: Percentage jongeren dat door groepsactiviteiten op verschillende manieren meer binding heeft gekregen met de samenleving

Vorming (2)

Jongeren geven in het vragenlijstonderzoek ook een aantal resultaten aan die onder vorming vallen (zie Figuur 8). Uit de resultaten kan worden opgemaakt dat deelnemers relatief vaak aangeven als resultaat van het Groepswerk meer zelfvertrouwen te hebben gekregen (54%), geleerd te hebben te luisteren (38%), geleerd te hebben waar ze wel en niet goed in zijn (36%), en geleerd te hebben om hun eigen mening te geven (36%). Bij niet-deelnemers wordt minder gescoord, behalve op het onderdeel 'geleerd om te luisteren' (43%).

Figuur 8: Percentage jongeren dat door groepsactiviteiten op verschillende gebieden gevormd is

Bewust maken van gewenst gedrag (3)

Er is niet aan jongeren gevraagd of zij zich bewuster zijn geworden van gewenst gedrag. Wel is gevraagd aan jongeren of zij zich anders zijn gaan gedragen, wat mogelijk een gevolg kan zijn van de bewustwording van hun gedrag. Uit de resultaten blijkt dat iets minder dan één vijfde van de deelnemers (16%) door Groepswerk zich sociaal wenselijk heeft leren gedragen en 13% van de deelnemers door Groepswerk brutaler is geworden. Bij de niet-deelnemers zijn de percentages lager, 8,7% vertoont meer sociaalwenselijk gedrag en 8,7% is brutaler geworden.

Ontspanning (4)

Er is niet direct aan jongeren gevraagd in hoeverre Groepswerk hen ontspanning biedt. Wel is gevraagd aan jongeren wat zij doen als zij als groep samenkomen. Uit de resultaten blijkt dat 32% van de jongeren aangeeft te chillen als zij samenkomen in het jongerenwerk. Bij de niet-deelnemers is dit percentage hoger; meer dan de helft van de niet-deelnemende jongeren (52%) geeft aan samen te chillen. Meer dan veertig procent van de deelnemers (43%) van het jongerenwerk onderneemt samen vaste activiteiten zoals dansen, sporten, koken of muziek maken of verschillende activiteiten zoals spel, oefeningen en games (11%). Bij de niet-deelnemers zijn deze percentages lager (19% en 5%).

Ontmoeting (5)

Er is niet direct gevraagd aan jongeren in hoeverre Groepswerk tot ontmoetingen heeft geleid. Wel is aan de jongeren gevraagd of zij vrienden hebben gemaakt. Negenendertig procent van de jongeren heeft vrienden gemaakt tijdens hun deelname aan Groepswerk. Bij de niet-deelnemers is dit percentage lager (32,6%). Opvallend bij de niet-deelnemers is het percentage dat aangeeft vrienden te hebben gemaakt in de groep waar geen begeleiding was: 54,2%. Dit is veel hoger dan het percentage in de groep waar wel begeleiding was (28,6%).

Verantwoordelijkheid leren dragen (6)

In het vragenlijstonderzoek is aan jongeren gevraagd of zij meer verantwoordelijkheid hebben door deelname aan Groepswerk. Meer dan 40% van de deelnemers aan Groepswerk heeft geleerd om (meer) verantwoordelijkheid te hebben. Hierbij valt op dat 54% van de deelnemers jonger dan 14 jaar aangeeft meer eigen verantwoordelijkheid te hebben ontwikkeld, terwijl slechts 31% van de deelnemers ouder dan 14 jaar dit aangeeft. Opvallend is het verschil tussen deelnemers en niet-deelnemers bij het leren verantwoordelijkheid te hebben. Twee keer zoveel deelnemers (40,6%) als niet-deelnemers (20%) geven aan op dit gebied resultaat te boeken.

4.3 Resultaten volgens aanbieders

Deze paragraaf geeft een beeld van de resultaten van Groepswerk volgens de aanbieders. Het gaat hierbij om de registratiegegevens die door de zes jongerenwerkpraktijken worden bijgehouden. De registratie met betrekking tot de resultaten van Groepswerk blijkt beperkt te zijn. De resultaten hebben vooral betrekking op de instroom en uitstroom van deelnemers en de toegankelijkheid van de Groepswerk activiteiten. Daarnaast is informatie beschikbaar over de aard van de geboden Groepswerk activiteiten zoals het type activiteit, de frequentie, het aantal en de duur van de bijeenkomsten.³³ De Tabel 10 geeft per praktijk een beeld van het resultaat en het karakter van de Groepswerk activiteiten.

---

³³ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

Praktijk	1	2	3	4	5	6
	1. Resultaat van het Groepswerk					
Instream deelnemers	5 ³⁴	21 ³⁵	30-40 ³⁶	17 ^{37/38} (gemiddeld)	8 ³⁹	10-15 ⁴⁰
Uitstroom (laatste bijeenkomst)	/	21 ⁴¹	/	/	/	/
Toegankelijkheid	/	vrij toegankelijk ⁴²	vrij toegankelijk ⁴³	vrij toegankelijk ⁴⁴	vrij toegankelijk ⁴⁵	vrij toegankelijk ⁴⁶

Tabel 10 deel 1: Het resultaat van de Groepswerkactiviteiten per praktijk

³⁴ Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁵ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

³⁶ Praktijk 3: beleidsdocument 3c

³⁷ Polam, T., Kortram, M. & Beerendonk, B. (2014). Informeel gesprek met de 2 jongerenwerkers van praktijk 4, 22 oktober 2014.

³⁸ Praktijk 4: beleidsdocument 4c, in: Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴⁰ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴¹ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

⁴² Korving, H., K. van Middendorp & L.J. Derks (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 2*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴³ Praktijk 3: beleidsdocument 3c

⁴⁴ Polam, T., Kortram, M. & Beerendonk, B. (2014). Informeel gesprek met de 2 jongerenwerkers van praktijk 4, 22 oktober 2014.

⁴⁵ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁴⁶ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Praktijk	1	2	3	4	5	6
2. Karakter van het Groepswerk						
Type	Ontspanning Educatief ⁴⁷	Educatief ⁴⁸	Ontspanning Educatief ⁴⁹	Ontspanning Educatief ⁵⁰	Ontspanning Educatief ⁵¹	Ontspanning Educatief ⁵²
Frequentie bijeenkomsten	Wekelijks ⁵³		Wekelijks ⁵⁴	2 keer per week ^{55/56}	Wekelijks	2 keer per week ⁵⁷
Aantal bijeenkomsten	10 keer	10 keer ⁵⁸			hele schooljaar ⁵⁹	
Duur	2 uur ⁶⁰	7 x 2 uur, 2 x 2,5 uur, 1 x 3,5 uur ⁶¹	2 uur ⁶²	2 uur ^{63/64}	1 uur ⁶⁵ (activiteiten zelf 5/10 min) ⁶⁶ .	Minimaal 2 uur, maximaal 4 uur ⁶⁷ .

Tabel 10 deel 2: Het karakter van de Groepswerkactiviteiten per praktijk

⁴⁷ Website praktijk 1

⁴⁸ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

⁴⁹ Praktijk 3: beleidsdocument 3b

⁵⁰ Praktijk 4: beleidsdocument 4b

⁵¹ Praktijk 5: beleidsdocument 5b

⁵² Praktijk 6: beleidsdocument 6a

⁵³ Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁵⁴ Praktijk 3: beleidsdocument 3c

⁵⁵ Polam, T., Kortram, M. & Beerendonk, B. (2014). Informeel gesprek met de 2 jongerenwerkers van praktijk 4, 22 oktober 2014.

⁵⁶ Praktijk 4: beleidsdocument 4c, in: Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁵⁷ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁵⁸ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

⁵⁹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁶⁰ Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁶¹ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

⁶² Praktijk 2: beleidsdocument 3c

⁶³ Polam, T., Kortram, M. & Beerendonk, B. (2014). Informeel gesprek met de 2 jongerenwerkers van praktijk 4, 22 oktober 2014.

⁶⁴ Praktijk 4: beleidsdocument 4c, in: Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁶⁵ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁶⁶ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁶⁷ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Het eerste deel van de tabel laat de resultaten van Groepswerk zien. De groepsgrootte tussen de verschillende praktijken varieert van 5 tot 40 deelnemers. Beoogd wordt dat de activiteiten in de praktijken laagdrempelig zijn: jongeren kunnen bij minimaal vijf van de zes praktijken vrij naar binnen lopen bij Groepswerk activiteiten. In hoeverre de projecten als vrij toegankelijk worden ervaren blijkt niet uit de registratiegegevens.

Het tweede deel van de tabel laat de aard van de Groepswerk activiteiten zien. Bij alle praktijken hebben de activiteiten een educatief karakter en bij vijf van de zes praktijken hebben de activiteiten tevens een ontspannend karakter. De meeste activiteiten vinden wekelijks of twee wekelijks plaats. Het aantal bijeenkomsten varieert van 10 bijeenkomsten bij twee praktijken tot ongeveer 40 bijeenkomsten (het gehele schooljaar) bij een andere praktijk. De duur van deze bijeenkomsten varieert van één tot vier uur waarbij de helft van de praktijken bijeenkomsten aanbiedt van twee uur.

4.4 Resultaten volgens opdrachtgevers

Het streven is om de resultaten van Groepswerk volgens de opdrachtgevers te beschrijven op basis van diepte-interviews met beleidsmedewerkers die verantwoordelijk zijn voor het jongerenwerk in de gemeenten waarin de jongerenwerkpraktijken zich bevinden. Dit omdat de beleidsmedewerkers optreden als opdrachtgever van Groepswerk voor het jongerenwerk. Uiteindelijk heeft slechts in twee van de zes praktijken een interview met een beleidsmedewerker van de stad of het stadsdeel plaatsgevonden. Dit betekent dat het in vier van de zes praktijken niet gelukt is om met de beleidsmedewerker in contact te komen. Dit komt door miscommunicatie, doordat het in de beperkte tijdsduur van het onderzoek van studenten niet gelukt is om tot een afspraak te komen, en een beleidsmedewerker die nieuw in functie is en daardoor niet op de hoogte is van de specifieke praktijk.⁶⁸ De dataverzameling vindt plaats in najaar/winter 2014/2015, een periode waarin grote veranderingen plaatsvinden binnen de gemeente Amsterdam. Door het opheffen van stadsdelen zijn veel ambtenaren op andere functies terecht gekomen waardoor nog niet alle beleidsmedewerkers volledig zijn ingewerkt in alle dossiers.

De opdrachtgevers die wel zijn geïnterviewd baseren hun antwoorden op halfjaarlijkse/jaarlijkse rapportages en voortgangsgesprekken met jongerenwerkers. Ook kunnen opdrachtgevers signalen opvangen van buurtcoördinatoren, dit zijn ambtenaren die in de buurt werken.⁶⁹ Uit de interviews die hebben plaatsgevonden blijkt dat er weinig inzicht is bij de opdrachtgevers in de concrete resultaten van Groepswerk. Uit analyse van de interviews, documentanalyse en studentenrapportages zijn twee redenen naar voren gekomen waarom er weinig inzicht is bij opdrachtgevers in de specifieke resultaten.

Ten eerste leggen niet alle praktijken specifieke verantwoording af aan de gemeente over de resultaten van Groepswerk. Een beleidsmedewerker geeft bijvoorbeeld in een interview aan dat praktijk 2 alleen moet verantwoorden dat 30% van het ontvangen geld wordt besteed aan een bepaald thema binnen het jongerenwerk. Er hoeft niet verantwoord te worden wat de resultaten van de groepswerkactiviteiten in praktijk 2 zijn.⁷⁰

---

⁶⁸ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam; Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam en Korving, H., K. van Middendorp & L.J. Derks (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 2*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁶⁹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Interview beleidsmedewerker van praktijk 5, november.

⁷⁰ Praktijk 1: interview beleidsmedewerkers stadsdeel in: Prade, R., J. Isselt, L. Defourmy & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

De tweede reden dat er weinig zicht is op de resultaten van Groepswerk komt voort uit de onbekendheid van sommige beleidsmedewerkers met de specifieke groepswerkpraktijken. Een beleidsmedewerker van de gemeente geeft in een interview aan dat hij een specifieke groepswerkpraktijk niet kent, maar andere praktijken wel.⁷¹ Dit komt mogelijk voort uit de grote verscheidenheid aan groepswerkpraktijken per aanbieder.

Wat geven opdrachtgevers *wel* aan over de resultaten van Groepswerk met jongeren? De opdrachtgever van praktijk drie geeft aan dat door jongeren zelfstandig activiteiten te laten organiseren een concreet doel en tegelijkertijd een resultaat van Groepswerk kan worden behaald, namelijk het zelfstandiger worden van jongeren en het leveren van een bijdrage aan de samenleving.⁷²

*'Door jongeren zelf activiteiten te laten organiseren voor de wijk worden zij aangesproken op hun talenten en zo dragen ze zelf bij aan een betere leefbaarheid in de buurt.'*⁷³

De opdrachtgever van praktijk vijf geeft aan dat er resultaten worden bereikt met de Groepswerk activiteiten.

*'Er zijn resultaten te zien bij praktijk 5 want in de loop van de jaren is het op te merken dat er vooruitgang is, er zijn minder problemen op straat, jongeren die terug komen en zelfs wanneer zij niet meer aan de groepsactiviteit deelnemen evengoed praktijk 5 bezoeken. Dit is de meerwaarde van het jongerenwerk, het zijn structurele basisvoorzieningen in de wijk.'*⁷⁴

4.5 Doelen en resultaten met elkaar vergeleken

In deze laatste paragraaf vergelijken wij de beoogde doelen van Groepswerk met de gerealiseerde resultaten. Dit is noodzakelijk omdat er pas sprake is van een doel van Groepswerk als aannemelijk kan worden gemaakt dat Groepswerk positief bijdraagt aan het realiseren van dat doel. Per doel wordt gekeken in hoeverre er resultaten worden behaald volgens jongeren, aanbieders, en opdrachtgevers. Daarnaast worden de resultaten van de deelnemende en niet-deelnemende jongeren met elkaar vergeleken. Daarbij moet

---

⁷¹ Interview beleidsmedewerker van praktijk 3, in: Hooijmans, N., R. Mahabier, Z. Touali en M. van der Tuuk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 3*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁷² Hooijmans, N., R. Mahabier, Z. Touali & M. van der Tuuk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 3*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁷³ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

⁷⁴ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Interview beleidsmedewerker van praktijk 5. November.

worden opgemerkt dat de niet-deelnemende jongeren wel deelnemen aan andere groepsactiviteiten. Voor veel deelnemende jongeren is er echter mogelijk geen alternatief voor Groepswerk of een alternatief dat niet goed aansluit. Het is dus mogelijk niet nodig om aan te tonen dat deelnemers aan Groepswerk hoger scoren dan niet-deelnemers aan andere groepsactiviteiten omdat voor veel jongeren in Groepswerk er mogelijk geen alternatieve groepsactiviteiten zijn.

1) Binding aan de samenleving

Onder het doel binding aan de samenleving wordt verstaan 'Het herstellen of versterken van de maatschappelijke participatie van jongeren in de vorm van vrijetijdsbesteding buitenshuis, actieve betrokkenheid in de buurt, naar behoefte gebruik maken van professionele hulpverlening en deelname aan school, werk of vrijwilligerswerk'. Alle praktijken beogen met Groepswerk dit doel te bereiken. Dit doen zij op twee manieren, namelijk door middel van het aanbieden van vrijetijdsbesteding (vier van de zes organisaties) of het betrekken van jongeren bij de buurt (twee van de zes organisaties). Door jongeren te betrekken bij activiteiten in het jongerenwerk kunnen zij zichzelf ontwikkelen en deelnemen aan de samenleving. Deelname aan Groepswerk is op deze manier op zich al een vorm van Binding aan de samenleving. Of Groepswerk ook bijdraagt aan binding aan de samenleving kunnen we deels opmaken uit de resultaten. Hoewel niet alle aspecten van Binding aan de samenleving in het vragenlijstonderzoek onder jongeren aan bod komen, hebben een aantal resultaten wel betrekking op Binding aan de samenleving (zie Tabel 11). Zichtbaar wordt dat bijna een derde van de deelnemers (29%) aangeeft door deelname aan de groep te weten wat zij leuk vinden om te doen in hun vrije tijd (zie Tabel 11). Hierin is overigens wel een verschil in leeftijd. Bij jongeren onder de 14 jaar is dit percentage aanzienlijk groter (50%) dan bij jongeren ouder dan 14 jaar (14%). Evenveel niet-deelnemers (29%) geven aan door deelname aan groepsactiviteiten te weten wat zij leuk vinden om te doen in hun vrije tijd. Ook blijkt dat bijna één derde van de deelnemers (30%) door deelname aan Groepswerk beter weten wat zij willen in de toekomst (qua school, werk, vrije tijd). Bij niet-deelnemers is dit percentage veel lager (3%).

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswerk een bijdrage levert aan Binding aan de samenleving. In vervolgonderzoek kan Binding aan de samenleving verder worden geoperationaliseerd om hier verdere uitspraken over te doen. Op basis van de interviews met opdrachtgevers en aanbieders van Groepswerk kan niet worden vastgesteld in hoeverre het gestelde doel op het gebied van binding aan de samenleving is behaald.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Binding aan de samenleving	Door deelname aan de groep... <ul style="list-style-type: none"> - weet ik wat ik leuk vind om te doen in mijn vrije tijd (29%) - Weet ik beter wat ik wil in de toekomst (qua school, werk, vrije tijd) (30%) 	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 11: Resultaten binding aan de samenleving

Ook uit de literatuur is bekend dat Groepswork een bijdrage kan leveren aan binding aan de samenleving. Jongeren kunnen door deel te nemen aan Groepswork de samenleving leren kennen. Via een interactief proces ontstaat de mogelijkheid om een plaats te creëren waar jongeren vorm en betekenis leren geven aan de samenleving (Konopka, 1964 in: Sonneveld & Metz, 2015).

2) Vorming

Jongeren leren in de adolescentiefase wat zij nodig hebben om op eigen benen te staan. Zij worden gevormd in deze fase. Het belangrijkste doel van Vorming van jongeren in groepsverband is dat zij leren wat zij nodig hebben om uit te groeien tot volwassenen die op eigen benen staan, voor zichzelf zorgen, en verantwoordelijkheid dragen etc. (Douglas 1976, in: Sonneveld & Metz, 2015). Het doel van alle groepsworkpraktijken is dat jongeren zichzelf kunnen vormen. Jongeren kunnen zich ontwikkelen door deel te nemen aan de activiteiten, bijvoorbeeld doordat zij hun talenten ontplooiën of zelfstandig activiteiten ontwikkelen. Aanbieders van Groepswork zijn unaniem van opvatting dat vorming een doel is van Groepswork. 28% van de jongeren geeft aan dat zij deelnemen aan Groepswork omdat zij hun talent willen ontwikkelen en 30% neemt deel omdat zij willen leren of vaardigheden willen opdoen.

Of Groepswork ook bijdraagt aan de vorming van jongeren kan deels bepaald worden met behulp van de resultaten⁷⁵ (zie Tabel 12). Hoewel niet alle aspecten van Vorming in het vragenlijstonderzoek onder jongeren aan bod komen, hebben een aantal resultaten wel betrekking op Vorming. Zichtbaar wordt dat meer dan de helft van de jongeren (54%) meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Deelnemers geven ook relatief vaak aan als resultaat van het Groepswork geleerd te hebben te luisteren (38%), waar ze wel en niet goed in zijn (36%), en om hun eigen mening te geven (36%). Bij niet-deelnemers wordt minder gescoord, behalve op het onderdeel 'geleerd om te luisteren' (43%).

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage levert aan het doel Vorming.

⁷⁵ Alleen de resultaten met een percentage >20% zijn benoemd

Op basis van de interviews met opdrachtgevers en aanbieders van Groepswerk kan niet worden vastgesteld in hoeverre het gestelde doel op het gebied van vorming is behaald.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Vorming	Door deelname aan de groep... <ul style="list-style-type: none"> - heb ik meer zelfvertrouwen gekregen (54%) - heb ik geleerd om te luisteren (38%) - heb ik geleerd waar ik wel en niet goed in ben (36%) - heb ik geleerd mijn mening te geven (36%) - weet ik beter wat ik belangrijk vind (28%) - weet ik beter wie ik ben (23%) 	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 12: Resultaten vorming

Volgens de literatuur draagt Groepswerk bij aan de vorming van jongeren doordat de groep een krachtig agogisch middel is voor identiteitsontwikkeling. Jongeren leren in de groep sociaal-emotionele vaardigheden en kunnen hun burgerschapsvaardigheden ontwikkelen (Metz & Sonneveld 2012; Bolt & Van Der Wekke, 2012; Kooijmans, 2010: in Sonneveld & Metz, 2015). Jongeren leren in groepsverband wat zij belangrijk vinden en hoe zij emoties en/of gedachten kunnen delen. Tevens leren zij om te gaan met conflicten, agressie te beheersen, elkaar te respecteren, rekening te houden met elkaar etc. (Hermes e.a. 2012; Bolt & Van der Wekke, 2012; Allen & Williams, 2012; Laurens, 2005; Yee, 2008; Meeuwis, 2011).

3) Bewust maken van gewenst gedrag

Groepswork wordt ingezet om jongeren bewust te maken van gewenst gedrag. Een mogelijk gevolg hiervan is het tonen van meer gewenst en minder ongewenst gedrag. Ook biedt Groepswork jongeren een alternatief voor de straat waardoor de overlast van jongeren kan verminderen (Van Dam & Zwikker, 2008: in Sonneveld & Metz, 2015). Het doel *Bewust maken van gewenst gedrag* wordt door vijf van de zes onderzochte Groepsworkpraktijken genoemd. Of Groepswork ook bijdraagt aan het bewust maken van gewenst gedrag kunnen we niet rechtstreeks opmaken uit de resultaten. Wel maakt het vragenlijstonderzoek onder jongeren zichtbaar dat 16% van de deelnemers geleerd heeft zich sociaalwenselijk te gedragen terwijl 13% van de jongeren aangeeft door Groepswork brutaler te zijn geworden (zie Tabel 13). Bij niet-deelnemers zijn de percentages lager; 8,7% voor sociaalwenselijk gedrag en 8,7% voor brutaler geworden.

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage kan leveren aan het bewust maken van gedrag (zowel ongewenst als gewenst). Om hier definitieve uitspraken over te doen moet onderzocht worden of de gevonden gedragsverandering toe te schrijven is aan een grotere bewustwording van gedrag. Op basis van de interviews met opdrachtgevers en aanbieders van Groepswork kan ook niet worden vastgesteld in hoeverre het gestelde doel op het gebied van bewust maken van gewenst gedrag is behaald.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Bewust worden gewenst gedrag	Door deelname aan de groep... <ul style="list-style-type: none"> - Heb ik geleerd om mij sociaal wenselijk te gedragen (16%) - Ben ik brutaler geworden (13%)	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 13: Resultaten bewust maken van gewenst gedrag

Volgens de literatuur draagt Groepswork op twee manieren bij aan het bewust maken van gewenst gedrag. Enerzijds bieden groepsgerichte activiteiten jongeren een zinvolle tijdsbesteding als alternatief voor de straat, anderzijds geeft het groepswork jongeren de gelegenheid om een gedragsverandering te realiseren. Met ondersteuning van jongerenwerkers en met behulp van peers kunnen jongeren zich bewust worden van de impact van hun gedrag op de omgeving. Ook kunnen jongeren oefenen met alternatief gedrag (Sonneveld & Metz, 2015).

4) Ontspanning

Ontspanning is voor jongeren nodig om bij te kunnen komen van alledaagse verantwoordelijkheden, zoals school, werk of thuis. Vrije tijd is de tijd waarin zij onder meer kunnen relaxen en plezier kunnen hebben. Plezier met elkaar hebben leidt bovendien tot bedoelde of onbedoelde leerprocessen (Sonneveld & Metz, 2015). Relaxen en plezier hebben

kan zich uiten in verschillende vormen, ook in de vorm van sport (Awad & Metz, 2015). Opdrachtnemers van drie van de zes Groepswerkpraktijken zijn van mening dat ontspanning een doel is van Groepswerk. Of Groepswerk bijdraagt aan ontspanning kunnen we niet rechtstreeks opmaken uit de resultaten. Wel maakt het vragenlijstonderzoek onder jongeren duidelijk (zie Tabel 14) dat 32% van de deelnemers chillt, 43% vaste activiteiten onderneemt zoals dansen, sporten, koken of muziek maken en 11% verschillende activiteiten onderneemt zoals spel, oefeningen, games etc. Niet-deelnemers scoren hoger op chillen (52%) en lager op het ondernemen van vaste activiteiten zoals dansen, sporten, koken of muziek maken (19%) en het ondernemen van verschillende activiteiten zoals spel, oefeningen en games (5%). Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kunnen geen uitspraken gedaan worden over in welke mate Groepswerk bijdraagt aan Ontspanning. In vervolgonderzoek kan worden onderzocht welke manier van samen zijn (chillen dat meer gebeurt buiten het jongerenwerk en activiteiten ondernemen dat meer plaatsvindt in het jongerenwerk) de meeste ontspanning geeft. Op basis van de interviews met de opdrachtgever en opdrachtnemer is onduidelijk in hoeverre het doel ontspanning behaald is.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Ontspanning	Wat doen jullie vooral als groep samenkomt? <ul style="list-style-type: none"> - chillen (32%) - vaste activiteit zoals dansen, sporten, koken of muziek maken (43%) - verschillende activiteiten (spel, oefeningen, games, etc) (11%) 	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd.

Tabel 14: Resultaten ontspanning

Uit de literatuur blijkt dat Groepswerk bijdraagt aan ontspanning. Door in groepen deel te nemen aan sport, gamen, dansen etc. ontstaat de mogelijkheid om te ontladen van spanningen (Bartelink, Boendermaker & van der Vliet, 2013: in Awad & Metz, 2015). Als jongeren plezier met elkaar hebben ontstaan mogelijkheden tot bedoelde en onbedoelde leerprocessen, die in het jongerenwerk verder kunnen worden bevorderd (Spierts, 1998: in Sonneveld & Metz, 2015).

5) Ontmoeting

Jongeren kunnen door deel te nemen aan Groepswerk bij elkaar komen en andere jongeren ontmoeten. Jongeren hebben in hun vrije tijd behoefte aan contact met leeftijdsgenoten (Allen en Williams, 2012 in: Sonneveld & Metz, 2015). Zo hebben jongeren meerdere keren per week contact met hun groep vrienden of vriendinnen (Van Ewijk 1984; Noorda 2003; Hermes e.a. 2012: in Sonneveld & Metz, 2015).

Opdrachtnemers van vier onderzochte praktijken benoemen nadrukkelijk het doel Ontmoeting. 32% van de jongeren heeft 'andere jongeren/vrienden ontmoeten' als doel gesteld bij het deelnemen aan groepsgerichte activiteiten. Bij de niet-deelnemers is dit 57%.

In hoeverre Groepswerk bijdraagt aan ontmoeting van jongeren kan niet rechtstreeks worden

opgemaakt uit resultaten. Wel maakt het vragenlijstonderzoek onder jongeren duidelijk dat 39% van de deelnemende jongeren vrienden heeft gemaakt (zie Tabel 15). Dit is meer dan het percentage niet-deelnemers aan begeleide groepen (29%), maar minder dan het percentage niet-deelnemers aan onbegeleide groepen (54%).

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage kan leveren aan ontmoeting. In vervolgonderzoek kan ontmoeting verder worden geoperationaliseerd. Dan kan er bijvoorbeeld ook worden onderzocht of Groepswork bijdraagt aan het ontmoeten van nieuwe jongeren. Op basis van de interviews met de opdrachtgever en opdrachtnemer is ook onduidelijk in hoeverre het doel ontmoeting behaald is.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Ontmoeting	Door deelname aan de groep... - heb ik vrienden gemaakt (39%)	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd.

Tabel 15: Resultaten Ontmoeting

Uit de literatuur blijkt dat Groepswork bijdraagt aan het ontmoeten van anderen. Jongeren kunnen gelijken en niet gelijken ontmoeten. De jongeren kunnen door deel te nemen aan Groepswork leren wie zij zelf zijn in verhouding tot de ander (Sonneveld & Metz, 2015).

6) Verantwoordelijkheid leren dragen

Groepswork beoogt bij te dragen aan het leren dragen van verantwoordelijkheid. Volgens Sonneveld & Metz (2015) draagt het doel verantwoordelijkheid leren dragen bij aan het ontwikkelen van vaardigheden die nodig zijn om zich tijdens de adolescentiefase los te kunnen maken van de ouders en zelfstandig een weg te vinden in de samenleving. Vier van de zes onderzochte Groepsworkpraktijken hebben als doel gesteld dat jongeren verantwoordelijk leren dragen. Een expliciet doel van één van de praktijken is het bevorderen van de zelfredzaamheid van jongeren op verschillende leefgebieden.⁷⁶

In hoeverre Groepswork bijdraagt aan het creëren van eigen verantwoordelijkheid kan worden bepaald door te kijken naar de behaalde resultaten (zie Tabel 16). De deelnemers geven aan dat zij geleerd hebben om meer verantwoordelijkheid te hebben (40,6%). Dit percentage is nog hoger bij deelnemende jongeren onder de 14 jaar (54%). De niet-deelnemers scoren twee keer zo weinig, namelijk 20%.

Op basis van het vragenlijstonderzoek onder jongeren kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat Groepswork een bijdrage levert aan Verantwoordelijkheid leren dragen. Op basis van de interviews met de opdrachtgever en opdrachtnemer is onduidelijk in hoeverre de doelen behaald zijn.

⁷⁶ Lid leesgroepbijeenkomst rapport 18-01-17.

Doel	Resultaat volgens Jongeren	Resultaat volgens aanbieder	Resultaat volgens opdrachtgever
Verantwoordelijkheid leren dragen	Door deelname aan de groep... - heb ik geleerd om verantwoordelijkheid te hebben (40,6%)	Niet geregistreerd	Niet geregistreerd

Tabel 16: Resultaten verantwoordelijkheid leren dragen

Uit de literatuur blijkt ook dat als jongeren deel uitmaken van een groep zij zich bewust worden van hun rol en verantwoordelijkheden (Johnson & Johnson, 2006: in Sonneveld & Metz, 2015). Groepsleden kunnen van grote betekenis voor elkaar zijn in het leren omgaan met problemen die zij ondervinden (Van Riet, 2006: in Sonneveld & Metz, 2015).

5. Doelgroepen

In dit hoofdstuk brengen wij in beeld voor welke doelgroepen Groepswerk een geschikte werkwijze is. Dit doen wij door de beoogde doelgroepen van Groepswerk te vergelijken met de deelnemers van Groepswerk. Met beoogde doelgroepen bedoelen wij de groep(en) jongeren waar de onderzochte praktijken voor Groepswerk zich op richten. Onder deelnemers worden de jongeren verstaan die daadwerkelijk bereikt worden met Groepswerk. Om te voorkomen dat een bepaalde groep jongeren (die behoefte heeft aan Groepswerk maar er geen gebruik van maakt) niet als doelgroep zichtbaar wordt, beschrijven wij kort de jongeren die geen gebruik maken van het Groepswerk en waarom dat zo is.

Het hoofdstuk is gebaseerd op documentanalyse gecombineerd met vragenlijstonderzoek onder 69 deelnemers en 35 niet-deelnemers aan Groepswerk in het jongerenwerk in zes praktijken. Voor meer informatie over de methoden van onderzoek, zie Hoofdstuk 3 Methodische Verantwoording.

5.1 Beoogde doelgroepen

Globaal richt Groepswerk als methodiek in de onderzochte praktijken zich op alle jongeren in een bepaalde buurt of gebied. De leeftijd van de beoogde doelgroep varieert van 10 tot 23 jaar. Individuele praktijken richten zich meestal op een specifieke groep jongeren. Drie typen subdoelgroepenkenmerken worden gehanteerd: naar leeftijd; naar geslacht en naar kwetsbaarheid.

De meeste praktijken maken onderscheid tussen verschillende leeftijdsgroepen: praktijk één, twee en drie hebben qua leeftijd een relatief grote doelgroep: respectievelijk 16+⁷⁷, 18+⁷⁸ en 11 tot 23 jaar.⁷⁹ De beoogde leeftijdscategorieën van deelnemers aan de activiteiten is in de overige praktijken specifieker. Praktijk één richt zich op jongeren van 12 tot 18 jaar.⁸⁰ Praktijk vier richt zich op jongeren in de categorie 18-23 jaar.⁸¹ Praktijk vijf richt zich op jongeren van 10 t/m 13 jaar.⁸² De leeftijd van de beoogde doelgroepen van praktijk zes zijn 15-18 jaar.

Er zijn twee praktijken die geslacht als onderscheidend kenmerk hanteren: praktijk één richt zich op (kwetsbare) meiden terwijl praktijk vier zich richt op jongens.⁸³ Ervaring leert dat als er geen expliciete aandacht is voor meisjes, jongens met hun stemgeluid en gedrag het jongerenwerk domineren en meisjes het onderspit delven en wegblijven (Metz, 2011). Dit betekent dat ook wanneer geslacht niet als doelgroep criterium wordt gebruikt, het praktisch wel van invloed is.

---

⁷⁷ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

⁷⁸ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁷⁹ Praktijk 3: beleidsdocument 3a

⁸⁰ Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam

⁸¹ Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸² Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸³ Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Tenslotte hanteren vijf van de zes praktijken, het opgroeien in kwetsbaarheid als criterium. Hiermee wordt bedoeld dat jongeren op één of meerdere leefgebieden te maken hebben met een vorm van kwetsbaarheid waardoor zij een achterstand moeten overbruggen of een verhoogd risico hebben op uitval. Voorbeelden van kwetsbaarheid zijn het opgroeien in armoede, het hebben van laagopgeleide ouders, zelf een lage opleiding volgen, leven in eenzijdig samengestelde sociale netwerken of de aanwezigheid van problemen thuis (Abdallah, Kooijmans & Sonneveld, 2016). Dit betekent overigens niet, dat jongeren 'waarmee het goed gaat', niet welkom zijn in het jongerenwerk. Wel betekent het dat het Groepswerk zich vooral richt op jongeren met een ondersteuningsvraag:

*'Ik richt me voornamelijk op (..) meiden met achterstanden. Elk meisje mag hier binnenkomen. Het is niet zo van, je moet problemen hebben en dan kom je binnen. Eigenlijk heeft elk pubermeisje wel problemen. Dat is onzekerheid, dat kan alcoholmisbruik zijn, dat kan pesten zijn, dat kan ruzie met je ouders zijn. Dus eigenlijk heeft elke puber wel z'n zorgen, en sommige wat meer dan de ander. En ik heb ze allemaal en dan zit ik nog specifiek op de extra kwetsbare.'*⁸⁴

Drie van de praktijken richten zich bijvoorbeeld specifiek op overlast gevende jongeren.

*'De bedoeling met Groepswerk is groepen jongeren van de straat te halen, die voor overlast kunnen zorgen binnen de omgeving waar ze hun vrije tijd doorbrengen. De jongerenwerkers zetten zich in met als doel het tegengaan van overlast.'*⁸⁵

Per praktijk geldt een specifiek profiel van de beoogde doelgroep. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de criteria leeftijd, geslacht en aanwezigheid van een vorm van kwetsbaarheid. In Tabel 17 wordt weergegeven welke kenmerken de beoogde doelgroepen per praktijk hebben.

---

⁸⁴ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

⁸⁵ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Praktijk	Leeftijd beoogde doelgroep	Geslacht deelnemers	Probleemgebieden
1	11-18 ⁸⁶	Meiden ⁸⁷	Complexe thuissituatie: scheiding ouders, schuldsanering, mishandeling/verwaarlozing ⁸⁸ .
2	16+ ⁸⁹	Jongens en meiden ⁹⁰	Jongeren met ongewenst gedag ⁹¹
3	10-23 ⁹²	Jongens en meiden ⁹³	Overlastgevende jongeren ⁹⁴
4	18-23 ⁹⁵	Jongens ⁹⁶	Overlastgevende jongeren ⁹⁷
5	10-23 ⁹⁸	Jongens en meiden ⁹⁹	Jongeren die steun nodig hebben in de samenleving. ¹⁰⁰
6	15-18/18+ ¹⁰¹	Jongens en meiden ¹⁰²	Overlastgevende jongeren ¹⁰³ Kwetsbaren, jongeren die problemen hebben of problemen veroorzaken. Jongeren uit de lagere sociaaleconomische milieus, psychosociale problematiek of jongeren met een beperking ¹⁰⁴

Tabel 17: Kenmerken beoogde doelgroepen per praktijk

⁸⁶ Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam

⁸⁷ Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam

⁸⁸ Interview Granneman, L. (2014). Interview M1, 08 10 2014, in: Prade, R., J. Isselt, L. Defourny & L. Granneman (2015) *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁸⁹ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

⁹⁰ Praktijk 2: beleidsdocument 2b

⁹¹ Praktijk 2: beleidsdocument 2c

⁹² Praktijk 3: beleidsdocument 3b

⁹³ Praktijk 3: beleidsdocument 3b

⁹⁴ Hooijmans, N., R. Mahabier, Z. Touali en M. van der Tuuk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 3*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁹⁵ Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁹⁶ Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁹⁷ Polman, T., M. Kortram & B. Beerendonk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

⁹⁸ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam

⁹⁹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁰⁰ Praktijk 5: beleidsdocument 5d

¹⁰¹ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁰² Praktijk 6: beleidsdocument 6a

¹⁰³ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

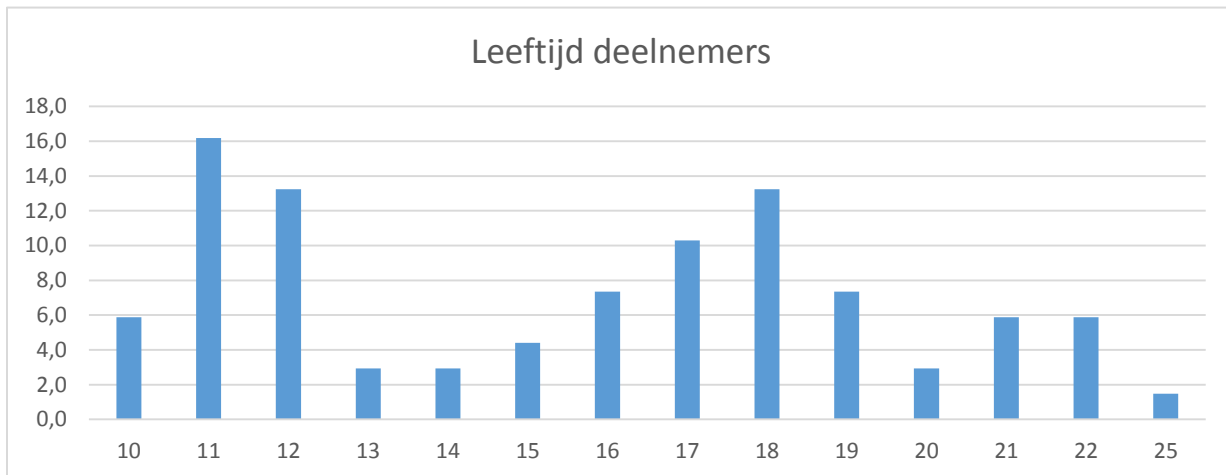
¹⁰⁴ Praktijk 6: beleidsdocument 6a

5.2 Deelnemers

In de vorige paragraaf is besproken welke jongeren (subdoelgroepen en kenmerken) de praktijken trachten te bereiken. In deze paragraaf wordt beschreven wie de deelnemers zijn van Groepswerk (dat wil zeggen de jongeren die daadwerkelijk bereikt worden). De demografische kenmerken van de deelnemers worden in kaart gebracht op basis van de vragenlijsten die zijn afgenomen bij de deelnemers.

Demografische kenmerken

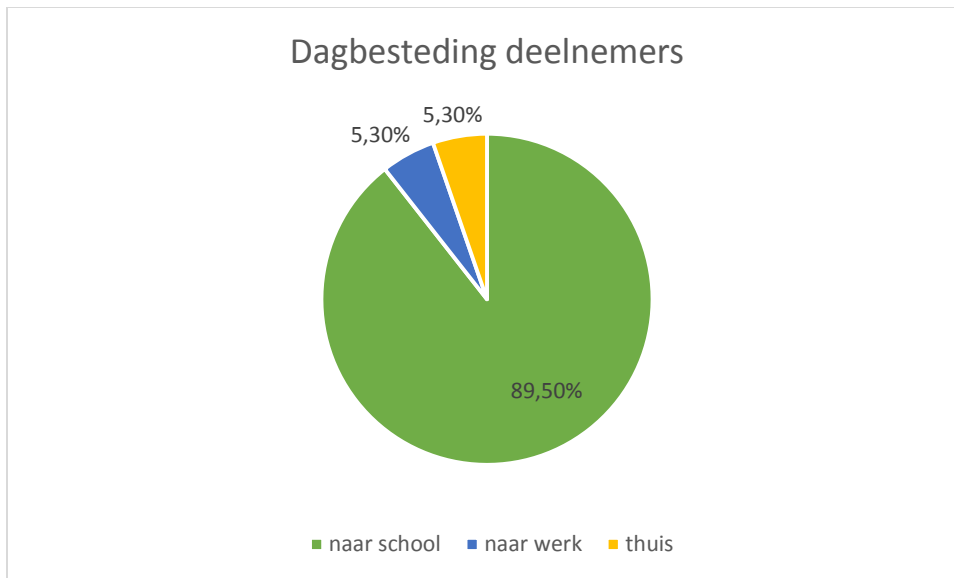
Jongeren die deelnemen aan Groepswerk activiteiten variëren in de leeftijd van 10 t/m 25 jaar. De verdeling van de leeftijd in onderstaande figuur laat zien dat jongeren die in de overgangsfase basisschool-middelbare school (11/12 jaar) zitten, relatief vaak deelnemen aan groepsgerichte activiteiten. Ook jongeren rond de 17/18 jaar nemen relatief vaak deel aan groepsgerichte activiteiten.

Figuur 9: Spreiding van leeftijd deelnemers Groepswerk

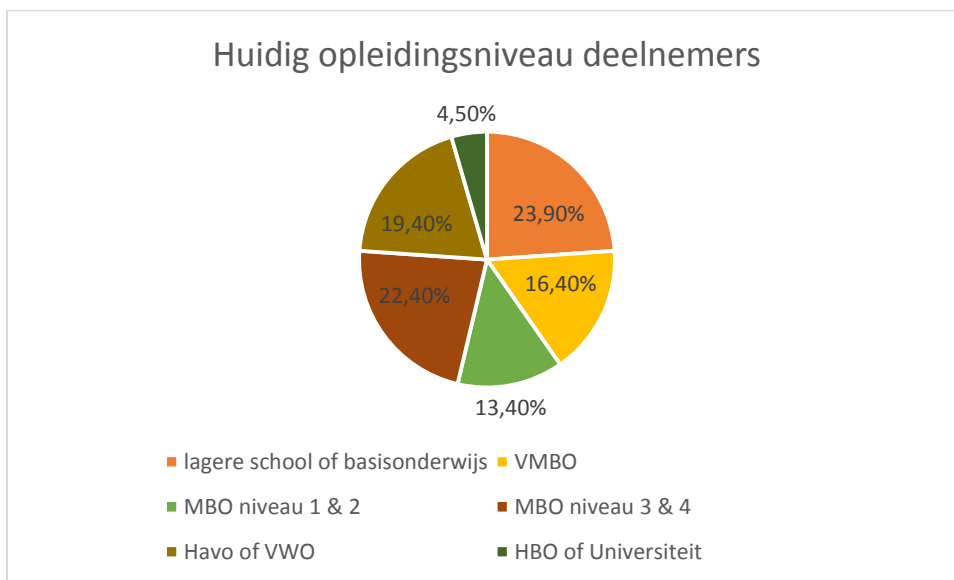
Het percentage deelnemende jongens (47%) en meiden (43%) ligt dicht bij elkaar. Dit is opvallend, omdat veelal in groepen meisjes wegblijven omdat zij vaak aan het kortste eind trekken (Metz, 2011; in Sonneveld & Metz, 2015). Dit is te verklaren doordat in praktijk één de meeste deelnemers geworven zijn en deze praktijk zich richt op meiden.

Het merendeel van de deelnemers aan Groepswerk volgt een opleiding (89.5%), 5.3% van de jongeren heeft betaald werk, en 5.3% van de jongeren zit overdag thuis.

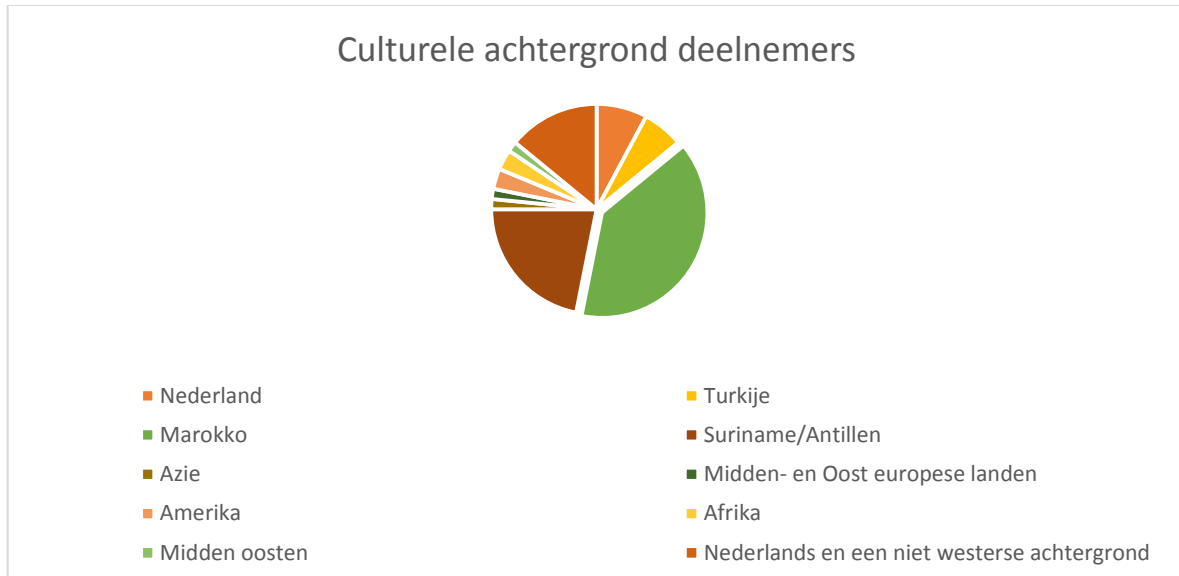
Figuur 10: Dagbesteding deelnemers Groepswerk

Van de deelnemers die een opleiding volgt zit bijna een kwart (23.9%) nog op de lagere school of basisschool. Daarnaast volgt bijna een kwart van de deelnemers (22.4%) mbo niveau 3 en 4. Bijna één vijfde van de deelnemers (19.4%) zit op de havo of vwo, 16.4% volgt het vmbo en 13.4% mbo niveau 1 en 2. Slechts 4.5% zit op het hbo of de universiteit.

Figuur 11: Opleidingsniveau deelnemers Groepswerk

De culturele achtergrond van deelnemers aan Groepswerk is gemêleerd. De jongeren hebben minimaal 10 verschillende achtergronden (zie figuur 11). Jongeren met een Marokkaanse (39%) en Surinaams/Antilliaanse (22%) achtergrond zijn het best vertegenwoordigd. 14% van de jongeren geeft aan een biculturele achtergrond te hebben: Nederlands en een niet westerse achtergrond.

Figuur 12: Culturele achtergrond deelnemers

In het vragenlijstonderzoek is niet gevraagd naar de aanwezigheid van kwetsbare omstandigheden, eventuele problemen of beperkingen. Desalniettemin zijn er aanwijzingen dat Groepswerk zowel jongeren waar het goed mee gaat als jongeren in kwetsbare situaties bereikt. Uit verschillende documenten¹⁰⁵ blijkt dat een beperkt aantal jongeren 'waar het goed mee gaat' gebruik maakt van Groepswerk activiteiten. Jongerenwerkers geven aan dat iedereen welkom is, maar de 'niet-kwetsbare jongeren toch niet komen.' Jongeren zonder hulpvraag zijn bij alle praktijken welkom, maar professionals geven aan dat zij zich voornamelijk richten op jongeren met een hulpvraag. Uit de resultaten van het vragenlijstonderzoek onder jongeren blijkt dat het jongerenwerk vooral niet-westerse jongeren bereikt (77% van de jongeren is niet-Westers). Jongeren uit minderheidsgroepen hebben een grotere kans om uit te vallen en zijn in die zin een kwetsbare groep (Herweijer, 2008). Daarnaast blijkt meer dan de helft van de jongeren (53,7%) geen opleiding te volgen waarmee zij een startkwalificatie kunnen halen (daarvoor is nodig een havo of vwo-opleiding of minimaal niveau 2 van mbo). Zonder startkwalificatie zijn zij een kwetsbare groep op de arbeidsmarkt.

Tabel 18 geeft een overkoepelend beeld van de demografische kenmerken van jongeren die per praktijk aan de groepswerkactiviteiten deelnemen. De helft van de praktijken bereikt zowel jongens als meisjes. In deze groepen domineren jongens. Twee praktijken bereiken alleen jongens en één praktijk bereikt alleen meisjes. Aan vier van de zes praktijken nemen jongeren van een brede leeftijdsrange deel. Bij één praktijk neemt alleen een jonge doelgroep deel aan de activiteiten, en bij een andere praktijk alleen een relatief oude doelgroep. De praktijken bereiken vooral jongeren die naar school gaan, waarbij opvalt dat de meeste jongeren lagere en middelbare opleidingsniveaus volgen. De helft van de praktijken bereikt jongeren met drie of meer culturele achtergronden. Bij de meeste praktijken nemen relatief veel jongeren met een Surinaamse/Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond deel.

¹⁰⁵ Praktijk 1: Interview jongerenwerker 1, in: Hooijmans, N., R. Mahabier, Z. Touali en M. van der Tuuk (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 3*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam; Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerkpraktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Praktijk	Leeftijd deelnemers	Geslacht deelnemers	Dag-besteding	Opleidingsniveau	Culturele achtergrond
1	10 t/m 18	Meiden	School	70% Lager onderwijs 20% geen 5% VMBO 5% Havo of VWO	Suriname/Antillen 29% Marokko 21% Amerika 14% Nederland 14% Turkije 7% Midden- en Oost Europa 7% Afrika 7%
2	14 t/m 20	2/3 jongens, 1/3 meiden	School	44% VMBO 22% Havo of VWO 17% Lager onderwijs 11% geen 6% MBO $\frac{3}{4}$	Marokko 87% Nederland 13%
3	16 t/m 22	Jongens	School	46% MBO $\frac{1}{2}$ 27% Lager onderwijs 9% VMBO 9% MBO $\frac{3}{4}$ 9% HAVO/VWO.	46% Suriname/ Antillen 18% Turkije Marokko 9% Azie 9% Afrika 9% Miden Oosten 9%
4	21 t/m 25	Jongens	/	60% MBO $\frac{3}{4}$ 40% MBO $\frac{1}{2}$	Marokko 60% Rest onbekend
5	10 t/m 13	Voornamelijk jongens	School	67% geen 33% lager onderwijs	Marokko 80% Turkije 20%
6	12 t/m 21	Voornamelijk jongens	School	43% MBO $\frac{1}{2}$ 29% VMBO 14% MBO $\frac{3}{4}$ 14% geen	Suriname/ Antillen 67% Marokko 17% Nederland 17%

Tabel 18: Achtergronden deelnemers Groepswerk uitgesplitst naar praktijk

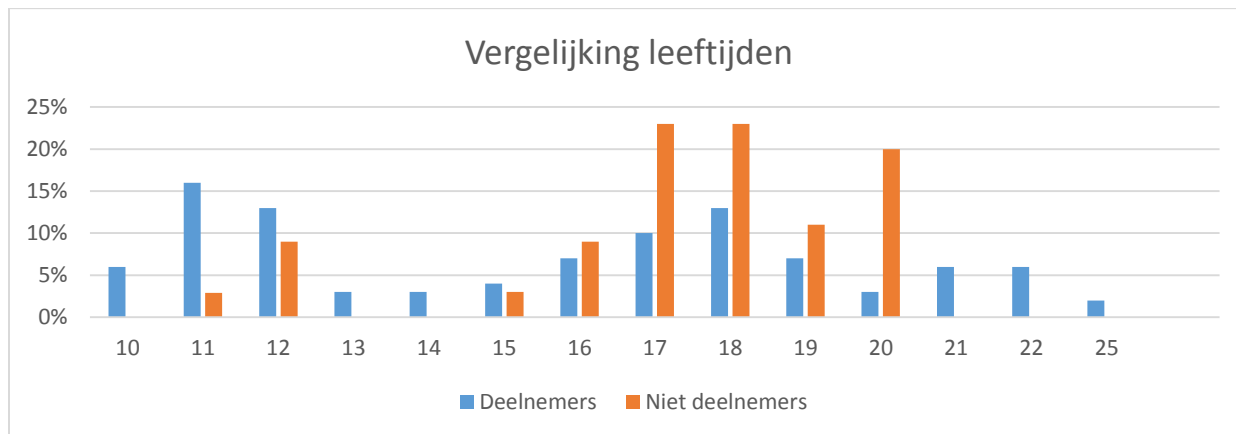
5.3 Wie niet?

Naast jongeren die deelnemen aan Groepswerk is er in dit onderzoek ook gekeken naar de jongeren die niet deelnemen. De niet-deelnemers verblijven in dezelfde omgeving als waar het Groepswerk plaatsvindt. Informatie over niet-deelnemers is om twee redenen van belang. Ten eerste biedt het inzicht in de achtergronden van de deelnemers, door hun situatie te vergelijken met jongeren die niet deelnemen. Ten tweede biedt het inzicht in of er jongeren zijn die wel behoefte hebben aan Groepswerk maar er niet aan deelnemen. Als eerste vergelijken we de demografische kenmerken van niet-deelnemers in vergelijking met de deelnemers. Hierbij moet vermeld worden dat het aantal respondenten verschilt, wat een vertekend beeld kan geven. Vervolgens richten we ons op de groep niet-deelnemers die wel behoefte heeft aan begeleiding maar dat tot op het moment van onderzoek niet krijgt.

Demografische kenmerken niet-deelnemers

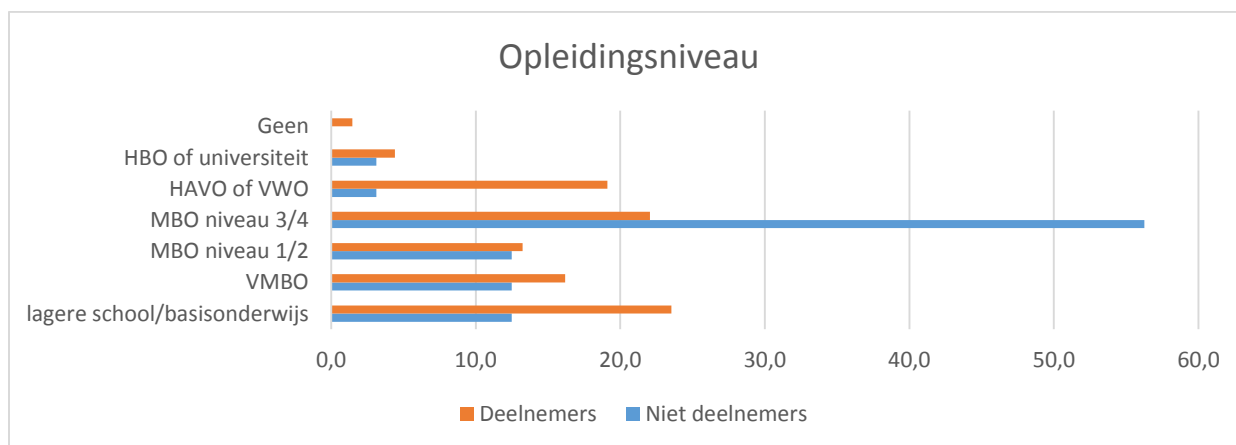
De leeftijden van deelnemende en niet-deelnemende jongeren aan Groepswerk zijn weergegeven in Figuur 13. De leeftijdsrange van deelnemers is groter bij deelnemers dan bij

niet-deelnemers. Het lijkt erop dat het Groepswerk jongeren met een brede range aan leeftijden bereikt, hoewel jongeren uit de overgangsfases - van basisschool naar middelbare school (11-12 jaar) en fase naar volwassenheid (17-18 jaar) - het meest bereikt worden. Bij niet-deelnemers domineert de overgangsfase naar volwassenheid.

Figuur 13: Percentage deelnemende en niet-deelnemende jongeren met een bepaalde leeftijd

De deelnemende en niet-deelnemende jongeren zijn qua verdeling van sekse redelijk vergelijkbaar. Beide groepen gaan vooral naar school. Figuur 14 laat zien dat deelnemende jongeren meer verspreid zijn over de verschillende onderwijsniveaus dan niet-deelnemende jongeren hoewel de lagere en middelbare opleidingsniveaus domineren. Het lijkt er dus op dat het Groepswerk jongeren van verschillende opleidingsniveaus bereikt, maar vooral de lagere en middelbare opleidingsniveaus. Het merendeel van de niet-deelnemers volgt mbo niveau 3 en 4.

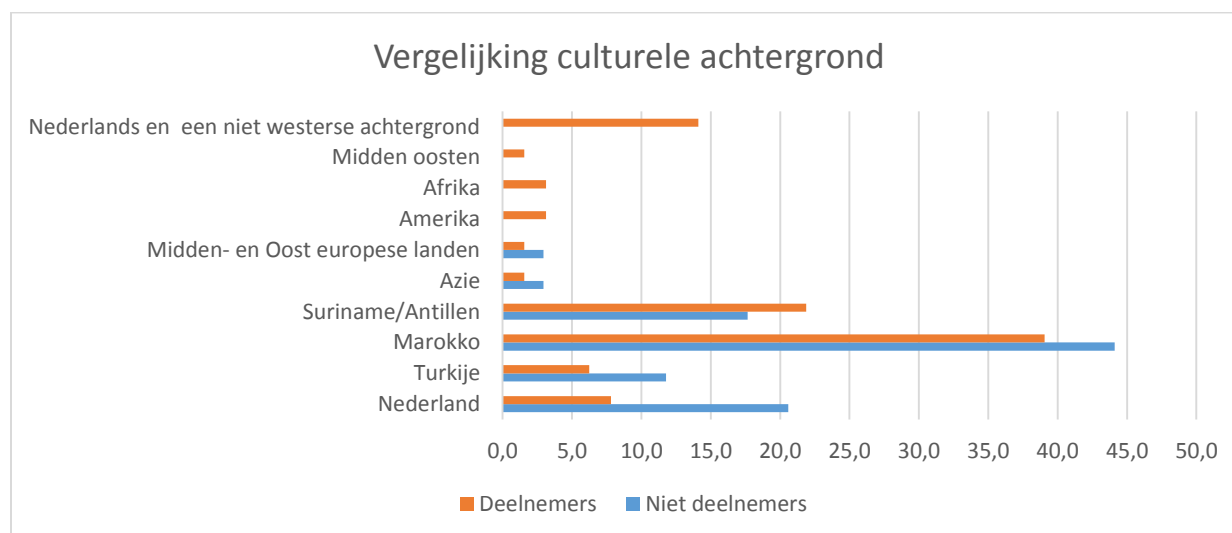

Figuur 14: Opleidingsniveau van deelnemers en niet-deelnemers

Tot slot wordt de culturele achtergrond van deelnemers en niet-deelnemers beschreven in Figuur 15. Deelnemende jongeren hebben meer verschillende culturele achtergronden dan niet-deelnemende jongeren, hoewel jongeren met een Surinaamse/Antilliaanse en Marokkaanse achtergrond het beste bereikt worden. Deze resultaten laten zien dat het jongerenwerk jongeren

van verschillende culturele achtergronden bereikt, en dat jongeren met een Surinaamse/Antilliaanse en Marokkaanse achtergrond het meest voorkomen.

Figuur 15: Vergelijking culturele achtergrond deelnemers en niet-deelnemers

Beschrijving niet deelnemers – die gebruik willen maken van jongerenwerk

Om te voorkomen dat jongeren die behoefte hebben aan Groepswerk maar er geen gebruik van maken niet als doelgroep zichtbaar worden, corrigeren wij deze vergelijking met een korte beschrijving van de jongeren die geen gebruik maken van het Groepswerk maar er wel behoefte aan hebben. Van de 35 niet deelnemers zijn er 8 die hebben aangegeven wel behoefte te hebben aan contact met het jongerenwerk. De redenen om deel te willen nemen aan het jongerenwerk lopen uiteen, bijvoorbeeld: om vrienden te ontmoeten, uit verveling of om zich in te zetten voor de buurt. De respondenten die hebben aan te geven te willen deelnemen aan het jongerenwerk volgen onderwijs, merendeel op mbo niveau 3/4 en hebben een Marokkaanse achtergrond.

5.4 Beoogde doelgroepen en deelnemers van Groepswerk vergeleken

Dit onderzoek maakt zichtbaar dat de beoogde doelgroep van Groepswerk in het jongerenwerk alle jongeren in de leeftijd van 10 tot 23 jaar zijn die te maken hebben met kwetsbaarheid op één of meerdere leefgebieden. Binnen de specifieke praktijken wordt er onderscheid gemaakt naar leeftijd, geslacht en mate van kwetsbaarheid. Iedere praktijk hanteert daarin een eigen profiel.

Het vragenlijst onderzoek wijst uit dat deelnemers aan Groepswerk in het jongerenwerk jongens en meisjes in de leeftijd tussen 10 en 25 jaar zijn, waarbij jongeren uit de overgangsfasen goed zijn vertegenwoordigd: 29% van de deelnemers is 11/12 jaar en zit in de overgangsfase basisschool-middelbare school. 23% van de jongeren zit in de fase naar volwassenheid (17/18 jaar). In de onderzochte Groepswerkpraktijken zijn jongens iets beter vertegenwoordigd dan meisjes: 57% tegenover 43%. De praktijken die zich op gemengde groepen qua geslacht richten hebben voornamelijk mannelijke deelnemers.

Het merendeel van de jongeren volgt een opleiding (84%), waarbij opvalt dat de verschillende opleidingsniveaus allen vertegenwoordigd zijn, maar de lagere en middelbare opleidingen

domineren (75% van de jongeren die naar school gaat volgt lagere school, vmbo of mbo). De culturele achtergrond van deelnemers aan Groepswerk is gemêleerd. Jongeren met een Marokkaanse (39%) en Surinaams/Antilliaanse (22%) achtergrond worden het beste bereikt. Er is in het vragenlijstonderzoek niet gevraagd naar de aanwezigheid van kwetsbaarheid of problemen, waardoor niet kan worden bepaald of het jongerenwerk vooral kwetsbare groepen bereikt. Wel is bekend dat het jongerenwerk vooral niet-westerse jongeren bereikt (77% van de jongeren is niet-Westers). Jongeren uit minderheidsgroepen hebben een grotere kans om uit te vallen en zijn in die zin een kwetsbare groep (Herweijer, 2008). Daarnaast blijkt meer dan de helft van de jongeren (53,7%) geen opleiding te volgen waarmee zij een startkwalificatie kunnen halen (daarvoor is nodig een havo of vwo-opleiding of minimaal niveau 2 van mbo). Zonder startkwalificatie zijn zij een kwetsbare groep op de arbeidsmarkt.

Wanneer we de beoogde doelgroep van Groepswerk vergelijken met de jongeren die daadwerkelijk deelnemen aan Groepswerk wordt zichtbaar dat de leeftijden van de deelnemers grotendeels aansluiten bij de leeftijden van de beoogde doelgroepen. Hoewel de praktijken zich richten op alle leeftijden tussen de 10 en 23 jaar en jongeren met deze leeftijden ook bereikt, worden jongeren uit de overgangsfases het beste bereikt. De praktijken die zich richten op gemengde groepen qua geslacht hebben voornamelijk mannelijke deelnemers. Dit beeld sluit aan bij wat Metz (2011) en Sonneveld & Metz (2015) schetsen: meiden trekken aan het kortste eind in gemengde groepen waarin geen specifieke aandacht is voor meisjes. De praktijken richten zich op alle opleidingsniveaus, maar bereiken vooral jongeren met lagere onderwijs en middelbare opleidingsniveaus. Hoewel de praktijken zich richten op jongeren met verschillende culturele achtergronden en ook jongeren met verschillende achtergronden bereiken, worden jongeren met een Surinaamse/Antilliaanse en Marokkaanse achtergrond het beste bereikt. De vergelijking tussen deelnemers en niet-deelnemers laat zien dat het Groepswerk jongeren bereikt met verschillende leeftijden, opleidingen en culturele achtergronden.

Dit onderzoek leert verder dat er een groep jongeren bestaat, die wel behoefte heeft aan Groepswerk, maar er geen gebruik van maakt. In dit onderzoek bestaat deze groep uit meer dan één op de vijf (22%) niet-deelnemende jongeren. Deze jongeren geven aan behoefte te hebben deel te nemen aan activiteiten van het jongerenwerk. De redenen hiervoor lopen uiteen, bijvoorbeeld: om vrienden te ontmoeten, uit verveling of om zich in te zetten voor de buurt. Deze jongeren hebben een Marokkaanse achtergrond en volgen voornamelijk onderwijs op mbo niveau 3/4.

Conclusie

Wie de doelgroep van Groepswerk in het jongerenwerk is, hebben wij in beeld gebracht door de beoogde doelgroepen te vergelijken met de deelnemers en de redenen waarom zij gebruik maken van Groepswerk. Met de beoogde doelgroepen bedoelen wij de groepen jongeren waar de onderzochte praktijken voor Groepswerk zich op richten. Onder deelnemers worden die jongeren verstaan die daadwerkelijk participeren in Groepswerk met jongeren.

Dit onderzoek wijst uit dat de primaire doelgroep van Groepswerk in het jongerenwerk alle jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 23 jaar zijn met kwetsbaarheden op één of meerdere leefgebieden. Het gaat om grotendeels schoolgaande jongens en meisjes van alle opleidingsniveaus (lagere school, vmbo, mbo en havo/vwo) en verschillende culturele achtergronden. Wel domineren de lagere en middelbare opleidingsniveaus en worden jongeren in de overgangsfases en met een Marokkaanse en Surinaams/Antilliaanse het beste bereikt. Groepswerk bereikt vooral niet-westerse jongeren (77% van de jongeren is niet-Westers).

Jongeren uit minderheidsgroepen hebben een grotere kans om uit te vallen en zijn in die zin een kwetsbare groep (Herweijer, 2008).

De vergelijking tussen deelnemers en niet deelnemers laat zien dat het Groepswerk jongeren bereikt met verschillende leeftijden, opleidingen en culturele achtergronden. Daarnaast leert dit onderzoek dat er een groep jongeren bestaat, die wel behoefte heeft aan Groepswerk, maar er geen gebruik van maakt. In dit onderzoek heeft deze groep een aanzienlijke omvang: het betreft iets meer dan één vijfde van de jongeren die niet deelnemen aan Groepswerk. Dit zijn jongeren met een Marokkaanse achtergrond die grotendeels onderwijs volgen op mbo niveau 3/4.

6. Pedagogische opdracht

De pedagogische opdracht betreft de rol van Groepswerk in het opvoeden van jongeren. Groepswerk heeft een pedagogische opdracht omdat het zich bezig houdt met jongeren die zich ontwikkelen naar volwassenheid (Metz, 2011). Het volwassen worden impliceert dat variatie in manieren van begeleiding gewenst is; naarmate jongeren ouder zijn, zijn zij meer volwassen en krijgt de pedagogische begeleiding een ander karakter.

De pedagogische opdracht heeft recent meer aandacht gekregen. Aanleiding voor die aandacht is het inzicht dat kinderen en jongeren onvoldoende de kans krijgen om te leren wat wel of niet kan, wat wel of niet belangrijk is en daardoor op oudere leeftijd vastlopen in de samenleving (Hermanns, 2007; WRR, 2003). Het falen van de opvoeding wordt als één van de oorzaken aangewezen. Expliciete aandacht voor pedagogische processen in de thuissituatie, op school, in sportclubs en binnen het jongerenwerk is het gevolg.

De hedendaagse pedagogische opdracht van het jongerenwerk bestaat uit een combinatie van emancipatie met disciplineren (Metz, 2013). Het gaat erom dat jongeren zichzelf kunnen ontdekken en leren om zich te verhouden tot de ander en de samenleving als geheel. Dit vraagt van de ander en de samenleving als geheel om betrokken te zijn bij jongeren en om zich open te stellen voor de aanwezigheid en de inbreng van jongeren (participatie als wederzijds proces) (Du Bois - Reymond, Poel & Ravesloot, 1998; Lorenz, 2009; Winter, 2000).

De pedagogische opdracht van Groepswerk staat niet op zich. In de uitvoering is deze verweven met alle aspecten en onderdelen van Groepswerk. Voor het realiseren van de pedagogische opdracht wordt gebruik gemaakt van alles wat de methodiek Groepswerk omvat: de doelen, de doelgroep en het methodische handelen (methodische stappen en het methodische handelen). Ook randvoorwaarden zoals bijvoorbeeld deskundige jongerenwerkers, de omgeving waarbinnen Groepswerk plaatsvindt en beschikbare middelen als ruimte en computers horen bij de pedagogische opdracht.

De beschrijving van de pedagogische opdracht is gebaseerd op 13 interviews met 14 jongerenwerkers over wat zij doen in contact met de doelgroep (jongeren) binnen Groepswerk. De interviews zijn volgens *grounded theory* geanalyseerd en waar mogelijk leggen we de relatie met bestaande literatuur en gegevens uit het vragenlijstonderzoek bij 104 jongeren, waarvan 69 jongeren die deelnemen aan Groepswerk in de zes onderzochte praktijken en 35 jongeren die niet deelnemen aan Groepswerk in het jongerenwerk, maar uit dezelfde buurt komen en in hun vrije tijd wel deelnemen aan andere groepsactiviteiten. De gehele methodische verantwoording is terug te vinden in hoofdstuk 3.

De pedagogische opdracht bestaat uit een visie op de rol van Groepswerk in het opvoeden van jongeren (pedagogisch concept), die praktisch tot uiting komt in het pedagogische klimaat en de pedagogische verhouding. Het pedagogisch klimaat verwijst naar het geheel van aanwezige en gecreëerde omgevingsfactoren binnen Groepswerk, dat invloed heeft op het welbevinden van de jongeren. De pedagogische verhouding verwijst naar de rol van jongerenwerkers bij Groepswerk in het opvoeden van jongeren.

6.1 Pedagogisch concept

Het pedagogisch concept beschrijft de visie op de rol van Groepswerk in het opvoeden van jongeren. Hierbij valt te denken aan waartoe jongerenwerkers jongeren opvoeden via Groepswerk. Het pedagogische concept van Groepswerk bestaat uit drie uitgangspunten: democratische vorming, zelfregie en inclusie. Democratische vorming is het uitgangspunt dat *richting* geeft aan de begeleiding van het opvoedproces. De andere twee uitgangspunten (zelfregie en inclusie), *waarborgen* de democratische uitvoering van de begeleiding. In deze paragraaf beschrijven we deze drie uitgangspunten via een vaste structuur. Als eerste leggen we kort uit wat het uitgangspunt betekent en maken we de vertaalslag naar het Groepswerk. Hierna laten we de diversiteit van de verschillende praktijken zien en beschrijven we literatuur die de praktijkkennis onderbouwd.

6.1.1 Democratische vorming

Het eerste uitgangspunt van het pedagogische concept van Groepswerk is democratische vorming. Onder democratische vorming verstaan wij het overdragen van de normen en waarden, houdingen en vaardigheden die nodig zijn om zelf, op een gelijkwaardige en inclusieve manier, met anderen te kunnen samenwerken en samenleven. Dit houdt in dat het persoonlijke leven van mensen gekenmerkt wordt door een actieve betrokkenheid bij het vormgeven aan democratische waarden, zoals rechtvaardigheid, gelijkheid, solidariteit en zeggenschap.

Voor Groepswerk betekent dit dat jongeren samen op onderzoek uit gaan en via gemeenschappelijke groepswerkactiviteiten leren hoe zij zich tot elkaar en de samenleving als geheel willen verhouden.

*'Ze zeggen dat ze ook beter leren samenwerken en met elkaar omgaan. En wat je natuurlijk ook als je volwassen wordt veel meer gaat zien, dat ze leren dat ze hun zwakke en sterke punten hebben en hoe je daarmee omgaat, dat je ook respect hebt voor de anderen. Dus door in groepen te werken leren ze ook meer over de samenleving en de toekomst in werksituaties en schoolsituaties. En bij ons krijgen ze daar steeds begeleiding in en worden ze ondersteund op het moment dat het even minder gaat, of als jongeren uitvallen.'*¹⁰⁶

Democratie wordt in deze visie niet alleen beschouwd als politiek systeem, maar als een manier van leven (way of life) (Laursen & Tate, 2012a). Dewey heeft het belang van democratische vorming geagendeerd (Groot, 2010) en de Winter (2000, p.11) heeft dit als volgt vrij vertaald van Dewey (1923): *'Democratie bestaat niet vanzelf, maar moet in iedere generatie opnieuw ter wereld worden geholpen. In de kraamkamer van dat proces spelen opvoeding en onderwijs een essentiële rol. De normen, waarden, de houdingen en vaardigheden die voor het ontwikkelen van die democratie noodzakelijk zijn, komen niet spontaan tot stand. Ze moeten telkens weer zorgvuldig worden ingezaaid, gekoesterd en verzorgd'*.

Het Groepswerk in het jongerenwerk biedt jongeren de gelegenheid om via interactieve processen zelf vorm en betekenis te leren geven aan de democratische levensstijl in relatie tot elkaar en de wereld om hen heen. Binnen democratische vorming is deze socialisatie van

---

¹⁰⁶ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

jongeren in de samenleving een belangrijk onderdeel. Het ontwikkelen van de blik die jongeren hebben op de samenleving en hun (toekomstige) rol hierin, maakt jongeren bewust van wie zij zijn en wat zij willen binnen de maatschappij. Jongeren gaan samen op onderzoek uit en leren via gemeenschappelijke activiteiten hoe zij zich tot elkaar en de samenleving als geheel willen verhouden. Hierbinnen ontplooiën zij hun talenten en ontwikkelen zij hun eigen individuele mogelijkheden tot democratische burgers (Winter, 2000).

*'Ja het is niet altijd makkelijk natuurlijk. Ik denk nu aan jongeren die lopen met een petje, baggy jas, altijd sportief gekleed en zich stoer gedragen en die proberen dan een baan te zoeken. Deze jongeren moeten dus eerst getraind worden, moeten leren zich te presenteren. Vaak worden ze niet aangenomen en zeggen ze shit discriminatie!! Maar dit ligt vaak ook aan hun eigen houding. Het is moeilijk om hen dat te laten beseffen dat het niet altijd discriminatie is. Als je op straat bent kun je de straatjongen zijn maar als je gaat solliciteren, even iets anders aantrekken en ander taalgebruik. Sommige jongeren beseffen dat niet maar leren zich daar in te ontwikkelen en accepteren dat, maar er zijn ook jongeren die daar gewoon schijt aan hebben.'*¹⁰⁷

*'(..) Het zijn ook de kleine corrigerende dingen zoals als ze binnen komen moeten ze ons een hand komen geven. Dat is al een stukje opvoeding. Als je ergens binnenkomt waar je te gast bent kom je even om gedag te zeggen. Dat soort hele kleine dingen geven we eigenlijk elke keer mee.'*¹⁰⁸

*'Ik denk dat ze dat ook missen in de maatschappij, dat je je als jongeren afgeschreven kan voelen. In het begin hadden we dat ook met het stadsdeel, dat zij terug mailde naar ons en niet de jongeren iets terug stuurden. Je merkt dan toch dat andere organisaties daar moeite mee hebben, van dat zijn toch jongeren en over met hen praten denken ze oeh lastig. En dan zeggen wij: kunt u alstublieft een van de jongeren terug mailen en samen om de tafel gaan zitten, praat maar. Dus ze zien hun eigen krachten daardoor meer en in het groepsproces zie je dat ze trots zijn op elkaar, als groep zich ook sterk voelen'*¹⁰⁹

Binnen de democratische vorming van jongeren is nadrukkelijk ook aandacht voor het overdragen van belangrijke, democratische waarden.

'We hebben wel laatst een thema gehad over ISIS, hoe staan jongeren erin. Vooral het weten, we zitten met radicalisering en alles. Hoe zit het nou met die jongeren die wij hier binnen krijgen? En wat is daar de invloed van op hen? En moeten wij ons zorgen maken of niet? Ja wat ik vooral heb, ik heb gewoon één-op-één gesprekken met jongeren, weet je wel, als je gewoon in gesprek raakt tijdens voetbal of buiten. Ik schuw niet om er over te praten en de jongens staan vaak ook wel open om over hun geloof te praten, vooral de

---

¹⁰⁷ Bernard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

¹⁰⁸ Bernard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 6. November.

¹⁰⁹ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

*tien plussers. Die zijn allemaal heel fanatiek. Ja het zijn vaak wel boeiende gesprekken. Maar evangeliserende activiteiten dat doen we niet.*¹¹⁰

*'Ik zit ook op straat, daar tref je vaak subgroepjes aan, dan ben je met de hele groep aan het praten, en dan komt naar voren hoe zij bijvoorbeeld naar vrouwen kijken en hen behandelen. Bijna zie ik het als een missie van mij om dit uit hen te slaan als dat mogelijk is. Hoe ze met vrouwen omgaan hoe ze het beschrijven en benoemen, en dat zijn wel gesprekken die je in een groep kunt hebben. En dan merk je ook weer hoeveel de peer pressure werkt op de groep, daarin moet je echt focussen op sleutelfiguren.*¹¹¹

Het sturen op democratische vorming legt de nadruk op eigen verantwoordelijkheid van jongeren in relatie tot de ander. De stem van jongeren is net zo belangrijk als die van iemand anders en binnen Groepswerk is de ruimte om deze stem te laten horen en indien nodig, te ontwikkelen.

6.1.2 Zelfregie

Het tweede uitgangspunt van het pedagogisch concept van Groepswerk is zelfregie. Jongeren zeggenschap geven over de uitvoering van groepsactiviteiten is een vorm van democratie. Concreet houdt zelfregie in dat de groep autonomie heeft om zelf initiatieven te nemen, met ideeën te komen, na te denken over hoe om te gaan met problemen en conflicten in de groep, regels te formuleren voor de omgang met elkaar én beslissingen te nemen. Binnen Groepswerk zijn jongeren door inzet van zelfregie op alle niveaus gezamenlijk verantwoordelijk voor de activiteiten. Dit betekent dat jongeren zich bewust worden van hun eigen verantwoordelijkheid hierin en dat hun zelf organiserend vermogen hierin wordt versterkt.

*'Bij de wijkverandering kun je dat goed zien, dan wordt een groep jongeren ingezet om een groep tieners wat te leren, dan zetten we de groep in om elkaar te stimuleren, om verantwoordelijkheid te leren hebben en met elkaar iets te gaan bereiken zodat ze allemaal op hun kracht worden ingezet. De een is goed in speechen, de ander in presenteren, de ander kan goed over dingetjes nadenken en die is weer goed in media, dus dan vullen ze elkaar op die manier meer aan.*¹¹²

*'Bijvoorbeeld bij de wat oudere groepen (14+) kunnen de jongeren asociaal worden en gaan ze achterover zitten met een instelling van jullie regelen alles. Wat wij willen is dat ze alles zelf doen en dat met ons doen. Daarvoor vragen we participatie en zijn we al bezig met vragen naar wat zij willen doen zodat ze meewerken en meedoen. Hen eigenaar maken van het programma en niet dat ik binnen kom, een programma doe en weer weg ga. Het moet echt deel van hen worden. Nieuwe functie ingezet bij de meidengroep: assistent. Dat leek ze heel leuk dus dat gaan we vanaf volgende week uitproberen.*¹¹³

Binnen het Groepswerk zijn jongeren zelf ook verantwoordelijk voor het groepsproces en zij worden hier dan ook op aangesproken door de jongerenwerkers. Als jongeren zelf regie

---

¹¹⁰ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5, 13 november.

¹¹¹ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4, 17 november.

¹¹² Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1, 14 november.

¹¹³ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 5, 13 november.

hebben, betekent dit ook dat het mis kan gaan. Dit biedt hun wel een goede leeromgeving om vaardigheden te oefenen, te ontwikkelen en te evalueren (Malekoff, 2007). De verantwoordelijkheid om deze leeromgeving zo goed mogelijk in te richten ligt binnen Groepswerk bij de jongerenwerkers. De jongerenwerkers hebben de verantwoordelijkheid om in te schatten wat wanneer nodig is en waar de groep of het individu behoefte aan heeft op dat specifieke moment. Een aandachtspunt bij zelfregie is het steeds meer overdragen van de regie van de jongerenwerker naar de jongeren. Het vraagt van de jongerenwerker om zich steeds meer terug te trekken, zijn ego aan de kant te zetten en jongeren de ruimte te geven om de groep zelf te runnen (Malekoff, 2007).

6.1.3 Inclusie

Het derde uitgangspunt van het pedagogische concept van Groepswerk is inclusie. Dit verwijst naar insluiting en toenemende participatie van individuen met diverse achtergronden in de samenleving, waarbij iedereen tot hun recht kan komen (Bolsenbroek & Van Houten, 2010). Dit betekent binnen Groepswerk dat alle jongeren, ongeacht hun sociaal-culturele achtergrond, sekse, leeftijd, opleidingsniveau, seksualiteit, talenten en beperkingen tot hun recht kunnen komen door op een gelijkwaardige manier deel te nemen.

*'Dat zijn toch wel de jongeren waar we mee werken, ze hebben allemaal wel een eigen verhaal, een meisje heeft MS, waardoor ze haar hbo-opleiding niet kan vervolgen, een ander meisje heeft een beperking en zit bij een dagopvang, maar wil eigenlijk meer doen en in contact komen met jongeren zonder beperking en voelt zich buiten de maatschappij gezet.'*¹¹⁴

*'Maar jongens en meisjes in een ruimte. Jongens en Marokkaanse meisjes en Marokkaanse jongens en Turkse in een ruimte dat is gewoon een soort van 'wow, heb je dat?' Terwijl ik denk ja, dat is de fout al. Je gaat er al vanuit dat dat niet kan. Je moet ervan uitgaan dat dat kan en niet vanuit dat het niet kan. En juist dat je die kaders aanbiedt, daarmee geef je heel duidelijk aan 'Hé luister, zij is hier even goed welkom als jij en niet andersom'. Het is hier niet mannen, of mannencultuur of een vrouwencultuur. Het is gewoon, iedereen is welkom, en dat klinkt ook gek maar als ze bij elkaar zijn dan zijn ze een stuk rustiger dan als je alleen meisjes bij elkaar hebt of alleen jongens bij elkaar. Dat klinkt heel gek maar dat is gewoon zo. Die twee houden elkaar een soort van in evenwicht. En dat werkt gewoon geniaal. Dus alles bij elkaar. Dat is het.'*¹¹⁵

In de verschillende praktijken komt naar voren dat alle jongeren welkom zijn binnen het Groepswerk. Binnen Groepswerk is elke jongere welkom, maar dit betekent niet dat alle jongeren altijd samen in één groep (kunnen of willen) participeren. Er zitten (grote) verschillen tussen jongeren, denk bijvoorbeeld aan hun normen en waarden, toekomstperspectieven, de rol die ze (willen) hebben in de maatschappij of bijvoorbeeld hun seksuele voorkeur.

Werken aan inclusie is om twee redenen van belang. In de eerste plaats is gelijkwaardigheid van mensen een belangrijke democratische waarde. Hiervoor is het nodig dat mensen leren om op een gelijkwaardige wijze met elkaar om te gaan met mensen die anders zijn dan zij. Dat dit

---

¹¹⁴ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

¹¹⁵ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

niet vanzelf gaat, blijkt uit sociologisch onderzoek dat uitwijst dat mensen een voorkeur hebben voor mensen die op hun lijken (Putnam, 2000). Een tweede reden is dat kinderen en jongeren de neiging hebben om kinderen en jongeren die afwijken van de hoofdstroom actief buiten te sluiten. Deze uitsluiting gaat soms zo ver dat jongeren zondebok worden en structureel worden gepest (Engelen, 2014; Malekoff & Laser, 2008).

Het is de verantwoordelijkheid van de jongerenwerker om in te schatten binnen welke groep(en) een jongere kan participeren. Binnen de verschillende groepen creëert de jongerenwerker een veilige omgeving zodat de groep zich als geheel kan ontwikkelen (zie ook paragraaf 6.2 Positief pedagogisch klimaat). Door aandacht te besteden aan de verschillen tussen jongeren en deze op een respectvolle wijze bespreekbaar te maken, leren jongeren dat er verschillen zijn tussen mensen, dat deze er mogen zijn en hoe zij ermee om kunnen gaan.

6.2 Positief pedagogisch klimaat

Een positief pedagogisch klimaat betreft een sociale omgeving waarin aandacht is voor persoonlijke vorming en socialisatie van jongeren, waarin het vanzelfsprekend is dat jongeren, ook als zij verschillend zijn, elkaar positief bejegenen en elkaar onderling helpen en steunen (Hermens & Marissing, 2012; Jeffs & Smith, 2010; Van der Klein & Van der Gaag, 2011). Binnen Groepswerk houdt dit in dat jongeren zich fijn en beschermd voelen en zichzelf durven zijn.

Literatuur bevestigt dat de aanwezigheid van een positief pedagogisch klimaat een voorwaarde is voor jongeren om zichzelf op een veilige manier te durven en kunnen ontwikkelen (Helm, Klapwijk, Stams & Laan, 2009). Een positief pedagogisch klimaat bevordert jongerenparticipatie en inclusie (Checkoway, 2011). Sociale participatie onder jongeren heeft een groot maatschappelijk belang; het bevordert actieve deelname in de samenleving en versterkt binding aan de maatschappij. Jongeren die zich op vroege leeftijd inzetten voor sociale wijkprojecten in de buurt, voelen zich op een latere leeftijd nauwer verbonden met de samenleving (Duke, Skay, Pettingell & Borowsky, 2009). Het positieve pedagogische klimaat bestaat uit drie elementen: positieve groepsdynamiek, afwezigheid van onderhuidse spanningen en een heldere structuur. Deze drie elementen beschrijven we achtereenvolgens en we sluiten af met het op een rij zetten van hoe jongeren de sfeer in het jongerenwerk ervaren, vergeleken met de sfeer in andere groepsactiviteiten in de buurt.

6.2.1 Positieve groepsdynamiek

Binnen Groepswerk is het hebben van een positieve groepsdynamiek van groot belang voor een positief pedagogisch klimaat. Het inzetten op een positieve groepsdynamiek bevordert de sociale veiligheid of borgt deze binnen een groep, zodat deze zich als geheel kan ontwikkelen.

‘Ja, ik zorg dat ze vaak moeten samenwerken. We zetten heel vaak de muziek even hard aan en dan gaan we samen even dansen, of even zingen om even alle energie eruit te gooien, dat schept al heel erg een band. Heel veel kring gesprekken, daar heb je al een heel hecht iets. Dan is het al van: ‘ssst je moet wel respect tonen, zij is aan het praten’. Dus gewoon door er te zijn voor elkaar, met elkaar, krijg je gewoon heel snel een band. Het kan soms ook heel erg clashen maar je zorgt er altijd voor dat het uit gezocht is voordat ze hier weer de drempel over gaan. O ja, en vriendschapsbandjes maken voor elkaar, of ik heb hier een doos waar ze dan complimentjes voor een iemand anders in moeten stoppen. Ik wil dat ze over een paar maanden allemaal een doos met 100

*complimenten mee naar huis kunnen nemen, dat als je je rot voelt daar even naar kan kijken.*¹¹⁶

*'Daarom zeg ik dat Groepswork pas een succes is als ze elkaar positief beïnvloeden waar ze motiveren, ondersteunen en stimuleren.'*¹¹⁷

Een positieve groepsdynamiek is van belang voor het vergroten van de sociale samenhang en het bewerkstelligen van een onderlinge verbondenheid tussen jongeren binnen een groep (Kearns & Forrest, 2000). Professionele begeleiding van de interacties tussen jongeren is nodig vanwege het risico op een negatieve groepsdynamiek (Boomkens, Nijland, & Metz, 2015). Inzet op een positieve groepsdynamiek lukt alleen waar er aandacht is voor de groep als geheel en voor het individu (Boomkens & Metz, 2015; De Boer & Metz, 2014; Nijland, Boomkens & Metz, 2016).

6.2.2 Afwezigheid van onderhuidse spanningen

Het tweede element waaruit een positief pedagogisch klimaat bestaat is de afwezigheid van onderhuidse spanningen. Onderhuidse spanningen zijn voor buitenstaanders moeilijk waarneembare, negatieve interacties tussen jongeren waar direct betrokkenen vaak veel hinder van ondervinden. Uitingen daarvan zijn: uitsluiten en negeren, roddelen, uitschelden, sarcastische opmerkingen maken of het gebruik van een bepaalde lichaamstaal waarin andere jongeren worden afgewezen (Remillard & Lamb, 2005; Waldron, 2011). Afwezigheid van onderhuidse spanningen is nodig om het alle jongeren mogelijk te maken zich thuis te voelen in de groep.

*'Het effect dat ik wil bereiken is dat ze elkaar helpen en elkaar er op aanspreken en als gevolg hoop je natuurlijk dat dingen niet meer voorkomen of gezegd worden. Dit is vaak nog een lange weg, al merk ik wel dat het schelden bijvoorbeeld minder wordt. Het helpt bijvoorbeeld ook dat wanneer iemand op het voetbalveldje scheldt, ik diegene 2 minuten op de bank laat zitten, dit vinden ze naar, maar het is ook weer niet een zware straf. Alleen het speelt in op het groepsgevoel en dat werkt, de jongeren praten hier ook over met elkaar want dit voelen ze. Het is belangrijk dat ze het gevoel hebben dat het om hen gaat, het werkt niet als ik ze steeds corrigeer.'*¹¹⁸

*'Als je binnen de inloop wilt praten moet de sfeer met een grote groep wel veilig zijn. Ook onderling naar de jongens toe, er speelt zoveel en vaak weten wij dat niet en tijdens de inloop hoor je het of erna.'*¹¹⁹

Alert zijn op en het aanpakken van onderhuidse spanningen zijn nodig om een positief pedagogisch klimaat te kunnen garanderen. Er zijn twee aandachtspunten met betrekking tot onderhuidse spanningen. Ten eerste: de uitingen zijn vaak zo subtiel dat zij niet worden opgemerkt door ouders, leraren en begeleiders (Crothers, Field & Kolbert, 2005; Waldron,

---

¹¹⁶ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

¹¹⁷ Bernard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

¹¹⁸ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 5. 13 november.

¹¹⁹ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

2011). Ten tweede vindt deze vorm van relationele agressie meestal buiten de reguliere ontmoetingsplekken, zoals schooltijden, lokalen, begeleide activiteiten e.d. plaats (Merten, 1997).

6.2.3 Structuur

Het bieden van een heldere structuur is het derde element waaruit het positieve pedagogische klimaat binnen Groepswerk bestaat. Vanuit de thuissituatie krijgen jongeren vaak niet de structuur aangeboden die ze duidelijk nodig hebben. Van belang is dat jongeren in het Groepswerk (wel) weten wat er van de groep en van hen individueel wordt verwacht (Jongepier, Struijk & Van der Helm, 2010).

*'Daarnaast de structuur die we bieden. Jongeren hebben veel duidelijkheid en veiligheid nodig, regels. Het is belangrijk dat jongerenwerkers op elkaar inspelen, hetzelfde denken en handelen.'*¹²⁰

*'En wat ik doe, is eigenlijk dezelfde kaders voor ze neerzetten wat heel duidelijk is. Dus gewoon heel duidelijk zijn. Dit zijn de regels. Hiertussen mag jij bewegen (maakt opnieuw eerste handbeweging). Kom je hier (komt met zijn linker tegen zijn rechterhand aan), por je hier, dan wordt er terug gepord. Dus dan heb je... krijg je problemen. Blijf je tussen de kaders dan is er niks aan de hand. En dan probeer ik, wanneer iemand hier is (wijst naar zijn rechterhand), probeer ik nog dit te doen (schuift rechterhand iets verder opzij). Probeer zelf na te denken of dit goed is of niet goed is.'*¹²¹

*'Er zijn regels, er zijn zeker regels in meidenclubs. Van elkaar afblijven, vingers opsteken als je iets wilt zeggen. Maar die vinger gaat niet altijd op. Laat elkaar uitpraten daar beginnen we nu mee aan de slag te gaan. Er komen nog meer regels bij. Dat verzinnen ze in principe allemaal zelf.'*¹²²

Het hebben van een heldere structuur is belangrijk voor het positief pedagogisch klimaat omdat het jongeren helderheid biedt over welk gedrag wel en niet wenselijk is. Hiermee draagt het ook bij aan het gevoel van veiligheid. Jongeren hebben een omgeving nodig waarin duidelijke normen en waarden aanwezig zijn en waarin regels en grenzen gesteld en nagestreefd worden, zodat de verwachtingen voor de jongeren helder zijn (Ince, Yperen, & Valkestijn, 2013; Valkestijn & Ince, 2012).

Structuur komt in het Groepswerk vooral tot uitdrukking in programmeren (zie ook paragraaf 8.1.4) en het werken met regels (zie paragraaf 8.2.1). Via programmeren biedt de jongerenwerker jongeren voorspelbaarheid en routines die op den duur deel gaan uitmaken van de groepscultuur en jongeren rust, houvast en duidelijkheid bieden. Regels maken richting jongeren duidelijk welk gedrag wel en niet wenselijk is en dragen bij aan het gevoel van veiligheid.

Het bieden van structuur lijkt tegenover het pedagogische uitgangspunt te staan dat jongeren zelf regie hebben, want hoe meer regels en procedures, hoe minder ruimte voor (zelf)regie. Het

---

¹²⁰ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 5. 13 november.

¹²¹ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

¹²² Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

tegendeel is echter waar: het bieden van structuur geeft jongeren juist houvast en een gevoel van veiligheid en voorspelbaarheid. Dit hebben zij nodig om zelf regie te kunnen hebben (Meij, 2011).

6.3 Het pedagogisch klimaat in de ogen van jongeren

In het vragenlijstonderzoek is aan deelnemers en aan niet-deelnemers die in een groep participeren gevraagd hoe zij het pedagogisch klimaat in de groep ervaren. Uit Tabel 19 kan worden opgemaakt dat 86% van de jongeren zich vaak of altijd thuis voelt en dat 91% van de jongeren zich vaak of altijd veilig voelt in het jongerenwerk. Desondanks wordt er binnen het jongerenwerk nog wel gepest: 2% van de jongeren ervaart dat er altijd gepest wordt, 3% vaak en 25% soms. Een lager percentage jongeren geeft aan zelf slachtoffer van pesten te zijn (respectievelijk 3% altijd, 13% soms). Bijna één derde van de deelnemers van het jongerenwerk ervaart soms tot altijd druk van groepsgenoten om het eigen gedrag te veranderen. Nagenoeg alle jongeren (96%) ervaart tenminste soms steun te ontvangen van groepsgenoten. Wanneer de ervaring van het pedagogisch klimaat door deelnemers binnen het jongerenwerk wordt vergeleken met de ervaring van de omgangsvormen van niet-deelnemers in de groepen waarin zij participeren wordt zichtbaar dat deze grotendeels overeenkomen. De overgrote meerderheid van deelnemers en niet-deelnemers voelen zich altijd of vaak thuis en veilig in de groep en ontvangen enige mate van steun vanuit de groep. Ook gedragsbeïnvloeding door jongeren onderling en pesten komen zowel binnen als buiten het jongerenwerk voor. Wel is er een klein verschil in de mate waarin er sprake is van gedragsbeïnvloeding. Binnen groepen in het jongerenwerk is minder sprake van gedragsbeïnvloeding (31%) dan binnen groepen buiten het jongerenwerk in de vrije tijd (44%).

Vraag	Antwoordcategorieën	Deelnemers (n = 69)	Niet-deelnemers (n=35)
Voel je je thuis in de groep?	Altijd Vaak Soms Nooit	67% 19,5% 12% 1,5%	72% 25% 3% 0%
Voel je je veilig in de groep?	Altijd Vaak Soms Nooit	81% 10% 6% 3%	71% 26% 3% 0%
Wordt er in de groep gepest?	Altijd Vaak Soms Nooit	1,5% 3% 24,5% 71%	3% 0% 32% 65%
Wordt jij in de groep gepest?	Altijd Vaak Soms Nooit	3% 0% 13,5% 83,5%	3% 0% 21% 76%
Oefenen jongeren in de groep druk op je uit (om je gedrag te veranderen?)	Altijd Vaak Soms Nooit	3% 7% 21% 69%	0% 6% 38% 56%
Steunen of helpen jongeren in de groep jou?	Altijd Vaak Soms Nooit	35% 37% 24% 4%	41% 38% 15% 6%

Tabel 19: Ervaring pedagogisch klimaat door deelnemers en niet-deelnemers in %.

6.4 Pedagogische verhouding

De pedagogische verhouding verwijst naar de rol van jongerenwerkers in het opvoeden van jongeren. Het gaat hier over de professionele verhouding tussen de jongerenwerker en de jongere(n), die de jongerenwerker uiteenzet binnen Groepswerk. Deze pedagogische verhouding vormt de basis van waaruit het hele beïnvloedingsproces plaatsvindt (Sonneveld & Metz, 2015). Binnen Groepswerk betekent dit dat jongerenwerkers inzetten op (1) positief benaderen; (2) dialogiserend opvoeden; (3) gezag en (4) leiderschapsstijlen. In deze paragraaf bespreken we de verschillende aspecten achtereenvolgens.

6.4.1 Positieve benadering

Een positieve benadering verwijst naar het erkennen, waarderen en respecteren van jongeren zoals zij zijn en om wie zij zijn (Metz & Sonneveld, 2013; Milburn, Forsyth, Stephen & Woodhouse, 2000).

Het erkennen, waarderen en respecteren van jongeren zoals zij zijn is een belangrijke grondhouding van jongerenwerkers naar jongeren. De volgende citaten illustreren dat:

*'Niet vanuit de problemen dat is met jeugd juist het geval. Ze denken heel vaak vanuit het probleem en dat moet jij als jongerenwerker niet doen.'*¹²³

*'Dat is belangrijk, want ze voelen het. Je mag niet nep zijn, want dat zien ze ook. Je moet hun problemen serieus nemen, ook al denk je echt, maak je niet druk, dat zal je niet zeggen. En, ik ben zelf de gekste.'*¹²⁴

Een positieve benadering draagt om drie redenen bij aan de ontwikkeling van jongeren: (1) de positieve aandacht zorgt ervoor dat jongeren oppikken welk gedrag gewaardeerd wordt. Zo leren jongeren herkennen wat gewenst gedrag is (Bolt & Van der Wekke, 2012); (2) Het draagt ertoe bij dat jongeren vertrouwen krijgen in hun eigen kunnen (Abdallah e.a., 2013); (3) Een positieve benadering kan bijdragen aan het oplossen van problemen. Als jongeren zich kunnen richten op iets wat zij leuk vinden en graag willen leren, kan dat de energie en kracht geven om aan eventuele problemen te werken (Kooijmans, 2009).

*'Ik zou sowieso stimuleren wat de jongere leuk vindt om te doen. Dus als de jongere het leuk vindt om te rappen zou ik hem daarin blijven stimuleren, want dat is zeg maar zijn plezier, dat vindt hij leuk, als hij heel goed is in voetballen proberen wij hem een podium te geven waar hij op zijn plaats is.'*¹²⁵

*'Vaak is iedere situatie anders, maar wij kijken heel erg naar wat jongeren kunnen, waar hun mogelijkheden en passie liggen, en spelen daarop in. Het is een soort talentontwikkeling. Dat vind ik wel een beetje een zwaar woord, maar als jongeren bepaalde passies hebben dan gaan ze er ook voor. En dat is wel belangrijk dat je dat als jongerenwerker naar boven kan halen.'*¹²⁶

*'Bij 'Meiden maken mode' werken we toe naar dat ze op de catwalk durven. Of dat ze zich zeker voelen voor de camera, of ze nou 100 kilo wegen of 20 kilo. Gewoon dat je lekker in je vel zit daar gaat het om.'*¹²⁷

In de methodische stappen Behoeften peilen (paragraaf 8.1.2) en Doelen stellen (paragraaf 8.1.3) en de methodische principes Belonen (paragraaf 8.2.5) en Jongeren in hun kracht zetten (paragraaf 8.2.6) wordt uitgewerkt hoe de positieve benadering op handelingsniveau vorm krijgt.

6.4.2 Dialogiserend opvoeden

Het tweede onderdeel van de pedagogische verhouding is het dialogiserend opvoeden. Binnen Groepswerk gaat dit over de wijze waarop jongerenwerkers de democratische omgangscultuur creëren die zij beogen. Het dialogiserend opvoeden is primair gericht op (de ontwikkeling) van groepsnormen en dit wordt binnen Groepswerk middels drie stappen gedaan. Als eerste (1) ontwikkelen jongerenwerkers (samen met jongeren) de normen van de betreffende groep en (2) vervolgens maken zij jongeren bewust van deze groepsnormen. Als laatste (3) proberen zij

¹²³ Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

¹²⁴ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

¹²⁵ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

¹²⁶ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

¹²⁷ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

jongeren eigenaar te maken van deze groepsnormen. We beschrijven deze drie stappen achtereenvolgens en we beginnen met het ontwikkelen van groepsnormen.

Ontwikkelen groepsnormen (1)

Binnen Groepswerk is het van belang om naar gezamenlijke groepsnormen toe te werken. Groepsnormen bepalen hoe groepsleden zich dienen te gedragen en welke verwachtingen de groepsleden van elkaar hebben (Sonneveld & Metz, 2015).

*'Dus dan als je hier bent, dan gooi je een blikje op straat en dan zeg ik 'Waarom doe je dat?' 'Ja, waarom niet?' Dan niet het gevoel hebben van dat kan en dat kan niet. Van daar moet ik me eigenlijk voor schamen dat ik een blikje op straat gooi.'*¹²⁸

*'Op het moment dat er iets gebeurt. We zijn vooral bezig met sociale vaardigheden. Hoe ga je met elkaar om? Hoe ga ik met je om? Als een jongere iets gedaan heeft en hij heeft er spijt van dan vergeef ik hem. Dan zeg ik hem dat ook.'*¹²⁹

*'Ik wil het over grenzen hebben. Ik wil het over hun eigen waarden hebben. Dat zijn belangrijke zaken die ik echt wil bespreken en dat verweef ik door de lessen heen.'*¹³⁰

Uit de citaten blijkt dat jongerenwerkers in het dagelijkse contact met jongeren vorm geven aan het ontwikkelen van groepsnormen en waarden. Zij zetten in op het ontwikkelen van groepsnormen binnen de groep en grijpen incidenten aan (op straat, in de groep of tijdens een activiteit) om met jongeren hierover in gesprek te gaan. Het is van belang dat jongeren zelf de gelegenheid krijgen om uit te vinden welke groepsnormen zij belangrijk vinden (Sonneveld & Metz, 2015). Ook organiseren jongerenwerkers activiteiten en themabijeenkomsten om groepsnormen te ontwikkelen.

*'We hebben het over LHBT'ers (Lesbienne's, homo's, bie's en transgenders) en jongeren hebben daar wel een mening over en daar willen we over debatteren. En dan ga je het over tolerantie hebben, over respect en discriminatie. Hoe maak je 'het anders zijn in Amsterdam zuid' bespreekbaar. En hoe kun je jeugd misschien tot een andere mening zien veranderen door te debatteren. Dat is het mooie van een debat.'*¹³¹

Bewust maken eigen gedrag (2)

Het formuleren van groepsnormen is niet voldoende. Jongeren moeten zich ook bewust worden van hun gedrag en hoe dit zich verhoudt tot de ontwikkelde groepsnormen. Binnen Groepswerk zetten jongerenwerkers in op dit bewustwordingsproces.

'Laatst had iemand met een fles gegooid. En toen zei ik tegen ze 'Nou, wie heeft dat gedaan?' Niemand wil dan verklikker spelen. Dan zeg ik 'Nou, dit is niet mijn probleem'. 'Dit is jullie probleem'. 'Jullie gaan allemaal weg want eigenlijk heeft niemand het gezien,

---

¹²⁸ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

¹²⁹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

¹³⁰ Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

¹³¹ Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

niemand weet het? Oké, nou dan gaan jullie allemaal weg.’ En dan is het van ‘Ja, maar wij hebben niks gedaan!’ en dan zeg ik van ‘Jawel, jij hebt wel wat gedaan’ Jij houdt iemand de hand boven het hoofd die iets verkeerd heeft gedaan dus jij bent eigenlijk wel schuldig in die zin. Of je nou wel of niet iets hebt gedaan.’¹³²

‘Ja we corrigeren natuurlijk gewoon en het is straat cultuur, dus wij accepteren ook veel meer dan bijvoorbeeld een buitenstaander. Want wij zien ook hoe zij zich gedragen ten opzichte van elkaar. Kijk als zij elkaar uitschelden ten opzichte van iets wat (normaal) bij hen is laten we dat ook toe. Maar schelden met bepaalde ziektes dat accepteer ik niet, rassen discrimineren dat accepteer ik niet. Maar bij bepaalde dingen denk ik het zijn jongeren onder elkaar en dat laat ik dan wel gebeuren.’¹³³

‘Als ik bij de groep ben bijvoorbeeld op het pleintje dan praat ik met hen over geluidsoverlast, vernielingen, en rotzooi achterlaten. Als ze een blikje of beker hebben dan wil ik dat ze dat bijvoorbeeld netjes in de prullenbak gooien. We moeten dat ook handhaven en jongeren aanspreken dat ze hun troep moeten opruimen.’¹³⁴

‘Maar mochten wij merken of signaleren dat er jongeren in de groep zijn die negatieve activiteiten uitvoeren die strafbaar zijn of waar andere jongeren last van hebben, dan proberen wij deze jongere(n) daarmee te confronteren en te kijken wat de oorzaak is. Mocht dat niet helpen dan willen wij toch de voorkeur geven aan de groep en halen wij een jongere eruit voor een bepaalde periode.’¹³⁵

De verschillende citaten geven weer dat jongerenwerkers aanleidingen in het dagelijkse contact met jongeren gebruiken om jongeren bewust te maken van wat de invloed is van het eigen gedrag in relatie tot het gedrag van andere groepsleden. Ook geven jongerenwerkers jongeren handreikingen om verandering in hun gedrag te bewerkstelligen als dit nodig is. Literatuur over Groepswerk bevestigt dat door incidenten of conflicten altijd met de groep te bespreken de groepsnormen ter sprake komen (Sonneveld & Metz, 2015) en jongeren zich bewust worden van hun eigen gedrag. Ook sturen jongerenwerkers aan op gewenste groepsnormen door jongeren feedback te geven, te complimenteren en te corrigeren (Bolt & Van der Wekke, 2012). Jongerenwerkers gaan open het gesprek aan met jongeren, waardoor zij zich bewust worden van hun eigen handelen (Koops, Metz & Sonneveld, 2013).

Eigenaar maken van groepsnormen (3)

Nadat de groepsnormen zijn geformuleerd en de jongeren zich bewust zijn van hun eigen gedrag en hoe dit zich verhoudt ten opzichte van de groepsnormen, is het tijd voor de volgende stap. Binnen Groepswerk is de derde en laatste stap dat jongeren als groep zich de groepsnormen eigen maken.

---

¹³² Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

¹³³ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

¹³⁴ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

¹³⁵ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

*'Ja ja, en daar durven ze nu ook voor op te komen en dat vind ik heel mooi, dat ze elkaar ook aanspreken en corrigeren op gedrag. Dat blijf ik toch na zes jaar bijzonder vinden en dat gebeurt steeds vaker en vaker.'*¹³⁶

6.4.3 Gezag

Gezag is de aanvaarde macht van een persoon, in dit geval de jongerenwerker, over een andere persoon, in dit geval de jongere(n). Onder gezag worden situaties verstaan waarin mensen de zeggenschap van anderen als legitiem ervaren. Gezag is gebaseerd op vrijwilligheid, eerlijkheid en gelijkwaardigheid. Binnen Groepswork verdient de jongerenwerker het gezag van de jongeren. Op den duur zijn jongeren bereid om de jongerenwerker te erkennen als deskundige. De jongerenwerker krijgt als het ware het 'recht van spreken' om zich te mengen in hun bezigheden, gedrag of zelfs levenspad (Abdallah, Kooijmans, & Sonneveld, 2016). Het hebben van gezag is belangrijk en noodzakelijk om aan de doelen van Groepswork te werken en deze te realiseren (Sonneveld & Metz, 2015). De functie en de persoonlijkheid van de jongerenwerker zorgen samen voor het gezag.

*'Doen wat we zeggen is heel belangrijk. 'Zijn wie je bent en doen wat je zegt.' Dat hebben jongeren heel erg door, helemaal de cultuur, ze hebben heel snel door als je nep bent en niet oprecht. Niet de ene keer zeggen, nee dat mag niet en de andere keer zeggen dat mag wel. Structuur en regels. Eerst te streng zijn en dan wat lossier kan wel.'*¹³⁷

*'Ze accepteren van ons dat wij hen corrigeren en dat is veel belangrijker. En daarna komen ze ook gewoon met sorry, ze begrijpen ook wel waarom we dat doen.'*¹³⁸

*'Ik hou van heel veel bij de groep zelf neer te leggen qua verantwoordelijkheid, dus dat ze wel weten dat je de baas bent, maar dat ze... Nee, nee, maar goed dat ze dat weten dat je dan toch wel heel veel bij hen vandaan laat komen. Dus dat ik er niet zo kort op ga zitten dat je als een soort dictator... En het hangt ook van de leeftijd af, want iemand van dertien, veertien die moet gewoon leren om dingen te organiseren, zal ik maar zeggen. Maar iemand van achttien laat je veel meer los. En door middel van afspraken maken of gewoon werkafspraken te maken, ga je even langs het lijstje van: heb je dit gedaan of heb je dat gedaan, dus...'*¹³⁹

Voorbeeldfunctie

Een onderdeel van de werking van gezag is dat jongerenwerkers een voorbeeld zijn voor jongeren en jongeren het gedrag van de jongerenwerker nadoen of zich door de jongerenwerker laten inspireren. Het hebben van een voorbeeldfunctie houdt in dat jongeren het gedrag van de jongerenwerker overnemen. Het goed uitdragen van deze voorbeeldfunctie vraagt van jongerenwerkers dat zij zich bewust zijn van de waarden, normen en omgangsvormen die zij onderschrijven en willen uitdragen.

---

¹³⁶ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

¹³⁷ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 5. 13 november.

¹³⁸ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

¹³⁹ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

*'Als ik een opmerking heb gemaakt of als ik iets heb gedaan waarvan ik achteraf denk oh dat had ik niet moeten doen, dan roep ik hem bij me, yo wat ik gedaan heb, sorry daarvoor. Vooral bij de tien plus jongens, die zijn nog heel gevoelig en die gaan ook niet terug komen verder bij jou, maar je bouwt wel een afstand. Ik wil ze leren, vergeef de ander en op het moment dat ik iets verkeerd doe vraag ik ook om vergeving voor wat ik gedaan heb, weet je. En dat vind ik gewoon heel belangrijk.'*¹⁴⁰

De voorbeeldfunctie binnen Groepswerk houdt in dat de jongerenwerker het goede voorbeeld geeft, zodat jongeren dit zich ook eigen kunnen maken. Binnen Groepswerk gebeurt dit gericht met behulp van twee aspecten: (1) normen en waarden en (2) het aanleren van vaardigheden. Onderstaande citaten illustreren dat.

*'En dat begint met hele kleine sociale vaardigheden zoals groeten van hallo, hoi wie ben jij? Je komt bij mij binnen, net als thuis iemand binnen komt stel jij je even voor. Even contact leggen dat is belangrijk hier en daarna ontmoet de individu de groep, soms komen ze als groep binnen en soms alleen.'*¹⁴¹

*'En, ik ben zelf de gekste. Dus ik dans het raarst, ik zing het raarst en ik maak de stomste grappen. Om voor hun de drempel lager te maken. Zodat ze denken, nou Meidenwerker 2 danst achterlijk, nou dan durf ik daar wel naast te staan want... zij zet zich voor gek nou dan sta ik niet voor gek. Denk niet van oh die is achterlijk, maar juist door daar ook kwetsbaar in te zijn en heel hard om jezelf moeten lachen, verlaag je de drempel voor hen om zichzelf te zijn, dat er bijna niets te gek is.'*¹⁴²

De voorbeeldfunctie van de jongerenwerker is belangrijk binnen Groepswerk. Het is van belang dat jongerenwerkers een goed voorbeeld geven; als zij een slecht voorbeeld geven dan kunnen jongeren dit gebruiken om hun eigen slechte gedrag te rechtvaardigen (Jongepier, Struijk & Van Der Helm, 2010; Metz & Sonneveld, 2012).

Verwerven van gezag

Jongerenwerkers krijgen gezag niet vanzelfsprekend toegekend. Jongeren bevinden zich in een levensfase waarin zij bezig zijn met het ontwikkelen van hun zelfstandigheid. Ook is bij een aanzienlijk deel van de jongeren het vertrouwen in de (volwassenen)wereld geschaad. Voor het verwerven van gezag onder jongeren zijn tijd, toon en eerlijkheid van belang.

'En ok ja, met groepen ja dan kom je ze natuurlijk op straat tegen en dan zitten ze in een groep. En kijk we hebben nu al een vertrouwensband met de groep opgebouwd, maar dan ga ik lang terug in de tijd en dan word je natuurlijk genegeerd. Je stapte een groep binnen. Ze haken ons af, ze willen niet met jou in gesprek gaan als je aankomt lopen ze weg bijvoorbeeld. En als de leiders er bijvoorbeeld staan en er is gewoon geen contact of zij draaien hun gezicht om of negeren jou als het ware. Enne dat bouw je op... kijk je komt

---

¹⁴⁰ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

¹⁴¹ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

¹⁴² Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

*toch hun territorium binnen van een groep waar jij niet tussen hoort en dan moet je opbouwen, volhouden en opbouwen en blijven doen.*¹⁴³

*'Ja, mijn ervaring is toch gewoon open en luchtig een gesprek in te gaan. Dus niet meteen tot de kern te komen. Er is overlast en... maar gewoon eerst eens kijken wie zijn het. Kun je wat namen krijgen en dan... de eerste keer, ja ik gooi dan de eerste keer een soort van balletje op, want ze vragen toch altijd waarom ben je hier. Kijk, en dan de tweede keer ga ik er vaker op in, wat dieper op in, zeg maar.'*¹⁴⁴

Uit bovenstaande citaten is af te leiden dat jongerenwerkers weten dat het tijd kost om gezag te verwerven binnen een groep en ze zetten hier bewust op in. Ook laten de citaten zien dat jongerenwerkers rekening houden met op welke toon ze de jongeren aanspreken en op welk moment. Dit komt ook terug in de literatuur. De jongerenwerkers verdienen gezag als jongeren serieus genomen worden en gelijkwaardig behandeld worden (Cloos, Köngeter, Müller & Thole, 2009; Malekoff, 1994; Spierts, 2014). Het is niet verstandig om jongeren tijdens de eerste contactmomenten aan te spreken op een formele of belerende toon. In dit stadium moet het gezag nog verdiend worden en kan deze manier van aanspreken leiden tot een machtsstrijd (Abdallah e.a., 2016). Verder zijn jongeren hypergevoelig voor mensen die wantrouwend overkomen. Een wantrouwende uitspraak in het begin zoals: 'Mogen jullie hier wel staan?', kan overtrokken reacties opwekken bij jongeren (Abdallah e.a., 2016). Het verwerven van gezag is een proces dat complex, maar noodzakelijk is binnen Groepswerk. Jongeren moeten de ruimte ervaren om te doen wat ze gewend zijn en niet teveel of onnodig afgeremd worden. Jongerenwerkers kunnen met hun verworven gezag dan sturen en jongeren aanspreken om zo toe te werken naar gedeeld eigenaarschap (Abdallah e.a., 2016). Ook kan er aan de doelen van Groepswerk gewerkt worden door jongeren te motiveren om deel te nemen, te leren en vooruit te komen (Abdallah e.a., 2016; Spierts, 2014).

6.4.4 Variërende leiderschapsstijlen

Binnen Groepswerk maken jongerenwerkers in de pedagogische verhouding gebruik van verschillende leiderschapsstijlen. De jongerenwerker schat in op basis van het type jongeren, de groepsactiviteit en de positie van jongeren in de groep welke leiderschapsstijl het meest effectief is om in te zetten (zie ook Sonneveld & Metz, 2015). Binnen het model van Fiedler (1967) over situationeel leiderschap worden vier stijlen onderscheiden om groepen te begeleiden: (1) directief, (2) overtuigend, (3) participierend en (4) delegerend.

Directieve leiderschapsstijl

De directieve jongerenwerker geeft de richting aan en geeft instructies en verwacht vervolgens dat deze worden uitgevoerd zoals afgesproken. De nadruk in deze leiderschapsstijl ligt op het uitvoeren van een taak of een doelstelling (Sonneveld & Metz, 2015). De jongerenwerker houdt binnen de directieve leiderschapsstijl streng toezicht op de geleverde prestaties, besteedt nauwelijks aandacht aan de inbreng van de groepsleden en verwacht gehoorzaamheid (Sonneveld & Metz, 2015).

---

¹⁴³ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

¹⁴⁴ Touali, Z., Tuuk, M. van der (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

*'Dus stel jij zegt tegen mij dat je op zoekt bent naar een baan. Dan zeg ik 'Nou, mooi. Heb je een cv? Heb je een brief?' en als hij dan alleen 'Nee, nee, nee' zegt dan zeg ik 'Nou, begin daar eerst mee.' Dan maken ze een groepje en dan zeg ik van nou begin maar met een brief te schrijven en een cv te maken.'*¹⁴⁵

*'Iets ervoor zeggen; we gaan zo een thema draaien, het gaat daar en daar over en het is heel leuk. Wil je erbij zijn of niet? Want we vragen van degenen die erbij zijn of ze actief mee doen en dat ze er gewoon zijn en niet achterover zitten en denken wat is dit voor slap gedoe. Dus ze krijgen de keuze om eruit te gaan of te blijven. En als ze blijven draaien we thema met ze en gaan we om 17 uur weer open voor de rest.'*¹⁴⁶

Overtuigende leiderschapsstijl

De overtuigende jongerenwerker zet zijn eigen overtuigingskracht in om tot resultaten te komen met de groep. Deze manier om anderen te motiveren tot taakgerichtheid wordt gekoppeld aan een sterke voorkeur van open overleg en het gezamenlijk aanpakken van conflicten en belemmeringen die een groep tegenkomt (Sonneveld & Metz, 2015).

*'Een jongen uit de buurt die zou optreden, maar dat zou onmogelijk zijn, dat zou veel te veel geld kosten. Nou doordat andere jongeren wel in gesprek zijn gegaan met die jongen om op te treden probeer ik ze te laten zien, dat niet alles onmogelijk is, dat je eigenlijk gewoon je schouders er onder moet zetten en dingen moet proberen en daardoor proberen we jongeren te laten zien dat dingen mogelijk zijn. Daardoor proberen wij ze te activeren.'*¹⁴⁷

Participerende leiderschapsstijl

De participerende jongerenwerker legt de nadruk op de menselijke relaties en omgang van jongeren binnen de groep en minder op het uitvoeren van de taak. Deze leiderschapsstijl benadrukt de onderlinge betrekkingen, de omgangsvormen, de sfeer en het bevorderen van een groepsklimaat waarin de onderlinge verhoudingen centraal staan (Remmerswaal, 2006).

*'We hebben bijvoorbeeld een jongen gehad, die ineens de groep uit stapte en van de een op de andere dag zei: 'Ik stop ermee.' Iedereen uit z'n facebook verwijderde en uit de groepsapp en dat toen iedereen naar zichzelf ging kijken van oh, ik heb misschien iets verkeerd gezegd. Dan ga je daarop in en bespreek je het met die jongeren die zich daar rot over voelen, maar ook naar die ene jongen van wat is er aan de hand. Die had eigenlijk te veel aan zijn hoofd en hij had geleerd dat hij nee moest zeggen. Dat heeft ie dus gedaan, maar niet op een manier die heel handig is. Dus dan haal je hem er weer bij en dan ondersteun je hem eerst individueel en dan in de groep door uit te leggen dat hij het niet zo handig gedaan heeft en dat anderen dan hun teleurstellingen kunnen uitspreken, maar hem daarna weer opnemen in de groep.'*¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.s

¹⁴⁶ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 5. 13 november.

¹⁴⁷ Bernard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

¹⁴⁸ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

*'Het project zijn we nu twee jaar mee bezig en die groep is redelijk stabiel, het zijn jongeren die al langer geleden bij ons trainingen hebben gehad, zoals debatteren en jongeren die dat leuk vonden vragen we om ingezet te worden al coach. Zodat ze een bepaalde verantwoordelijkheid krijgen en daardoor ook meer groeien, maar ook om aan de andere tieners te laten zien van hee, zij vonden het vroeger ook moeilijk om voor een groep te staan en ik vind dat nu heel moeilijk - die durven niet eens hun naam in de groep te zeggen bijvoorbeeld - en door langzaam daarin met die coaches te gaan oefenen, gaan ze wat meer durven en durven ze nu in een groep te praten, kunnen ze argumenten geven tegenover een stadsdeel.'*¹⁴⁹

Jongeren krijgen veel erkenning en waardering van de jongerenwerker en krijgen de ruimte om (nieuwe) ideeën uit te proberen. De participerende leiderschapsstijl draagt bij aan dat jongeren goed leren samen werken en versterkt de autonomie van de groep (Sonneveld & Metz, 2015).

Delegerende leiderschapsstijl

De delegerende jongerenwerker doet een groot beroep op de autonomie van de groep, omdat hij of zij er vertrouwen in heeft dat de groep deze verantwoordelijkheid aankan.

*'Hoe meer het van hun wordt, het is hun club. In de loop van het jaar wil ik hen steeds meer verantwoordelijkheid geven. Dus dat begint met, nou nu organiseren wij alles want het jaar is net begonnen maar uiteindelijk gaan wij ze helpen met het organiseren van een club, en uiteindelijk moeten ze het gewoon een keertje helemaal zelf doen. En dan zijn we er natuurlijk ook, want dan gaan we niet op het terras zitten. Zij moeten en zijn ook echt eigenaar van hun club.'*¹⁵⁰

*'Vanuit die groep kwamen er 2 of 3 jongens op een gegeven moment bij mij met de vraag van: ze wilden graag nog een avond zaalvoetballen, dat ging allemaal niet. Ik ging op een gegeven moment met ze in gesprek van 'Is het niet wat voor jullie om een zaalvoetbalteam op te richten?' Nou daar hadden ze op zich wel oren naar, maar ze wisten niet hoe en wat, allemaal moeilijk. Maar toen heb ik ze in contact gebracht met een man hier uit de wijk, die hier in XXX in bij het sportcomplex zijn eigen zaalvoetbalvereniging heeft, dus die jongens zijn uiteindelijk... Ik denk dat 10 jongens die boven lopen straks die zitten allemaal samen in een zaalvoetbalteam en die spelen ook in de competitie.'*¹⁵¹

In deze vierde fase ligt de regie bij de jongere(n) en organiseren zij de activiteit(en) (deels) zelf. De verantwoordelijkheid ligt vanaf het signaal of idee voor een activiteit tot en met de evaluatie bij de jongere(n) zelf.

6.5 De pedagogische verhouding in de ogen van jongeren

In het vragenlijstonderzoek is aan deelnemers die in het groepswork in het jongerenwerk participeren gevraagd hoe zij de bijdrage van de jongerenwerker ervaren.

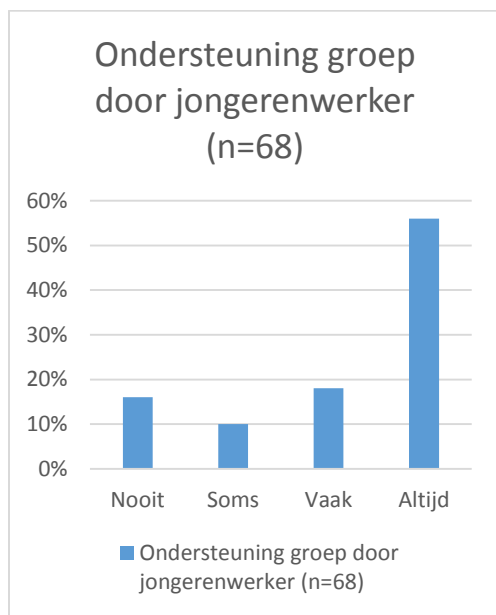
---

¹⁴⁹ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

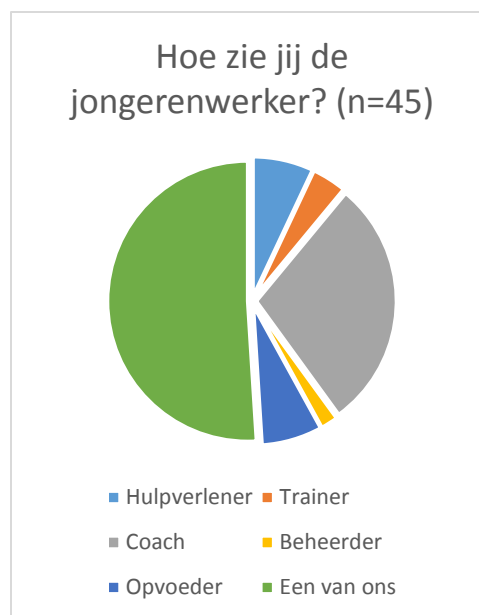
¹⁵⁰ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

¹⁵¹ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

Driekwart van de jongeren die participeren in het Groepswerk geeft aan dat de jongerenwerker vaak of altijd ondersteuning biedt aan de groep (zie Figuur 16). Opvallend is dat 16% van de jongeren aangeeft, geen ondersteuning als groep van de jongerenwerker te ontvangen. In Figuur 17 staat dat de helft van de jongeren de jongerenwerker ervaart als een van hen (51%) terwijl een kwart de jongerenwerker als coach beschouwt (29%). Aanzienlijk minder wordt de jongerenwerker gezien als opvoeder, hulpverlener, trainer en beheerder.

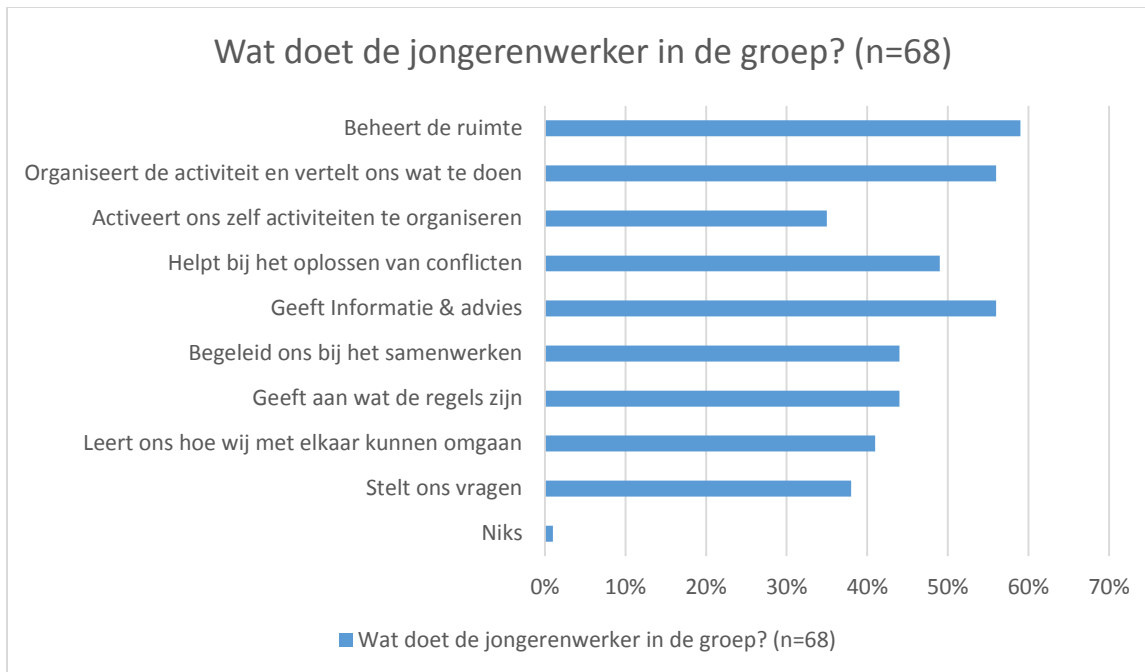

Figuur 16: Percentage jongeren dat ondersteuning groep ervaart door jongerenwerker

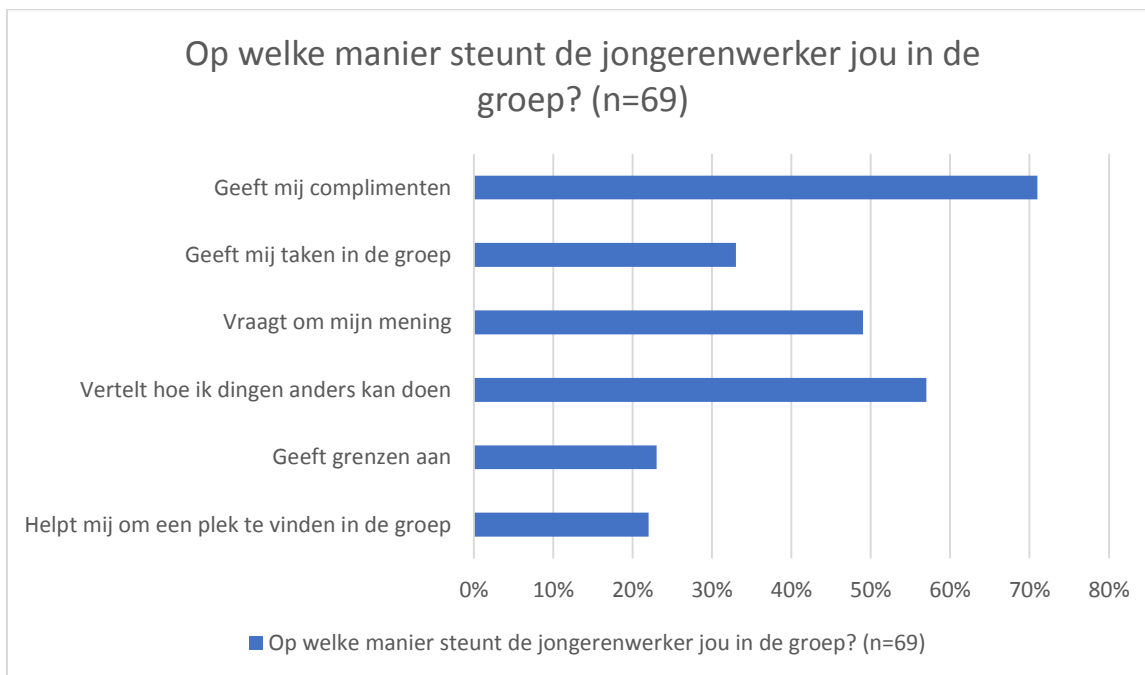

Figuur 17: Percentage jongeren dat de jongerenwerker op verschillende manieren ziet

Gevraagd naar het handelen van de jongerenwerkers binnen het Groepswerk valt op dat jongeren ervaren dat jongerenwerkers een belangrijke rol spelen in de groepsinteracties (zie Figuur 18). Hierbij heeft de jongerenwerker aandacht voor de groep als geheel en voor het individu als lid van de groep. De jongerenwerker ondersteunt de groep fysiek door het beheren van de ruimte (59%); taakgericht doordat de jongerenwerker de activiteit organiseert en jongeren aangeeft wat te doen (56%), jongeren stimuleert om zelf te organiseren (35%) en jongeren begeleidt bij het samenwerken (44%); pedagogisch jongeren leert om met elkaar om te gaan (41%), regels stelt (44%) en helpt bij het oplossen van conflicten (49%); en persoonlijk door vragen te stellen (38%) en informatie en advies te geven (56%). De aandacht aan de individuele jongeren binnen de groep (zie Figuur 19) krijgt vorm doordat jongerenwerkers jongeren complimenteren (71%), adviseren hoe zij zaken anders kunnen aanpakken (57%), om hun mening te vragen (49%), concrete taken geven (33%), grenzen communiceren (23%) en tenslotte helpen om een plek te vinden in de groep (22%). Daarnaast heeft de jongerenwerker met het overgrote deel (86%) van de jongeren dat participeert in het Groepswerk ook één-op-één contact. Paragraaf 8.2.3 Principe 3 één-op-één contact met groepsleden werkt dit verder uit.

Figuur 18: Percentage jongeren dat aangeeft wat de jongerenwerker doet in de groep

Figuur 19: Percentage jongeren dat aangeeft op welke manier de jongerenwerker hen steunt in de groep

7. Groepswerk aan de slag

Dit hoofdstuk beschrijft hoe Groepswerk in de praktijk – in het handelen van de jongerenwerkers in interactie met jongeren en hun omgeving – vormgegeven wordt. ‘Hoe komen jongeren terecht bij Groepswerk?’, ‘Wat is de aard van Groepswerk?’ en ‘Met wie werken jongerenwerkers samen?’ zijn enkele vragen die dit hoofdstuk beantwoordt.

De beschrijving van de uitvoeringspraktijk van Groepswerk in het jongerenwerk is gebaseerd op de portretten van het Groepswerk die studenten hebben gemaakt op basis van hun observaties van de zes onderzochte praktijken aangevuld met informatie uit beleidsplannen, werkplannen, handboeken, focusgroepen en gesprekken met teamleiders en jongerenwerkers. Voor meer informatie over de methodische verantwoording, zie hoofdstuk 3.

Dit hoofdstuk is thematisch opgebouwd. Aan de hand van acht aspecten belichten wij de dagelijkse gang van zaken van Groepswerk met jongeren. Hierbij houden wij rekening met de overeenkomsten en verschillen tussen de zes onderzochte praktijken. Aan bod komen de duur, de locatie, het bereiken van jongeren, de groepssamenstelling, de groepsdynamica, de dienstverlening, de peers, en de externe samenwerking.

7.1 Systematische portret van Groepswerk

Duur

De duur van groepswerkactiviteiten varieert omdat er niet met een vast programma wordt gewerkt.¹⁵² Wel is Groepswerk bij de meeste onderzochte praktijken van structurele aard, wat betekent dat er wekelijks activiteiten plaatsvinden. Een activiteit varieert in lengte tussen de twee en vier uur. De activiteiten worden op vaste dagen aangeboden. De dagen waarop de activiteiten worden aangeboden, zijn wisselend per praktijk. Meestal vinden de activiteiten in de (na)middag of 's avonds plaats, omdat dit de tijdstippen zijn dat de jongeren vrij zijn van andere verplichtingen (zoals school, werk).¹⁵³ In de vakantieperiodes worden de dagen en tijdstippen van de activiteiten meestal gewijzigd. Van één Groepswerk-praktijk is bekend dat zij extra activiteiten in de vakanties aanbiedt aan de jongeren.¹⁵⁴

Locatie

Groepswerk met jongeren vindt meestal plaats op een vaste locaties – vaak is dat een kantoor of een jongerencentrum. Groepswerk is een vorm van jongerenwerk waarbij toegankelijkheid, laagdrempeligheid en een gevoel van veiligheid van belang zijn. In de jongerencentra wordt er bewust aandacht besteed aan het creëren van een uitnodigende en huiselijke sfeer. De ruimtes worden daarom ingericht met grote banken, tafels, hanglampen, televisies, posters en een spiegel.¹⁵⁵ Afhankelijk van het type activiteiten worden er bepaalde middelen gericht beschikbaar gesteld door de jongerenwerkers. Voorbeelden van middelen voor activiteiten zijn

---

¹⁵² Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁵³ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 3, 14 oktober 2014.

¹⁵⁴ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁵⁵ Defourny, L. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 1, 28 november 2014.

Beerendonk, B. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 4, 15 oktober 2014.

een spelcomputer, pooltafel, tafeltennistafel, tafelfoetbal, speeltuin, een keuken, knutselpullen en fotocamera's. Soms vinden de activiteiten ook op andere locaties plaats. Zo nu en dan wordt er gebruik gemaakt van een sporthal voor voetbalactiviteiten¹⁵⁶, gaan de jongerenwerkers met de jongeren naar buiten voor een fotosessie¹⁵⁷ of wordt er een buurtbarbecue¹⁵⁸ georganiseerd. In de schoolvakanties worden er soms ook 'speciale' activiteiten georganiseerd waarbij de jongerenwerkers met de jongeren naar het zwembad of een pretpark gaan.¹⁵⁹

Bereiken van jongeren

Jongeren komen over het algemeen niet zomaar terecht bij het Groepswerk in het jongerenwerk. Er zijn zeven verschillende manieren waarop jongerenwerkers jongeren proberen te bereiken voor groepswerkactiviteiten: via De Inloop, ambulante werken, voorlichtingsrondes, broers en zussen, vrienden, flyers en sociale media.

Ten eerste blijken een aantal onderzochte praktijken gebruik te maken van De Inloop om jongeren te bereiken. De Inloop (ook wel chillen genoemd) is één van de kernactiviteiten van het professionele jongerenwerk. Het is een laagdrempelige plek waar jongeren nieuwe vrienden ontmoeten, nieuwe mensen leren kennen, nieuwe vaardigheden kunnen leren en gemotiveerd worden om iets te ondernemen (Metz & Sonneveld, 2012). Jongerenwerkers gebruiken De Inloop om jongeren te activeren voor groepswerkactiviteiten.¹⁶⁰

Ten tweede werken bepaalde praktijken ambulant om jongeren te bereiken. Jongerenwerkers leggen contact met jongeren op plekken waar jongeren hun vrije tijd doorbrengen zoals op straat, op scholen, in winkelcentra, speeltuinen en voetbalpleintjes en vragen of ze interesse hebben om deel te nemen aan groepsactiviteiten.¹⁶¹

Ten derde is er één praktijk die gebruikt maakt van voorlichtingsrondes om jongeren te bereiken voor groepswerkactiviteiten. Thema-avonden over bijvoorbeeld sexting worden niet alleen gebruikt om jongeren te informeren en te adviseren, maar ook om de interesses van groepen meiden te wekken voor andere groepsactiviteiten binnen het jongerenwerk.¹⁶²

Ten vierde blijkt in de praktijk dat de instroom van nieuwe jongeren vaak broertjes en zusjes betreft van de oudere deelnemende jongeren. Via hun oudere broers en zussen komen de jongere kinderen terecht bij groepsactiviteiten van het jongerenwerk.¹⁶³

Ten vijfde blijkt dat jongeren via vrienden terecht komen bij groepsactiviteiten binnen het jongerenwerk. Onderlinge mond-tot-mondreclame zorgt ervoor dat jongeren op de hoogte zijn van de activiteiten en hun interesse daarvoor toeneemt. Deelname van invloedrijke jongeren uit

---

¹⁵⁶ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 3, 14 oktober 2014

¹⁵⁷ Prade, R. (2014). Observatieverslag Groepswerkpraktijk 1, 14 november 2014.

¹⁵⁸ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 10 oktober 2014.

¹⁵⁹ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶⁰ Polman, T. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 4, 22 oktober 2014.

Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶¹ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶² Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 1.

Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶³ Polman, T. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 4, 22 oktober 2014.

vriendengroepen leidt er eveneens toe dat andere jongeren uit de groep eerder gaan deelnemen aan groepsworkactiviteiten.¹⁶⁴

Ten zesde wordt er gebruik gemaakt van flyers om jongeren te bereiken voor Groepsworkactiviteiten. Jongerenwerkers verspreiden flyers op openbare ontmoetingsplekken. Tot slot is het, gezien het veelvuldig gebruik van sociale media door jongeren, van belang om als jongerenwerkers actief te zijn op sociale media. Sociale media zoals Facebook, WhatsApp en Twitter worden dan ook veelvuldig gebruikt om de groepsactiviteiten onder de aandacht van jongeren te brengen.¹⁶⁵

Groepssamenstelling

Als we kijken naar de groepssamenstelling vallen vier kenmerken op: de groepen kennen een wisselende samenstelling, zijn gemengd qua geslacht en culturele achtergrond, homogeen qua leeftijd en opleidingsniveau en tenslotte kennen allen informele leiders. Hieronder lichten wij dat toe.

Ten eerste valt op dat de groepen een wisselende samenstelling hebben van jongeren die in de omgeving wonen en elkaar al langere tijd kennen doordat zij in dezelfde buurt wonen.¹⁶⁶ De omvang van de groep wisselt per activiteit. Zo zijn er bij bepaalde activiteiten maar drie jongeren betrokken,¹⁶⁷ terwijl op andere activiteiten soms wel dertig jongeren af komen.¹⁶⁸ Dit komt door het vrijblijvend karakter van de groepsactiviteiten.

Ten tweede blijken, op twee activiteiten na, bij alle onderzochte praktijken de groepen te bestaan uit zowel jongens als meisjes van verschillende culturele achtergronden. Er wordt gestreefd naar een evenredige verdeling tussen jongens en meisjes bij het samenstellen van de groepen.¹⁶⁹ Praktijken 1 en 3 zijn de enige praktijken die zich met hun groepsactiviteiten uitsluitend richten op respectievelijk jongens en meisjes.¹⁷⁰ Bij de meeste praktijken bestaan de groepen voornamelijk uit jongeren met Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse achtergronden.¹⁷¹ De activiteiten verbinden jongeren met verschillende etnische achtergronden op basis van gezamenlijke interesses. Bij één praktijk valt op dat er meer sprake is van homogene, cultuurgebonden subgroepen. Jongeren die deelnamen aan de groepsactiviteiten van deze praktijk splitsten zich uiteen in teams op basis van de verschillende aanwezige

---

¹⁶⁴ Kortram, M. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 4, 22 oktober 2014 en Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 6, 5 november.

¹⁶⁵ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶⁶ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶⁷ Prade, R. (2014). Observatieverslag Groepsworkpraktijk 1, 14 november 2014.

¹⁶⁸ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 3, 14 oktober 2014

¹⁶⁹ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswork praktijk 2, 20 oktober 2014.

¹⁷⁰ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 3, 14 oktober 2014 en Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁷¹ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

culturen. Zo zijn er binnen deze praktijk Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse voetbalteams.¹⁷²

Ten derde blijkt dat de groepen behoorlijk homogeen zijn qua leeftijd en opleidingsniveau. De leeftijds grenzen verschillen per praktijk en groepsworkactiviteit en kunnen zich richten bijvoorbeeld op jonge kinderen tussen de 10 en 15 jaar,¹⁷³ of oudere jongeren tot 23 jaar.¹⁷⁴ De meeste jongeren volgen onderwijs op vmbo of mbo niveau.¹⁷⁵ Een aanzienlijk kleiner gedeelte volgt onderwijs op vwo of hbo niveau (zie ook hoofdstuk Doelgroepen).¹⁷⁶

Tot slot valt op dat er in alle groepen jongeren onderscheid wordt gemaakt tussen leiders en meelopers. In bijna alle geobserveerde groepen is er sprake van een leider onder de jongeren. Dit is een type jongere die meer gezag en/of verantwoordelijkheid heeft en waar de jongeren veel bewondering voor hebben en meer naar luisteren.¹⁷⁷ Jongerenwerkers kunnen de invloed van deze invloedrijke jongeren op de andere jongeren vergroten of verminderen, afhankelijk van of deze invloed positief of negatief van aard is. Daarnaast zijn er ook jongeren die de leider van de groep volgen en vrijwel geen eigen mening tonen gedurende de groepsactiviteiten.¹⁷⁸

Groepsdynamiek

Het verschilt per activiteit hoe de groepsdynamiek in praktijk verloopt. Bij sommige activiteiten wordt de sfeer als 'aangenaam' en 'open' beschreven en hebben jongeren een positieve invloed op elkaar.¹⁷⁹ Jongeren ondersteunen (peer-support) elkaar en kunnen hun meningen uiten. Er is sprake van een veilige, hechte groep. Jongeren in deze groep laten zien dat ze met elkaar kunnen samenwerken.¹⁸⁰ Er heerst een gevoel van saamhorigheid en de jongeren hebben het zichtbaar naar hun zin. Zo maken ze regelmatig grapjes met elkaar tijdens de groepsactiviteiten.¹⁸¹ Dat er sprake is van een gevoel van saamhorigheid is ook te zien aan de jongeren die elkaar op een vriendelijke toon spreken en aan elkaar complimenten uitdelen.¹⁸² In bepaalde geobserveerde groepen is de sociale controle zichtbaar. Jongeren in deze groepen spreken elkaar aan op elkaars gedag en motiveren elkaar actief om te presteren.¹⁸³

Bij andere activiteiten is er soms sprake van een meer competitieve sfeer. Subgroepen dagen elkaar uit en provoceren elkaar tijdens de groepsactiviteiten. Er spelen zich dan negatieve interacties af tussen de verschillende subgroepen. Dit is onder andere zichtbaar door het gebruik van scheldwoorden en het doen van ongewenste uitingen door de jongeren.¹⁸⁴ Zo

---

¹⁷² Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 3, 14 oktober 2014.

Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 3, 14 oktober 2014.

¹⁷³ Granneman, L. (2014). Verslag van interview met meidenwerker, 14 november 2014.

Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Verslag van focusgroep bijeenkomst Groepswork praktijk 5, 11 december 2014.

¹⁷⁴ Beerendonk, B. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 4, 15 oktober 2014.

Kortram, M. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 4, 22 oktober 2014.

¹⁷⁵ Prade, R. (2014). Observatieverslag Groepsworkpraktijk 1, 14 november 2014.

¹⁷⁶ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswork praktijk 2, 20 oktober 2014.

¹⁷⁷ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswork-praktijk 3, 14 oktober 2014.

¹⁷⁸ Kortram, M. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 4, 22 oktober 2014.

¹⁷⁹ Korving, H., K. van Middendorp & Derks, L.J. (2014). Observatieverslag van Groepswork praktijk 2, 16 oktober 2014.

¹⁸⁰ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 5, 9 oktober 2014.

¹⁸¹ Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 3, 14 oktober 2014.

Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 6, 5 november 2014.

¹⁸² Prade, R. (2014). Observatieverslag Groepsworkpraktijk 1, 14 november 2014.

¹⁸³ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 5, 9 oktober 2014.

¹⁸⁴ Beerendonk, B. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 4, 15 oktober 2014.

scholden jongeren elkaar uit tijdens een voetbalactiviteit.¹⁸⁵ Ook vertonen sommige jongeren haantjesgedrag. Deze jongeren laten ten koste van anderen zien dat zij beter zijn in bepaalde activiteiten. Zij lachen andere jongeren bijvoorbeeld zichtbaar uit.¹⁸⁶ Hierdoor gaan deze jongeren zich weer negatief gedragen. Zo blijven de negatieve interacties van de jongeren zich versterken gedurende de groepsactiviteiten. Uiteindelijk kan het in bepaalde gevallen zelfs resulteren in sociale uitsluiting van impopulaire jongeren.¹⁸⁷

Handelen jongerenwerker

Per onderzochte praktijk verschilt de voorbereiding van groepswerkactiviteiten. Over het algemeen worden de activiteiten minimaal voorbereid door de jongerenwerkers. Meestal voeren de jongerenwerkers de activiteiten al voor een langere tijd uit en kennen zij de jongeren die deelnemen aan de activiteiten. In het algemeen kan voorbereiding binnen het Groepswerk bestaan uit het klaar zetten van de stoelen, tafels en andere benodigde middelen of het kopen van eten en drinken.¹⁸⁸ Tevens kan er een weekplanning worden doorgenomen waarin staat welke jongeren waaraan hebben deelgenomen en welke incidenten eventueel hebben plaatsgevonden.¹⁸⁹ Daarnaast kunnen tijdens een teamoverleg problemen waar jongerenwerkers tegen aanlopen, worden besproken om samen tot een passende oplossing te komen.¹⁹⁰

Als we kijken naar de rol van de jongerenwerkers tijdens de groepswerkactiviteiten dan komt naar voren dat de jongerenwerkers jongeren vooral ondersteunen in het uitvoeren van de activiteiten. Hierbij hanteren de meeste jongerenwerkers een democratische opvoedstijl.¹⁹¹ Jongeren mogen zelf zo veel mogelijk het werk doen.¹⁹² De jongerenwerker biedt hen handvatten om de activiteiten zo zelfstandig mogelijk uit te voeren. Als de jongeren er met elkaar zelf niet uitkomen, dan kunnen ze de jongerenwerker om hulp vragen.¹⁹³ Dan voorziet de jongerenwerker de jongeren van passend advies en tips om het alsnog zelfstandig te doen. De jongerenwerker heeft dus vooral een coachende rol. Hij moedigt de jongeren aan en laat blijken dat hij veel vertrouwen heeft in de groep.

In veel gevallen neemt de jongerenwerker ook deel aan de activiteiten. Door actief mee te doen kan de jongerenwerker het groepsproces in de gaten houden en kan hij of zij een band opbouwen met de jongeren.¹⁹⁴ Bij enkele activiteiten heeft de jongerenwerker juist meer een afstandelijke beheerdersrol. Hij of zij faciliteert dan uitsluitend de middelen (zoals een bal of mat) die nodig zijn voor de activiteiten. Om de veiligheid te waarborgen houdt de

---

¹⁸⁵ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 3, 14 oktober 2014.

¹⁸⁶ Polman, T. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 4, 22 oktober 2014.

¹⁸⁷ Bertrand, B., D. Khodabaks & C. Binnekamp (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 6, 5 november 2014.

¹⁸⁸ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁸⁹ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁹⁰ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁹¹ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Verslag van focusgroep bijeenkomst van Groepswerk-praktijk 2, 9 januari 2015.

¹⁹² Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2, 20 oktober 2014.

¹⁹³ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Verslag van focusgroep bijeenkomst van Groepswerk praktijk 2, 9 januari 2015.

¹⁹⁴ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 6, 21 november 2014.

Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswerk-praktijk 3, 14 oktober 2014.

jongerenwerker wel een oogje in het zeil. Hij ziet er op toe dat de regels van de activiteiten worden nageleefd. Deze regels worden in samenspraak met de jongeren samengesteld.¹⁹⁵ Het proces van het samenstellen van de regels benadrukt het belang van luisteren naar elkaar in een omgeving van wederzijdse respect en acceptatie. De regels zijn een norm voor het gedrag in de groep waaraan alle jongeren en jongerenwerkers zich conformeren.

Als bepaalde jongeren ongewenst gedrag vertonen en de regels overtreden, dan grijpt de jongerenwerker in.¹⁹⁶ De jongerenwerker spreekt jongeren dan op het gedrag aan en niet op de persoon zelf. Om onacceptabel gedrag van jongeren te voorkomen kunnen jongerenwerkers ook gebruik maken van invloedrijke jongeren uit de groep die een positieve invloed kunnen hebben op deze jongeren. De jongerenwerker probeert er uiteindelijk voor te zorgen dat de jongeren elkaar steunen en motiveren. Zo geeft degene bijvoorbeeld aan dat er geklapt mag worden na een presentatie van een bepaalde jongere¹⁹⁷ of stelt de jongerenwerker de jongeren in de gelegenheid om elkaar bepaalde sportvaardigheden aan te leren.¹⁹⁸

Verder wordt er tijdens de groepsbegeleiding door de jongerenwerkers gebruik gemaakt van verschillende gesprekstechnieken en debattechnieken.¹⁹⁹

Behalve groepsgericht contact vindt er soms ook persoonsgericht contact plaats. Dit is één-op-één contact tussen de jongerenwerker en een jongere. Jongeren die grensoverschrijdend gedrag vertonen worden meestal apart genomen, om hen uit te leggen dat hun gedrag onacceptabel is. In de meeste gevallen blijft het dan bij een waarschuwing.²⁰⁰ Het kan ook zijn dat een jongere apart wordt genomen omdat de jongerenwerker iets opvallends heeft geobserveerd bij een jongere. Ook kan het contact worden gebruikt om de persoonlijke doelen van de jongere te bespreken. Hierbij wordt soms gebruik gemaakt van de jongerenwijzer.²⁰¹ Dit is een formulier waarmee de jongeren onder begeleiding van jongerenwerkers hun persoonlijke doelen en evaluaties beschrijven. Dit mogen jongeren zoveel mogelijk zelf doen. Veel doelen van de deelnemende jongeren blijken overigens betrekking te hebben op hun schoolloopbaan.²⁰²

Na afloop van de groepswerkactiviteiten worden de activiteiten afgebouwd. Samen met de deelnemende jongeren worden de middelen zoals stoelen en tafels teruggeplaatst door jongerenwerkers.²⁰³ Vervolgens worden in de meeste gevallen de activiteiten door jongerenwerkers geëvalueerd. Zowel de positieve als negatieve ervaringen worden dan met

---

¹⁹⁵ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

¹⁹⁶ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). *Observatieverslag Groepswerk praktijk 6*, 5 november 2014.

¹⁹⁷ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). *Observatieverslag Groepswerk praktijk 2*, 16 oktober 2014.

¹⁹⁸ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). *Observatieverslag Groepswerk praktijk 3*, 14 oktober 2014.

¹⁹⁹ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). *Observatieverslag Groepswerk praktijk 2*, 16 oktober 2014 en Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). *Informeel gesprek met jongerenwerker Groepswerk praktijk 6*, 5 November 2014.

²⁰⁰ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). *Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6*, 10 oktober 2014.

²⁰¹ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). *Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2*, 20 oktober 2014.

²⁰² Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). *Verslag van Focusgroep bijeenkomst Groepswerk praktijk 2*, 9 januari 2015.

²⁰³ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). *Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2*, 20 oktober 2014.

elkaar gedeeld en eventueel teruggekoppeld aan het netwerk. Goed onderbouwde verbeterpunten worden meegenomen naar de volgende activiteiten.²⁰⁴

Peers

Bij vier van de zes praktijken functioneren oudere jongeren, die al langere tijd deelnemen aan het project, als peers om de jongere doelgroep in samenwerking met de jongerenwerkers te begeleiden. Ook ondersteunen zij de betrokken vakspecialisten (zoals een fotografe) bij het voorbereiden van de activiteiten.²⁰⁵ Concreet dragen de betrokken peers hun steentje bij aan de groepswerkactiviteiten door toezicht te houden, mee te doen met de activiteiten, jongeren aan te spreken op hun gedrag en/of beschikbare middelen zoals een pooltafel, knutselspullen en/of kookgerei klaar te zetten.²⁰⁶ De peers spelen in de uitvoeringspraktijk een belangrijke rol in het werken met groepen jongeren.

Ouderbetrokkenheid

De mate waarin praktijken ouders betrekken bij het Groepswerk verschilt. Bij een aantal praktijken zijn de ouders helemaal niet of nauwelijks betrokken bij het Groepswerk.²⁰⁷ Jongerenwerkers van deze praktijken verwachten geen of een geringe medewerking van ouders aan het realiseren van de groepsactiviteiten. Als er contact met ouders is dan heeft het vooral betrekking op de vrijetijdsbesteding van de jongere in het algemeen of op praktische zaken zoals de tijdstippen waarop de jongeren worden verwacht in het jongerencentrum.²⁰⁸ Bij andere praktijken is er daarentegen intensiever contact met de ouders van de jongeren. Ouders komen regelmatig langs om te kijken hoe het met hun kind gaat en tonen interesse in de groepsactiviteiten. Jongerenwerkers nemen contact op met deze ouders om hen te informeren over de ontwikkeling van hun kind. In bepaalde gevallen leggen jongerenwerkers om deze reden ook huisbezoeken af.²⁰⁹ Deze ouders nemen echter niet deel aan de activiteiten en dragen ook geen (financiële) verantwoordelijkheid in het realiseren ervan.²¹⁰

Externe samenwerking

Jongerenwerkers werken in de uitvoering van het Groepswerk voor sommige activiteiten samen met vakspecialisten (zoals fotografen en dj's). Tijdens de groepsactiviteiten zijn de taken en rollen duidelijk verdeeld tussen de jongerenwerkers en de vakspecialisten. Zo zorgen de jongerenwerkers veelal dat alle jongeren actief meedoen en zich aan de regels houden, terwijl de vakspecialisten er meer zijn om de jongeren tools mee te geven voor het uitvoeren van de activiteiten. De betrokken jongerenwerkers en vakspecialisten lijken goed op elkaar

---

²⁰⁴ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁰⁵ Prade, R. (2014). Observatieverslag Groepswerkpraktijk 1, 14 november 2014.

²⁰⁶ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁰⁷ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁰⁸ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2, 20 oktober 2014

Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 10 oktober 2014

²⁰⁹ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²¹⁰ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Verslag van Focusgroep bijeenkomst Groepswerk praktijk 2, 9 januari 2015.

ingespeeld.²¹¹ Zo communiceren zij constant met elkaar over bijvoorbeeld de deelnemende jongeren en de activiteiten. Zowel jongerenwerkers als vakspecialisten zorgen er uiteindelijk gezamenlijk voor dat er sprake is van een veilige, gezellige sfeer in de groep. Na afloop van de activiteiten wordt er meestal kort geëvalueerd. Dan wordt er stil gestaan bij het verloop van de activiteiten en is er ruimte om elkaar van feedback te voorzien. Eventueel besproken verbeterpunten worden dan meegenomen naar de volgende activiteiten.²¹²

Uit de praktijkbeschrijvingen blijken alle zes de onderzochte praktijken samen te werken met diverse instanties zoals scholen, politie, woningcorporaties, het stadsdeel, buurtwinkels en andere netwerkpartners in het werkveld. Met scholen wordt er door de jongerenwerkers voornamelijk samengewerkt om jongeren te bereiken voor de groepswerkactiviteiten.²¹³ Ook voor het meehelpen bij een sportdag of het bijwonen van een eindmusical van deelnemende jongeren bezoeken jongerenwerkers regelmatig de scholen.²¹⁴ Daarnaast werken jongerenwerkers samen met de politie en leggen zij contact met buurtgenoten, als er sprake is van buurtoverlast van deelnemende jongeren.²¹⁵ Door in dialoog te gaan proberen jongerenwerkers dan bruggen te bouwen tussen de politie of buurtgenoten en de jongeren. Met het gezamenlijk organiseren van een buurtbarbecue beogen jongerenwerkers in samenwerking met de jongeren en andere instanties ook het onderlinge contact in de buurt te bevorderen.²¹⁶ Woningcorporaties worden meestal benaderd door jongerenwerkers voor het huren van sportruimtes of het doorgeven van eventuele opgelopen schade.²¹⁷ Het contact met het stadsdeel als opdrachtgever van het jongerenwerk bestaat uit het ter verantwoording doorgeven van behaalde resultaten.²¹⁸ Tevens worden door jongerenwerkers buurtwinkels benaderd om promotiematerialen te verspreiden voor buurtactiviteiten.²¹⁹ Verder nemen jongerenwerkers deel aan (casuïstiek)overleggen om groepsprocessen in de wijk met netwerkpartners te bespreken.²²⁰ Tot slot verwijzen jongerenwerkers regelmatig jongeren door naar netwerkpartners voor bijvoorbeeld het vinden van een passende stage- en/of werkplek.²²¹

---

²¹¹ Polman, T. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 4, 22 oktober 2014.

²¹² Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 5, 9 oktober 2014.

²¹³ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2, 20 oktober 2014.

Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 10 oktober 2014.

²¹⁴ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 5, 9 oktober 2014.

²¹⁵ Beerendonk, B. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 4, 15 oktober 2014.

²¹⁶ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 10 oktober 2014.

²¹⁷ Hooijmans, N., Mahabier, R., Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²¹⁸ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²¹⁹ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²²⁰ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Verslag van focusgroep bijeenkomst Groepswerk praktijk 5, 11 december 2014.

²²¹ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2, 20 oktober 2014.

8. Methodisch handelen

Dit hoofdstuk beschrijft de methodische uitgangspunten van Groepswork in het jongerenwerk. Methodisch handelen houdt in dat professionals doelgericht (welovertwogen en welbewust), systematisch en tegelijk ethisch en maatschappelijk verantwoord handelen (Alert en ondernemend 2.0). Methodische uitgangspunten zijn de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het methodisch handelen van de jongerenwerkers in contact met jongeren. Er zijn twee typen uitgangspunten in het werken met jongeren te onderscheiden. Zo is er enerzijds een bepaalde volgorde van handelen, de methodische stappen. Anderzijds zijn er principes die inhoudelijk invulling geven aan het contact met jongeren (Sonneveld & Metz, 2015). De methodische principes vormen de kern van het handelen in contact met de jongeren. Binnen deze aflevering - Groepswork - loopt de door de jongerenwerkorganisaties beschreven kennis over methodisch handelen sterk uiteen. Bij sommige organisaties komen de methodische stappen en principes expliciet naar voren, bij andere organisaties zijn deze impliciet aanwezig. Dat is opvallend, want dit betekent dat de mate van methodisch handelen en de overdracht die hierbij hoort sterk verschilt. Indien methodische stappen en principes worden uitgewerkt, wordt deze kennis overdraagbaar (Nonaka & Takeuchi, 1995: in Koops, Metz, & Sonneveld, 2014).

Het hoofdstuk begint met een uiteenzetting van de methodische stappen van jongerenwerkers in het contact met jongeren in Groepswork. Na de beschrijving van de methodische stappen worden de methodische principes uiteengezet in paragraaf 8.2. De beschreven methodische stappen en principes zijn gebaseerd op 14 diepte-interviews met jongerenwerkers (voor de methodische verantwoording zie Hoofdstuk 3).

8.1 Methodische stappen

Jongerenwerkers doorlopen in de begeleiding van groepsgerichte activiteiten een aantal methodische stappen. Deze stappen volgen elkaar in chronologische volgorde op (Sonneveld & Metz, 2015). Uit de analyse van de diepte-interviews met jongerenwerkers kan worden geconcludeerd dat er een zestal stappen zijn te onderscheiden in het handelen van jongerenwerkers. Deze stappen zijn:

1. Het werven van jongeren
2. Kennismaken
3. Doelen stellen
4. Programmeren
5. Uitvoeren
6. Afsluiten

De methodische stappen die uit de interviews naar voren komen, komen grotendeels overeen met de methodische stappen die in de literatuur zijn beschreven (Sonneveld & Metz, 2015). In de dagelijkse praktijk worden er soms andere benamingen gegeven aan de stappen of hanteert een specifieke praktijk een stap meer of minder. Dit is onder andere afhankelijk van het doel van de groepsactiviteit, de groepssamenstelling, en of het bestaande of nieuwe groepen betreft. In nieuwe groepen nemen nieuwe jongeren deel aan een Groepsworkactiviteit, terwijl bestaande groepen bestaan uit jongeren die bijvoorbeeld deel uitmaken van een vriendengroep

of een sportteam. In de uitwerking hieronder is er aandacht voor zowel de overeenkomsten als de verschillen tussen de zes onderzochte praktijken.

8.1.1 Stap 1 - het werven van jongeren

Het werven van jongeren bestaat uit vier fasen: de jongeren opzoeken, contact met hen leggen, jongeren motiveren om deel te nemen aan activiteiten in groepsverband, en het screenen van jongeren (zie ook onderzoeksrapport over Ambulant Jongerenwerk *We zijn de brug naar zelf aan de slag gaan* (Koops, Metz & Sonneveld, 2013)).

Jongeren opzoeken

Het eerste wat jongerenwerkers doen om jongeren te werven voor groepsactiviteiten is het op zoek gaan naar de jongeren. Er wordt tijdens het zoeken naar jongeren vindplaatsgericht gewerkt (Sonneveld & Metz, 2015). Jongerenwerkers zoeken naar jongeren in plekken waar zij zich vaak bevinden zoals bijvoorbeeld straten, buurten, scholen, koffieshops, etc.

*'Is het op een straathoek, in een koffieshop of in een loungeruimte? We weten waar ze staan en waar ze komen. Het is een kwestie van je gezicht laten zien en op de groepen afstappen.'*²²²

*'(..) Ik heb bijvoorbeeld hier tegenover een basisschool. Dus dat is echt een vindplaats als een malle. (..)Moeders die zeggen: 'He, moet jouw dochter daar ook niet naar toe?' Het verspreidt zich gewoon langzaam.'*²²³

Zoals uit het citaat hierboven blijkt kan mond tot mond reclame een belangrijke rol spelen bij het werven van jongeren. Jongeren kunnen doordat zij verhalen van anderen (jongeren, docenten, ouders etc.) over de activiteit horen enthousiast worden om deel te nemen aan groepsactiviteiten.

Ook gaan jongerenwerkers op zoek naar jongeren door activiteiten te organiseren.

*'(..) of je geeft een feest. We hebben een Halloween feest gehad. Daar heb ik weer 15 jonge meiden een handje geschud, en die weten vanaf dat moment, wat kan ik daar allemaal doen?'*²²⁴

Een andere manier hoe jongerenwerkers jongeren werven, is door het inzetten van flyers. Flyers worden direct aan jongeren overhandigd of via andere personen aan jongeren doorgegeven.

*'(..) en vooral flyeren, wel hele hippe flyers hoor! (..) Ik flyer, heel old school maar dat is eigenlijk de enige manier, want dan kunnen ze het op hun koelkast hangen.'*²²⁵

Uit de interviews blijkt dat de flyer als wervingsstrategie in meerdere organisaties wordt

---

²²² Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²²³ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

²²⁴ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

²²⁵ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

gebruikt. Opvallend is dat social media minder wordt gebruikt.

Contact met jongeren leggen

De tweede fase in het werven van jongeren voor Groepswork is het contact maken met jongeren. Bij vier organisaties maken jongerenwerkers contact met jongeren die deel uitmaken van bestaande groepen. Soms staat een groep niet open voor contact met een jongerenwerker bijvoorbeeld als ze zich bezig houden met criminele activiteiten. Het is aan de jongerenwerker om op een geschikt moment contact te leggen met de groep.²²⁶

Bij het benaderen van jongeren die deel uitmaken van een groep wordt rekening gehouden met in hoeverre de betreffende jongere een positieve of negatieve invloed op de groep heeft.

*'Nou, dan gaan we [jongerenwerkers] in ieder geval samen kijken wat de beste methode is om hem [jongere] te bereiken. Dat is natuurlijk belangrijk, dan kan je hem beïnvloeden op een leuke manier en dan kunnen we hem aanspreken. Het is natuurlijk anders als diegene negatief is in de groep, dan pak je hem natuurlijk apart.'*²²⁷

Ook leggen jongerenwerkers contact met individuele jongeren die naar jongerenwerkactiviteiten komen zoals bijvoorbeeld inloopactiviteiten.²²⁸ Voor meer informatie over het contact maken met individuele jongeren en wat hierbij belangrijk is, zie de methodiekbeschrijving Ambulant Jongerenwerk (Metz, Koops & Sonneveld, 2013).

Jongeren motiveren

De derde fase in het werven van jongeren voor Groepswork is het motiveren van jongeren voor Groepswork activiteiten. 'Motiveren' betekent het aanspreken van de eigen, intrinsieke motivatie van jongeren om te werken aan de eigen ontwikkeling (Giesecke, 1990). Dit betekent dat de eigen motivatie van jongeren de drijvende kracht voor de beoogde ontwikkeling is. Praktisch heeft het motiveren zowel betrekking op de interacties tussen jongeren en de jongerenwerker als op het zodanig inrichten van de groepsactiviteiten dat het de jongeren motiveert.

In de literatuur wordt er op gewezen dat motivatieproblematiek niet het probleem van het individu (de jongere) is, maar een interactieprobleem tussen de jongeren, de professional en belangrijke anderen uit zijn sociale omgeving (Kooijmans, 2010). Jongerenwerkers motiveren jongeren voor deelname door hen te laten inzien wat deelname aan de groep kan opleveren (Brown 1979; Kooijmans, 2010: in Sonneveld & Metz, 2015). Soms wordt er direct actie samen met jongeren ondernomen en komt de motivatie daarna tot stand doordat jongeren zien wat het hen oplevert (Brown 1979; Kooijmans, 2010: in Sonneveld & Metz, 2015).

Jongeren screenen

De vierde stap in het werven van jongeren voor Groepswork is het screenen van jongeren. Screening maakt het mogelijk om geschikte kandidaten voor een specifieke groep of activiteit te vinden en te ontdekken wie de jongeren zijn (Sonneveld & Metz, 2015). Daarnaast biedt screening jongerenwerkers de gelegenheid om te sturen op de verhouding binnen de groep: is de verhouding in de groep evenwichtig? (Van Veen, 1991; Delgado & Staples, 2008; Brown 1979: in Sonneveld & Metz, 2015). Er kan onderscheid gemaakt worden tussen formele

---

²²⁶ Lid leesgroepbijeenkomst rapport 18-01-17

²²⁷ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

²²⁸ Exacte cijfers kunnen niet worden achterhaald.

screening en informele screening. Bij formele screening interviewen jongerenwerkers vooraf de jongere of gebruiken de jongerenwerkers een intake formulier. Bij informele screening scant de jongerenwerker de jongere bijvoorbeeld door middel van een informeel gesprek op straat (Sonneveld & Metz, 2015).

Uit de interviews met de jongerenwerkers blijkt dat in de onderzochte groepswerkactiviteiten nauwelijks formeel wordt gescreend. De nadruk ligt op informele screening. Jongerenwerkers kijken naar de doelgroep waartoe jongeren behoren bijvoorbeeld naar groepen overlastgevers of kwetsbare meiden.

*'Die heb ik geselecteerd en uitgenodigd. Dat zijn de echte onzekere meiden die heel veel veiligheid nodig hebben.'*²²⁹

8.1.2 Stap 2 - kennismaken

Als jongeren zijn geworven voor de groepswerkactiviteiten, wordt nader kennisgemaakt met de (jongeren in de) groep. Bij de kennismaking is het van belang dat de jongerenwerker de tijd neemt om de groep te leren kennen en dat de groepsleden de gelegenheid krijgen om de jongerenwerker te leren kennen (Allen & Williams, 2012; Leirman, 2005; Van Veen, 1991: in Sonneveld & Metz, 2015). De verschillende fasen in de kennismaking zijn: het opbouwen van een relatie, het afstemmen van verwachtingen, en het peilen van behoeftes.

Relatie opbouwen

De eerste fase bij de kennismaking is het opbouwen van een relatie met de jongeren in de groep. Het opbouwen van een relatie met jongeren heeft tijd nodig. Jongerenwerkers spreken over een periode van 6 maanden tot jaren.

*'Je moet sowieso een band opbouwen, maar daar ben ik nu nog mee bezig weet je. Ik ben hier net een jaar.'*²³⁰

*'Kijk we hebben nu al een vertrouwensband met de groep opgebouwd (...) Je stapt een groep binnen. Ze haken af, ze willen niet met jou in gesprek gaan: als je aankomt, lopen ze weg bijvoorbeeld (...) waar jij niet tussen hoort en dan moet je opbouwen, volhouden en opbouwen en blijven doen.'*²³¹

*'Als je aanwezig bent leren ze jou ook kennen, daardoor kan het ijs breken en dan kun je meer doen en meer aanspreken. Dat gaat allemaal geleidelijk. Er zit dus een systeem in, maar het gaat heel natuurlijk.'*²³²

Bij het opbouwen van een relatie met de jongeren in de groep zijn twee aspecten van belang: gezag verwerven en kracht versus kwetsbaarheid. Met gezag wordt bedoeld dat de jongeren het gezag van de jongerenwerker over de groep aanvaarden. Als de groep de jongerenwerker

---

²²⁹ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

²³⁰ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

²³¹ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

²³² Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

serieus neemt, krijgt de jongerenwerker het gezag om hen te sturen en te motiveren om deel te nemen, te leren en vooruit te komen (Spierts, 2014: in Sonneveld & Metz, 2015). Het is een pedagogische uitdaging om het gezag van de groep en van afzonderlijke groepsleden te verwerven. Vooral in het contact met bestaande groepen, welke al een informele leider hebben, is het een uitdaging om het gezag toegekend te krijgen. De komst van de jongerenwerker kan de rol van de informele leider ondermijnen. In de praktijk komt het geregeld voor dat jongerenwerkers in botsing komen met informele leiders.

Jongerenwerkers kunnen het gezag van jongeren verdienen door hen serieus te nemen en als gelijkwaardig te behandelen. Openheid, eerlijkheid en oprechtheid zijn hiervoor belangrijke waarden (Jongepier, 2011: in Sonneveld & Metz, 2015).

Bij kracht versus kwetsbaarheid gaat het erom dat de jongerenwerkers hun kwetsbare kanten onthullen aan de jongeren en tegelijkertijd betrouwbaar en sterk overkomen voor jongeren. Hierdoor kan vertrouwen in de relatie ontstaan. Opvallend is de verschillende aanpak die wordt gehanteerd bij meisjes en jongens. Een jongerenwerker vertelt dat hij veel meer van zich zelf laat zien bij meisjes, dan bij jongens.

*'Op het moment dat jij niks laat zien, doen zij dat ook niet, dus het gaat veel meer om vertrouwen, bij jongens is dat minder belangrijk, dan maakt het minder uit wie ik ben. Maar bij meiden, dat ik ook laat zien dat ik struggles heb gehad, je zult veel meer van jezelf laten zien.'*²³³

Vrouwelijke jongerenwerkers kunnen een positieve invloed hebben op het proces van jongens die deelnemen aan groepswerkactiviteiten. De jongens lijken zich sneller open te stellen bij een vrouwelijke jongerenwerker, dan bij een mannelijke jongerenwerker.

*'Sinds de laatste jaren heb ik ook vrouwelijke stagiaires die ik op de jongeren groep inzet, dat heeft een positieve werking het is spannend voor die jongens en ze laten hun kwetsbare kant zien (...).'*²³⁴

Afstemmen verwachtingen

De tweede fase bij het kennismaken is het afstemmen van de verwachtingen van de jongeren (Sonneveld & Metz, 2015). Zowel bestaande als nieuwe groepen vragen zich af wat er van hen wordt verwacht. De kennismaking vraagt daarom ook duidelijkheid over de bedoelingen van het Groepswerk, de procedures, de rol en verantwoordelijkheden van de jongerenwerker en over bestaande (huis)regels en omgangsvormen (Johnson & Johnson, 2006; Van Stegeren, 1967; Van Veen, 1991; Remmerswaal, 2006).

In de onderzochte praktijken gaat dit met name over de rolverdeling en de omgang met elkaar:

*'(...) gewoon heel duidelijk zijn in wat je ook doet (...), want je bent natuurlijk een buitenstaander en je wordt heel snel als verrader gezien. De groep is zo wantrouwig naar buitenstaanders. En dat [die band] moet je dus zien op te bouwen.'*²³⁵

---

²³³ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

²³⁴ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

²³⁵ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

*'Juist dat je die kaders aanbiedt, je geeft ze heel duidelijk aan: 'Hé luister, zij is hier even goed welkom als jij'. Het is hier niet een mannencultuur of een vrouwencultuur. (..) iedereen is welkom.'*²³⁶

Jongerenwerkers geven aan dat het belangrijk is dat zij duidelijk zijn naar de jongeren over hun rol. Dit zorgt voor vertrouwen in de groep en draagt bij aan het creëren van een goede band met de groep.

Behoeftes peilen

In de laatste fase van de kennismaking, onderzoekt de jongerenwerker wat de behoeften van de jongeren zijn: wat vinden ze leuk? Wat willen ze leren? Hoe gaat het met ze?

Jongerenwerkers gaan op individueel- en groepsniveau op zoek naar behoeften van jongeren (Sonneveld & Metz, 2015). Dit gebeurt doordat de jongerenwerkers aan het begin of tijdens een activiteit met de jongeren in gesprek gaan. Zij informeren bijvoorbeeld naar hobby's en interesses van jongeren of naar wat er in hun omgeving of leefwereld afspeelt.

*'Door met ze in gesprek te gaan, kijken wat ze leuk vinden, en hen aanspreken op hun interesses en door interesse te tonen in de talenten of de hobby's die zij hebben.'*²³⁷

*'Ja ik had in het vorige project (..) de oudere jongeren gevraagd over wat ze zien bij het opgroeien in twee culturen, wat er misgaat. Dus henzelf daarover na laten denken en zij kunnen ook het beste zien wat er in hun omgeving, de buurt, met de gezinnen gebeurt. Ze zagen dat jongeren het moeilijk vonden om feedback te ontvangen, daar hadden ze moeite mee, dus daar moeten we les in gaan geven, ze discrimineren veel. We moeten het over tolerantie hebben en dat ze wat weerbaarder worden. We hebben toen groepjes gemaakt waarbij jongeren les gaven over bijvoorbeeld feedback, waarom is dat belangrijk, wat is het is. Ook deden we rollenspellen.'*²³⁸

Voor meer over behoefte peilen bij jongeren, zie methodiekbeschrijving Individuele Begeleiding (Koops; Sonneveld & Metz, 2014).

8.1.3 Stap 3 - doelen stellen

Onder doelen stellen wordt verstaan dat jongerenwerkers en/of jongeren doelen stellen voor de groepswerkactiviteit. Bij de doelen is er onderscheid tussen ontwikkeldoelen en groepsdoelen (Sonneveld & Metz, 2015). Ontwikkeldoelen betreffen de doelen van het groepswerk met een specifieke groep. De groepsdoelen zijn de doelen die de groep voor zichzelf heeft gedefinieerd. Binnen het jongerenwerk is het gangbaar om te werken met een gelaagde doelstelling (Koops e.a., 2013; Koops e.a., 2014: in Sonneveld & Metz, 2015).

---

²³⁶ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

²³⁷ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

²³⁸ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

Ontwikkeldoelen

Jongerenwerkers nemen de leiding in het formuleren van de ontwikkeldoelen voor de groep. Jongeren kunnen vaak onvoldoende overzien welke ontwikkelbehoeften zij hebben en welke verder reikende doelen daaraan gekoppeld kunnen worden (vraag achter de vraag). Jongeren geven bijvoorbeeld niet uit zichzelf aan dat zij willen werken aan zelfbewustzijn, het versterken van hun zelforganiserend vermogen of hun houding ten opzichte van seksuele diversiteit. Het is daarom de verantwoordelijkheid van de jongerenwerker om in lijn met de opdracht, de groepsanalyse en de behoeften van de groep doelen te formuleren die eraan bijdragen dat jongeren zich als groep en als individu kunnen ontwikkelen (Kurland, 2005; Remmerswaal, 1992: in Sonneveld & Metz, 2015).

In de onderzochte praktijken wordt aan ontwikkeldoelen gewerkt bijvoorbeeld op het gebied van samenwerking. Een jongerenwerker beschrijft dit als volgt:

*'Ja, ik zorg dat ze vaak moeten samenwerken (..) Het kan soms ook heel erg clashen maar je zorgt er altijd voor dat het is uit gezocht voordat ze hier weer de drempel over gaan. (..) En vriendschapsbandjes maken voor elkaar, of ik heb hier een doos waar ze dan complimentjes voor iemand anders in moeten stoppen.'*²³⁹

Ook worden bepaalde onderwerpen in groepsverband bespreekbaar gemaakt, het doel van deze groepsgesprekken is het oefenen van sociale en democratische vaardigheden die nodig zijn als individu en om als groep zelfstandig te kunnen functioneren. Open zijn over bepaalde onderwerpen blijkt voor jongeren in groepsverband vaak een lastige taak.

*'Dan wordt het zo klassikaal ook besproken (..) Nog steeds zullen ze hun schulden niet bespreekbaar maken of een reclasseringsafpraak. Zulk soort dingen worden weer niet besproken. Maar onschuldige dingen worden steeds meer in de groep besproken.'*²⁴⁰

Uit de interviews blijkt dat het stellen van doelen door jongerenwerkers bij groepswerkactiviteiten niet altijd bewust gebeurt. Het volgende voorbeeld illustreert dat deze jongerenwerker eerder intuïtief handelt dan bewust een doel opstelt.

*'Mijn stijl van jongerenwerk is niet zo zeer methodisch gericht. (..) Op het moment dat er iets gebeurt, we zijn vooral bezig met sociale vaardigheden.'*²⁴¹

In de onderzochte praktijken komen ook doelen naar voren die gericht zijn op de ontwikkeling van individuen.

Een jongerenwerker uit praktijk vijf beschrijft het stellen van sociaal-emotionele doelen voor individuen als het identificeren van gereedschappen die een jongere op sociaal-emotioneel gebied nodig heeft. De jongerenwerker leert de jongere omgaan met die gereedschappen en ze in te zetten op het juiste moment. Aan de hand van deze gereedschappen worden door de jongerenwerkers doelen opgesteld. Hierbij is het belangrijk dat voldoende aangesloten wordt bij de individuele situatie, mogelijkheden en passies van de jongeren.

---

²³⁹ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

²⁴⁰ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁴¹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

*'Vaak is iedere situatie anders. Wij stimuleren jongeren heel erg, en kijken ook erg naar wat jongeren kunnen, waar hun mogelijkheden en passies liggen en spelen daar op in. Als jongeren een bepaalde passie hebben, dan gaan ze er ook voor. Het is wel belangrijk dat je dat als jongerenwerker naar boven kunt halen.'*²⁴²

Groepsdoelen

Het formuleren van groepsdoelen is van belang voor de ontwikkeling van de groep. De jongerenwerker geeft bij het stellen van de groepsdoelen zoveel mogelijk de regie aan jongeren. Groepsdoelen worden bijvoorbeeld geformuleerd binnen specifieke jongerenmethodieken als Youth Organizing en Talentontwikkeling waarin jongeren worden uitgedaagd om als groep zo zelfstandig mogelijk een taak te volbrengen (Sonneveld & Metz, 2015). Om effectief deze taak te kunnen volbrengen, moet een groep doelen stellen waaraan alle leden zich verbinden en waarvoor zij zich gezamenlijk inzetten (Johnson & Johnson, 2006: in Sonneveld & Metz, 2015).

8.1.4 Stap 4 - programmeren

Bij programmeren staat centraal dat de professional zijn handelen steeds afstemt op het proces, de werkvormen, werkprincipes en hulpmiddelen (Donkers, 2012). Hierbij moet door de jongerenwerker continu rekening worden gehouden met de (gebeurtenissen in) de situatie, personen, waardenkaders, omgevingsfactoren en groepsdynamiek (Van Stegeren, 1967; Spierts, 1998: in Sonneveld & Metz, 2015). Bij programmeren is in de uitvoering van de activiteit sprake van ordening en structuur en wordt nagedacht over waar de jongerenwerker met de groepsactiviteit naar toe wil. De jongerenwerker is een duizendpoot op het gebied van programmeren. Jongerenwerkers bedenken, ontwerpen, ontwikkelen en evalueren groepsactiviteiten. Iedere groepsactiviteit en situatie is anders, waardoor de jongerenwerker continue rekening dient te houden met verschillen. Indien mogelijk worden ook jongeren betrokken bij het programmeren van activiteiten.²⁴³

Een belangrijk streven in programmeren is het ontwikkelen van routines, zie ook paragraaf 6.2.3 Structuur. Het ontwikkelen van routines draagt bij aan het bieden van structuur. Routines gaan op den duur deel uitmaken van de groepscultuur, die binnen Groepswerk gecreëerd wordt.

*'Ze komen binnen en ze komen aan tafel zitten. Heel geniaal is dat. En dan gaan we eerst eigenlijk een beetje de dag doornemen en dan gaan we beginnen.'*²⁴⁴

*'En wat ik ook altijd doe, als beloning... Stel we beginnen om drie uur, en wij zitten hier tot een uur of 8 dan is het logisch dat ik het avondeten verzorg. Dat is niet een driegangemaaltijd, dat is pizza en dan zijn ze meestal al heel erg tevreden. Snap je, klaar.'*²⁴⁵

---

²⁴² Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

²⁴³ Lid leesgroepbijeenkomst rapport 18-01-17.

²⁴⁴ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

²⁴⁵ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

*'Ja ze geven elkaar ook allemaal een hand. Als iemand binnen komt geven ze elkaar ook allemaal echt een hand. In het begin sta ik ook heel vaak in de keuken en ben ik thee aan het zetten en in het begin liepen ze door en nu komen ze eerst in de keuken.'*²⁴⁶

Literatuur bevestigt dat routines jongeren rust, houvast en duidelijkheid bieden (Sonneveld & Metz, 2015).

Uit de interviews blijkt dat jongerenwerkers hun handelen afstemmen op de behoefte van de groep en/of de situatie. Zo gaan jongerenwerkers met jongeren de dialoog aan over de invulling van activiteiten bijvoorbeeld door jongeren een bijdrage te laten leveren aan groepsdiscussies, debatten of rollenspelen. Tegelijkertijd kunnen jongeren in een groep zelf initiatief nemen en bijdragen aan de programmering van de groepsactiviteit.

Over de vorm van de activiteit lijkt door jongerenwerkers minder (bewust) nagedacht te worden. De vorm van de activiteit is belangrijk om goed aan te kunnen sluiten bij de behoefte van de doelgroep en om het doel van de activiteit te kunnen bereiken. Voordat jongerenwerkers activiteiten bedenken is het belangrijk dat zij zich bewust zijn van de verschillende programmeringsvormen en welke invloed een activiteit op de jongere kan hebben. Veelal hebben jongerenwerkers een idee van de vorm van de activiteit die zij willen uitvoeren, zoals voetballen, praten over een bepaald thema of poseren voor de camera. In welke mate jongerenwerkers deze keuzes bewust maken, is echter niet duidelijk geworden in de interviews met de jongerenwerkers.

Bewust invulling geven aan een activiteit is belangrijk om de doelen van de groepsactiviteit te behalen. Een duidelijke invulling van activiteiten zorgt voor structuur en aansluiting bij de behoeftes van jongeren. In de onderzochte praktijken lijkt echter een systematische invulling niet aanwezig. De invulling van de activiteit wordt veelal beïnvloed door de waan van de dag. Er wordt behoeftegericht geprogrammeerd en daar wordt tijdens de activiteit veelal invulling aan gegeven. De stappen in de activiteit zijn dan niet concreet geformuleerd omdat de vorm wordt bepaald door de jongeren.

Op basis van de literatuur zijn door Sonneveld & Metz (2015) verschillende activiteiten onderscheiden die worden ingezet tijdens het Groepswerk: doe activiteiten, uitstapjes, zelfstandig activiteiten organiseren, groeps gesprekken en individuele gesprekken. Iedere activiteit heeft zijn of haar eigen kenmerken. Hieronder worden de verschillende activiteiten beschreven en is gekeken in hoeverre ze terug te vinden zijn bij de onderzochte praktijken.

Doe activiteiten

Doe activiteiten zijn gericht op jongeren die samen activiteiten ondernemen. De jongerenwerker ondersteunt de jongeren hierbij (Sonneveld & Metz, 2015). Doe activiteiten komen in de onderzochte praktijken op verschillende manieren terug: in sport, creatieve activiteiten, rollenspelen en digitale spelen. Binnen deze activiteiten is er onderscheid te maken in twee activiteiten: groepsgerichte activiteiten zoals voetbal en individuele activiteiten in een groep, bijvoorbeeld computeren in De Inloop.

Groepsgerichte doe activiteiten kunnen de samenwerking bevorderen, bijvoorbeeld door in

---

²⁴⁶ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

teamverband een sport of spel uit te oefenen. Binnen de groepsgerichte activiteiten is er aandacht voor de behoeften van de groep.

*'(..) Ze [de jongeren] wilden graag nog een avond zaalvoetballen, dat ging allemaal niet. Ik ging op een gegeven moment met ze in gesprek van "is het niet wat voor jullie om een zaalvoetbalteam op te richten?" Nou daar hadden ze op zich wel oren naar, maar ze wisten niet hoe en wat, allemaal moeilijk. Maar toen heb ik ze in contact gebracht met een man hier uit de wijk die hier zijn eigen zaalvoetbalvereniging heeft. Dus die jongens zijn uiteindelijk... Ik denk dat 10 jongens (..) allemaal samen in een zaalvoetbalteam zitten en die spelen ook in de competitie.'*²⁴⁷

Bij individuele activiteiten in groepsverband kan worden gewerkt aan het behalen van individuele ontwikkeldoelen. Jongeren hebben de kans om zichzelf te ontwikkelen door deel te nemen aan de groepsactiviteiten.

*'Zij denken gewoon ook leuk beetje schilderen, en foto's maken. Ze doen heel veel dingen zonder dat ze het eigenlijk zelf doorhebben dat ze daar aan het werk zijn en je ziet ze toch veranderen.'*²⁴⁸

Uitstapjes

Bij uitstapjes gaan jongeren samen met de jongerenwerkers op stap, bijvoorbeeld naar een museum, theatervoorstelling, of (pret)park. Het doel van uitstapjes is de horizon van jongeren te verbreden en groepsbinding te versterken. Ook als een groep vast zit in de ontwikkeling, biedt het uitstapje de mogelijkheid om de ontwikkeling te bevorderen (Sonneveld & Metz, 2015). In enkele onderzochte praktijken wordt het uitstapje gezien als middel om bij te dragen aan het kennismakings- en bindingsproces: *'proberen we een band (..) op te bouwen met elkaar.'*²⁴⁹ Jongeren worden beloond met het uitstapje, als voorwaarde wordt gesteld dat de jongere goed gedrag vertoont (zie ook het principe belonen in 8.3.5). Onder goed gedrag wordt bijvoorbeeld verstaan 'jongeren die altijd komen [naar de activiteit/bijeenkomst]'.

Groepsgesprekken

In groepsgesprekken wordt een onderwerp of thema onder de aandacht gebracht en worden ervaringen/opvattingen besproken (Sonneveld & Metz, 2015). In de onderzochte praktijken vinden veelal groepsgesprekken plaats. De thema's die worden behandeld tijdens de groepsgesprekken verschillen per bijeenkomst. Kenmerkend voor de groepsgesprekken is dat de inhoud van het thema aan moet sluiten bij de behoefte van de groep. Jongeren bespreken bijvoorbeeld wel het thema buitensluiting in de groep, maar praten liever niet over schulden. Dit is mogelijk te verklaren doordat er een taboe ligt op bepaalde thema's. Het is voor jongerenwerkers belangrijk om zich hier bewust van te zijn, en bij deze vorm de juiste invalshoek te kiezen om het thema wel bespreekbaar te kunnen maken. Bijvoorbeeld door een themabijeenkomst over geld te organiseren om indirect het thema schulden aan de orde te laten komen.

---

²⁴⁷ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

²⁴⁸ Isselt, J., Granneman, L, (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

²⁴⁹ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

*'Ja, ik heb dus een geniale groep. En het zijn echt niet de domste of de aller slimste. Het is echt gemiddeld. En dan schrik je gewoon van de reacties. Nou, ik heb.. ook zoiets.. ik heb iets ontwikkeld. Ik heb drie brieven, drie sollicitatiebrieven geschreven. Dan geef ik ze alle drie de brieven en dan geef ik ze niet alle drie tegelijk, maar dan geef ik iedereen een brief. Dus in de groep heeft iedereen een brief. Dan geef ik ze allemaal één. En dan zeg ik nou, lees de eerste brief voor. En dan is het van ja, hij ging solliciteren. Daar komt het een beetje op neer en hij komt bij het gesprek – het is een soort van casus – hij komt bij het gesprek en dan krijgt hij te weten of te horen dat omdat hij Marokkaans is en omdat hij nog moslim was, dat hij niet is aangenomen omdat dat niet acceptabel is binnen het christelijke bedrijf. Vuur! Nee, dat kan niet! Dit is discriminatie! Geniaal. Wouw. Tweede brief ging over huidskleur. Dus geloofsovertuiging telde niet mee, maar huidskleur. Dus hij was een Surinamer. Kon ook niet! Vreselijk! Hoe kan je dat nou zeggen! Ja, maar ze hebben alleen maar witte mensen in dat... mensen kennen die negers niet. Nee! Kan echt niet! Moeten die mensen het maar leren en et cetera. Oké, mooi. En toen de derde brief schoof ik voor. En die, je ziet hem al aankomen, en die ging van ja, hij is homo. Oh, ja, nee. Dat kan.'*²⁵⁰

Binnen de stap programmeren wordt op verschillende manieren uitvoering aan de activiteiten gegeven. Iedere activiteit heeft andere kenmerken en draagt op een andere manier bij aan de ontwikkeling van de jongere.

8.1.5 Stap 5 - uitvoeren

Bij de uitvoering van de activiteiten begeleidt de jongerenwerker zowel de groep als de individuele jongeren (Sonneveld & Metz, 2015). Uit de literatuur (Sonneveld & Metz, 2015) en interviews blijkt dat er veel verschillende manieren zijn hoe jongerenwerkers omgaan met de groep en de individuele jongeren. Dit is afhankelijk van de krachten en beperkingen van de individuele jongeren, het type groep, de fase van het groepsproces, en de doelen van Groepswerk. Elke groep is verschillend en in elke groep hebben individuen invloed op elkaar en op het groepsproces. De groepen wijzigen ook veelal van samenstelling; niet iedereen is elke keer aanwezig. In de uitvoering van Groepswerk is aandacht nodig voor de micro-interacties.

*'Er gebeurt iets in de groep een jongen wordt gepest, gebeurt vaker, ga ik het opnemen voor hem of laat ik het gaan. Maar deze jongere kan in een zwakkere positie komen of hij kan zich ook onveilig voelen omdat de jongerenwerker niet voor hem op komt. Dat zijn continu dingen waarmee je bezig bent.'*²⁵¹

*'Het is wel Groepswerk maar in een groep zitten bijvoorbeeld 10 individuen en van die individuen moet je weten hoe ieder persoon in elkaar zit en dat is in het Groepswerk erg belangrijk.'*²⁵²

---

²⁵⁰ Korving, H., Van Middendorp, K. & Derks, J. L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 2. 13 november.

²⁵¹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

²⁵² Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

*'Ja, ik had vandaag toevallig een halve groep omdat ze ruzie hadden met de andere helft. Dan is voor mij de vraag. Ik wil niet een schuldige aanwijzen maar ik zit wel met een halve meiden groep. Dus dan ga ik de straat op, waar is de andere groep, en daar het verhaal van aanhoren. Het dilemma is, je wilt ze niet straffen door de club niet door te laten gaan, maar je wil ook niet dat de boos doeners een hele leuke dag hebben en dat degene die gepest zijn buiten in de kou staan. Dus dat is heel moeilijk.'*²⁵³

*'Vorig jaar hebben wij twee jongens de toegang geweigerd, omdat ze zich gewoon te vaak hadden misdragen. Toen kwam de hele groep niet meer. En jongerenwerkers zonder groep. Het heeft echt vijf tot zes maanden geduurd voordat we weer een nieuwe groep jongeren hadden die actief weer elke week aanwezig waren. Maar dat is wel een dilemma wanneer je één iemand de toegang weigert die een beetje invloed heeft dan komt de hele groep niet meer. Dat is wel lastig.'*²⁵⁴

De citaten laten zien dat er binnen Groepswork aandacht is voor de rol van de jongerenwerker binnen deze micro-interacties en wat dit betekent voor het realiseren van het positieve pedagogische klimaat. Hiernaast is het ook van belang dat jongerenwerkers onderling op één lijn te zitten met collega's (Engelen, 2014; Veen, 1991) om zo vorm te geven aan het positieve pedagogische klimaat. Ook jongeren hebben invloed op elkaar binnen een groep, zowel positief als negatief en deze interacties kunnen gevolgen hebben voor het positieve pedagogische klimaat binnen de groep.

*'Sterker nog de groepssamenstelling bepaalt heel erg wat voor jongen je voor je treft en dat is echt iets waar je in het begin aan moet wennen en daarna denk je ow ja en je weet ook bij elke jongen hoe ze zich gedragen. Dat heeft echt wel een enorme impact. Het is heel duidelijk, het is een hele sterke groep met daarbinnen sterke subgroepjes. Heel veel weten ze onderling en er zijn heel veel ruzies. Enorm dat bepaalt ook of er naar zo'n inloop iemand komt. Er is een tijd geweest dat niemand kwam en ik dacht van oké waar ligt dat aan. En dan kom je er na een week achter dat de twee grote leiders ruzie hebben met elkaar. En de ene denkt hij is daar dus dan ga ik niet en de ander denkt mijn aanhang gaat niet en andersom. Waarbij wij dan denken wat is er allemaal aan de hand.'*²⁵⁵

*'Wat ik veel zie is dat als er een bepaalde leider is in de groep en die is er dan een periode niet of die komt niet altijd, dan neemt iemand anders het wel over, maar als de andere weer terug is, al is het alleen om één dingetje te vragen of dat hij alleen zijn gezicht even laat zien dan is het meteen van stapje terug the big boss is er. Ja, maar het moet niet te lang duren. Als het te lang duurt voordat hij terug is dan is zijn rol wel veranderd in een groep.'*²⁵⁶

'Zij gaat hen op sleeptouw nemen en zij gaat het ook voordoen. Op die manier kan zij weer wat terug doen en niet voor mij, maar voor de andere meiden in de buurt. En op die

---

²⁵³ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

²⁵⁴ Bernard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 6. November.

²⁵⁵ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁵⁶ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014) Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

*manier leer je een rol model te zijn. Op die manier leer je voor een groep te staan. Op die manier leer je op een normale manier te praten bij groepen. Een rolmodel en een sleutelfiguur.*²⁵⁷

De citaten laten verschillende interacties zien van Groepswerk en de complexiteit van het waarborgen van het positieve pedagogische klimaat. Binnen een groep zijn verschillende hiërarchieën, die niet altijd zichtbaar zijn. Elke gebeurtenis, verandering van samenstelling of interactie heeft invloed binnen Groepswerk en kan van invloed zijn op het positieve pedagogische klimaat. Literatuur onderstreept deze complexiteit: inzet op een positieve groepsdynamiek lukt alleen waar aandacht is voor de groep als geheel en voor het individu (Boomkens & Metz, 2015; De Boer & Metz, 2014; Nijland, Boomkens & Metz, 2016).

8.1.6 Stap 6 - afsluiten

Het afsluiten vindt plaats op twee niveaus, aan het einde van een bijeenkomst en bij beëindiging van de groepsactiviteit.

Bij het afsluiten aan het einde van een bijeenkomst of groepsactiviteit gaat het erom dat het samenzijn gezamenlijk wordt afgesloten. Vaak is het ook een moment van reflectie en bewustwording waar de activiteit van die dag wordt geëvalueerd; wat heeft deelname aan de groep opgeleverd/levert dit op? Daarnaast levert het de jongerenwerker belangrijke informatie op om de groepswerkactiviteiten eventueel bij te sturen (Sonneveld & Metz, 2015).

In de onderzochte praktijken zijn er regelmatig evaluatiemomenten waarbij aandacht is voor het groepsproces tijdens de activiteit. Dit gebeurt niet structureel aan het einde van een activiteit maar kan ook gebeuren in een groepsgesprek.

*'Dat maak je bespreekbaar... alleen is het afhankelijk van de groepssamenstelling, afhankelijk van of de jongens zich veilig voelen om iets te bespreken. We hebben wel eens momenten gehad dat de tv uit is, alles uit is en dan ben je met 12 jongens aan het praten, iets aan het bespreken, maar we moeten dan wel echt een veilige sfeer hebben.'*²⁵⁸

In een enkele praktijk kan de jongere input leveren voor de evaluatie van de activiteit of voor een volgende activiteit. Dit kan volgens een jongerenwerker bijdragen aan het creëren van een positieve relatie met de jongere.

*'Maar ik vraag het eigenlijk elke week wat vond je ervan? Dat is ook vertrouwen bouwen. Dat hoort er zo bij. Open staan voor hun feedback. Wat wil je volgende week doen? Wat wil je volgende week? Wil je het volgende week nog ergens over hebben? App me maar. Ik heb gister die meiden ook nog gesproken. Ik spreek ze echt zo vaak via de app en facebook. Ze weten me te vinden.'*²⁵⁹

Bij het beëindigen van een groepsactiviteit houdt de groep die naar aanleiding van de activiteit is ontstaan, veelal op te bestaan en de jongerenwerker vertrekt. Afsluiten bestaat uit twee

---

²⁵⁷ Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

²⁵⁸ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁵⁹ Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

aspecten: het evalueren van de activiteit met de jongeren/collega's en kijken naar een eventueel vervolg voor de groep en de individuele jongeren (Sonneveld & Metz, 2015). Het evalueren aan het einde van een activiteit bestaat uit het terugblikken op het proces, de resultaten en de bijdragen van de verschillende groepsleden. Ook wordt stilgestaan bij de positieve en negatieve gevoelens die jongeren hebben ervaren (Van Stegeren, 1967; Van Veen 1991; Baert, Beunens & Clement, 2005). Het evalueren aan het einde van een activiteit heeft twee functies: enerzijds biedt het jongeren een moment van reflectie en bewustwording (wat is er allemaal gebeurd) en anderzijds is het een manier om het groepsproces af te ronden en afscheid te nemen.

Door in de afsluitfase als jongerenwerker samen met de groep en jongeren individueel te kijken naar behoefte aan een eventueel vervolg, kan de jongerenwerker zowel de groep als de individuele jongeren ondersteunen bij het maken van vervolgstappen als groep zelfstandig verder gaat of het aansluiten bij een andere groep of initiatief. Tevens biedt dit contact de mogelijkheid voor nazorg.

In de interviews wordt ondersteuning bieden bij toekomstplannen van jongeren weinig genoemd. Een enkele keer geeft een jongerenwerker aan dat er aandacht is voor het vervolgtraject van de jongere of is de jongerenwerker benieuwd hoe het met de jongere gaat. Jongeren kunnen bijvoorbeeld zelf contact zoeken met de jongerenwerkers, maar jongerenwerkers zoeken ook contact met de jongeren.

'En ze komen natuurlijk ook, ik ben er een aantal dagen in de week, ze weten me te vinden. We hebben ook contact via facebook en via de whatsapp en dat soort dingen. Ze tikken me hier aan maar ze weten ook dat ik er daarbuiten ook nog ben'.²⁶⁰

8.2 Methodische principes

In deze paragraaf beschrijven wij de zes methodische principes van het werken met jongeren binnen Groepswerk. Methodische principes geven inhoudelijk invulling aan het contact met jongeren en vormen de kern van het handelen. De methodische principes bestaan naast elkaar en worden afhankelijk van de jongere(n), de situatie, de doelen, de persoon van de jongerenwerker en de beschikbare middelen door de jongerenwerker ingezet. In tegenstelling tot de methodische stappen, zit er geen volgorde in het toepassen van de methodische principes. Een tweede verschil met de methodische stappen is dat niet alle methodische principes worden ingezet. Jongerenwerkers maken van datgene gebruik wat op dat moment nodig en passend is. De gereedschapskist van de timmerman is een metafoor voor de methodische principes van Groepswerk. De gereedschapskist is goed gevuld, maar de concrete klus bepaalt welk type gereedschap nodig is. Om een schilderij aan de muur te hangen, gebruikt de timmerman een hamer met spijker, of een boormachine, schroevendraaier, pluggen en schroeven. Andere gereedschappen zoals de zaag, een inbussleutel en de nijptang zijn niet nodig. Op basis van een analyse van 14 diepte-interviews met jongerenwerkers en de literatuur over Groepswerk kan worden geconcludeerd dat er zes methodische principes van Groepswerk zijn: werken met regels, peer support, één-op-één contact met groepsleden, werkrelatie met de

---

²⁶⁰ Isselt, J., Granneman, L, (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

informele leider, belonen, en jongeren in hun kracht zetten.

In de onderstaande paragrafen worden de principes uitgewerkt en onderbouwd met citaten en/of literatuur.

8.2.1 Principe 1 - werken met regels

Het eerste principe gaat over het werken met regels; of te wel afspraken waar groepsleden zich aan behoren te houden. Er zijn formele en informele regels (Sonneveld & Metz, 2015). Jongeren weten hierdoor beter wat ze wel en niet mogen doen. Duidelijkheid over regels lijkt rust in de groep te geven, zie ook 6.2.3 Structuur, een onderdeel van positief pedagogisch klimaat.

Allereerst wordt nader ingegaan op de formele regels.

Formele regels

Formele (huis) regels zijn bij binnenkomst op de plek waar de activiteit plaatsvindt, voor iedereen duidelijk of zichtbaar. In de onderzochte praktijken zijn er twee manieren waarop de formele regels tot uiting komen. Allereerst via zichtbare borden. Dit zijn borden die in de gang hangen. Jongerenwerkers noemen dit ook wel een 'regelbord' of 'huisregels'. Volgens een jongerenwerker draagt het hebben van een regelbord bij aan structuur in de groep.

*'We merkten dat het vaak lastig is omdat jongeren vaak willen voetballen, maar wij willen ook iets anders doen dan voetballen. En elke keer is het moeilijk. (..) Toen hebben we gewoon bedacht, dan hangen we dit op en dan weten ze waar ze aan toe zijn, dan hebben ze structuur. Dan weet je wat er komen gaat. En dan gaan ze dat ook gewoon doen.'*²⁶¹

De tweede vorm waarin formele regels tot uiting komen zijn de afspraken die worden gemaakt door jongerenwerkers. Jongerenwerkers benoemen regelmatig afspraken en bieden kaders aan waarbinnen de jongeren kunnen handelen. Dit is volgens hen belangrijk omdat dit duidelijkheid en veiligheid kan bieden. Jongerenwerkers proberen op een positieve manier regels toe te passen in het contact met de jongere.

*'..hoe ik dat doe [werken met regels], kijk als de jongens bezig zijn met voetballen en ze lopen de hele tijd op elkaar te zeuren, dan zeg ik ga jij maar even op de bank zitten. Wees positief. Ik probeer tussendoor ook te zeggen bouw elkaar op in plaats van elkaar af te breken. Op het moment als ik zelf aan het voetballen ben, dan geef ik die jongens complimenten. (..) en probeer dat ook op het moment als iemand iets verkeerd doet.'*²⁶²

Informele regels

Informele regels zijn regels die minder duidelijk zijn voor jongeren die nieuw zijn bij een groepsactiviteit. Dit komt doordat de regels bijvoorbeeld niet zichtbaar op borden zijn geschreven of niet vastliggen in een openbaar protocol. Informele regels worden vaker door de groep gecreëerd en zijn moeilijker zichtbaar. In de onderzochte praktijken gaan informele regels

---

²⁶¹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

²⁶² Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

veelal over omgangsvormen met elkaar en met de jongerenwerker. Informele regels zijn bijvoorbeeld elkaar welkom heten of een hand schudden.

'Sommige jongeren lopen gewoon door, dan roep ik ze en zeg: 'eerst groeten en dan kun je naar binnen'. Je ziet ook sommige jongeren die zijn hier nooit geweest en dan komen ze binnen en lopen gewoon door. Ze lopen je straal voorbij. Dan roep ik ze even erbij, moet je niet even groeten en wie ben je (..) In het begin liepen ze door en nu komen ze eerst in de keuken [om mij te begroeten].'²⁶³

In één praktijk hebben jongeren zelf regels bedacht:

'Van elkaar afblijven, vingers opsteken als je iets wil zeggen. (..) Dat verzinnen ze in principe allemaal zelf.'²⁶⁴

Handhaven van regels

Het handhaven van regels is nodig om de beoogde structuur en rust te realiseren en jongeren de gelegenheid te bieden zich de beoogde omgangsvormen eigen te maken. Jongeren houden zich niet altijd aan de formele of informele regels. Het is belangrijk om hier als jongerenwerker mee om te kunnen gaan om te voorkomen dat een negatieve dynamiek ontstaat tussen de jongerenwerker als handhaver en de groep.

Het handhaven van regels gaat makkelijker wanneer jongeren betrokken zijn geweest bij het opstellen van regels. Niet de jongerenwerker maar de jongeren zelf zijn er dan eigenaar van.

De beste manier om regels te handhaven is door met jongeren het gesprek aan te gaan en deze regels samen met de groep of de leiders van de groep af te spreken/op te stellen.²⁶⁵ Het biedt de jongere de gelegenheid om te begrijpen wat de waarde van de regels zijn, zich bewust te worden van de uitwerking van het eigen gedrag en zich het beoogde gedrag eigen te maken. In Paragraaf 6.3.2. Dialogiserend opvoeden is dit verder uitgewerkt.

Een tweede manier om de regels op een adequate manier te handhaven is door de groep zelf verantwoordelijk te maken voor het naleven daarvan. Naarmate een groep zelfstandiger is, vindt correctie vaker vanzelf plaats:

'Het effect dat ik wil bereiken is dat ze elkaar helpen en elkaar er op aanspreken en als gevolg hoop je natuurlijk dat dingen niet meer voorkomen of gezegd worden. Dit is vaak nog een lange weg, al merk ik wel dat het schelden bijvoorbeeld minder wordt.'²⁶⁶

'Heel veel kring gesprekken, daar heb je al een heel hecht iets. Dan is het al van: 'ssst je moet wel respect tonen, zij is aan het praten.'²⁶⁷

---

²⁶³ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁶⁴ Granneman, L. & Prade, R. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 1. 14 november.

²⁶⁵ Lid leesgroepbijeenkomst rapport 18-01-17.

²⁶⁶ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 5. 13 november.

²⁶⁷ Isselt, J., Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 1. 4 november.

Als het dialoog aangaan geen oplossing meer biedt om de regels te handhaven, is het nodig om te corrigeren. Het corrigeren krijgt op verschillende manieren vorm en varieert in ernst. Meestal begint corrigeren verbaal door jongeren in de groep of individueel aan te spreken op hun gedrag. Om de ernst te onderstrepen, maken sommige jongerenwerkers gebruik van gespeelde boosheid. Wanneer ook dat niet werkt, krijgen jongeren een waarschuwing eventueel gekoppeld aan een sanctie zoals niet mee mogen doen met een activiteit.

*'Soms loopt iemand gelijk door en dan zeg ik ook: 'hallo, zeggen we niks meer?'*²⁶⁸

*'Het helpt bijvoorbeeld ook dat wanneer iemand op het voetbalveldje scheldt, ik diegene 2 minuten op de bank laat zitten, dit vinden ze naar maar het is ook weer niet een zware straf. Alleen het speelt in op het groepsgevoel en dat werkt, de jongeren praten hier ook over met elkaar want dit voelen ze.'*²⁶⁹

*'Sommige jongens (..) die luisteren niet omdat ze gewoon echt brutaal zijn. (..). Ja als ik dat opmerk en dat het vaker gebeurt dan zeg ik: 'ga maar gewoon naar buiten (..)'. En dan ben ik daar klaar mee. Dan wil ik de volgende keer met die jongere in gesprek. En dan laat ik dat ook weten, en zeg ik: 'hierdoor ben je naar buiten gestuurd, dit moet anders.'*²⁷⁰

In het ergste geval kunnen zelfs ouders en/of de politie ingeschakeld worden.

8.2.2 Principe 2 - peer support

Bij peer support worden jongeren actief gestimuleerd om elkaar in de groep te ondersteunen of aan te moedigen. De kracht van peer support zit in de ondersteuning door leeftijdsgenoten. Jongeren nemen snel iets van elkaar aan (Sonneveld & Metz, 2015). Door gebruik te maken van peer support beogen jongerenwerkers de verantwoordelijkheid, eigen regie, eigen waarde en morele ontwikkeling van jongeren te stimuleren (Luigies, 2006; Abdallah e.a., 2013; Huber & Bouwes, 2011).

Jongerenwerkers creëren peer support op twee manieren: door incidentele en structurele sturing. Bij incidentele sturing, sturen jongerenwerkers de jongeren tijdens activiteiten terloops aan om bijvoorbeeld samen te werken. Bij structurele sturing kunnen jongeren door de jongerenwerker voor een bepaalde periode aan elkaar worden gekoppeld, of worden zij gemotiveerd intensief met elkaar op te trekken (Sonneveld & Metz, 2015). Uit de interviews is niet duidelijk geworden in hoeverre er sprake is van incidentele en structurele sturing. Wel blijkt uit de interviews dat als jongeren – doordat zij deel uitmaken van een groep – met elkaar optrekken, ze elkaar positief kunnen beïnvloeden. Zo geeft een jongerenwerker aan dat er in de groep ruimte kan worden gevonden, waardoor jongeren elkaar corrigeren en aanspreken op gedrag.

'Dan heb je het toch wel een beetje over de schaamte cultuur op straat, je bent een stoere grote jongen en waarom ga je hulpvragen en aan wie? En er wordt ook vaak geroepen in het begin. 'Ow ga je naar haar, waarom? Ze kan je toch niks bieden?' En nu is het zover

---

²⁶⁸ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

²⁶⁹ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 3 van praktijk 5. 13 november.

²⁷⁰ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

als er iemand dat roept er drie anderen terug roepen: 'je wilt niet weten wat ze allemaal gedaan heeft. (...)'. En daar durven ze nu ook voor op te komen en dat vind ik heel mooi, dat ze elkaar ook aanspreken en corrigeren op gedrag.²⁷¹

Jongerenwerkers bekrachtigen positief gedrag van jongeren in de groep. Deze bekrachtiging zet jongeren in hun kracht en nodigt hen uit om dit gedrag te herhalen. Andere jongeren in de groep kunnen dit gedrag als voorbeeld nemen. Hiermee wordt de jongere gemotiveerd dit gedrag te herhalen en dit aan anderen te tonen.

In twee praktijken komt nadrukkelijk naar voren dat de activiteit als middel wordt ingezet om peer support te bereiken.

'(...) doordat wij het participatie project hebben proberen we (...) de groepsdynamiek te veranderen. (...) jongeren die iets organiseren, proberen wij andere jongeren ook hierbij te betrekken om te laten zien wat de mogelijkheden zijn bij het jongerencentrum.²⁷²

8.2.3 Principe 3 - één-op-één contact met groepsleden

Het principe één-op-één contact met groepsleden gaat over de momenten waarop je jongeren individueel aanspreekt buiten de groep om (Sonneveld & Metz, 2015). Uit de interviews en literatuur blijkt dat er verschillende redenen zijn waarom jongerenwerkers en jongeren één-op-één contact hebben: 1) om informatie en advies te geven; 2) om emotionele steun te geven en 3) om te corrigeren.

Ten eerste is één-op-één contact een manier om jongeren informatie en advies te geven (Sonneveld & Metz, 2015). Doordat de jongerenwerker naar de jongere luistert, de confrontatie aan durft te gaan, en kennis van zaken heeft, kan hij/zij de jongere voorzien van informatie en een passend advies. Dit kan ook inhouden dat hij/zij een jongere doorverwijst naar bijvoorbeeld hulpverlenende instanties of andere vormen van vrije tijdsbesteding (Van Ewijk, 1992; Noorda, 2003; Metz & Sonneveld, 2012: in Sonneveld & Metz, 2015). Voor meer informatie over Informatie & Advies, zie methodiekbeschrijving Informatie & Advies (*te verschijnen*).

Ten tweede kunnen jongerenwerkers emotionele steun bieden aan de jongeren (Sonneveld & Metz, 2015). Onder emotionele steun wordt bijvoorbeeld verstaan: individuele aandacht geven of jongeren aanmoedigen om iets te doen of te bespreken. Uit de interviews komen twee verschillende redenen naar voren waarom individuele emotionele steun belangrijk is voor jongeren. Zo geven jongerenwerkers van een praktijk aan dat bepaalde onderwerpen te gevoelig kunnen zijn voor jongeren om in de groep te bespreken; het kan taboe zijn om in het openbaar emotioneel te zijn. De jongerenwerker ondersteunt de jongere in het individuele contact bij zijn emoties en zorgt voor een veilige situatie.

'Dan komen ze binnen en dan weet ik al, hij wil praten, ik heb genoeg jongens binnen het kamertje met tranen gehad maar dan doe ik de deur wel van binnen op slot. Want de rest

---

²⁷¹ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁷² Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

*van de vrienden moet dat echt niet zien, dat je tranen hebt.*²⁷³

Een andere reden waarom individuele emotionele steun belangrijk is, is dat het de mogelijkheid biedt om jongeren het gevoel te geven dat zij er toe doen in de maatschappij. Een jongerenwerker noemt dit: *'het gevoel hebben dat iemand naar ze omkijkt'*.²⁷⁴ Voor jongeren kan een luisterend oor of een gesprek met de jongerenwerker waardevol zijn omdat deze zijn of haar verhaal kwijt kan. De jongerenwerker kan hierbij de jongere ondersteunen of coachen op emotioneel gebied. Om hiertoe te komen is het belangrijk dat de jongerenwerker aan de jongere laat zien dat de jongerenwerker daadwerkelijk een luisterend oor heeft. Een jongerenwerker geeft aan:

*'Je doet eigenlijk van alles om een gesprek aan te knopen met die jongen, zodat ze weten dat ze op jou terug kunnen vallen en dat je voor ze klaar staat.'*²⁷⁵

Ten derde wordt één-op-één contact ingezet om een jongere aan te spreken en te corrigeren op zijn of haar gedrag in de groep (Sonneveld & Metz, 2015). Dit kan effectief zijn, maar kan ook leiden tot een machtsstrijd en gezichtsverlies van jongeren in de groep (Koops, e.a. 2013: in Sonneveld & Metz, 2015). Een één-op-één gesprek over acties die het succes van de groep in de weg staan draagt er aan bij dat een jongere zich minder passief gaat opstellen en alleen maar meelift met anderen (Johnson & Johnson, 2006: in Sonneveld & Metz, 2015). Belangrijk bij het corrigeren van jongeren (zowel één-op-één als in de groep) is aan te geven welk gedrag gewenst is (Bolt & Van der Wekke, 2012: in Sonneveld & Metz, 2015).

De timing van het inzetten van één-op-één contact is belangrijk. Jongerenwerkers moeten het juiste moment afwachten om met de jongere één-op-één in contact te gaan. Eén-op-één contact kan gevolgen hebben voor de positie van de jongere in de groep. Daarom creëren jongerenwerkers aanvullende momenten waarop jongeren op andere momenten op hen kunnen afstappen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door jongeren tijdens De Inloop te spreken of via een gesprek op het kantoor van de jongerenwerker. Hierdoor kan rekening worden gehouden met de veiligheid van de jongerenwerker, de jongere en de groep.

*'Ik zie een groep en ik heb een jongere nodig uit die groep, dan ga ik hem niet midden in die groep vragen of hij even mee wilt komen of kan ik je even spreken. Dat soort dingen bestaan niet. Dan zet je die jongen voor schut of ze kijken die jongen aan met een schuin oog van wat gaan zij bespreken. Maar op het moment dat jij door de wijk loopt en je ziet die jongen net van school komen dan kan je vragen of hij nog even langs komt, omdat je werk voor hem wilt regelen. Of zijn scooter is gestolen vorige week en dan kun je vragen of die jongen er nog wat van gehoord heeft.'*²⁷⁶

---

²⁷³ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁷⁴ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 6. November.

²⁷⁵ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 6. November.

²⁷⁶ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 6. November.

*'We hebben ook een klein kamertje zoals je hebt gezien en daar zit ik ook vaak één op één nog hulp en dienstverlening te doen en ook dat is afhankelijk van de groepsamenstelling. Eén: laat de veiligheid het toe dat mijn collega dan alleen staat wanneer er twintig jongens zijn? Twee: de jongens moeten zich zodanig veilig voelen om bij mij het kantoortje binnen te gaan. Niet bang zijn hoe de groep daarover zou denken.'*²⁷⁷

Afhankelijk van het thema wordt door de jongerenwerker de keuze gemaakt om jongeren wel of niet individueel te ondersteunen. Is seksuele intimidatie bijvoorbeeld een thema dat in groepsverband kan worden besproken? Als de jongerenwerker of jongere vindt van niet, omdat bijvoorbeeld een jongere in de groep misbruikt wordt, kan dit thema worden besproken in een individueel gesprek.

*'Kijk, als jij in de groep tegen mij begint over seksueel misbruik, ja, dan denk ik niet dat ik dat in de groep ga bespreken. (...) en dat is iets wat je wel heel erg merkt, vind ik. Want een heleboel jongeren die zijn één op één.'*²⁷⁸

8.2.4 Principe 4 - werkrelatie met informele leider

De informele leider heeft een belangrijk aandeel in de regie van de groep. De groepsnormen worden voor een groot deel bepaald door de informele leider. Door als jongerenwerker een werkrelatie met de informele leider te hebben, kan de jongerenwerker gebruik maken van de machtspositie en de kwaliteiten van de informele leider om de groep positief te beïnvloeden (Van Engelen, 2014: in Sonneveld & Metz, 2015).

De rol van de informele leider in de groep kan belangrijk zijn voor de verdere ontwikkeling van de groep. Volgens jongerenwerkers kunnen leiders een positieve en negatieve invloed hebben op het groepsproces en de mate waarin de jongerenwerker contact met de jongeren krijgt. Contact met de informele leider van een groep kan jongerenwerkers helpen om een band op te bouwen met een bestaande groep.

*'Ik heb het geluk gehad, dat ik heel snel één van de leiders in begeleiding had en dat is eigenlijk via mond op mond reclame gegaan. Daarna ben je nog niet 'binnen binnen' (...). Je bent pas binnen wanneer ze je echt bellen en zeggen: 'we staan daar, kom je ook?'*²⁷⁹

De informele leider van de groep kan echter ook een negatieve voorbeeld zijn voor de groep. Voor jongerenwerkers is het dan lastig is om een band op te bouwen met de andere leden van de groep. Ook als de informele leider zich tegen de jongerenwerker keert kan dit negatief uitpakken voor zijn of haar bedoelingen met de groep. Het is dus zaak om een band met de informele leider op te bouwen.

*'Zes jaar geleden ben ik begonnen (...) het heeft wel even geduurd voordat ik binnen was. (...) er is gewoon geen contact, of zij [leiders] draaien hun gezicht om, of zij negeren jou als het ware (...) Kijk, je komt toch hun territorium binnen, van een groep waar jij niet tussen hoort en dan moet je opbouwen, volhouden en opbouwen en blijven doen.'*²⁸⁰

---

²⁷⁷ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁷⁸ Touali, Z., Tuuk, M. van der, (2014). Diepte-interview met jongerenwerkers van praktijk 3. November.

²⁷⁹ Polman, T. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 4. 17 november.

²⁸⁰ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

Om de machtspositie en de kwaliteiten van de informele leider te gebruiken om de groep positief te beïnvloeden zijn voor jongerenwerkers drie aspecten van belang: het achterhalen van de informele leider, het aangaan en onderhouden van contact met de informele leider, en het sturen van de groep middels de leider.

De informele leider achterhalen

Allereerst moet de jongerenwerker achterhalen wie de informele leider van de groep is. De groep moet worden geanalyseerd. Hierbij gaat het erom dat de jongerenwerker inzicht krijgt wie er met wie omgaat, wie welke rol heeft en wie welke positie inneemt. Door aanwezig te zijn in de groep krijgt de jongerenwerker de mogelijkheid om de groep te bestuderen en inzicht te krijgen in de groepsdynamiek. Zijn er leiders in de groep en hoe gaan jongeren in de groep daar mee om?

*'De eerste 2 maanden moet je gewoon aanwezig zijn. Je hoeft nog niemand aan te spreken en er zijn nog geen taken en verantwoordelijkheden. Als je aanwezig bent leren ze jou ook kennen, daardoor kan het ijs breken en dan kun je meer doen en meer aanspreken. Dat gaat allemaal geleidelijk er zit dus een systeem in maar het gaat heel natuurlijk.'*²⁸¹

Het lijkt voor jongerenwerkers niet altijd eenvoudig om te achterhalen wie de informele leider is in de groep. Soms is dat direct zichtbaar (praktijk 4), maar niet altijd (praktijk 3). Volgens één jongerenwerker is één van de belangrijkste dingen in het contact het kennen en erkennen van de leider.²⁸²

Contact met de informele leider

Als de informele leider is geïdentificeerd zijn er verschillende manieren om een werkrelatie met de informele leider op te bouwen. Jongerenwerkers (van praktijk 4) geven aan dat het belangrijk is om te luisteren naar de behoeften van de leider en zijn of haar groep.

*'Door zeg maar de leider van de groep aan te spreken (..) zo hebben we de vorige groep ook binnen gehaald. Door de leider van de groep aan te spreken en uit te nodigen om naar binnen te komen om met hem te klankborden over de wensen, wat hij leuk vindt en wat zijn groep leuk vindt.'*²⁸³

Sturen van groep via informele leider

De jongerenwerkers kunnen de machtspositie van informele leiders inzetten door de leider te gebruiken als sturingsmiddel in de groep. Als leiders positief gedrag vertonen bevestigen jongerenwerkers de leidersrol van de informele leider.

'En soms halen we een leider bijvoorbeeld uit de groep en zeggen we ook oké, jij bent

---

²⁸¹ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

²⁸² Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 6. November.

²⁸³ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

*vandaag de aangewezen persoon voor wat er gebeurt, dan ben jij daar verantwoordelijk voor.*²⁸⁴

Ook door het ongewenste gedrag van jongeren nadrukkelijk te benoemen aan de jongere en aan de leider, kan sturing worden gegeven aan de groep.

*'Bijvoorbeeld bij gedragingen van bepaalde jongens, (...) natuurlijk spreken wij de jongeren ook zelf aan. Het moet niet zo zijn dat de jongere [leider] dat moet doen, maar we geven het ook aan bij de leider dat zulke dingen niet gewenst zijn. En door hem zeg maar naar onze zijde te trekken en daardoor (...) hebben we meestal meer invloed op de doelgroep.'*²⁸⁵

Indien de leider een negatieve invloed heeft op de groep, is het belangrijk om hier met de leider over in gesprek te gaan en hem of haar de juiste richting op te sturen.

*'Ik heb nu bijvoorbeeld een jongere, (...) hij is ook een leider in de groep, dat maakt het ook lastiger, daarom is hij waarschijnlijk ook een beetje brutaal (...) dan ga ik met hem daar in gesprek over.'*²⁸⁶

8.2.5 Principe 5 - belonen

Onder het principe belonen wordt verstaan dat jongeren door hun inzet of door deelname aan een bepaalde groepsactiviteit iets krijgen (Sonneveld & Metz, 2015). In de praktijken zijn twee verschillende beloningen te onderscheiden: structurele beloning en incidentele beloning. Bij een structurele beloning is er een standaard systeem zodat jongeren weten wanneer zij worden beloond. Onder structurele beloningen vallen symbolische beloningen (certificaat of uitje) en materiele beloningen (geldprijs of sportoutfit). In twee van de onderzochte praktijken wordt met structurele beloningssystemen gewerkt. Als de jongeren bij een activiteit aanwezig zijn geweest, krijgt de jongere een punt of een stempel. Als de jongere voldoende stempels heeft behaald krijgt hij of zij een symbolische beloning. De jongere kan deelnemen aan activiteiten of krijgt privileges; de jongere mag bijvoorbeeld werken op kantoor. Een jongerenwerker geeft aan dat naarmate jongeren zich meer inzetten voor een activiteit, het kan zijn dat zij meer beloond worden. Door dit beloningssysteem probeert de jongerenwerker andere jongeren ook te prikkelen om deel te nemen aan de groepsgerichte activiteiten.

*'We hebben tieners die een disco hebben georganiseerd, die kregen dan wel twee stickers en dan proberen wij de andere tieners ook te kietelen dat zij twee stickers krijgen en zo willen wij de tieners laten participeren.'*²⁸⁷

Bij een incidentele beloning kunnen jongeren 'spontaan' beloond worden. Onder incidentele beloningen vallen immateriële beloningen (compliment of bepaalde rol innemen in

---

²⁸⁴ Kortram, M. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 4. 17 november.

²⁸⁵ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 2 van praktijk 6. November.

²⁸⁶ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

²⁸⁷ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

groepsproces). Jongerenwerkers geven aan jongeren een compliment in de groep, dat kan een positieve uitwerking hebben op de groep.

*'Geef gewoon een aai over de bol weet je. Een schouderklopje. Als de hele groep erbij is, zeggen jij hebt het echt goed gedaan. Bijvoorbeeld (...) dat die jongen zijn excuses aanbod. (...) dan krijg ik bijna kippenvel als ik zie dat iemand begint te klappen. Dan denk ik, wauw! Dat hebben we bereikt ondertussen met deze groep.'*²⁸⁸

Uit de interviews blijkt dat in twee praktijken nadrukkelijk wordt benoemd dat zij werken met incidentele beloningen als de jongere iets goed doet.

8.2.6 Principe 6 - jongeren in hun kracht zetten

Bij het principe 'in hun kracht zetten' staat centraal dat de jongerenwerkers samen met de jongeren zoeken naar hun kwaliteiten of mogelijkheden om deze verder te ontwikkelen en deze benutten en inzetten in de groep. Voor jongeren individueel betekent dit dat zij zich bewust worden van waar zij goed in zijn. Voor de groep betekent dit dat jongeren op een productieve manier met elkaar leren en samenwerken (Sonneveld & Metz, 2015).

*'Wat ook belangrijk is in groepen is dat je wanneer een jongere de verantwoordelijkheid neemt, ze ook aanspreekt op die rol, dat je kijkt naar wat ze kunnen en waar ze goed in zijn. Dus op die manier motiveert en laat leren.'*²⁸⁹

*'Doordat wij ze binnen hebben gehaald en beter leren kennen gaan wij proberen te observeren waar hun talenten liggen. En ook werken wij met intakeformulieren en schrijven wij op wat hun hobby's zijn en wat hun talenten in hun ogen zijn. En daar houden wij rekening mee (...), bijvoorbeeld iemand die wilt rappen, die vindt rappen heel leuk, dan proberen wij diegene daarin te stimuleren.'*²⁹⁰

Uit meerdere interviews met de jongerenwerkers blijkt dat jongeren in hun kracht worden gezet. Jongerenwerkers geven aan dat de jongere gestimuleerd wordt door te kijken wat zijn of haar mogelijkheden zijn en waar de passie van de jongere ligt.

De groep biedt extra mogelijkheden om jongeren in hun kracht te zetten. Door het verrichten van een taak of rol die voor de groep belangrijk is, of als de groep de waardering voor de jongere uit, betekent dat veel voor de persoonlijke ontwikkeling van een jongere.

*'De andere jongeren reageren daar op van je bent bijzonder en jij bent iemand op dat moment want jij hebt dat georganiseerd. Hierdoor gaan de jongeren deze persoon ook aanspreken en dat doet iets met die persoon, met name in de wijk en dat is een gevoel wat je niet kan kopen.'*²⁹¹

---

²⁸⁸ Wijndal, F., Meuleman, D. & Kraus, J. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 5. 13 november.

²⁸⁹ Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

²⁹⁰ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 6. November.

²⁹¹ Bertnard, B., Khodabaks, D. & Binnekamp, C. (2014). Diepte-interview met coördinator 1 van praktijk 6. November.

*'Bij de wijkverandering kun je dat goed zien, dan wordt een groep jongeren ingezet om een groep tieners wat te leren, dan zetten we de groep in om elkaar te stimuleren, om verantwoordelijkheid te leren hebben en met elkaar iets te gaan bereiken zodat ze allemaal op hun kracht worden ingezet. De een is goed in speechen, de ander in presenteren, de ander kan goed over dingetjes nadenken en die is weer goed in media, dus dan vullen ze elkaar op die manier meer aan, door elkaar te stimuleren en ze leren veel van de groepsprocessen. Dat geven ze dan ook aan, het feedback krijgen van elkaar, het omgaan met teleurstellingen.'*²⁹²

Literatuur bevestigt dat sociale waardering belangrijk is voor de ontwikkeling van jongeren (Wolfensberger, 2000; Race, Boxall, & Carson, 2005). Een jongere met een sociaal gewaardeerde rol zal het gevoel hebben dat hij erbij hoort, het verschil kan maken en dat hij voor anderen iets kan betekenen.

Uit de interviews blijkt dat er niet alleen aandacht is voor specifieke vaardigheden van jongeren zoals bijvoorbeeld goed kunnen dansen of schrijven, maar ook voor sociale vaardigheden van jongeren. In groepsverband worden bijvoorbeeld de voorwaarden gecreëerd om te werken aan de weerbaarheid van meisjes zodat zij zich beter kunnen weren in de maatschappij.

Tot slot proberen jongerenwerkers de hele groep in zijn kracht te zetten door zich te richten op de behoeften van de groep.

---

²⁹² Granneman, L. (2014). Diepte-interview met jongerenwerker 1 van praktijk 1. 14 november.

9. Randvoorwaarden

In dit hoofdstuk beschrijven wij de randvoorwaarden van Groepswerk in het jongerenwerk. Hiermee bedoelen we de voorwaarden in de organisatie, aansturing en samenwerking die bijdragen aan het uitvoeren van Groepswerk. Inzicht in de randvoorwaarden van Groepswerk is verkregen door in de voorgaande analyses te zoeken naar omstandigheden die hebben bijgedragen aan het welslagen dan wel mislukken van Groepswerk. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: formele documenten van organisaties, interviews met jongerenwerkers en teamleiders, en observaties van de uitvoeringspraktijk door studenten en praktijkbeschrijvingen van studenten. De uitkomsten van dit onderzoek worden gekoppeld aan de (vak)literatuur. Dit onderzoek wijst op vier randvoorwaarden van Groepswerk in het jongerenwerk:

1. Veiligheid
2. Kwaliteit
3. Externe samenwerking
4. Middelen (locatie, faciliteiten, budget en tijd)

9.1 Veiligheid

De eerste randvoorwaarde van Groepswerk is het waarborgen van de veiligheid binnen groepswerkactiviteiten. Dit is nodig zodat alle jongeren blijven deelnemen aan de activiteiten en zich thuis voelen in de groep. Er kunnen er in het jongerenwerk agressieve (verbaal en fysiek) en onveilige situaties ontstaan waar jongerenwerkers op moeten kunnen anticiperen (Kreuger, 2000; Noorda et al., 2011).

Met de volgende maatregelen wordt de veiligheid in het jongerenwerk gewaarborgd. Ten eerste wordt er vaak gewerkt met meerdere jongerenwerkers gedurende groepswerkactiviteiten. Bij verschillende jongerenwerkorganisaties wordt er in koppels gewerkt zodat de jongerenwerkers elkaar kunnen ondersteunen bij het voorkomen of tegengaan van ongewenst gedrag in de groepen.²⁹³ Ten tweede is het van belang om huisregels duidelijk te formuleren en die te handhaven. Als het mogelijk is worden jongeren betrokken bij het samenstellen van de regels. De huisregels zijn een norm voor het gedrag in de groep waaraan alle jongeren zich te allen tijde dienen te conformeren. Verschillende jongerenwerkorganisaties hebben huisregels opgesteld die gehanteerd worden door jongerenwerkers en waaraan alle deelnemende jongeren zich dienen te houden²⁹⁴ (zie ook hoofdstuk 7).²⁹⁵ Indien een jongere de huisregels overtreed kan diegene een waarschuwing of maatregel verwachten.²⁹⁶ In het ergste geval kunnen zelfs ouders en/of de politie ingeschakeld worden. Ook van belang is het inzetten van een veiligheidsprotocol als instrument om de veiligheid te waarborgen. Verschillende praktijkorganisaties hebben een veiligheidsprotocol opgenomen in hun beleid.²⁹⁷ Dit protocol

---

²⁹³ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁹⁴ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁹⁵ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5*.

²⁹⁶ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). *Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2*, 20 oktober 2014.

²⁹⁷ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

biedt jongerenwerkers houvast voor het handelen tijdens onveilige- of noodsituaties en kan hen het gevoel geven dat ze de situatie onder controle hebben (Jongepier, 2011). Er worden verschillende cursussen op het gebied van veiligheid gegeven aan jongerenwerkers. Hierbij kan gedacht worden aan het volgen van een BHV-cursus of een training over brandveiligheid. Daarin krijgen de jongerenwerkers instructies over hoe om te gaan met calamiteiten en escalaties.²⁹⁸

9.2 Kwaliteit

Kwaliteit is een tweede randvoorwaarde voor Groepswerk. Vanzelfsprekend is een hoge kwaliteit van het Groepswerk van belang. Om de kwaliteit te waarborgen zetten praktijkorganisaties in op: aansturing, werken in teamverband, het inzetten van bekwame jongerenwerkers, deskundigheidsbevordering van jongerenwerkers, en het monitoren van jongeren en vrijwilligers.

Aansturing

Naast jongerenwerkers zijn er ook teamleiders of coördinatoren actief binnen de onderzochte praktijken. Deze medewerkers zijn verantwoordelijk voor de aansturing van jongerenwerkers.²⁹⁹ De aansturing van jongerenwerkers gebeurt zowel via het teamoverleg als de individuele werkbegeleiding. Een teamleider of coördinator heeft als taak om jongerenwerkers te coachen in het begeleiden van jongeren, het proces van uitvoering bij te sturen indien nodig en structurele teambijeenkomsten te organiseren. Kortom hij of zij zorgt ervoor dat het beleid binnen het Groepswerk gehandhaafd blijft.³⁰⁰ Wel blijven de jongerenwerkers in samenspraak met de jongeren de regie houden over de activiteiten. Zij hebben de verantwoordelijkheid en ruimte om zelf invulling te geven aan de lopende projecten binnen een bepaald kader. In de literatuur wordt ook benadrukt dat er een balans gevonden moet worden tussen structuur en vrijheid (Kelderman, 2002). Verder zijn teamleiders of coördinatoren meestal van oorsprong jongerenwerkers. Ondanks dat zij vrijwel geen actieve rol hebben binnen het Groepswerk, zijn ze wel goed op de hoogte van alle ontwikkelingen rondom het Groepswerk.³⁰¹ De teamleiders of coördinatoren leggen zelf ook verantwoording af aan een manager of beleidsmedewerker van de gemeente. In deze verantwoordingsoverleggen worden dan onder andere de resultaten en bijzonderheden van het Groepswerk besproken.³⁰²

Werken in teamverband

Naast de aansturing en begeleiding van teamleiders of coördinatoren maakt het werken in een team het mogelijk om de kwaliteit van het Groepswerk te waarborgen. Binnen alle onderzochte praktijken worden groepswerkactiviteiten geboden vanuit een team bestaande uit jongerenwerkers, vrijwilligers (zie ook paragraaf 9.1), stagiaires, en teamleiders/coördinatoren. Het werken in teamverband kan de kwaliteit waarborgen, doordat de betrokkenen samenwerken

---

²⁹⁸ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

²⁹⁹ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2014). Verslag van informeel gesprek met 2 jongerenwerkers van Groepswerk praktijk 4, 22 oktober 2014

³⁰⁰ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁰¹ Hooijmans, N., Mahabier, R., Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁰² Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 5 November 2014.

en elkaar kunnen aanvullen op verschillende gebieden zoals coaching, netwerken, vakdeskundigheid (bijvoorbeeld fotografie) en het handhaven van regels. Gezamenlijk is het team verantwoordelijk voor de begeleiding van jongeren bij de uitvoering van de groepswerkactiviteiten. Het werken in teamverband krijgt op verschillende manieren invulling. Zo werken de uitvoerende professionals veelal samen tijdens het werken met groepen jongeren. Naast dat dit een veiligheidsmaatregel is (zie ook paragraaf 9.2), is het ook een manier om elkaar inhoudelijk ondersteuning te bieden, elkaar te motiveren en te ontwikkelen.³⁰³ Er wordt dan ook veel met elkaar gecommuniceerd over onder andere de ontwikkelingen in de groep, positiebepalingen en aankomsttijden. De meeste uitvoerende professionals kennen elkaar goed en hebben dan ook goed de taken op elkaar afgestemd. Ook maken ze duidelijke afspraken over de rolverdeling ten opzichte van de doelgroep. Bewust bespreken jongerenwerkers gedurende de activiteit hun aanpak met elkaar.

*'En het blijft af en toe ook wel beetje een machomannen wereld, ik heb ook wel eens tegen mijn collega gezegd ga jij eens alsjeblieft even schreeuwen of ga jij er even op af. Hij hoeft dan maar één keer te schreeuwen en ik soms dan wel tien keer.'*³⁰⁴

Daarnaast nemen jongerenwerkers regelmatig deel aan teamoverleggen.³⁰⁵ Het teamoverleg is een moment om elkaar te informeren over de voortgang, casuïstiek, incidenten en de programmering. De groepsactiviteiten kunnen dan ook gezamenlijk worden geëvalueerd. Eventuele verbeterpunten worden dan meegenomen naar de volgende groepsactiviteiten. Verder vinden er in teams ook informeel overlegmomenten plaats waarbij jongerenwerkers samen iets gaan drinken of lunchen.³⁰⁶

Inzetten van bekwame jongerenwerkers

Het inzetten van goed opgeleide, ervaren en gekwalificeerde jongerenwerkers is eveneens een manier waarop praktijkorganisaties proberen om de kwaliteit van het Groepswerk te borgen. De deskundigheid van professionele jongerenwerkers is een belangrijke randvoorwaarde om de complexe interactieprocessen en de groepsdynamiek te doorgronden en te begeleiden (Van Veen 1991; Gumpert & Black, 2006). Hiervoor is het nodig dat jongerenwerkers aansluiting kunnen vinden bij een groep jongeren, een groep jongeren kunnen motiveren, een betekenisrelatie met jongeren op kunnen bouwen, een aangename sfeer kunnen creëren, kunnen anticiperen op onvoorspelbare situaties en regels kunnen hanteren.³⁰⁷ Om deze taken te kunnen uitvoeren zijn specifieke competenties en kennis nodig. Hierbij gaat het vooral om het herkennen en kunnen beïnvloeden van de groepsdynamiek, met als doel de deelnemende jongeren een positieve ontwikkeling te laten doormaken.

---

³⁰³ Polman, T. (2014). Verslag van interview met jongerenwerker, 17 november 2014.

³⁰⁴ Kortram, M. (2014). Verslag van interview met jongerenwerker, 17 november 2014.

³⁰⁵ Korving, H., K. van Middendorp & Derks, L.J. (2015). Verslag van Focusgroep bijeenkomst Groepswerk-praktijk 2, 9 januari 2015.

Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁰⁶ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 5, 9 oktober 2014.

³⁰⁷ Granneman, L. (2014). Verslag van interview met meidenwerker, 14 november 2014.

Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Passende vooropleiding, werkervaring en vervolgotrainingen zijn voorwaarden om de competenties en kennis ten aanzien van groepsbegeleiding te ontwikkelen en verder uit te breiden. Vrijwel alle onderzochte praktijken spreken zich op papier dan ook uit over de opleidingseisen voor betaalde krachten. Zo geven diverse praktijken aan dat zij streven naar een goede mix en balans van jongerenwerkers met een mbo of hbo achtergrond.³⁰⁸ Voor deze praktijkorganisaties is het van belang dat het uitvoerend team bestaat uit jongerenwerkers die zowel streetwise en praktijkgericht zijn als hun methodisch handelen goed kunnen onderbouwen. Andere praktijken leggen meer de nadruk op een hbo werk- en denkniveau van jongerenwerkers. Deze praktijken stellen dat jongerenwerkers naast een afgerond hbo diploma, ook werkervaring met groepen jongeren moeten hebben.³⁰⁹

Uit de opleidingsachtergronden van de jongerenwerkers die deelnamen aan dit onderzoek kan worden opgemaakt dat er in de praktijk inderdaad meer wordt gekozen voor professionals die minimaal hbo geschoold zijn. Van de jongerenwerkers die actief bezig zijn in het Groepswerk heeft ruim de meerderheid een hbo-opleiding genoten zoals Pedagogiek, Pabo, Sociaal Pedagogische Hulpverlening, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening en Culturele Maatschappelijke Vorming.³¹⁰ De jongerenwerkers die mbo geschoold zijn hebben veelal Sociaal Cultureel Werk (niveau 3 of niveau 4) gedaan.³¹¹ Ook zijn er een aantal jongerenwerkers die een wo opleiding hebben gevolgd.³¹² Opvallend is dat een aantal jongerenwerkers zichzelf hebben omgeschoold. Zij hebben eerst een mbo opleiding (bijvoorbeeld detailhandel)³¹³ of een politieopleiding³¹⁴ gevolgd, waarna zij zich hebben laten omscholen tot jongerenwerkers. Verder blijkt als we kijken naar de werkervaring van de betrokken jongerenwerkers dat de meesten al langer werkzaam zijn in het jongerenwerk. Zo hebben de jongerenwerkers een gemiddelde werkervaring in het werken met jongeren (zowel individueel als in groepsverband) van ongeveer 7 à 8 jaar.³¹⁵

Tot slot benoemt het merendeel van de onderzochte praktijken expliciet dat het belangrijk wordt gevonden dat de samenstelling van het team divers is qua sekse, etniciteit en leeftijd.³¹⁶

Diversiteit in het team draagt een breed palet aan kennis en ervaring met zich mee waaruit geput kan worden bij het werken met groepen jongeren. Volgens de literatuur is de teamsamenstelling van invloed op het contact met de doelgroep. Een etnisch divers team is

---

³⁰⁸ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 1*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 2*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁰⁹ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2014). *Verslag van interview met jongerenwerker*, 11 november 2014

³¹⁰ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³¹¹ Defourny, L., (2014). *Verslag van interview met meidenwerker*, 8 oktober 2014.

³¹² Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). *Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6*, 5 November 2014.

³¹³ Granneman, L. (2014). *Verslag van interview met meidenwerker*, 14 november 2014.

³¹⁴ Polman, T. (2014). *Verslag van interview met jongerenwerker*, 17 november 2014.

³¹⁵ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam en Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). *Verslag van interview met jongerenwerker Groepswerk praktijk 2*, 20 oktober 2014.

³¹⁶ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 2*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). *Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

noodzakelijk om goed te kunnen werken met jongeren van verschillende herkomst (Kelderman, 2002; Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007).

Deskundigheidsbevordering

Deskundigheidsbevordering is ook een middel dat wordt ingezet om de kwaliteit van Groepswork te waarborgen. Groepswork kan door de complexe interactieprocessen tussen jongeren in de praktijk ingewikkeld zijn. Om die reden is goede training en begeleiding van jongerenwerkers noodzakelijk. Het type deskundigheidsbevordering loopt uiteen. Zo worden er binnen een aantal onderzochte praktijken verplichte introductie- of basistrainingen gegeven over het werken met groepen jongeren voor zowel betaalde krachten als vrijwilligers.³¹⁷ Tevens kunnen jongerenwerkers ongeveer één keer per maand deelnemen aan intervisie.³¹⁸ Intervisie is een belangrijke methode om onder andere de groepsdynamiek te bespreken met collega's en daar vervolgens leerzame lessen uit te trekken voor het toekomstig handelen (Sonneveld & Metz, 2015). Voorts bieden veel praktijken de mogelijkheid om eendaagse of meerdaagse Groepswork gerelateerde trainingen en conferenties bij te wonen, ter bevordering van de deskundigheid van de uitvoerende jongerenwerkers.³¹⁹

Monitoren

Om groepen jongeren te begeleiden is het een voorwaarde dat de organisaties de ontwikkelingen in de uitvoering van groepsworkactiviteiten monitoren. Het monitoren is het volgen wat er gebeurt in de uitvoering en daar op een of andere wijze verslag van doen, zodat de kwaliteit van het Groepswork gewaarborgd blijft. Dit onderzoek maakt inzichtelijk dat de meeste praktijken via verschillende systemen het Groepswork monitoren voor één of meerdere doeleinden. Zo monitort praktijk 4 om vooral het leerproces van de deelnemende jongeren te volgen.³²⁰ Hierbij gaat het om het inzichtelijk maken van de betekenis van de groepsactiviteiten voor de ontwikkeling van jongeren. Praktijk 6 monitort de uitwerking van de groepsaanpak.³²¹ Uitkomst daarvan kan zijn dat de groepsaanpak wordt aangescherpt of verbeterd. Daarnaast is het monitoren van belang om de resultaten richting de opdrachtgevers te kunnen verantwoorden. Bij het verantwoorden van de resultaten van het Groepswork gaat het om het inzichtelijk maken wat Groepswork na uitvoering heeft opgeleverd (resultaat) in relatie tot de vooraf gestelde doelen.³²² Opdrachtgevers zoals de Gemeente Amsterdam³²³ verwachten dat jongerenwerkeraanbieders inzage geven in de resultaten van hun werkzaamheden. Sinds vijf jaar zijn er binnen het jongerenwerk monitoringssystemen beschikbaar om de ontwikkeling van groepen inzichtelijk kunnen maken. De ambitie van deze systemen is dat zij

---

³¹⁷ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³¹⁸ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³¹⁹ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 5. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³²⁰ Defourny, L., (2014). Verslag van interview met meidenwerker, 8 oktober 2014.

Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³²¹ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³²² Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³²³ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

zowel bijdragen aan de kwaliteitsverbetering als inzicht bieden in de resultaten. Voorbeelden van deze systemen die jongerenwerkers regelmatig gebruiken voor het monitoren van de ontwikkelingen rondom het Groepswerk zijn de Jongerenwijzer³²⁴ en Regas.³²⁵

Vrijwilligers

Bij het merendeel van de onderzochte praktijken worden vrijwilligers ingezet die een bijdrage kunnen leveren aan de uitvoering van groepswerkactiviteiten en het realiseren van de doelstellingen. Zo zijn vrijwilligers die actief zijn in het Groepswerk meestal jongeren die voorheen zelf hebben deelgenomen aan activiteiten als jongere of eraan bijgedragen hebben als stagiaire. In het algemeen ondersteunen deze vrijwilligers de jongeren uit de doelgroep en worden ze ook wel peercoaches³²⁶ of peer educators³²⁷ genoemd. Meer concrete taken en verantwoordelijkheden van de vrijwilligers zijn het geven van structuur door regels te hanteren, het samen ondernemen van activiteiten met jongeren, het bieden van een luisterend oor en het ondersteunen bij structurele activiteiten zoals huiswerkbegeleiding.³²⁸ Bij enkele praktijken zijn er ook oudere vrijwilligers betrokken die een helpende hand bieden bij de uitvoering van Groepswerkactiviteiten.³²⁹ Benodigde competenties voor vrijwilligers zijn communicatieve vaardigheden, een actieve houding, leergierigheid, corrigeerbaarheid, flexibiliteit en het tonen van initiatief.³³⁰ Van hen wordt ook een VOG (Verklaring Omtrent het Gedrag) verwacht. De vrijwilligers worden net als de nieuwe medewerkers ingewerkt door één van de leidinggevenden. De leidinggevende neemt samen met de vrijwilliger zijn of haar taken en verwachte verantwoordelijkheden door. Het vervoltraject ziet er als volgt uit: intakegesprek, inwerken, proefperiode, evaluatiegesprek, en coaching *on the job*. Ongeveer één keer in de maand kunnen vrijwilligers deelnemen aan intervisie waar zij hun ervaringen kunnen uitwisselen met andere vrijwilligers, stagiaires en jongerenwerkers. Tevens kunnen ze deelnemen aan trainingsdagen en bij bepaalde praktijken zijn er vrijwilligersuitjes. De werving van vrijwilligers gaat via verschillende kanalen. Meestal gaat dat via het benaderen van jongeren die deelnemen aan groepsactiviteiten, het benaderen van stagiaires, het benaderen van leeftijdsgenoten of het plaatsen van vacatures.³³¹ Praktijken 3 en 4 zijn de enige praktijken waar er niet met vrijwilligers wordt gewerkt.³³²

---

³²⁴ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³²⁵ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³²⁶ Prade, R. (2014). Verslag van informeel gesprek met meidenwerker, 8 oktober 2014.

³²⁷ Granneman, L. (2014). Verslag van interview met meidenwerker, 14 november 2014.

³²⁸ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 5, 13 oktober 2014.

Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 10 oktober 2014.

³²⁹ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 2, 20 oktober 2014.

³³⁰ XXX (2014). Handleiding vrijwilligersbeleid XXX, Amsterdam: Jongerenwerkpraktijk 5.

³³¹ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 10 oktober 2014.

³³² Hooijmans, N., Mahabier, R., Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam en Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

9.3 Externe samenwerking

Samenwerking met externe partijen is een derde randvoorwaarde voor het succesvol uitvoeren van Groepswerk. Het samenwerken met diverse instanties is van belang voor onder andere het met elkaar delen van relevante informatie, het doorverwijzen van jongeren voor eventuele benodigde ondersteuning, het meer bekendheid geven aan de groepswerkactiviteiten in het netwerk en het gebruiken van andere passende locaties voor de activiteiten.³³³

Jongerenwerkers werken in het kader van Groepswerk samen met ouders, het informele sociaal netwerk zoals winkeliers, buurtbewoners en organisaties, en instituties zoals scholen, de politie, en zorginstellingen. Samenwerking met ouders verschilt per praktijk. Ouders nemen in ieder geval geen deel aan groepsactiviteiten en dragen ook geen verantwoordelijkheid in het realiseren ervan.³³⁴ Bij sommige praktijken tonen ouders interesse in de groepsactiviteiten en informeren jongerenwerkers ouders over de ontwikkeling van hun kind.

Met betrekking tot de informele samenwerking werken jongerenwerkers samen met buurtbewoners bijvoorbeeld in het geval van overlast of met winkeliers om bijvoorbeeld promotiematerialen te verspreiden voor buurtactiviteiten.

Met scholen wordt er door de jongerenwerkers voornamelijk samengewerkt om jongeren te bereiken voor de groepswerkactiviteiten. Daarnaast werken jongerenwerkers samen met de politie indien jongeren crimineel gedrag vertonen of overlast veroorzaken. De functie van de jongerenwerkers is vooral om verbindingen en bruggen te bouwen tussen verschillende partijen.³³⁵

Voor het onderhouden van structurele samenwerkingsverbanden nemen jongerenwerkers deel aan netwerkoeverleggen met partners als de gemeente (openbare orde en veiligheid), de wijkagent, de zorgregisseur, en jeugdhulpinstanties.³³⁶ Zo worden overlastgevendende jongeren bijvoorbeeld door de wijkagent in beeld gebracht en werken de netwerkpartners vervolgens samen bij de uitvoering van een groepsaanpak.³³⁷ Na afloop van de activiteiten wordt er meestal kort geëvalueerd. Dan wordt er stil gestaan bij het verloop van de activiteiten en is er ruimte om elkaar van feedback te voorzien. Eventueel besproken verbeterpunten worden dan meegenomen naar de volgende activiteiten.

Vanuit de literatuur wordt het belang van de samenwerking met externe partners ook onderschreven. Goede kennis van de sociale kaart en het beschikken over een groot netwerk is voor het Groepswerk onmisbaar. Dit is onder meer nodig om jongeren goed te kunnen doorverwijzen en toe te leiden naar geschikte netwerkpartners (Goossens, 2005; Van Engelen, 2014).

9.4 Middelen

Tot slot zijn er een aantal middelen nodig om Groepswerk mogelijk te maken. Achtereenvolgens worden de volgende middelen uitgewerkt: locatie, faciliteiten, budget en tijd.

---

³³³ Prade, R. (2014). Verslag van focusgroep bijeenkomst, 15 december 2014.

Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2014). Verslag van interview met jongerenwerker, 11 november 2014.

³³⁴ Korving, H., K. van Middendorp & Derks L.J. (2015). Verslag van Focusgroep bijeenkomst Groepswerk praktijk 2, 9 januari 2015.

³³⁵ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 5 November 2014.

³³⁶ Prade, R. (2014). Verslag van informeel gesprek met meidenwerker, 8 oktober 2014.

³³⁷ Leden leesgroepbijeenkomst 18-01-2017

Locatie

Om Groepswerk uit te voeren is het van belang dat locaties beschikbaar zijn waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten en activiteiten kunnen ondernemen. Zonder een passende locatie is het lastig voor jongerenwerkers om Groepswerk uit te voeren.

Bijna alle onderzochte praktijken gebruiken jongerencentra als vaste locatie.³³⁸ Deze jongerencentra zijn zo ingericht dat jongeren zich welkom voelen en makkelijk binnen komen (zie tevens volgende subparagraaf faciliteiten).³³⁹ De meeste jongerencentra zijn gevestigd in buurten die gekenmerkt wordt door etnische diversiteit, kleine woningen, veel overlast en huishoudens met lage opleidingsachtergronden en beneden gemiddelde gezinsinkomens.³⁴⁰ Dit maakt dat de jongerencentra makkelijk bereikbaar zijn voor jongeren die opgroeien in minder kansrijke omgevingen.

Bij enkele praktijken vinden groepswerkactiviteiten plaats op plekken die specifieke faciliteiten bieden, afhankelijk van de aard van de activiteit. Zo komen jongeren en jongerenwerkers bijeen in een fotostudio, speeltuin, sportzaal, in het park of op school.³⁴¹ De jongerenwerker spreekt van tevoren een geschikte locatie af met de jongeren. Jongeren kunnen zelf ook een voorkeur aangeven voor locaties voor bepaalde groepsactiviteiten. Om toegang te krijgen tot externe locaties en hiervan gebruik te maken voor groepsactiviteiten is soms een bepaald budget nodig (zie verder *budget* onder paragraaf 9.4).

Faciliteiten

Jongerenwerkers en jongeren moeten gebruik kunnen maken van faciliteiten voor Groepswerk. Dit is enerzijds nodig om toegankelijk te kunnen zijn richting jongeren en anderzijds om de begeleiding van groepen jongeren praktisch mogelijk te kunnen maken.

Belangrijke faciliteiten voor de toegankelijkheid voor jongeren zijn computers en toegang tot internet. Daarnaast zijn ontspanningsfaciliteiten (zoals een tafeltennistafel, spelcomputers en een pooltafel) en faciliteiten die de ruimtes een huiselijke sfeer kunnen geven (zoals tafels en stoelen, banken en grote hanglampen) van belang (Brown, 1979; Van Veen, 1992; Metz & Sonneveld, 2012).³⁴² Tevens kunnen door jongeren gemaakte tekeningen en kunstwerken worden opgehangen.³⁴³

Begeleidende faciliteiten hangen af van het type activiteit. Zo kunnen jongeren die deelnemen aan sportactiviteiten gebruik maken van sportspullen zoals een voetbal en ruimtes waar gesport kan worden.³⁴⁴ Verder kunnen jongerenwerkers gebruik maken van promotiemiddelen om de groepswerkactiviteiten meer bekendheid te geven onder de jongeren. Zo worden posters,

---

³³⁸ Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Korving, H., K. van Middendorp & Derks L.J. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 2, 16 oktober 2014.

³³⁹ Polman, T. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 4, 22 oktober 2014.

³⁴⁰ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam en Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 5 November 2014.

³⁴¹ Granneman, L. (2014). Verslag van interview met meidenwerker, 14 november 2014.

Hooijmans, N., Mahabier, R., Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁴² Korving, H., K. van Middendorp & Derks L.J. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 2, 16 oktober 2014.

³⁴³ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 5, 9 oktober 2014.

³⁴⁴ Hooijmans, N., & Mahabier, R. (2014). Observatieverslag Groepswerk praktijk 3, 14 oktober 2014.

Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

folders en sociale media door jongerenwerkers gebruikt om de jongeren te bereiken, hun deelname aan de groepsworkprojecten te bevorderen en bepaalde informatie te verstrekken.³⁴⁵

Budget

Naast de personele kosten is er een activiteitenbudget nodig voor de groepsactiviteiten. Met dit budget kunnen onkosten zoals reiskosten, boodschappen, nieuwe faciliteiten en culturele en sportieve uitjes gefinancierd worden.³⁴⁶ Door zo nu en dan uitstapjes te organiseren maken jongeren kennis met een andere omgeving, wordt de groepsbinding versterkt en kunnen jongeren doorgeleid worden naar andere vormen van vrijetijdsbesteding (Metz & Sonneveld, 2012). De hoogte van het budget verschilt per groepsworkactiviteit en wordt gebaseerd op de verwachte uitgaven. Eén praktijk krijgt een bedrag van ongeveer 3000 euro per jaar als subsidie, dat de betrokken jongerenwerkers kunnen uitgeven aan groepsworkactiviteiten.³⁴⁷ Van andere jongerenworkorganisaties zijn de exacte gefinancierde bedragen niet bekend. Het gaat meestal om kleine bedragen waar jongerenworkorganisaties met moeite mee rondkomen. Van één praktijk is zelfs bekend dat het project per december 2015 is beëindigd, omdat er niet genoeg financiële middelen waren om de groepsworkactiviteiten te blijven faciliteren.³⁴⁸ De meeste groepsworkactiviteiten worden gefinancierd met een subsidie vanuit de stadsdelen.³⁴⁹ Elk jaar moeten jongerenworkorganisaties verantwoording afleggen over het uitgegeven budget, dit betreft ook de personele kosten.³⁵⁰

Tijd

Tijd is eveneens een belangrijk middel dat bijdraagt aan het welslagen van Groepswork. Uit de formele documenten van jongerenworkorganisaties, interviews met jongerenwerkers en observaties van de uitvoeringspraktijk door studenten blijkt dat tijd nodig is om met jongeren een betekenisrelatie op te bouwen. Literatuur bevestigt dat tijd nodig is om de groepsbinding te versterken. Het vergt immers tijd om ervoor te zorgen dat jongeren onderling contact maken, elkaar leren kennen en elkaar aardig gaan vinden (Sonneveld & Metz, 2015).³⁵¹ Hoeveel tijd precies nodig is voor de groepsworkactiviteiten, hangt onder andere af van de doelstelling en doelgroep van de activiteit. Sommige praktijken organiseren structureel groepsworkactiviteiten voor jongeren.³⁵² Deze praktijken organiseren voor een paar uur per week op vaste dagen verschillende activiteiten waar jongeren het hele jaar door aan kunnen deelnemen.

---

³⁴⁵ Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2014). Verslag van interview met jongerenwerker, 11 november 2014.

³⁴⁶ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Verslag van focusgroep bijeenkomst Groepswork praktijk 5, 11 december 2014.

³⁴⁷ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 6. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁴⁸ Hooijmans, N., Mahabier, R., Touali, Z., Tuuk, M. van der. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 3. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁴⁹ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 1. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

³⁵⁰ Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Verslag van focusgroep bijeenkomst Groepswork praktijk 5, 11 december 2014.

³⁵¹ Prade, R., Isselt, J., Defourny, L., & Granneman, L. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 1.

Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam; Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2014). Verslag van interview met jongerenwerker van Groepswork praktijk 2, 20 oktober 2014 en Wijndal, F., Meuleman, D., & Kraus, J. (2014). Observatieverslag Groepswork praktijk 5, 9 oktober 2014.

³⁵² Korving, H., Middendorp, K. van., Derks, L. J. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswork praktijk 2. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Dit doen zij om stabiliteit te waarborgen in de uitvoeringspraktijk voor zowel jongerenwerkers als groepen jongeren. De duur (minimaal 2 uur en maximaal 4 uur per activiteit) is bewust vastgesteld, zodat de betrokken jongeren geconcentreerd en actief mee kunnen blijven doen.³⁵³ Andere jongerenwerkpraktijken organiseren incidenteel activiteiten voor jongeren. Deze praktijken vinden het belangrijk dat jongerenwerkers voldoende flexibel kunnen zijn om mee te kunnen bewegen met de wensen en behoeftes van jongeren.³⁵⁴ Bij één praktijk liggen om die reden de werktijden regelmatig buiten de kantooruren.³⁵⁵

---

³⁵³ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk praktijk 6, 5 November 2014.

³⁵⁴ Bertrand, B., Khodabaks, D., & Binnekamp, C. (2014). Informeel gesprek met jongerenwerker van Groepswerk 6, 5 November 2014.

³⁵⁵ Polman, T., Kortram, M., & Beerendonk, B. (2015). Praktijkbeschrijving Groepswerk praktijk 4. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Literatuurlijst

Abdallah, S. E., Boer, N. de, & Bos, A. (2008). *Track de Talent Methodiekbeschrijving*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Abdallah, S. E., Boer, N. de, Bos, A., Hamersma, S., & Spierts, M. (2007). *Samenspel in de Baarsjes. Pedagogische interventies in de publieke ruimte*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Abdallah, S. E., Kooijmans, M.J.B, Raven, T.J. & Sonneveld, J. (2016) *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren. Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk*. Bussum: Coutinho.

Abdallah, S.E., Kooijmans, M.J.B & Raven, T.J. (2013). *Perspectieven op talentontwikkeling in het jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam / Lectoraat Youth Spot.

Allen, T. T. & L.D. Williams (2012). An approach to life skills group work with youth in transition to independent living: theoretical, practice, and operational considerations. In: *Residential treatment for children & youth*, 29:4, pp 324-342.

Awad, S. & Metz, J. (2015). *Waardevol, maar niet eenvoudig. De pedagogische kracht van sport en spel voor inclusief jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam/Lectoraat Youth Spot.

Awad, S., Metz, J., Koops, K. & Sonneveld, J. (2017). *Youth Organizing. Onderzoek naar Youth Organizing als specifieke methodiek van het grootstedelijk jongerenwerk. Portfolio jongerenwerk aflevering 4*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, lectoraat Youth Spot.

Baert, H., Beunens, L., & Clement, M. (2005). Groepswork in (project)onderwijs doordacht aansturen. In: J. Remmerswaal (2005) *Groepswork als uitdaging*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Bakker, K., Bogt, T. ter & Waal, M. de (1993). *Opgroeien in Nederland*. Academische Uitgeverij: Amersfoort / Amersfoort/Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.

Barquioua, N., Mossel, B. van & Paulides, H. (2010). Adviseurs van de straat. Werkwijze van ambulante jongerenwerk. Rotterdam: Stichting Welzijn Feijenoord / Jongerenwerk IJsselmonde (JIJ).

Berselaar, V. v. d. (2004). *De casus als basis. Theorie en methode bij het leren van casuïstiek*. Soest: Nelissen.

Bijlsma, J. & H. Janssen (2008). *Sociaal werk in Nederland. Vijfhonderd jaar verheffen en verbinden*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Boedermaker, L., K. van Rooijen & T. Berg (2010). *Residentiële jeugdzorg: wat werkt?* Utrecht: NJi

Boer, E.E. de & J.W. Metz (2014). *Meiden? Dit kan je ermee. Methodische principes van het seksueel specifiek werken met meiden*. Amsterdam: Lectoraat Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.

Bolsenbroek, A., & Houten, D. J. (2010). *Werken aan een inclusieve samenleving. Goede Praktijken*. Utrecht: Nelissen.

Bolt, A. & I. van der Wekke (2012). *Dit is mijn leven, vriend. Begeleiden van jongeren in de straatcultuur*. Handboek voor professionals. Amsterdam: SWP.

Boomkens, C., & Metz, J. W. (2015). *Meidenwerk, hoe en waarom werkt het? Een theoretisch verklaringsmodel*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

- Boomkens, C., Nijland, E., & Metz, J. W. (2015). *Veiligheid als randvoorwaarde van het meidenwerk*. unpublished. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Bos, E. (2015). *Twee oren en één mond. Op zoek naar nieuwe woorden en wegen in een veranderend sociaal cultureel domein. Lectorale rede uitgesproken op dinsdag 13 januari 2015*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Brown, A. (1979). *Groupwork*. London: Heinemann Educational Books Ltd.
- Bryman, A. (2008). *Social research methods* (third edition ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Carr-Saunders, A., & Wilson, P. M. (1933). *The professions*. London: Oxford University Press.
- CBS. (2014). *Jaarrapport 2014 landelijke jeugdmonitor*. Den Haag: Centraal Bureau voor Statistiek.
- Checkoway, B. (2011). What is your participation? *Children and Youth Services Review*, 33(2), 340-345.
- Cloos, P., Köngeter, S., Müller, B. & Thole, W. (2009). *Die Pädagogiek der Kinder- und Jugendarbeit*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159
- Coyle, G.L. (1948). *Group Work and American Youth*. New York.
- Crothers, L.M., Field, J.E. & Kolbert, J.B. (2005). Navigating power, control and being nice: aggression in adolescents girls' friendships, *Journal of Counseling & Development*, 83(3), 349-354.
- Dam, C. van & Zwikker, N. (2008). *Jongerenwerker*. Utrecht: Movisie.
- Delgado, M., & Staples L. (2008) *Youth-Led Community Organizing: Theory and Action*. New York: Oxford University Press
- Dewey, J. F. (1923). *Democracy and education. An introduction in the philosophy of education*. New York: MacMillan.
- Donkers, G. (2012). *Veranderen in meervoud. Een driedimensionale kijk op de sociale verandering*. Den Haag: Boom Lemma.
- Douglas, T. (1976). *Groupwork practice*. New York: International Universities Press, Inc.
- Dronkers, J. (2008). Echte onderwijseigenaren blijven buiten schot. *Aob Onderwijsblad*, (5)
- Du Bois-Reymond, M., & Meijers, F. (1987b). Inleiding. Een oriëntatie. In F. Meijers, & M. du Bois-Reymond (Eds.), *Op zoek naar een moderne pedagogische norm. Beeldvorming over jeugd in de jaren vijftig: Het massajeugdonderzoek (1948-1952)*. Amersfoort/Leuven: Acco.
- Du Bois-Reymond, M., Poel, Y. te & Ravesloot, Y. (1998). *Jongeren en hun keuzes*. Bussum: Coutinho.
- Duke, N.N., Skay, C.L., Pettingell, S.L. & Borowsky, I.W. (2009). From adolescents connections to social capital. Predictors of civic engagement in young adulthood. *Journal of Adolescent Health*, 44(2), 161-168.
- Engelen, R. van (2014). *Grip op de groep*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, Youth and Crisis*. New York: Norton Company.
- Ewijk, H. van (1974). Iemand zijn. *Jeugd en Samenleving*, 4(12), 893-901.
- Ewijk, H. van (1984). *De jeugd en het jeugdwerk*. Alphen aan den Rijn: Samsom.

- Ewijk, H. van (1992). *Methodiek in het jeugdwerk: basisleerboek jeugd en-jongerenwerk*. Houten: BohnStafleu van Loghum.
- Fabri, W. (2009). De jongerenwerker moet voldoen aan steeds hogere eisen. Professionalisering van het jongerenwerk. *JeugdenCo Kennis*
- Ferwerda, H., & Kloosterman, A. (2006). *Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlistmethodiek*. Arnhem: Bureau Beke.
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Gerritsen, S. (1994). Van begin tot eind. 25 jaar alternatieve hulpverlening als beweging in de tijd. In S. Gerritsen, & T. Schrama (Eds.), *Hulp in nood. Opbouw, groei en verantwoording in een kwart eeuw jeugdhulpverlening*. Amsterdam: SWP.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford CA: Stanford University Press.
- Giesecke, H. (1990). *Pedagogiek als beroep. Grondvormen van pedagogisch handelen*. Groningen: De Meerval.
- Gilsing, R. (2005). *Bestuur aan banden. Lokaal jeugdbeleid in de greep van nationaal beleid*. Den Haag: SCP.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Goossens, W. (2005) Groepsmaatschappelijk werk. In: Remmerswaal, J.[red] (2005) *Groepswerk als uitdaging. Perspectieven en dynamieken van groepen (pp.141-192)*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Goossens, W. (2005). Co-begeleiding van groepen. In: Remmerswaal, J. [red] (2005) *Groepswerk als uitdaging. Perspectieven en dynamieken van groepen (pp. 193-231)*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Groot, I. de (2010). Hoe word je een democratische burger? Over de complexiteit van democratisch burgerschap in een pluriforme, moderne samenleving. In: *Pedagogiek*, 30^e jaargang, 1, p. 58-74.
- Gumpert, J. & P.N. Black (2006). Ethical issues in group work: What are they? How are they managed? In: *Social Work with Groups*, 29:4, 61-74.
- Haan, I. de, & Duyvendak, W. G. J. (2002). *In het hart van de verzorgingsstaat: Het ministerie van Maatschappelijk Werk en zijn opvolgers (CRM, WVC en VWS), 1952-2002*. Zutphen: Walburg Pers.
- Hazekamp, J. (1976). Streetcornerwork. Een plaatsbepaling. *Jeugd en Samenleving*, 6, 503-518.
- Hazekamp, J., & Zande, I. van der (1992). *Jongerenwerk in hoofdlijnen*. Amsterdam: Balans.
- Helm, P. v. d., Klapwijk, M., Stams, G. J., & Laan, P. v. d. (2009). 'What works' for juvenile prisoners: the role of group climate in a youth prison. *Journal of Children's Services*, 4(2), 36-48.
- Hermanns, J.M.S. (2007). Opvoeden en opgroeien: een visie achter het beleid. In: P.A.H. Lieshout, M.S.S. van der Meij & J.C.I. de Pree (Eds.), *Bouwstenen voor een betrokken jeugdbeleid. WRR Verkenningen*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hermans, K. (2014) Methodiekontwikkeling, evaluatieonderzoek en de body of knowledge van het sociaal werk. In: *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 2014:23, p. 33-52.

- Hermens, N., & Marissing, E. van. (2012). *Positief opvoeden en opgroeien. De rol van buurtsportverenigingen*. Utrecht: Verweij- Jonker Instituut.
- Hermes, J., Naber, P., & Dieleman, A. (2012). *Leefwerelden van jongeren. Thuis, school, media en populaire cultuur*. Bussum: Coutinho.
- Herweijer, L. (2008). *Gestruikeld voor de start: de school verlaten zonder startkwalificatie*. Den Haag: SCP.
- Hortulanus, R. P., Liem, P. P. N., & Sprinkhuizen, A. M. M. (1997). *Welzijnsbeleving en welzijnsbeleid in de jaren '90*. Den Haag: VUGA.
- Houten, D. van & A. Bolsenbroek (2010). *Werken aan een inclusieve samenleving. Goede praktijken*. Amsterdam: Boom/Nelissen.
- Houwerzijl, M. (2006a). *All Stars CATch; Walk of life*. Amsterdam: Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam i.s.m. Youth Spot.
- Houwerzijl, M. (2006b). *All stars, life is a performance*. Amsterdam: Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam i.s.m. Youth Spot.
- Houwerzijl, M. (2006c). *Brotherhood*. Amsterdam: Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam i.s.m. Youth Spot.
- Huber, M. & T. Bouwes [red] (2011). *Samensturing in de Maatschappelijke Opvang. De tegenstelling voorbij*. Utrecht: Movisie
- Hueting, E. (1989). *De permanente herstructurering van het welzijnswerk*. Zutphen: Walburg Press.
- Ince, D., Yperen, T. A. v. & Valkestijn, M. (2013). Top tien positieve ontwikkeling jeugd. Beschermende factoren in opvoeden en opgroeien. <http://www.nji.nl/nl/Top-tien-positieve-ontwikkeling-jeugd.pdf>. Geraadpleegd op mei 2016.
- Jacobs, G. J., Meij, R., Tenwolde, H., & Zomer, Y. (2008). *Goed werk. Verkenningen van normatieve professionalisering*. Amsterdam: SWP.
- Jefferies, T. & Smith, M.K. (2010). *Youth work practice* (Basingstoke ed.) Palgrave MacMillan.
- Johnson, D. W., & Johnson, F. P. (2006). *Joining together: group theory and group skills*. Essex: Pearson Education.
- Jongepier, N. (2011). Gesloten residentiele jeugdzorg als veilige haven. Groepsopvoeder moet balans vinden tussen flexibiliteit en controle. In: *Jeugd en Co Kennis*, jaargang 5, nummer 4, december 2011.
- Jongepier, N., M. Struijk en P. van der Helm (2010). Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. Pedagogisch handelen in de residentiele zorg. In: *Jeugd en Co Kennis*, jaargang 4, nummer 1, maart 2010)
- Kearns, A. & Forrest, R. (2000). Social cohesion and multilevel urban governance. *Urban Studies*, 37(5), 995-1017.
- Kelderman, I. (2002). *Straathoekwerk*. Amsterdam: Stichting Streetcornerwork.
- Kelderman, I., & Jezek, R. (2010). *Sterk op straat. Methodische uitgangspunten van streetcornerwork*. Amsterdam: Stichting Streetcornerwork.

- Klein Van Der, M., Mak, J., & Gaag Van Der, R. (2011). *Professionals en vrijwilligers (organisaties) rond jeugd en gezin. Literatuur over samenwerking de pedagogische civil society*. ZonMw/Verwey-Jonker instituut.
- Konopka, G. (1964) *Groepswerk* (vertaling van *Social group work*). Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Kooijmans, M. (2009). *Battle zonder knokken. Talentcoaching van risico-jongeren*. Amsterdam: SWP.
- Kooijmans, M. (2010). *Integraal motiveren in het jongerenwerk van de Twern*. Den Bosch: Avans Hogeschool.
- Kooijmans, M., Abdallah, S. E., & Raven, T. J. (2013). *Perspectieven op Talentontwikkeling in het Jongerenwerk. Succeservaringen, Rolmodellen en het Rechte Pad*. Amsterdam: Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.
- Koops, K., J. Metz & J. Sonneveld (2013). 'Wij zijn de brug naar zelf aan de slag gaan.' Onderzoeksrapport Ambulant Jongerenwerk in de grote stad. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.
- Koops, K., J. Metz & J. Sonneveld (2014). 'Want zij gelooft in mij.' *Onderzoeksrapport Individuele Begeleiding in het jongerenwerk. Aflevering 3 Portfolio jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.
- Krueger, M. (2000). Presence, fear, curiosity, and other themes in community youth work. *Applied Developmental Science*, 4(S1), 21-27.
- Kwakman, K. (2003). Professional learning throughout the career. *International Journal of Human Resources Development and Management*, (3), 180-190.
- Laursen, E.K. & Tate, T.F. (2012). Democratic Group Work. In: *Reclaiming children and youth*, vol. 20, nr 4, winter 2012, pp. 46-51.
- Laursen, E.K. (2005). Rather than fixing kids – build positive peer culture. *Reclaiming Children & Youth*, 14 (3), 137-142.
- Leirman, W. (2005) Het vormingsproces in de kleine groep. In: Remmerswaal, J. [red] (2005). *Groepswerk als uitdaging. Perspectieven en dynamieken van groepen*. p. 63-84. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Lorenz, W. (2009). The function of history in the debate on social work. In G. Verschelden, F. Coussée, T. van de Walle, & H. Williamson (Eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy* (pp. 19-28). Strasbourg: Council of Europe publishing.
- Luigies, E. (2006). *Peer support. Leerlingen ondersteunen elkaar binnen een nieuw didactisch concept*. Den Bosch: Cinop.
- Malekoff, A. & M. Laser (2008). Addressing difference in group work with children and young adolescents. In: *Social Work with Groups*, 21:4, pp 23-34.
- Malekoff, A. (1994) A guideline for group work with adolescents. In: *Social work with groups*, 17:1-2, 5-19.
- Malekoff, A. (2007). A flexible organizing framework for group work with adolescents. In: *Social Work with Groups*, 30:3, 85-102.

- Marsh, P. (2007). *Developing an enquiring social practice. Practitioners, researchers and users as scientific partners*. Houten: Bohn Stafleu & Loghum.
- Maso, I. & Smaling, A. (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Den Haag: Boom.
- Meeuwis, M. (2011). Leren in de vrije tijd: een antropologisch perspectief. In: *Cultuur + Educatie*, jaargang 11, nr 30, p. 18-29.
- Meij, H. (2011). *De basis van opvoeding en ontwikkeling*. Utrecht: Nji.
- Merten, D. E. (1997). The meaning of meanness: popularity, competition, and conflict among junior high school girls. *Sociology of Education*, 70(3), 175-191.
- Metz, J. & J. Sonneveld (2012). 'De Inloop als ingang'. *Onderzoeksrapport over de werking en resultaten van De Inloop als werkwijze binnen het grootstedelijk jongerenwerk*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Youth Spot.
- Metz, J. & J. Sonneveld (2013). *Het mooie is dat je er niet alleen voor staat. Individuele begeleiding van jongeren*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J. (2011a). *Kleine stappen, grote overwinningen. Jongerenwerk als historisch beroep met perspectief*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J. (2013). *De waarde(n) van het jongerenwerk. Lectorale rede uitgesproken op dinsdag 8 oktober 2013*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Metz, J. W. (2006). *De tweeledige werking van intermediairen voor burgerparticipatie*. Amsterdam: SWP.
- Metz, J. W. (2009a). Shopping in answer to feminist methodological dilemma's. The method practice description. Paper presented at the , *Stockholm*:
- Metz, J. W. (2009b). *Zoeken naar zicht. Functioneren Dordtse sociale infrastructuur*. Dordrecht: Onderzoekcentrum Drechtsteden.
- Metz, J. W. (2011b). De kracht van welzijn. Professionalisering van sociale interventiepraktijken. In H. Alma & G. Gerty Lensvelt-Mulders (Eds.), *Zingeving en humanisering in het wetenschappelijk onderwijs* (pp. 147–158). Amsterdam: Humanistic University Press.
- Metz, J. W. (2011c). *Welzijn in de 21ste eeuw. Van sociale vernieuwing naar welzijn nieuwe stijl*. Amsterdam: SWP.
- Milburn, T., Forsyth, B., Stephen, S. & Woodhouse, H. (2000). *Thinking on your feet. Outreach and detached youth work with vulnerable young people*. Edinburgh: Prince Trust.
- Mullender, A., & Ward, D. (1991). *Self-directed Groupwork: Users Take Action for Empowerment*. Londen: Whiting & Birch.
- Naber, P.M. (2004). *Vriendschap en sociale cohesie. De betekenis van leeftijdgenoten in de opvoeding van jeugd*. Inaugurele rede. Den Haag: Hogeschool Inholland.
- Nijenhuis, H. (1987). *Werken in de schaduw. Club- en buurthuiswerk in Nederland, 1892-1970*. Amsterdam: IISG.
- Nijland, E., Boomkens, C. & Metz, J.W. (2016). *Kracht van meiden! Methodiekbeschrijving voor het werken met meiden in het jongerenwerk*. Amsterdam: Youth Spot.

- Noorda, J. (2003). *Hangen, chillen of meer? Over inloop in het jongerenwerk in Amsterdam*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Oliveira, W. d. (2000). *Working with children on the streets of Brazil. Politics and practice*. England: Haworth Press.
- Otten, J., & Nijmegen, J. I. (2007). *De liefde ligt op straat. Over jongeren en straathoekwerk*. Nijmegen: Quixot.
- Poel, J. te (1997). *De volwassenheid voorbij. Professionalisering van het jeugdwerk en de crisis in de pedagogische verhouding, 1945-1975*. Leiden: DSWO Press.
- Polanyi, M. (1966). *The tacit dimension*. New York: Double day and company.
- Putman, R.D. (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Race, D. G., Boxall, K. & Carson, I. (2005). Towards a dialogue for practice: reconciling Social Role Valorization and the Social Model of Disability. *Disability and Society*, 20(5); 507-521.
- Remillard, A. M., & Lamb, S. (2005). Adolescent girls' coping with relational aggression. *Sex Roles*, 53(3/4), 221-229.
- Remmerswaal, J. (2005). *Groepswork als uitdaging. Perspectieven en dynamieken van groepen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Remmerswaal, J. (2006). *Begeleiden van groepen: groepsdynamica in praktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, Houten.
- Rensen, P., Kooij, A. v. d., Booijink, M., Zwet, R. v. d., & Verduin, M. (2009). *Passend bewijs voor effectiviteit in de sociale sector. Discussiestuk*. Utrecht: Movisie.
http://www.movisie.nl/onderwerpen/effectieve_interventies/Discussiestuk_Passend_bewijs_voor_effectiviteit_in_de_sociale_sector.pdf Geraadpleegd op mei 2016.
- Riet, N. van (2006). *Groepswork in het maatschappelijk werk*. Assen: Van Gorcum.
- Rooijen, K., van, Ince, D. & Rietveld, L. (2014). *Wat werkt bij supervisie, intervisie en coaching?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. [http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/\(311053\)-nji-dossierDownloads-WatWerkt_supervisie.pdf](http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/(311053)-nji-dossierDownloads-WatWerkt_supervisie.pdf) Geraadpleegd op maart 2017.
- Schatzki, T. S. (2001). Introduction. In T. S. Schatzki, K. Knorr Cetina & E. v. Savigny (Eds.), (pp. 1-14). London & New York: Routledge.
- Schellekens, J. (1998). *Hoeklijnen ambulant jongerenwerk*. Amsterdam: SWP.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Sluys, K. (1980). *10 jaar JAC Amsterdam*. Amsterdam: SUA.
- Smith, D. (1987). *The everyday world as problematic. A feminist sociology*. Boston: Northeastern University Press.
- Sonneveld, J., & Metz, J. (2015). *Groepswork met jongeren in de wijk (1st ed.)*. Amsterdam: SWP.
- Sonneveld, J., Metz, J., & Koops, K (2013). *Methodiekbeschrijving Ambulant Jongerenwerk. Afl. 2 Portfolio Jongerenwerk*. Meppel: Edu'Actief.

- Spierts, M. (1998). *Beroep in ontwikkeling. Een oriëntatie op culturele en maatschappelijke vorming*. Maarssen: Elsevier.
- Spierts, M. (2005). Een 'derde' weg voor sociaal-culturele professies. *Journal of Social Intervention*, (1), 13-21.
- Spierts, M. (2014). *De stille krachten van de verzorgingsstaat. Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professionals*. Amsterdam: Van Genneep.
- Spierts, M. (2014a). Groepswerk. Te downloaden via www.bodyofknowledgesociaalwerk.nl.
- Stegeren, W. F. van (1967). *Groepswerk. Een Nederlandse oriëntering*. Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Steyaert, J., Biggelaar, T. van den, & Peels, J. (2010). *De bijziendheid van evidence based practice. Beroepsinnovatie in de sociale sector*. Amsterdam: SWP.
- Strijen, F. van (2011). *Jongerenwerk nieuwe stijl*. Amsterdam: SWP.
- Tillekens, G. (1990). *Nuchterheid en nozems. De opkomst van de jeugdcultuur in de jaren vijftig*. Muiderberg: Coutinho.
- Tonkens, E. (2008). *Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerking, vraagsturing en professionaliteit in de publieke sector*. Amsterdam: Van Genneep.
- Tonkens, E., & Duyvendak, J. W. (2001). Themanummer Accountability. *Tijdschrift Voor De Sociale Sector*, (10)
- Valkestijn, M., & D. Ince, W. D. (2012). *Wat werkt bij het bevorderen van een positieve ontwikkeling? Detop tien beschermende factoren en handvatten voor jeugdbeleid*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Veen, G. van (1991). *De beginnende groepsleider. Inleiding op het praktijkgericht werken met groepen*. Baarn: Uitgeverij H. Nelissen.
- Veenbaas, R., Noorda, J., & Ambaum, H. (2011). *Handboek modern jongerenwerk. Visie, methodiek en voorwaarden*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Veenbaas, R., Noorda, J., Borsjes, M., & Westerhoff, H. (1986). *Jongeren op straat. Jongerenwerk in de jaren tachtig*. Den Haag: VUGA.
- Verhagen, R. (2008). *Ambulant jongerenwerk Maastricht en Gulpen-Wittem. Praktijkvoorbeeld*. Utrecht: Movisie.
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its Implications. *Ethnic and Racial Studies*, 29(6), 1024-1054.
- Waldron, L. M. (2011). "Girls are worse": drama queens, ghetto girls, tomboys, and the meaning of girl fights. *Youth & Society*, 43(4), 1298-1334.
- Ward, David & Audrey Mullender (1991). *Self-directed Groupwork. Users take action for empowerment*. London: Whiting & Birch Ltd.
- Winter, M. (2000). *Beter maatschappelijk opvoeden. Hoofdlijnen van een eigentijdse participatiepedagogiek*. Oratie. Assen: Van Gorcum.
- Wohl, B.J. (2000). The power of group work with youth: creating activists of the future. In: *Social Work with Group*, 22:4, 3-13.

Wolfensberger, W. (2000). A Brief Overview of Social Role Valorization. *Mental Retardation*. 38 (2), 105–123.

WRR (2003). *Waarden, normen en de last van gedrag*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Yee, S. M. (2008) Developing the field of youth organizing and advocacy: what foundations can do. In: *New Directions for Youth Development*, nr 117, 2008, p. 109-124.

Yee, S. M. (2008). Developing the Field of Youth Organizing and Advocacy: What Foundations Can Do. *New Directions for Youth Development*, 117, 109-124.

Yperen, T. v., & Veerman, J. W. (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

Projecthandleiding

Portfolio jongerenwerk

Groepswerk

Studiejaar
2014-2015

Lectoraat Youth Spot
Jongerenwerk in de grote stad

Dr. Judith Metz
Jolanda Sonneveld, Msc
Kamiel Koops, Msc

1. Inhoudsopgave

2.	Voorwoord	4
3.	Inleiding	5
4.	Probleemstelling	6
5.	Onderzoeksbenadering	7
6.	Onderzoeksmethode	9
7.	Plan van aanpak	10
	7.1 Projectopzet totaal	10
	7.2 Uitwerking per fase	11
9.	Personen en organisaties	19
10.	Gebruikte literatuur	20
13.	Bijlagen:	21
-	Bijlage 1 Verklaring van vertrouwelijkheid	22
-	Bijlage 2 Format praktijkbeschrijving Portfolio jongerenwerk	23
-	Bijlage 3 Richtlijnen bronvermelding	33

2. Voorwoord

Portfolio jongerenwerk is een uniek project waarin wij als jongerenwerkaanbieders samenwerken met studenten van diverse sociaal-agogische opleidingen en onderzoekers. Onze inzet is de kwaliteitsverbetering en doorontwikkeling van de jongerenwerkpraktijk. Jullie inzet als studenten hebben wij daarvoor nodig. Qua leeftijd staan jullie dichtbij de doelgroep, waardoor jullie beter dan anderen in staat zijn om in beeld te brengen wat de betekenis van jongerenwerk voor de doelgroep is. Als studenten in het laatste jaar van de sociaalagogische opleidingen zijn jullie geschoold in de nieuwste inzichten, zonder teveel belast te zijn met de (on)mogelijkheden van de praktijk. Jullie frisse en kritische perspectieven kunnen wij goed gebruiken voor de doorontwikkeling van ons vak. Tenslotte hebben we jullie menskracht nodig om op deze schaal wetenschappelijk onderzoek mogelijk te maken.

Omgekeerd bieden wij jullie een diepgaande introductie in de gelaagde, diverse en levendige praktijk van het jongerenwerk, en de mogelijkheid om op alle niveaus jullie professionele vaardigheden te oefenen als contact maken met jongeren, verschillende gesprekstechnieken, omgaan met opdrachtgevers, informatie verzamelen en interpreteren, omgaan met managers en argumenteren.

De inmiddels vierjarige samenwerking is productief voor het onderwijs, het werkveld en de overheids. De producten van dit project worden gebruikt als lesmateriaal in het Mbo en Hbo, jongerenwerkers gebruiken ze om hun werk te verbeteren en te onderbouwen terwijl ambtenaren het gebruiken om hun beleid op te baseren. Reeds verschenen producten van portfolio Jongerenwerk zijn bijvoorbeeld Wij zijn de brug naar zelf aan de slag gaan en Methodiekbeschrijving Ambulant Jongerenwerk, beiden te downloaden bij www.hva.nl/youthspot/onder_publicaties.

Wij heten jullie welkom in de Amsterdamse jongerenwerkpraktijk!

Combiwel
Dock
SMD
Streetcornerwork
IJsterk
Youth for Christ

3. Inleiding

Inzet van het onderzoeksproject Portfolio jongerenwerk is het inzichtelijk en overdraagbaar maken van de werkzame bestanddelen en de resultaten van het jongerenwerk. Met het project Portfolio jongerenwerk beschrijft Youth Spot jaarlijks van verschillende jongerenwerkaanbieders één activiteit of werkwijze aan de hand van een vaste systematiek. Door een vaste systematiek te hanteren wordt het mogelijk om op basis van de losse beschrijvingen, één methodiekbeschrijving te maken. Door dit project te herhalen voor diverse activiteiten of werkwijzen van het jongerenwerk, zal er een *body of knowledge* (wetenschappelijk kennisdomein) ontstaan die omvangrijk genoeg is om het samen te voegen in een handboek jongerenwerk.

Dit studiejaar, 2014-2015, staat Groepswork op het programma. Groepswork wordt vaak gezien als een van de belangrijkste en oudste werkwijzen van het jongerenwerk. Tegelijkertijd is het een methode die (vooralsnog) voor het jongerenwerk complex en ongrijpbaar is en vele deelaspecten kent. Eerdere afleveringen van portfolio jongerenwerk (De Inloop; Ambulant Jongerenwerk; Individuele Begeleiding en Youth Organizing) maakt evenals het onderzoek naar de werking van Talentontwikkeling en seksespecifiek werken met meisjes duidelijk dat het werken met groepen een belangrijke manier is om de ontwikkeling van jongeren te beïnvloeden. Zeker is er in de bestaande vakliteratuur aandacht voor het werken met groepen. Zo is terug te vinden wat de functie is van groepen, hoe groepen zijn opgebouwd (rollen), en wat professionals kunnen inzetten om groepen te bewegen. Kenmerkend voor deze vakliteratuur is dat het algemeen en theoretisch is, nauwelijks in gaat op specifieke doelgroepen en weinig aandacht heeft voor het concrete handelen. Kortom: expliciete toegepaste kennis over hoe jongerenwerkers kunnen inspelen op processen binnen groepen jongeren zodat dit bijdraagt aan de ontwikkeling van jongeren als individu en groep en het versterken van sociale en maatschappelijke participatie ontbreekt nagenoeg. Met dit onderzoek beogen wij daar verandering in te brengen.

Onder *Groepswork* verstaan wij:

‘Methode die de jongerenwerker inzet om interacties en processen binnen een groep te beïnvloeden met de bedoeling bij te dragen aan de ontwikkeling van zowel de groep als geheel als van de individuele leden van de groep’

Deze projecthandleiding beschrijft de aanleiding voor het project (probleemstelling), de opzet van het project (onderzoeksbenadering en onderzoeksmethode), en de bijdrage die wij van studenten verwachten (plan van aanpak).

Het project Portfolio jongerenwerk is onderdeel van het speerpunt Ontwikkelingsgericht van het lectoraat Youth Spot – Jongerenwerk in de Grote Stad. Het project wordt uitgevoerd conform de richtlijnen van de Databank Effectieve Sociale Interventies van Movisie en de Databank Methodieken Pedagogische Kwaliteit van het Nederlands Jeugdinstituut.

4. Probleemstelling

De noodzaak van professionalisering van het jongerenwerk wordt breed gedragen (Fabri, 2009). Jongerenwerkers willen graag terugkoppeling over de impact van hun handelen. Aanbieders hebben behoefte aan inzicht in de (on)mogelijkheden van hun aanbod en handvatten om hun producten door te ontwikkelen. Opleidingen hebben kennis nodig over jongeren en methodieken om de toekomstige jongerenwerkers goed op te kunnen leiden. De stadsdelen en centrale stad willen de besteding van publieke middelen aan het jongerenwerk kunnen verantwoorden.

Tot nu toe heeft het jongerenwerk, net als de andere werkvormen uit het *social work* een smalle wetenschappelijke fundering. De oorzaak daarvan is drieledig en geldt voor het vakgebied *social work* als geheel:

- Ten eerste is *social work* in vergelijking met andere professies zoals de geneeskunde, de advocatuur en het onderwijs een jonge professie (Jacobs e.a. 2008).
- Ten tweede is de wijze waarop de Nederlandse overheid sturing geeft aan het *social work* permanent in beweging (Huetink, 1989; Hortulanus e.a. 1997; Haan & Duyvendak, 2002; WRR 2004, Metz, 2009).
- Ten derde zijn in het *social work* de ervaringen met het in beeld brengen en meten van resultaten van interventies en *accountability* niet eenduidig positief (Steyaert & Biggelaar, 2008; Tonkens & Duyvendak, 2001; Tonkens, 2008; Spierts, 2005).

Doel

De doelstelling van dit onderzoek luidt:

In bestaande jongerenwerkpraktijken werkzame bestanddelen inzichtelijk en overdraagbaar maken om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren.

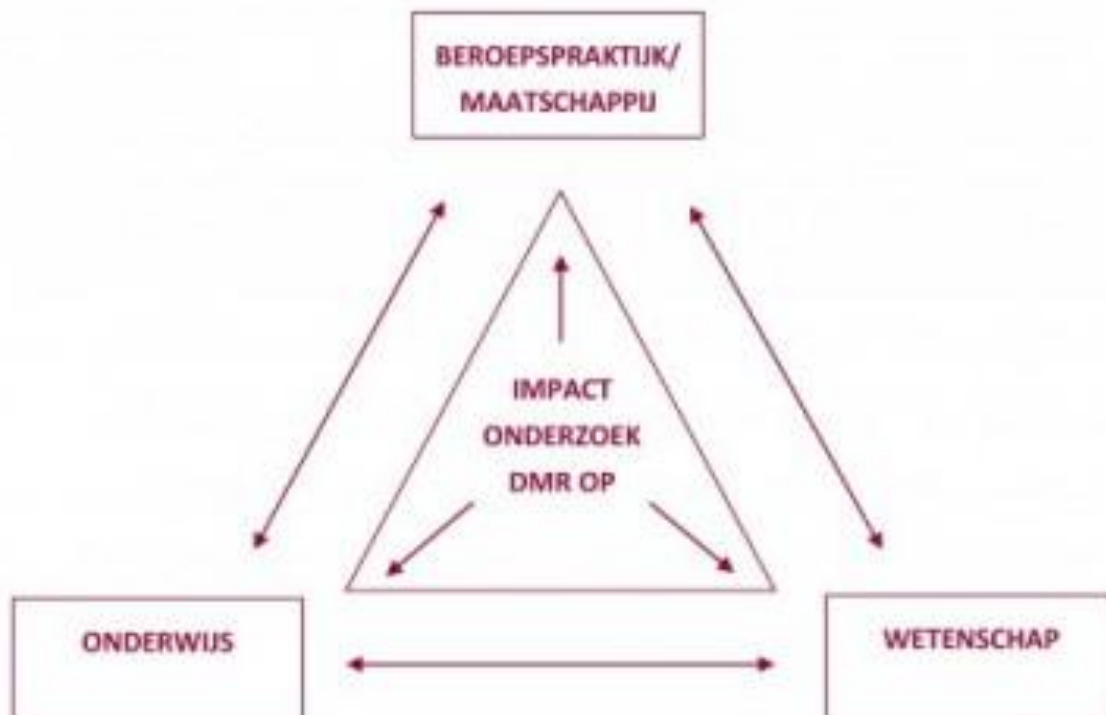
Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Op welke manier en met welke resultaten draagt groepswork bij aan het volwassen worden van jongeren?

5. Onderzoeksbenadering [methodologie]

Het onderzoek vindt plaats volgens de *partnership approach* tussen opleidingen, werkveld en wetenschap. De in de Groot Brittannië ontwikkelde *partnership approach* vormt een benadering die het mogelijk maakt om met onderzoek aan te sluiten bij de vragen van de jongerenwerkpraktijk. Het hedendaagse *social work* in Groot Brittannië heeft als uitgangspunt dat de cliënt een actieve rol speelt in de sociale dienstverlening, in plaats van dat de cliënt een passieve ontvanger is. De Britse hoogleraar *Social Work* Peter Marsh heeft dit idee vertaald naar een benadering voor praktijkgericht onderzoek in de sociale sector. In de *partnership approach* vormen onderzoekers en professionals uit de onderzoekspraktijk samen een team dat verantwoordelijk is voor de formulering van de vraagstelling, de materiaalverzameling, de analyse en de uiteindelijke resultaten. De onderzoekers hebben dan direct toegang tot de in de praktijk aanwezige kennis, ervaringen en vragen. Omgekeerd profiteert de onderzoekspraktijk van de inzichten en de analytische vaardigheden van de onderzoekers (Gilovich, 1993; Marsh & Fisher, 2005; Marsh, 2007).

De *body of knowledge* van het jongerenwerk die veelal impliciet is, kan worden ontsloten met het idee van de *reflective practitioner* van Donald Schön (1983). Op zoek naar een methode die zichtbaar maakt wat professionals praktisch doen, komt Schön tot de conclusie dat het grijpen van de reflectie in het handelen (*reflection-in-action*) het meest inzicht geeft in het handelen van die professionals. Door te reflecteren op het eigen handelen en op de strategieën, theorieën en onderliggende normen die in dat handelen besloten liggen, wordt impliciete kennis gearticuleerd (Schön, 1983). Voor de impliciete *body of knowledge* van het jongerenwerk betekent het gedachtegoed van Schön dat die impliciete, praktijkkennis

ontsloten kan worden als er een manier wordt gevonden om jongerenwerkers uit te nodigen tot reflectie op hun handelen, en die reflectie vast te leggen en te analyseren.

Door in het beschrijven van de interventies gebruik te maken van de in Groot Brittannië ontwikkelde *partnership approach*, kan gegarandeerd worden dat de ontwikkelde kennis ook daadwerkelijk aansluit bij de vragen en de aanwezige kennis van de jongerenwerkpraktijk. Schön biedt tot slot met het idee van de *reflective practitioner* een strategie om de veelal impliciete *body of knowledge* van het jongerenwerk expliciet te maken.

Wat betekent dit voor dit onderzoeksproject?

In het Portfolio jongerenwerk werken we daarom in teams waarin jongerenwerkers, jongeren, docenten, studenten en medewerkers van Youth Spot zitting hebben. Globaal ziet de taakverdeling er als volgt uit:

- Studenten verrichten alle onderzoekswerkzaamheden: onderzoek doen [inclusief vraaggelbesprekken met jongerenwerkers, jongeren en beleidsmedewerkers], maken van de beschrijving, organiseren focusgroepsbijeenkoms, en formuleren van conclusies en aanbevelingen.
- Docenten begeleiden de studenten in hun leerproces en hebben daarin aandacht voor het, conform het format en tijdsplan, organiseren en uitvoeren van de werkzaamheden, het contact leggen en onderhouden met de verschillende niveaus en personen van de jongerenwerkpraktijk en het reflecteren over de onderzochte praktijk.
- Het lectoraat Youth Spot treedt op als opdrachtgever, zorgt voor de kwaliteitbewaking en zorgt voor het contact met het werkveld. Omdat de uitkomsten van het onderzoek van belang zijn voor het werkveld, kan Youth Spot optreden als co-auteur in die situaties dat de studenten er ook met ondersteuning niet uitkomen.
- De contactpersonen in de jongerenwerkpraktijk zorgen voor de toegang van de studenten tot de onderzoekspraktijk, het leveren van de benodigde gegevens [beleidstukken organisatie, projectplannen, registraties etc]. Samen met collega jongerenwerkers en managers beantwoorden zij vragen van studenten en verlenen zij medewerking aan de interviews en de focusgroepsbijeenkoms.
- Jongeren worden via gestructureerde vragenlijsten geïnterviewd over de betekenis die Groepswerk voor hen heeft. Het streven is dat enkelen van hen nemen deelnemen aan de focusgroepsbijeenkoms.

6. Onderzoeksmethode

Voor het beschrijven van praktijken van Groepswork maken wij in dit onderzoek gebruik van de methode *Praktijkbeschrijving*. De methode praktijkbeschrijving is een instrument om diep in de huid van de praktijk te kruipen met als doel het tot op de bodem uitzoeken wat er in de desbetreffende praktijk gebeurt rond een zekere kwestie of vraag. Uitgangspunt van de methode is dat de complexiteit en dynamiek van het dagelijkse leven (praktijk) van invloed is op zowel de uiteindelijke vorm van de interventie als het resultaat van de interventie. De praktijkbeschrijving beoogt op handelingniveau inzicht te geven in een interventie in een bestaande situatie, in tijd en plaats en vanuit het perspectief van in die situatie aanwezige actoren (Metz 2006; Metz 2009a).

Wat kenmerkend is voor de methode praktijkbeschrijving in vergelijking met het veel toegepaste experimentele effectonderzoek is dat de praktijkbeschrijving kwalitatief van aard is en zich richt op de interactie van de interventie met het dagelijks leven als geheel. Dit onderscheid is niet uniek voor de praktijkbeschrijving, het geldt ook voor benaderingen als de narratieve analyse, *grounded theory* of de case studie. De praktijkbeschrijving onderscheidt zich van die drie doordat zij uit een combinatie bestaat van narratief- en handelingsonderzoek terwijl de anderen zich richten op één van beiden. Het tweede verschil is dat de praktijkbeschrijving de praktijk tracht te doorgronden vanuit verschillende perspectieven. Binnen andere benaderingen wordt er vaak maar vanuit één perspectief gekeken. De meerwaarde van de multi-perspectief benadering is dat het inzicht biedt in de gelaagdheid van sociale interventiepraktijken. Nauw verwant is de praktijkbeschrijving ten slotte aan de binnen de antropologie ontwikkelde *institutional ethnography* (Smith 1987). Ook daarin is aandacht voor de gelaagdheid van praktijken, het werken vanuit verschillende perspectieven is evenwel minder vanzelfsprekend.

Het resultaat, letterlijk praktijkbeschrijving geheten, heeft een zeggingskracht van N=1 onderzoek. Door meerdere praktijken te beschrijven, en die beschrijvingen te stapelen wordt een praktijkgefundeerde interventiebeschrijving verkregen (Metz, 2006; Metz, 2009a). Het model van de effectladder leert ons dat wanneer relaties gelegd worden met bestaande theorie en de resultaten van de sociale interventie, er uitspraken gedaan kunnen worden op trede 2 *veelbelovend* en trede 3, *doeltreffend* van de door Van Yperen & Veerman ontwikkelde effectladder.

Wat betekent dit voor dit onderzoeksproject?

- Studenten gaan aan de slag met het maken van de enkelvoudige praktijkbeschrijving.
- Iedere praktijk wordt vanuit verschillende perspectieven beschreven. Dit betekent dat dezelfde situatie op verschillende manieren wordt bekeken. De volgende perspectieven komen aan bod:
  - Overheid;
  - Organisatie;
  - Uitvoeringspraktijk
  - Jongerenwerkers
  - Jongeren.

In het volgende hoofdstuk, Plan van aanpak, werken wij dit verder uit.

7. Plan van aanpak

Werken met het format

Omdat het de bedoeling is van meerdere praktijken van Groepswork een praktijkbeschrijving te maken, en deze te stapelen tot een praktijkgefundeerde beschrijving is een format ontwikkeld voor materiaalverzameling en analyse. Door een zelfde structuur te hanteren voor de materiaalverzameling, analyse en het maken van de praktijkbeschrijving, worden de verschillende beschrijvingen onderling vergelijkbaar (Metz, 2006; Metz, 2009a).

Het format voor het maken van de praktijkbeschrijving heeft een vaste hoofdstuk en paragraafindeling. Ieder hoofdstuk vertegenwoordigt een fase van de praktijkbeschrijving. Vervolgens is er per paragraaf, een lijst met vragen. **De vragen in het format dienen als leidraad voor het onderzoek.** Inzet van de materiaalverzameling en analyse is om die informatie te verzamelen, die nodig is voor het beantwoorden van de vragen in het format. Vervolgens wordt het hoofdstuk geschreven aan de hand van het verzamelde materiaal. Hierbij worden de antwoorden op de vragen in het format verwerkt. **Let op:** Het is niet de bedoeling dat de vragen letterlijk worden gesteld aan de jongerenwerkers of de manager, noch dat zij letterlijk in het verslag terugkomen.

Het format zelf, plus een uitgebreide gebruikersinstructie is te vinden in bijlage 2.

7.1 Projectopzet totaal

Praktijkbeschrijving in zeven fasen

Het maken van de enkelvoudige praktijkbeschrijving is opgedeeld in zeven fasen. Per fase wordt er een laag van de praktijk beschreven. Immers, kenmerkend aan de methode praktijkbeschrijving is dat de te onderzoeken praktijk vanuit verschillende perspectieven in beeld wordt gebracht. Een fase bestaat uit materiaalverzameling, analyse en rapportage van de bevindingen in een hoofdstuk. In de conclusies worden de uitkomsten van de verschillende perspectieven (hoofdstukken) met elkaar gecombineerd. Het maken van de praktijkbeschrijving begint met het in fase 1 in beeld brengen van de institutionele organisatie waarbinnen het Groepswork plaats vindt. Met institutionele organisatie wordt bedoeld: de formele structuur, regels en missie van de organisatie. De institutionele organisatie vormt de structuur en de randvoorwaarden van Groepswork. Fase 2 richt zich vervolgens op de uitvoeringspraktijk. Hiermee bedoelen wij datgene wat er op handelingsniveau gebeurt in de uitvoering van Groepswork. Let wel, het gaat hierbij om *alle* werkzaamheden die zich richten op het werken met de groep, ook bijvoorbeeld in de voorbereiding. In fase 3 staat het methodisch handelen van de jongerenwerkers binnen het werken met de groep centraal. Methodisch handelen houdt in dat professionals doelgericht (weloverwogen en welbewust), systematisch en tegelijk ethisch en maatschappelijk verantwoord handelen (Alert en ondernemend 2.0). In Fase 4 staan de resultaten van het Groepswork centraal. Deze worden op drie manieren onderzocht, Ter validering wordt in fase 5, de bevindingen teruggeven aan de onderzochte praktijk, de docenten van de minor Jongerenwerk in de grote stad en de opdrachtgever Youth Spot. In fase 6 Conclusies worden de verschillende perspectieven met elkaar gecombineerd, en op basis van de conclusies aanbevelingen geformuleerd. Fase 7 richt zich op het afsluiten van het project met de gezamenlijke slotmanifestatie en het definitief maken van het rapport en inleveren van de verzamelde materialen.

Onderstaande tabel zet de zeven fasen op een rij:

Fase	Thema	Materiaalverzameling
1	Institutionele organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • Documentanalyse
2	Uitvoeringspraktijk	<ul style="list-style-type: none"> • Participerende observatie
3	Methodische uitgangspunten	<ul style="list-style-type: none"> • Diepte-interviews professionals
4	Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Vragenlijstonderzoek jongeren • Interview beleidsmedewerker • Analyse registratiegegevens
5	Terugkoppeling resultaten naar praktijk en check bevindingen	<ul style="list-style-type: none"> • Focusgroep bijeenkomst
6	Conclusies en aanbevelingen	
7	Afsluiten project	

Tabel 6: format praktijkbeschrijving

Bronvermelding

Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek. Transparantie betekent dat het helder moet zijn waarop constatering en uitspraken zijn gebaseerd. De lezer van het onderzoek kan dan zelf achterhalen hoe de resultaten geïnterpreteerd kunnen worden. Is het, *uitzonderlijk, mogelijk, waarschijnlijk* of *waar*. Geldt het voor *sommige* personen (en voor wie dan?) of is het voor *alle* Amsterdammers het geval? Een manier om transparantie van onderzoek te realiseren is door zorgvuldig te zijn in bronvermelding.

Omdat bij het maken van de praktijkbeschrijving intensief contact is met het onderwerp van onderzoek, is het des te belangrijker om zichtbaar te maken waarop de bevindingen zijn gebaseerd. Voor dit onderzoek geldt daarom als richtlijn: **vermeld bij alle bevindingen, uitspraken en constatering waarop deze gebaseerd zijn**. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of de dagboek aantekeningen van de onderzoeker/student.

Richtlijnen voor bronvermelding zijn te vinden in bijlage 3.

Kwaliteitsbewaking

Omdat je met het maken van de praktijkbeschrijving meewerkt aan een lopend, wetenschappelijk onderzoek van Youth Spot is het belangrijk dat het werk dat geleverd wordt van voldoende kwaliteit is. Om die reden is het nodig om ieder concept-hoofdstuk voor feedback aan Youth Spot voor te leggen. Youth Spot levert feedback, mondeling of schriftelijk, binnen de tijdspanne conform de regels van het domein Maatschappij en Recht.

7.2 Toelichting per fase

Fase 1 – Institutionele organisatie

Periode week 39 – 40. Hoofdstuk 1 inleveren op maandag 6 oktober 2014.

Alle jongerenwerkpraktijken bestaan uit een institutionele organisatie en een uitvoeringspraktijk. In deze fase staat het in beeld brengen van de institutionele organisatie centraal. Met institutionele organisatie wordt bedoeld: de formele structuur, regels en missie van de organisatie. Ofwel alles binnen de organisatie waarover afspraken zijn gemaakt. De institutionele organisatie vormt de structuur en de randvoorwaarden van Groepswork.

Over het algemeen worden formele afspraken en regels vastgelegd. Een goede manier om te onderzoeken hoe de institutionele organisatie eruit ziet, is door op zoek te gaan naar die afspraken. Formele afspraken vind je bijvoorbeeld in werkplannen, beleidsplannen, het organogram, jaarverslagen, handboeken, samenwerkingsconvenanten en veiligheidsprotocollen.

Aanpak fase 1

1. Bestudeer de vragen voor H1 in het format en maak een plan voor de analyse en de aanvullende materiaal verzameling.
  - Welke informatie heb je nodig? (werkplannen, beleidsplannen, jaarverslagen, folders, protocollen, handboeken, registratiegegevens, website)
  - Waar kun je deze informatie vinden?
  - Hoe ga je de informatie verzamelen?
  - Wie gaat wat verzamelen?
1. Neem contact op met de teamleider / manager van de organisatie als je informatie niet kunt vinden of ontbreekt.
2. Bestudeer de verzamelde informatie en bedenk wat deze gegevens je leren over de wijze waarop Groepswerk georganiseerd is.
3. Bestudeer de richtlijnen voor bronverwijzing in het format (p 32). Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek. Daarom geldt als richtlijn voor de praktijkbeschrijving: vermeld bij **alle** bevindingen, uitspraken en constatering op welke gebaseerd zijn. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of dagboek aantekeningen van de onderzoeker/student.
4. Schrijf hoofdstuk 1 Institutionele organisatie van Groepswerk en volg daarbij de paragraafindeling van het format. Vermeld bij alle bevindingen, op welke documenten zij zijn gebaseerd conform de richtlijnen voor bronvermelding (zie bijlage 3).

Fase 2 - Uitvoeringspraktijk

Periode week 4 1-43. Inleveren hoofdstuk 2 op maandag 27 oktober 2014.

Bedoeling van deze fase is om zicht te krijgen op wat er werkelijk gebeurt in de uitvoering van Groepswerk. Het gaat hierom om *alle* werkzaamheden, in de voorbereiding, tijdens en na afloop van Groepswerk. Dat kan alleen door een hele dag (totaal 8 uur) mee te lopen (en desgewenst te werken) met de jongerenwerkers en de doelgroep bij alles wat zij doen (contact met groepen jongeren, contact/overleg met netwerkpartners, overleg met collega's, voorbereiding etc.).

Het apart in beeld brengen van de institutionele organisatie en de uitvoeringspraktijk is belangrijk. De logica van de organisatie (institutie) kan namelijk botsen met die van de uitvoeringspraktijk van het jongerenwerk. Wat betekent dat nu, dat de logica van instituties kan botsen met de logica van het sociaal werk? In het boek *Mondige burgers, getemde professionals* (2008) legt Evelien Tonkens het spanningsveld als volgt uit: In de marktlogica is de vraag van de koopkrachtige klant het uitgangspunt. Centraal staat wat de klant wil en kan betalen. Het einde van de eigen portemonnee is de enige, logische grens. De markt wordt gereguleerd door concurrentie. In een bureaucratie zijn belangrijke waarden zorgvuldigheid, voorspelbaarheid en rechtsgelijkheid. Wetten en procedures geven houvast en maken de bureaucratie betrouwbaar. Het ingewikkelde voor sociale professionals is dat er binnen een bureaucratie geen ruimte is voor maatwerk en uitzonderingen. Als de een iets krijgt, dan hebben anderen er ook recht op. Ten slotte is een bureaucratie heel zorgvuldig en daarmee vanzelfsprekend traag. Hier tegenover staat de professionele logica. De socioloog Freidson heeft die onderscheiden (2001) met het concept *third logic*. De professional wil elke cliënt zo goed mogelijk helpen, bijna ongeacht hoeveel geld en tijd dat kost. De professional stelt zich in dienst van het welzijn van de cliënt. Deze dienstbaarheid is, anders dan op de markt, niet een echo van wat de klant wil, maar komt voort uit een eigen visie, gebaseerd op opleiding en specialisatie en dus op kennis en ervaring met vergelijkbare personen en situaties. Niet wat

de klant wil en kan betalen staat centraal, maar wat de persoon nodig heeft. Ook verschilt de dienstbaarheid van de bureaucratische waarde rechtsgelijkheid: professionals willen iedere cliënt bieden wat degene nodig heeft, niet wat standaard is op basis van een algemene deler.

Aanpak fase 2

1. Bestudeer de vragen voor H2 in het format en maak een plan voor de informatieverzameling.
  - o Wat wil je gaan observeren?
  - o Welke rol ga je aannemen als onderzoeker?
  - o Hoe ga je observaties vastleggen?
  - o Wie kan wanneer observeren / meelopen?
  - o Wie gaat waar op letten?
2. Iedere student loopt alleen of in een koppel tenminste 1 hele werkdag (8 uur) mee met Groepswerk in het jongerenwerk. Het totaal aantal uren kan worden verdeeld over twee halve werkdagen. Hierbij is het de bedoeling dat je aanwezig bent bij *alle* werkzaamheden van de jongerenwerkers die verrichten voor het werken met de groep. Naast het meelopen met de jongerenwerker tijdens het begeleiden van de groep, gaat het om aanwezig zijn bij de voorbereiding, meegaan naar een netwerkbijeenkomst of meekijken bij het afhandelen van de administratie. Neem voor de planning tijdig contact op met de jongerenwerker (in september) en stem jullie plan van aanpak zorgvuldig af met de jongerenwerker. Denk hierbij b.v. aan het omgaan met vertrouwelijke informatie en wat een goede manier is om de jongerenwerker te volgen (vanwege de mogelijke impact die jullie aanwezigheid kan hebben op de groep).
3. Loop mee en observeer de uitvoeringspraktijk. NB maak hierbij aantekeningen. Enerzijds schrijf je op wie wat doet en wat er gebeurt. Anderzijds reflecteer je daarop vanuit de vragen van het onderzoek. Werk jouw veldaantekeningen uit in een observatieverslag. Let erop dat je concrete voorbeelden geeft, de data vermeldt en onderscheid maakt tussen observaties, (informele) interviews en reflectie.
4. Schrijf hoofdstuk 2 De uitvoeringspraktijk van Groepswerk.
5. Overleg met je teamgenoten welke informatie je hebt en wat nog ontbreekt. Kijk wie van jullie nog tijd heeft om mee te lopen en maak een afspraak om door middel van aanvullende observaties de resterende informatie te verzamelen.

Fase 3 - Methodisch handelen

Periode week 44-47. Inleveren Hoofdstuk 3 en verslagen diepte-interviews op maandag 24 november.

In deze fase breng je het methodisch handelen van de jongerenwerkers met betrekking tot het groepswerk in beeld. Kenmerkend van het methodisch handelen van het jongerenwerk, is dat het meestal impliciet is. Dit is niet uniek voor het jongerenwerk. Volgens Schön (1983) geldt voor alle sociaal-agogische beroepen dat het methodisch handelen impliciet is. Dit heeft te maken met de aard van dat methodisch handelen, dat bestaat uit het zoeken naar passende oplossingen voor problemen in complexe en unieke praktijksituaties waarin bovendien mogelijk conflicterende waardeoriëntaties aanwezig zijn. De kennis van sociale professionals is vooral impliciete kennis, geworteld in praktijkervaring in tegenstelling tot de academische inzichten uit de technisch-rationele professionaliteit.

Impliciete kennis ofwel *'tacit knowledge'* houdt in dat de kennis voor de professionals zelf, zo vanzelfsprekend is, dat zij zich niet meer bewust zijn dat zij over deze kennis beschikken. Het gevolg kan zijn dat als de professional gevraagd wordt naar het waarom van zijn of haar handelen, de professional antwoordt: *'ik doe gewoon mijn ding'*. Veel professionals zijn zich niet bewust dat datgene wat voor hen automatisch onderdeel is van hun professionele handelen, zij zich eigen hebben gemaakt via opleiding, ervaring en intuïtie.

Voor de ontwikkeling van het jongerenwerk als sociaalagogische professie is het nodig dat deze impliciete kennis, expliciet wordt gemaakt. Het vakgebied wordt daarmee transparanter en het methodisch werken wordt beter overdraagbaar. In deze fase is het aan jullie om deze impliciete kennis over het werken met groepen expliciet te maken.

Het expliciet maken van de *tacit knowledge* van de jongerenwerkers gebeurt door het interviewen van de betrokken professionals over hun handelen in contact met groepen jongeren. Hiervoor maken jullie gebruik van het diepte-interview, met één beginvraag en enkele topics om door te vragen.

Aanpak fase 3

1. Bestudeer het format voor hoofdstuk 3 en maak afspraken met de jongerenwerkers voor het afnemen van het interview. Indien mogelijk interviewt iedere student 1 professional. Houd met de keuze van de respondenten rekening met diversiteit in sekse, leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit. Reserveer 1,5 uur voor het interview.
2. Bereid je goed voor op het interview (hoe ga je jezelf introduceren?, wat wil je weten, opnameapparaat testen).
3. Neem het interview af en zorg dat het gesprek wordt opgenomen.
4. Werk het interview woordelijk uit en stuur indien afgesproken het verslag naar de respondent ter goedkeuring.
5. Analyseer samen met je teamleden de interviews. Geef in je analyse antwoord op de vraag: Hoe handelen jongerenwerkers tijdens Groepswork in contact met jongeren? En hoe is de uitwerking daarvan op de jongeren?
6. Schrijf hoofdstuk 3 Methodisch handelen conform format H3. Onderbouw je analyse van de interviews met letterlijke citaten uit de verschillende interviews.

Fase 4 - Resultaat

De laatste jaren wordt de roep om inzicht in de resultaten van het jongerenwerk steeds luider. Jongerenwerkers en aanbieders zetten zich met hart en ziel in voor de jongeren. Ook dan is het de vraag of zij datgene wat zij willen bereiken, eigenlijk wel realiseren. Financiers van het jongerenwerk, zoals de stadsdelen, hebben inzicht in de resultaten nodig om de besteding van publieke middelen aan het jongerenwerk goed te kunnen verantwoorden. Kortom, helderheid over de resultaten van het jongerenwerk is nodig om te kunnen achterhalen wat de best mogelijke aanpak is.

Het is evenwel niet makkelijk om de resultaten van het jongerenwerk te achterhalen. Het resultaat voor een jongere kan verschillen van het resultaat voor het jongerenwerk of het resultaat voor de financier [denk aan de boodschap, *operatie geslaagd, patiënt overleden*]. Om die reden brengen wij in fase 4 op drie manieren de resultaten van het jongerenwerk in beeld.

Fase 4.1 Resultaat volgens de jongeren

Periode week 48-51. Inleveren hoofdstuk 4.1 (inclusief vragenlijsten) op vrijdag 19 december .

Met fase 4.1 breng je de resultaten volgens de jongeren in kaart. De resultaten volgens jongeren breng je in beeld door de doelgroep te interviewen aan de hand van een bestaande vragenlijst. Hiervoor benader je jongeren die deel uitmaken van een groep en als groep contact hebben met het jongerenwerk en als controlegroep jongeren die geen contact hebben met het jongerenwerk maar wel deel uit maken van een groep. Jongeren voor de controlegroep zoek je in dezelfde buurt als het project. Hierdoor hebben jongeren globaal eenzelfde achtergrond wat maakt dat de ervaringen van de twee groepen jongeren vergeleken kunnen worden.

Aanpak fase 4.1

1. Bestudeer de twee enquêtes, een voor jongeren die deel uitmaken van een groep en als groep contact hebben met het jongerenwerk en een voor jongeren die geen contact hebben met het jongerenwerk. Maak een plan voor hoe je de twee groepen jongeren gaat benaderen. Overleg met de jongerenwerker hoe je de jongeren waar hij/zij contact mee heeft wilt gaan benaderen.
2. Neem per persoon 10 enquêtes af. Je benadert 5 jongeren die deelnemen aan Groepswerk binnen het jongerenwerk. Als controlegroep neem je vrijwel dezelfde enquête af onder 5 willekeurige jongeren in de meest nabijgelegen supermarkt of school en niet deelnemen aan het jongerenwerk.
Zorg ervoor dat je over voldoende vragenlijsten beschikt voor de interviews met de jongeren. Ieder interview moet op een apart formulier worden ingevuld. De vragenlijsten zijn af te halen bij Youth Spot.
3. Als alle enquêtes zijn afgenomen, verwerk je de antwoorden van de jongeren in een overzichtstabel. Een voorbeeld van deze tabel is digitaal verkrijgbaar bij Youth Spot en kun je als bijlage opnemen in het eindrapport.
4. Analyseer de gegevens
5. Schrijf op basis van de tabel de analyse (hoofdstuk 4.1 Resultaten jongeren conform het format H 4.1).

NB: Gooi de ingevulde vragenlijsten niet weg. Bewaar ze en lever ze aan het einde van het project in bij Youth Spot.

Fase 4.2 – Resultaat jongerenwerkorganisatie

Periode week 48-51. Inleveren hoofdstuk 4.1 (inclusief vragenlijsten) op vrijdag 19 december .

Met fase 4.2 breng je de resultaten van Groepswerk volgens de jongerenwerkorganisatie in beeld. Deze resultaten beschrijf je door middel van de (registratie)gegevens zoals die door de medewerkers worden bijgehouden. Deze gegevens vind je in het jaarverslag, verantwoordingsrapportages of op het kantoor van de jongerenwerkers.

Aanpak fase 4.2

1. Bestudeer de vragen van H4.2 in het format, bespreek met je team de strategie om de informatie te verzamelen en verdeel de taken.
2. Verzamel de registratiegegevens, verslagen en evaluaties van de organisatie m.b.t. Groepswerk. Neem voor ontbrekende gegevens contact op met de teamleider/manager van de organisatie.
3. Analyseer de gegevens.
4. Schrijf hoofdstuk 4.2 Resultaten organisatie conform het format H 4.2.

Fase 4.3 – Resultaat volgens de opdrachtgever

Periode week 48-51. Inleveren hoofdstuk 4.1 (inclusief vragenlijsten) op vrijdag 19 december .

Resultaat volgens de opdrachtgever

Voor fase 4.3 breng je tot slot de resultaten van het jongerenwerk volgens de financier in beeld. Dit wordt gedaan door de belangrijkste financier van het jongerenwerk te interviewen over wat volgens diegene het resultaat van de werkwijze is [vaak is het de beleidsmedewerker van het stadsdeel].

Aanpak fase 4.3 (resultaat opdrachtgever)

1. Zoek uit wie de belangrijkste opdrachtgever voor het jongerenwerk is en maak een afspraak voor een interview (duur ongeveer 45 minuten).
2. Bestudeer de vragen van H4.3 in het format en zorg dat je beschikt over de bestaande vragenlijst.

3. Bereid je voor op het gestructureerde interview (hoe ga je je introduceren?, vragen doornemen, opnameapparatuur regelen).
4. Neem het interview af en *vraag door* om erachter te komen waarop de opdrachtgever zijn of haar antwoorden baseert. Laat de opdrachtgever onderzoek uitvoeren? Heeft degene contact met jongeren? Vinden er werkbezoeken plaats?
5. Maak een helder verslag van het interview (hoeft niet woordelijk) en stuur het verslag (indien gewenst) naar de respondent.
6. Analyseer met je teamleden het interview. Wat zijn volgens de financier de resultaten?
7. Schrijf hoofdstuk 4.3 Resultaten volgens de opdrachtgever conform format H4.3. Onderbouw je analyse met letterlijke citaten uit het interview. **Het verslag van het interview dient als bijlage opgenomen te worden in de definitieve praktijkbeschrijving.**

Fase 5: Terugkoppeling naar de praktijk voor validatie

Het is de vraag of datgene wat tot nu toe beschreven is ook daadwerkelijk klopt [interne validiteit]. Door middel van een focusgroepsbijeenkomst leg je daarom de belangrijkste bevindingen voor aan de teamleiders en de jongerenwerkers en vraag je hun te reageren. Centrale vraag aan de deelnemers is: zijn de voorlopige uitkomsten herkenbaar voor de respondenten? Wat, waarom wel/niet? En, als bevindingen niet kloppen, hoe zit het dan wel.

Onderzoekstechnische reden voor de terugkoppeling van resultaten aan de uitvoeringspraktijk is de interne validiteit. Methodologische kwaliteitseisen zoals herhaalbaarheid of intersubjectiviteit zijn lastig in onderzoek naar unieke praktijken waarin het bovendien nodig is om de perspectieven van de verschillende actoren van elkaar te onderscheiden. Wel is het mogelijk om de uitkomsten aan de direct betrokkenen voor te leggen en te vragen of er feitelijke onjuistheden zijn en na te gaan in hoeverre de uitkomsten herkenbaar zijn voor betrokkenen (Maso & Smaling 2004; Migchelbrink 2006). De terugkoppeling naar de uitvoeringspraktijk is overigens ook van belang voor de uitvoeringspraktijk zelf. Het biedt een spiegel van hun dagelijks functioneren en gelegenheid om daar gezamenlijk op te reflecteren. In de waan van de dag komt het daar niet altijd van.

Aanpak voorbereiden en uitvoeren focusgroepsbijeenkomst.

1. Plan ruim de focusgroepsbijeenkomst (2 uur) in overleg met de genodigden (tijd, duur, locatie). Minimaal aanwezig moeten zijn: de teamleider/manager, twee jongerenwerkers, begeleider vanuit CMV, begeleider vanuit Youth Spot (opdrachtgever) en twee jongeren uit de doelgroep.. De bijeenkomst vindt bij voorkeur plaats op een locatie van de jongerenwerkorganisatie.
2. Verstuur de conceptpraktijkbeschrijving *minimaal drie werkdagen* vooraf per mail naar de genodigden voor de focusgroepsbijeenkomst.
3. Bereid de focusgroepsbijeenkomst voor met je teamleden.
  - Wat is een aansprekende vorm / opbouw?
  - Wie gaat het gesprek leiden?
  - Wie gaat notuleren?
  - Welke middelen heb je nodig?
  - Welke inhoudelijke onderwerpen wil je tijdens de focusgroep uitdiepen?

NB De presentatie en uitwisseling met de uitvoeringspraktijk in de focusgroepsbijeenkomst moet voldoen aan de richtlijnen voor de eindpresentatie. De focusgroepsbijeenkomst wordt namelijk beoordeeld als eindpresentatie door zowel de docent als de opdrachtgever.

4. Maak een helder thematisch verslag van de bijeenkomst. Het verslag dient als bijlage te worden toegevoegd in de definitieve praktijkbeschrijving.
5. Gebruik de uitkomsten van de focusgroepsbijeenkomst om de praktijkbeschrijving aan te vullen en te corrigeren. Denk hierbij aan de bronvermelding

Fase 6 – Conclusies en aanbevelingen

Periode week 2 – 3. Inleveren Hoofdstuk conclusies en aanbevelingen op 19 januari 2015.

De afgelopen maanden heb je doorgebracht met het doen van onderzoek naar Groepswerk binnen het jongerenwerk. Je hebt uitgezocht waarom Groepswerk wordt ingezet, hoe het werk wordt georganiseerd, wat er gebeurt en wat de resultaten zijn. In de conclusies verbind je doel en doelgroep, met de visie, de organisatie, de werkwijze en de resultaten. Ofwel, beschrijf wat de krachten en zwakten van Groepswerk zijn en wees daarin zo concreet mogelijk. Op basis van de conclusies, formuleer je tenslotte de aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van deze werkwijze.

Aanpak fase 6 Conclusies en aanbevelingen

1. Lees nog eens heel goed H1 t/m H4 door.
2. Wissel met je teamleden uit wat volgens jullie de belangrijkste conclusies van het onderzoek zijn. Verbindt hierin de doelen met de doelgroep, methode en resultaten, kijk daarbij naar krachten en verbeterpunten van het groepswerk en beargumenteer waarom dat zo is.
3. Schrijf Conclusies conform format H5.1. Let bij de formulering op de onderbouwing van je constatering met argumenten.
4. Denk na over wat de organisatie, de jongerenwerkers of eventueel de opleidingen en/of de wetenschap kunnen of moeten doen om de kwaliteit en effectiviteit van het Groepswerk te verbeteren, en als die goed is, te behouden.
5. Schrijf de aanbevelingen conform het format H5.2. Leg daarbij kort uit waarom de voorgestelde aanbeveling(en) daadwerkelijk bijdraagt aan de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk.

Fase 7 Afsluiten

Periode week 3-5. Slotmanifestatie is op dinsdag 28 januari van 10.30 – 14.00 uur (inclusief lunch). Deadline inleveren definitieve praktijkbeschrijving Groepswerk, vrijdag 31 januari 2015.

Het afsluiten van het project bestaat uit de slotmanifestatie en het definitief maken van de praktijkbeschrijving. Als gezamenlijke afsluiting van het project Portfolio jongerenwerk, aflevering Groepswerk vindt er een slotmanifestatie plaats in een jongerencentrum. Deze bijeenkomst heeft een driedelig doel:

- Het presenteren van de conclusies en aanbevelingen aan het werkveld als geheel.
- Het uitwisselen van kennis en ervaringen. Wat heb je als opleiding (docenten en studenten) geleerd van het werkveld? Wat heb je als werkveld geleerd van studenten en de opleiding?
- Het vervolg: wat betekenen de uitkomsten van het project Portfolio aflevering Groepswerk voor de professionalisering van het jongerenwerk in Amsterdam.

Genodigden voor de slotmanifestatie zijn: docenten minor Jongerenwerk in de grote stad, docenten jongerenwerk Roc TOP en Roc van Amsterdam, studenten minor Jongerenwerk in de grote stad, jongeren, jongerenwerkers en managers van de onderzochte praktijkorganisaties en medewerkers van Youth Spot. Youth Spot organiseert de slotbijeenkomst. Studenten worden gevraagd om kort hun belangrijkste bevindingen te presenteren.

Bijdrage Slotmanifestatie:

Ieder team bereidt een korte presentatie voor (max 5 minuten) met daarin een kracht en een verbeterpunt voor de praktijk van Groepswerk die is onderzocht.

Youth Spot ontvangt graag uiterlijk 1 werkdag voorafgaand aan de slotmanifestatie een powerpointsheet met daarop een kracht en een verbeterpunt.

Definitief maken praktijkbeschrijving:

1. Maak van de praktijkbeschrijving een concept rapport die voldoet aan de gestelde richtlijnen en lever het in bij Youth Spot (Check op spelling, leesbaarheid, lay-out, bijlagen).

2. Je krijgt van Youth Spot binnen vijf werkdagen feedback op het concept.
3. Verwerk de laatste feedback.
4. Lever alle data (verslagen interviews en observaties, vragenlijsten jongeren) in bij Youth Spot.
5. Zorg ervoor dat Youth Spot, de jongerenwerkorganisatie en de docent vanuit CMV een definitieve, geprinte en ingebonden versie ontvangen van het eindrapport. Als je aan Youth Spot aangeeft wanneer je de definitieve praktijkbeschrijving wilt printen en inbinden, kan Youth Spot dit betalen.
6. Nu is het rapport definitief.

9 Personen en organisaties

	Naam	Functie	Contactgegevens
Youth Spot			
	Judith Metz	Lector	j.w.metz@hva.nl 0621156079 MLH 05A04 Kenniscentrum CSW
	Jolanda Sonneveld	Projectmedewerker	j.j.sonneveld@hva.nl 06 21156083 MLH 05A04 Kenniscentrum CSW
	Kamiel Koops	Projectmedewerker	k.koops@hva.nl 06-21156338 MLH 05A04 Kenniscentrum CSW
Jongerenwerk-organisaties			
IJsterk Jongerencentrum De Clutch 2e Leeghwaterstraat 5-B 1018 RA Amsterdam 020 - 320 2583			
Combiwel Zuid De Bokkesprong (Th. De Bockstraat 100, A'dam), De Edelsteen (Smaragdplein 3, A'dam), en/of de Rijn (Vechtstraat 77, A'dam)			
Youth for Christ The Mall Van Speijkstraat 65 1057 GM Amsterdam 020-6126449			
Dock Nolenstraat 70 1067 KD Amsterdam			
SMD (Welsaen) Buurtcentrum de Kaaik Parkrijcklaan 121 1567 HD Assendelft			

10. Gebruikte literatuur

- Freidson, E. (2001). *Professionalism. The third logic. On the practice of knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- Haan, I. de & J.W. Duyvendak (2002). *In het hart van de verzorgingsstaat: het Ministerie van het Maatschappelijk Werk en zijn opvolgers (CRM, WVC en VWS), 1952–2002*. Zutphen: Walburg Pers.
- Hortulanus, R.P., P.P.N. Liem & A.M.M. Springhuizen (1997). *Welzijnsbeleving en welzijnsbeleid in de jaren '90*. Den Haag: VUGA.
- (Hueting, Ernest 89, *De permanente herstructurering van het welzijnswerk* Walburg Pers, Zutphen.)
- Jacobs, G., R. Meij, H. Tenwolde, Y. Zomer (red.) (2008) *Goed werk; verkenningen van normatieve professionalisering*; Amsterdam, Uitgeverij SWP.
- Marsh, P. & M. Fisher (2008). The development of problem-solving knowledge for social care practice. *British Journal of Social Work* 38 (5).
- Marsh, P. (2007). *Developing an enquiring social practice. Practitioners, researchers and users as scientific partners*. Marie-Kamphuis-lezing 2007. Houten: Bohn, Stafleu & Van Loghum.
- Marsh, P. & M. Fisher (2005). *Developing evidence for social work and social care practice*. London: Social Care Institute for Excellence.
- Maso, I. & A. Smaling (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Boom: Amsterdam.
- Metz, J. (2006). *De tweeledige werking van intermediairen voor burgerparticipatie*. Amsterdam: Humanistic University Press.
- Metz, J. (2009). 'Shopping in answer to feminist-methodological dilemma's: the method practice description. In: *Feminist research methods, conference proceedings*. Stockholm: Centre for Genderstudies, Stockholm University.
- Metz, J. (2009b). *Zoeken naar zicht. Functioneren Dordtse sociale infrastructuur. Verdiepingsonderzoek Sociale Staat*. Zwijndrecht: Onderzoekcentrum Drechtsteden.
- Migelbrink, F. (2007). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.
- Schön, D. (1983). *The reflective practitioner. How professionals think in action*. Aldershot: Ashgate.
- Spierts, M. (2005). 'Een 'derde weg' voor sociaal-culturele professies'. In: G. van den Brink e.a. eds. *Beroepszeer, waarom Nederland niet goed werkt*. Amsterdam: Boom.
- Steyaert, J. & T. van den Biggelaar (2008). *Eigentijds verantwoord in de sociale sector: van zakelijker naar beter*. Eindhoven: Fontys Hogescholen.
- Tonkens, E. (2008). Hoofdstuk 1 Meer ruimte voor professionals?. In: *Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerving en professionaliteit in de publieke sector*. Amsterdam: Van Genneep.
- Tonkens, E. & J.W. Duyvendak (2001). Themanummer: Accountability. Tijdschrift voor de Sociale Sector, december.
- WRR (2004). *Bewijzen van goede dienstverlening*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Yperen, T.A. van & J.W. Veerman (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

13. Bijlagen

- Bijlage 1 Verklaring van vertrouwelijkheid
- Bijlage 2 Format praktijkbeschrijving Portfolio jongerenwerk
- Bijlage 3 Richtlijnen bronvermelding

Bijlage 1:

VERKLARING VAN VERTROUWELIJKHEID

Meewerken aan het project Portfolio jongerenwerk betekent dat studenten vanuit diverse rollen in aanraking komen met vertrouwelijke informatie. Daarnaast krijgen studenten te maken met de vertrouwelijkheid tussen professional en jongere(n). Doordat studenten informatie verzamelen voor Youth Spot hebben zij tenslotte te maken met de vertrouwelijkheid tussen respondenten en de onderzoeker.

Met het ondertekenen van deze verklaring verplicht de student zich zowel tijdens als na de projectperiode tot strikte geheimhouding van alle informatie waarvan het vertrouwelijke karakter geacht kan worden hem/haar bekend te zijn. Rapportage over het project vindt plaats volgens de afgesproken richtlijnen voor vertrouwelijkheid en anonimiteit. Er wordt gewerkt met pseudoniemen voor locaties, buurten en personen. De rapportage zelf is vertrouwelijk en wordt alleen ter beschikking gesteld aan de onderzochte organisatie en Youth Spot; De onderzochte organisatie kan zelf besluiten de praktijkbeschrijving verder te verspreiden op voorwaarde van vermelding van de auteurs.

.....
(naam)

.....
(handtekening)

.....
(datum + plaats)

Bijlage 2:

Format praktijkbeschrijving

Portfolio jongerenwerk Groepswerk

Studiejaar 2014-2015

Youth Spot, Lectoraat Jongerenwerk in de Grote Stad

Inleiding

Dit document is het *format* voor het maken van de praktijkbeschrijving Groepswerk. Voor Youth Spot is het belangrijk dat dit format gebruikt wordt. Doordat alle groepen studenten eenzelfde structuur hanteren, worden de uitkomsten van de praktijkbeschrijvingen onderling vergelijkbaar. Het format is ontwikkeld in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut. Op basis van het onderzoek dat door de verschillende groepen is verricht, kan Youth Spot een methodiekb beschrijving maken van Groepswerk binnen het professionele jongerenwerk.

Hoe te gebruiken?

Het format bestaat uit een vast hoofdstuk en paragraafindeling, met per paragraaf te beantwoorden vragen. **De vragen in het format dienen als leidraad voor het onderzoek. Het is niet de bedoeling dat de vragen letterlijk worden gesteld aan de jongerenwerkers of de manager, noch dat zij letterlijk in het verslag terugkomen.** De vragen dienen als leidraad voor de materiaalverzameling en analyse. Vervolgens schrijf je per hoofdstuk aan de hand van het verzamelde materiaal, je bevindingen. In de hoofdstukken zijn de antwoorden op de vragen in het format verwerkt.

Het kan zijn dat je bepaalde vragen niet kan beantwoorden, bijvoorbeeld omdat hetgeen waarnaar gevraagd wordt niet aanwezig is in de praktijk die je onderzoekt. In dat geval doe je verslag van de pogingen die je hebt ondernomen om de informatie te achterhalen en eindig je met de constatering dat het *niet* in deze praktijk dat niet aanwezig is.

Aandachtspunten:

- De praktijkbeschrijving is vertrouwelijk;
- Gebruik pseudoniemen;
- Zorg er in de beschrijving voor dat de verschillende rollen goed zichtbaar zijn (beleidsmaker, manager, jongerenwerker, doelgroep);
- Wees zorgvuldig met bronvermelding (zie richtlijnen bronvermelding p42);
- Maximaal 30 pagina's (excl. bijlagen).

1. Institutionele organisatie Groepswerk

Toelichting. In dit hoofdstuk staat de institutionele organisatie centraal. De institutionele organisatie verwijst naar de positionering van het groepswerk binnen, de organisatie die het jongerenwerk uitvoert en het overheidsbeleid, dat het kader vormt voor de uitvoering van het groepswerk. De institutionele organisatie bepaalt binnen welke visie en welke formele lijnen er gewerkt wordt. In dit hoofdstuk beschrijf je de structuur, het beleid, en de randvoorwaarden van het Groepswerk. Dat doe je op basis van documentanalyse.

1.1 Organogram	<p>Maak een organogram van het groepswerk-project. Geef hierin minimaal aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe is het project gepositioneerd in de jongerenwerkorganisatie? • Welke rol speelt Groepswerk in het project? • Waar in het organogram bevinden zich de verschillende betrokkenen (teamleider, jongerenwerker, doelgroep, vrijwilligers) zijn gepositioneerd?
-----------------------	---

1.2 Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is het beleid van de gemeente (centrale stad en/of stadsdeel) op het gebied van jongerenwerk? • Wat zijn de kenmerken (demografisch/sociaaleconomisch/cultureel/politiek bestuurlijk) van de omgeving waarin het groepswerkproject plaatsvindt?
---------------------	--

1.3 De Organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • Door welke organisatie wordt het groepswerkproject mogelijk gemaakt? (algemene info over de organisatie) • Wat heeft de organisatie voor beleid ten aanzien van het jongerenwerk? Is er in het beleid aandacht voor groepswerk? Is er in het beleid aandacht voor diversiteit [inclusief seksuele diversiteit, jongeren met beperkingen en LVB]? Is er in het beleid aandacht voor bejegening [manier waarop met elkaar om wordt gegaan]? Is er in het beleid aandacht voor veiligheid? • Wat is de aanleiding voor het groepswerkproject? • Wat zijn de randvoorwaarden voor het groepswerkproject [bv omvang budget, locatie, tijd, type initiatieven]? • Wordt er in het groepswerkproject gewerkt met ouderbetrokkenheid? Zo ja, hoe krijgt dat vorm? • Wordt er in het groepswerkproject gewerkt met vrijwilligers? Zo ja, hoe krijgt dat vorm? • Hoe verhoudt het groepswerkproject zich ten opzichte van andere projecten of methoden binnen de jongerenwerkorganisatie? Wanneer wordt er bijvoorbeeld met de groep gewerkt en wanneer individueel? Of is er binnen project zowel sprake van groepswerk als individuele begeleiding?
---------------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Zijn er formele samenwerkingsafspraken rondom het groepswerkproject en hoe zien die afspraken eruit? [onderwijs, politie, bedrijven, hulpverlening, gemeentelijke diensten, collega-welzijnsorganisaties, bewonersorganisaties, scholen, sportverenigingen, culturele instellingen] • Hoe wordt het groepswerkproject gefinancierd?
--	--

1.4 Het groepswerkproject	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de doelen van het groepswerkproject? • Wie is de doelgroep van het groepswerkproject³⁵⁶? Zijn er specifieke voorwaarden voor deelname, zo ja, welke? • Wat is het pedagogische concept van het groepswerkproject? • Wordt er met vaste methodiek(en) gewerkt? Zo ja, met welke en op welke manier? • Op welke momenten in de week wordt het Groepswerkproject uitgevoerd? • Voor welke periode wordt het groepswerkproject uitgevoerd? • Wanneer wordt het groepswerkproject beëindigd? [vaste periode; doel bereikt] • Wordt er aandacht besteed aan de samenstelling van de groep? (heterogeen / homogeen, balans / competitief, vaste/wisselende samenstelling, omvang groep)?
---------------------------	--

1.5 Jongerenwerkers	<ul style="list-style-type: none"> • Hoeveel jongerenwerkers zijn er betrokken bij het groepswerkproject? Welke achtergrond hebben zij? [Hbo-Mbo professionals, opleiding, sekse, etniciteit, leeftijd]. • Welke rol, taak en verantwoordelijkheid hebben zij? • Indien er sprake is van co-begeleiding, hoe krijgt samenwerking vorm? [voorbereiding, afstemming tijdens, evaluatie] • Is er een registratiesysteem? Zo ja, hoe ziet het eruit? En wat wordt er geregistreerd? • Door wie en op welke manier worden de jongerenwerkers aangestuurd? • Hoe en aan wie wordt er verantwoording afgelegd over het groepswerkproject?
---------------------	--

1.6 Jongerenparticipatie	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe is de jongerenparticipatie [inspraak van jongeren in het Groepswerkproject] georganiseerd? • Welke groep(en) zijn betrokken en wat zijn hun kenmerken [sekse, leeftijd, etnisch-cultureel, opleidingsniveau, werk, inkomen] • Wat doen de jongeren concreet? Wat is hun rol en taak en verantwoordelijkheid? • Hoe worden jongeren hierin ondersteund door de professionals?
--------------------------	---

³⁵⁶ Ook aandacht voor sekse, etniciteit, leeftijd, opleidingsniveau, werk, inkomen.

1.10 Middelen	<p>Over welke middelen dient het groepswerkproject te beschikken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lokatie • Ruimte • Inventaris en faciliteiten [stereo, spelen] • Financiële middelen [budget voor activiteiten] • Vrijwilligers • Wat is er niet, maar is wel nodig [wat ontbreekt]?
----------------------	---

2. Uitvoeringspraktijk

Toelichting. In dit hoofdstuk probeer je te achterhalen wat er nu eigenlijk gebeurt binnen de methode Groepswerk. Om hier goed zicht op de krijgen loopt/werkt iedere student minimaal twee dagdelen (totaal 8 uur) mee. Zorg er voor dat je niet alleen aanwezig bent tijdens de feitelijke groepsmomenten, maar ook een beeld krijgt van de achterliggende organisatie en interacties zoals de voorbereiding en evaluatie van bijeenkomsten, netwerkgesprekken of contact via social media. Dit hoofdstuk beschrijf je op basis van observaties.

2.1 Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • In welk kader komt de groep bij elkaar? • Hoe vaak komt de groep bij elkaar? En voor welke periode? • Hoe lang duurt een groepsbijeenkomst? • Welke type groepsactiviteiten vinden er plaats? (gesprekken, doe-activiteiten, oefeningen, vergaderingen, uitstapjes) • Waar komt de groep bij elkaar? (omschrijf de ruimte) • Zijn er expliciete werkdoelen voor het Groepswerk gesteld? (wat wil de groep bereiken? Of wat willen individuen via de groep bereiken?) • Wordt er met een vast programma gewerkt? Zo ja, hoe ziet dat eruit? • Wordt er met vaste methodiek(en) gewerkt? Zo ja, met welke en op welke manier? • Door hoeveel jongerenwerkers wordt het Groepswerk uitgevoerd?
---------------------	---

2.2 Groepsamenstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe is de groep ontstaan? (bestond de groep al, of is deze nieuw gevormd?) • Sinds wanneer neemt de huidige groep deel aan het groepswerkproject? • Hoe zit het met de instroom van nieuwe jongeren in de groep? • Hoe is de groep samengesteld? (heterogeen / homogeen, competitief / balans, vaste/wisselende samenstelling, omvang groep)? • Wat zijn hun kenmerken van de groepsleden? [sekse, leeftijd, etnisch-cultureel, opleidingsniveau, werk, inkomen]? • Welke groepsrollen, taken en verantwoordelijkheden zijn er te onderscheiden in de groep? • Zijn er subgroepen in de groep aanwezig? Zo ja, wat zijn de kenmerken hiervan?
-------------------------------	---

2.3 Groepsdynamiek	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe is de dynamiek tussen de groepsleden? • Hoe beïnvloeden jongeren elkaar? (positief of negatief) • Hoe is de sfeer in de groep?
---------------------------	--

2.4 Begeleiding	<p>Rol jongerenwerker</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke rol en taken heeft de jongerenwerker in relatie tot de groep? • Welke opvoedstijl hanteert de jongerenwerker (democratisch, autocratisch, laissez-faire) • Op welke manier wordt er begeleiding gegeven aan de groep? (taakgericht, procesgericht, persoonsgericht)? <p>Pedagogisch klimaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe creëert de jongerenwerker het beoogde, pedagogische klimaat? • Is er in het werken expliciet aandacht voor bejegening? Zo ja, op welke manier? • Op welke manier is er in de begeleiding aandacht voor diversiteit [inclusief seksuele diversiteit]? • Zijn er regels voor de groepsleden van het Groepswerkproject? • Zo ja, welke? Hoe zijn zij tot stand gekomen? • Hoe worden de regels toegepast of nageleefd? • Wat doet de jongerenwerker als er een groepslid wordt gepest? • Zijn er nog andere manieren waarop de veiligheid binnen de groep en van de individuele leden wordt gewaarborgd? <p>Begeleiding groepsproces</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat doet de jongerenwerker om de ontwikkeling van de groep als geheel te stimuleren? • Wat doet de jongerenwerker om ontwikkeling van individuen in de groep te stimuleren? • Hoe gaat de jongerenwerker(s) om met de hiërarchie in de groep? • Wat doet de jongerenwerker als er spanningen of conflicten in de groep ontstaan? • Heeft de jongerenwerker 1-op-1-contact met groepsleden? Zo ja, om welke reden is er 1-op-1-contact? • Wordt het Groepswerk geëvalueerd met de deelnemers? Zo ja, op welke manier?
------------------------	---

2.5 Co-begeleiding	<p>Indien er sprake is van co-begeleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op welke manier is er in de co-begeleiding aandacht voor de voorbereiding van het Groepswerk? • Hoe zijn rollen en taken verdeeld? • Hoe verloopt het contact tussen de jongerenwerkers tijdens het groepswerk? • Op welke manier is er in de co-begeleiding aandacht voor het evalueren van het groepswerk?
---------------------------	--

2.7 Vrijwilligers	<p>Indien er gewerkt wordt met vrijwilligers:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke vrijwilligers zijn er betrokken, hoeveel en wat zijn hun kenmerken? [opleidingsniveau, sekse, etniciteit, leeftijd, werk, inkomen] • Welke rol hebben vrijwilligers binnen de groep? • Wat doen de vrijwilligers concreet? Wat is hun rol en taak en verantwoordelijkheid? • Welke competenties hebben de vrijwilligers nodig om het werk te doen? • Hoe en door wie worden vrijwilligers begeleid?
--------------------------	---

2.8 Ouders	<p>Indien er sprake is van ouderbetrokkenheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke groep(en) ouders zijn betrokken en wat zijn hun kenmerken [sekse, leeftijd, etnisch-cultureel, opleidingsniveau, werk, inkomen] • Welke rol hebben ouders binnen de groep? • Wat doen de ouders concreet? Wat is hun rol en taak en verantwoordelijkheid? • Hoe en door wie worden ouders begeleid?
-------------------	---

2.9 Buurt	<p>Indien er sprake is van contact met de buurt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe ziet dat contact eruit? • Met welke organisaties wordt er samengewerkt? [onderwijs, bedrijven, hulpverlening, gemeentelijke diensten, collega-welzijnsorganisaties] • Hoe wordt deze samenwerking concreet vormgegeven? [samen iets doen, overleggen, doorverwijzen, delen van faciliteiten]
------------------	---

3. Methodisch handelen

Toelichting: Het professionele handelen in de sociaalagogische beroepen bestaat uit het zoeken naar mogelijkheden en passende oplossingen in complexe en unieke praktijksituaties. Hiervoor maken jongerenwerkers gebruik van hetgeen zij tijdens hun opleiding hebben geleerd, bestaande methodieken, levenservaring, onderzoeken, praktijkervaring en uitwisseling met collega's. Om te achterhalen waarom jongerenwerkers handelen zoals zij handelen, is het nodig om de eigen kennis en ervaring van jongerenwerkers expliciet te maken. In dit hoofdstuk is het aan jullie om deze impliciete kennis expliciet te maken. Beschrijf het methodisch handelen van de betrokken professionals aan de hand van de diepte-interviews. Iedere student interviewt minimaal 1 jongerenwerker die jongeren begeleidt binnen Groepswork en maakt daarvoor gebruik van de half gestructureerde vragenlijst.

3.1	<p>Omschrijf in de woorden van de jongerenwerker, hoe degene vertelt over wat hij/zij doet in contact met de groep. Besteed in de weergave van het verhaal van de jongerenwerker, aandacht aan de volgende kwesties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Visie op de rol van de groep voor de ontwikkeling van jongeren; • Positie en rol van de jongerenwerker binnen de groep; • Methodische principes of centrale noties in het werken met groepen jongeren; • Dilemma's of spanningsvelden in het werken met groepen jongeren.
-----	--

4. Resultaten

Toelichting: Dit hoofdstuk beschrijft wat de resultaten zijn van het Groepswerk. De laatste jaren wordt de roep om inzicht in de resultaten van sociale interventies zoals het jongerenwerk steeds luider. Als jongerenwerker en aanbieder zet je je vanzelfsprekend met hart en ziel in voor de jongeren. Ook dan is het de vraag of je datgene wat je wilt bereiken, eigenlijk wel realiseert. Inzicht in de resultaten van een interventie is nodig om te kunnen achterhalen wat de best mogelijke aanpak is. Het is evenwel niet makkelijk om de resultaten van het jongerenwerk te achterhalen. Het resultaat voor een jongere kan verschillen van het resultaat voor de jongerenwerker of het resultaat voor de financier [denk aan de boodschap, *operatie geslaagd, patiënt overleden*]. Om die reden brengen wij de resultaten op verschillende manieren in beeld. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van enquêtes met jongeren, registratiegegevens, indien aanwezig informatie uit de jongerenwijzer en interviews met beleidsmedewerkers.

4.1	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de resultaten van het Groepswerk volgens de doelgroep? • Waarop baseren zij dat?
-----	---

4.2	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de resultaten van Groepswerk volgens de aanbieder? • Waarop baseren zij dat?
-----	---

4.3	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de resultaten van Groepswerk volgens de financier en de beleidsmaker [stadsdeel]? • Waarop baseren zij dat?
-----	--

5. Conclusies en aanbevelingen

Toelichting conclusies: De afgelopen maanden heb je doorgebracht met het doen van onderzoek naar het Groepswerk. Je hebt uitgezocht waarom deze basismethode wordt ingezet, hoe het is georganiseerd, wat er gebeurt en wat de resultaten zijn. Wat kan je nu zeggen over de werking en resultaten van het Groepswerk? In de conclusies verbind je doel en doelgroep, met de visie, de organisatie, de werkwijze en de resultaten. Op basis daarvan beargumenteer je wat de krachten en zwakten van het Groepswerk binnen de betreffende organisatie zijn, welke factoren bijdragen aan de kracht en welke factoren bedreigend zijn voor het succes van het Groepswerk.

5.1	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe functioneert het Groepswerkproject met betrekking tot het bereiken met de doelgroep, het realiseren van de doelen, het pedagogisch concept, de werkwijze (methodiek) en de achterliggende organisatie? • Wat zijn de krachten van het Groepswerk? En waarom? • Wat zijn de zwakten van het Groepswerk? En waarom?
-----	---

Toelichting aanbevelingen: Het doel van het maken van de praktijkbeschrijving is het inzichtelijk en overdraagbaar maken van de werkzame bestanddelen van het jongerenwerk om zo de kwaliteit en effectiviteit van het jongerenwerk te verbeteren. De praktijkbeschrijving is af. Je weet wat de krachten en zwakten voor het Groepswerk zijn. Formuleer in dit laatste hoofdstuk aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van het Groepswerk.

5.2	<ul style="list-style-type: none"> • Welke aanbevelingen kun je doen ten behoeve van de verbetering van de kwaliteit en effectiviteit van het Groepswerk. Je kunt hierin onderscheid maken tussen aanbevelingen voor de organisatie, voor jongerenwerkers, voor opleidingen of voor de wetenschap.
-----	---

Bijlage 3:

Richtlijnen bronvermelding

Transparantie is een belangrijke kwaliteitsnorm voor wetenschappelijk onderzoek. Transparantie betekent dat het helder moet zijn waarop constatering en uitspraken zijn gebaseerd. De lezer van het onderzoek kan dan zelf achterhalen hoe de resultaten geïnterpreteerd kunnen worden. Is het, *uitzonderlijk, mogelijk, waarschijnlijk* of *waar*. Geldt het voor *sommige* personen (en voor wie dan?) of is het voor *alle* Amsterdammers het geval?

Een manier om transparantie van onderzoek te realiseren is door zorgvuldig te zijn in bronvermelding. Daarom geldt als richtlijn voor de praktijkbeschrijving: **vermeld bij alle bevindingen, uitspraken en constatering waarop deze gebaseerd zijn**. Dit geldt voor literatuur, maar ook voor het aanhalen van informatie uit observaties, interviews of de dagboek aantekeningen van de onderzoeker/student. Vuistregel hierbij is dat er achter iedere zin een bronvermelding moet staan, tenzij meerdere zinnen gebaseerd zijn op dezelfde bron of de tekst de eigen mening weergeeft.

Bij het maken van de praktijkbeschrijving onderscheidt Youth Spot twee typen bronvermelding: (1) verwijzing naar bronnen in voetnoten en (2) verwijzing naar literatuur in de tekst volgens APA-normen. Voorbeelden van bronnen zijn interviews, observaties, jaarverslagen, projectplannen, internetpagina's. Literatuur kan je herkennen aan dat het publicaties zijn in de vorm van boeken of artikelen in tijdschriften.

Verwijzingen naar bronnen:

- Bronvermeldingen in voetnoten.
- De basisvorm voor verwijzingen naar interviews, observaties, krantenartikelen, webpagina's en cd-roms is: Auteur/redacteur/spreker/respondent/observator. (jaar, dag, maand).
Titel (eventueel: titel van magazine of krant) (editie), [soort medium, interview, observatie, dagboek, persoonlijke documenten]. Maker (eventueel). URL: Protocol: Site/pad/file [datum].
Bijvoorbeeld:
  - Koops, K., (2013). Informeel gesprek met Jongerenwerker 1, 20 september 2013.
  - Metz, J.W., (2012). Observatieverslag kennismakingsgesprek tussen mac 2 en best A4, 5 oktober 2012.
  - Jansen, G.G. (2014). Internetbronnen. NewMedia nr 54, <http://www.piet.nl/newmedia/9-3-98/nm9-3-98o.html> *geraadpleegd op 15 februari 2014*.
  - Naar krantenartikelen zonder auteur kan als volgt verwezen worden: VVD: extra inspectie tegen besnijdenis (2004). De Volkskrant, 22 januari.
  - Naar krantenartikelen met auteur wordt op dezelfde manier verwezen als naar artikelen in tijdschriften.

Verwijzingen naar literatuur, volgens APA-normen

- Literatuurverwijzingen in de tekst: (auteur, jaartal, paginanummer).
- Voorbeeld: (Tonkens, 1994, p. 5)
- Bij een verwijzing naar een artikel van twee auteurs: & ertussen.
- Dus niet Brouns en Tonkens, maar Brouns & Tonkens.
- Het is niet van Oost, maar Van Oost als de naam los staat.
- Volledige literatuurverwijzingen opnemen in een bibliografie (onder de kop: Literatuur) aan het eind van het artikel. Doe dit in alfabetische volgorde en op de volgende wijze:
  - Boek: Tucker, J.E. (1985). *Women in nineteenth-century Egypt*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Artikel in tijdschrift: Bóné, E. von & Combrink-Kuiters, L. (1995). Het juridisch gezag van vrouwen over hun minderjarige kinderen in historisch perspectief. *Tijdschrift voor Vrouwenstudies*, 16, 413-427.
- Artikel in bundel: Vasterling, V. (1996). Van Alice Nahon naar Janis Joplin. Over de onvermoede actualiteit van Nahons werk. In R. van den Brandt (Ed.), *Alice Nahon 1896-1933. Kan ons lied geen hooglied wezen* (p. 105-114). Antwerpen: Houtekiet.

Bijlage 2: Topiclijst voor diepte-interview met jongerenwerkers

Topiclijst voor diepte-interview met jongerenwerkers

Oktober 2014

Lectoraat Youth Spot, Jongerenwerk in de Grote Stad
Hogeschool van Amsterdam

Instructies vooraf

We willen je vragen om de onderstaande vragen te stellen en goed te luisteren naar de antwoorden. Via een belangstellende houding, het tonen van interesse, het doorvragen en te vragen om verduidelijking stimuleer je de voortgang en verdieping van het gesprek. Alle vragen dienen zo open mogelijk te zijn, zo min mogelijk sturend. Probeer een vraag te beginnen met wie, wat, wanneer, waarom, hoe, in hoeverre, etc.

Mogelijkheden om door te vragen:

- *Kun je daar wat meer over vertellen?*
- *Kun je dat verduidelijken?*
- *Kun je een voorbeeld geven?*
- *Waarom wel, waarom niet?*
- *Hoe doe je dat dan precies?*
- *Kun je dat concreet maken?*
- *Welke punten zijn nog meer belangrijk?*

Tekst voor jouw introductie

Als student van de HvA doe ik in het kader van de minor *Jongerenwerk in de grote stad* een onderzoek naar de werking van groepswork in het jongerenwerk. Na een korte kennismaking wil ik in dit gesprek vooral ingaan op hoe jij groepen jongeren begeleidt. Ik wil het vak leren kennen en ben benieuwd naar wat jij doet in en rond het contact met groepen jongeren. Daarover gaan de vragen. Ik wil je bedanken voor jouw bereidheid om aan dit onderzoek mee te werken.

Ik neem dit gesprek op, maar gebruik dit alleen om het interview woordelijk uit te kunnen werken. Wij zullen vertrouwelijk omgaan met de informatie. In de beschrijving die uiteindelijk wordt gemaakt kunnen uitspraken van jou staan, maar jouw naam wordt hierbij niet vermeld. Onze ervaring is wel dat in onderzoek met kleine aantallen respondenten uitspraken en gebeurtenissen intern herleidbaar zijn.

Het interview zal ongeveer 1,5 uur duren.

Heb je tot zover nog vragen?

Topic 1: Kennismaken

1. Wat is jouw functie?
2. Wat zijn jouw werkzaamheden binnen deze functie?
3. Hoe lang ben je werkzaam in deze functie?
4. Wat is jouw vooropleiding en/of werkachtergrond?

Topic 2: Begeleiden van groepen jongeren

5. Kan je uitleggen hoe jij groepen jongeren begeleidt?

Onderwerpen voor door te vragen:

- Hanteer je een vaste volgorde? Zo ja, hoe ziet die eruit?
- Wat zijn jouw (geheime) ingrediënten in contact met groepen jongeren?

6. Wat doe jij concreet in het contact met de groep (van begin tot eind)?

Onderwerpen voor het doorvragen:

- werven van de groep
- kennismaken (relatie opbouwen, definiëren en structureren, groepsanalyse, behoefte peilen)
- doelen stellen voor/met de groep
- programmeren van groepsactiviteiten
- uitvoeren van groepsactiviteiten
- evalueren van groepsactiviteiten (met de groep)

7. Hoe beïnvloedt jij de dynamiek in de groep? (Hoe zorg je ervoor dat een groep zich positief ontwikkelt?)

Onderwerpen voor het door vragen:

- Werken met regels
- Werken met beloningen / privileges
- Stimuleren van peer-support
- Kwaliteiten van jongeren ontdekken en ontwikkelen
- Sturen op groepssamenstelling
- Werkrelatie met de informele leider
- Individuele aandacht geven aan jongeren

8. Hoe draagt groepswork volgens jou bij aan het opvoeden van jongeren?

Topic 4: Dilemma's

9. Welke dilemma's ervaar jij in het begeleiden van groepen jongeren? (Waar loop jij tegenaan?)

Topic 5: Reflectie op de werking van groepswork

10. In hoeverre werkt jouw aanpak met groepen? Waarop baseer je dat op?
(In hoeverre ontwikkelen groepen en individuen zich binnen groepswork?)

Slotvraag

11. Wat is volgens jou het belangrijkste in het begeleiden van groepen jongeren?

Afsluiting interview

Ik ben nu aan het einde gekomen van het interview. Heb je zelf nog opmerkingen of aanvullingen? Ik maak van het interview een woordelijk verslag. Als je wilt, kan ik het verslag naar je toesturen. Hartelijk dank voor jouw deelname aan dit gesprek.

Bijlage 3: Topiclijst voor diepte-interview met beleidsmedewerkers

Vragenlijst voor gestructureerd interview met beleidsmedewerker

Lectoraat Youth Spot, november 2014

Instructies voor de interviewer

Als interviewer stel je de onderstaande vragen en je wacht vervolgens af wat de respondent antwoordt. Op basis van zijn/haar antwoord vraag je door. Via een belangstellende houding, het tonen van interesse, het doorvragen en te vragen om verduidelijking stimuleer je als interviewer de voortgang voor het gesprek. Alle vragen dienen zo open mogelijk te zijn, zo min mogelijk sturend. Probeer een vraag te beginnen met wie, wat, wanneer, waarom, hoe, in hoeverre, etc.

Mogelijkheden om door te vragen:

- *Kun je daar wat meer over vertellen?*
- *Kun je dat verduidelijken?*
- *Kun je een voorbeeld geven?*
- *Waarom wel, waarom niet?*
- *Hoe doe je dat dan precies?*
- *Kun je dat concreet maken?*
- *Welke punten zijn nog meer belangrijk?*

NB: De checklisten zijn ervoor bedoeld om de respondent enige sturing te geven indien hij/zij moeite heeft om de vraag in open vorm te beantwoorden.

Voorbeeld:

Bij vraag 4: "In hoeverre is (naam project) er volgens u voor bedoeld om jongeren sociale en praktische vaardigheden aan te leren?"

Of

Bij vraag 6: "Draagt (naam project) er volgens u daadwerkelijk aan bij dat jongeren na afloop verantwoordelijkheid kunnen dragen voor hun eigen leven? Waarom wel, waarom niet?"

Introductie

Als student van de HvA doe ik in het kader van de minor *Jongerenwerk in de grote stad* een onderzoek naar de werking en resultaten van groepswork binnen het jongerenwerk. In ons deel richten wij ons specifiek op groepswork in (naam project) van (naam organisatie). Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het lectoraat Youth Spot.

Hiervoor nemen wij interviews af met beleidsmedewerkers over de doelen en het resultaat van groepswork in (naam project). Ik wil inzoomen op waar en voor wie het groepswork binnen (naam project) volgens u bedoeld is en wat het project oplevert voor zowel de jongeren die bereikt worden als voor de maatschappij. Ik wil u bedanken voor uw bereidheid om aan dit onderzoek mee te werken.

Wij zullen vertrouwelijk omgaan met de informatie en de daarop gebaseerde rapportage. In het eindrapport kunnen uitspraken van u staan, maar uw naam zal hierbij niet worden vermeld. Onze ervaring is wel dat in onderzoek met kleine aantallen respondenten uitspraken en gebeurtenissen herleidbaar zijn.

Het interview zal maximaal een uur duren. Tijdens het gesprek maak ik aantekeningen.
Heeft u tot zover nog vragen?

Topic 1: Kennismaken

Om te beginnen wil ik eerst een aantal vragen stellen over uw functie, werkzaamheden en achtergrond?

12. Wat is uw functie?
13. Wat zijn uw werkzaamheden binnen deze functie?
14. Hoe lang bent u werkzaam in deze functie?

Topic 2: Doelen en doelgroep

15. Waar is het groepswork in (naam project) volgens u voor bedoeld?

Checklist:

- Om jongeren gelegenheid te bieden elkaar te ontmoeten en vriendschappen op te bouwen
- Zinnvolle vrijetijdsbesteding;
- Talentontwikkeling
- Jongeren sociale vaardigheden te leren;
- Jongeren leren organisatievaardigheden: initiatief nemen, samenwerken, leiderschapsvaardigheden.
- Vergroten maatschappelijke participatie (vrijwilligerswerk, actief in buurt)
- Contact met de jongerenwerker;
- Signaleren en toeleiden naar instanties zoals school, hulpverlening, ;
- Voorkomen overlast door jongeren een alternatief te bieden voor de straat;

16. Voor welke jongeren is (naam project) bedoeld?

Topic 3: Resultaten

17. Wat zijn volgens u de resultaten van groepswork in (naam project)?

Checklist:

- Hoeveel jongeren worden bereikt? Welke jongeren doen mee? Uitvallers?
- Jongeren bouwen sociale netwerken en vriendschappen op;
- Jongeren hebben zinnvolle vrijetijdsbesteding;
- Jongeren leren wat zij leuk vinden, en ontwikkelen dat (koken, muziek maken, kickboxen, dansen)
- Jongeren zijn actief in het project, de organisatie en/of de buurt;
- Jongeren leren vaardigheden (sociale vaardigheden, levensvaardigheden, organisatievaardigheden, burgerschapsvaardigheden);
- Jongeren leren dat zij invloed kunnen hebben op de wereld om hen heen;

- Toename van mogelijkheden/faciliteiten voor jongeren in de buurt.
- Jongeren leren verantwoordelijkheid dragen voor het eigen leven, ook bij problemen;
- Toeleiding naar school, werk, wonen, hulpverlening, activiteiten?
- Daling van de overlast in buurten; afname vandalisme / criminaliteit

18. Hoe krijgt u inzicht in de resultaten? Of: Op welke manier worden de resultaten gemeten?

Checklist:

- Op basis van registratiegegevens van de uitvoerende organisatie
- Jongerenwijzer
- Rapporten van de uitvoerende organisatie (jaarverslag, evaluatie)
- Onderzoek onder jongeren die meedoen / hebben mee gedaan
- Gesprekken met de jongerenwerkers
- Informatie van de netwerkpartners (onderwijs, politie, etc)
- Eigen inzicht (door bezoek of informele gesprekken met organisatie)

Topic 4: Reflectie

19. Wat is volgens u de kracht van groepswork in (naam project)?

20. Op welke punten dient groepswork in (naam project) verbeterd te worden?

Afsluiting interview

Ik ben nu aan het einde gekomen van het interview. Heeft u zelf nog opmerkingen of aanvullingen? Van het interview wordt een uitgebreid verslag gemaakt. Zodra dit af is stuur ik het via de mail naar u op. Ik wil u vragen om binnen 10 dagen eventuele onjuistheden of aanvullingen aan mij door te geven. Indien u niet reageert wordt het verslag na die termijn goedgekeurd. Hartelijk dank voor uw deelname aan dit gesprek.

Bijlage 4: Vragenlijst voor deelnemers Groepswerk

Lectoraat Youth Spot

We willen jou graag interviewen omdat we willen weten wat jongeren van **groepswerk IN HET JONGERENWERK** vinden. Daardoor wordt duidelijk wat goed gaat en wat beter kan. We interviewen zoveel mogelijk jongeren die deelnemen aan de groep in het jongerenwerk en jongeren die niet deelnemen. Het interview is anoniem en zal ongeveer 20 minuten duren.

Heb je zelf nog vragen?

A. Kennismaken

1. Ik ben een:

- Jongen
- Meisje

2. Hoe oud ben je?

3. Wat is je culturele achtergrond?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname / Antillen
- Azië (India, Indonesië, Pakistan, China etc)
- Midden- en Oost-Europese landen (Polen, Hongarije, Roemenië, Bulgarije etc.)
- Amerika (Brazilië, Colombia, Dominicaanse Republiek, Verenigde Staten etc.)
- Afrika (Angola, Congo, Ethiopië, Soedan, Somalie etc.)
- Midden Oosten (Iran, Irak, Syrië, Egypte, Afghanistan etc.)
- Anders namelijk....

4. Wat doe je vooral overdag? (1 antwoord mogelijk)

- Naar school
- Naar werk
- Vrijwilligerswerk
- Thuis
- Anders, namelijk...

5. Indien je naar school gaat, welk schoolniveau volg je?

- Lagere school of basisonderwijs
- VMBO
- MBO, niveau 1 of 2
- MBO, niveau 3 of 4

- HAVO of VWO
- HBO of universiteit

6. Wat is je hoogst behaalde opleidingsniveau?

- Lagere school of basisonderwijs
- VMBO
- MBO, niveau 1 of 2
- MBO, niveau 3 of 4
- HAVO of VWO
- HBO of universiteit
- Geen

7. Wat doe je in je vrije tijd? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Chillen met vrienden
- Gamen
- Huiswerk maken
- Sporten
- Muziek maken
- TV-kijken
- Vrijwilligerswerk
- Zorgen voor familieleden
- Anders, namelijk..

8. Heb je in het dagelijks leven last van een beperking?

- Nee
- Ja

- Fysieke beperking
- Verstandelijke beperking
- Psychische beperking
- Sociale beperking

B. Kenmerken van de groep

9. Neem je deel aan een groepsactiviteit in het jongerenwerk?

- Ja
- Nee, andere vragenlijst afnemen

10. De groep bestaat uit:

- 3 tot 10 jongeren
- 10 tot 20 jongeren
- 20 tot 30 jongeren
- Meer dan 30 jongeren

11. Hoe vaak komt de groep bij elkaar?

- Minder dan 1 keer per maand
- 1 keer per maand

- 1 keer per week
- Meerdere keren per week

12. Waar komt de groep bij elkaar?

- In het jongerencentrum / buurthuis
- Op straat (plein, sportveld)
- In een sporthal
- Op school
- In een productiehuis (muziek/dansstudio)
- Ergens anders, namelijk ...

13. Wat doen jullie vooral als de groep samenkomt?

- Chillen
- Vaste activiteit zoals dansen, sporten, koken of muziek maken
- Verschillende activiteiten (spel, oefeningen, games, etc)
- Vergaderen
- Praten
- Volgen van een workshop, cursus of training
- Maken van uitstapje (naar b.v. bedrijven, strand, pretpark)

C. Deelname aan de groep

14. Sinds wanneer neem je deel aan deze groep?

- Kortere dan 3 maanden
- Tussen de 3 en 6 maanden
- Tussen 6 maanden en 1 jaar
- Langer dan 1 jaar

15. Hoe ben je bij deze groep terecht gekomen?

- Via internet of social media (website/ facebook/twitter)
- Via vrienden
- Via de jongerenwerker
- Via een andere instelling (b.v. school, hulpverlening)
- Via familie (ouders, broer, zus, neef, nicht)
- Via flyer
- Anders namelijk ....

**16. Kun je vertellen waarom je deelneemt aan deze groep?
(je kunt meerdere antwoorden aanstippen)**

- Om andere jongeren / vrienden te ontmoeten
- Het is een veilige / relaxte plek waar ik me thuis voel
- Om te leren / vaardigheden op te doen

- Omdat ik de activiteit leuk/ interessant vind
- Omdat ik mijn talent wil ontwikkelen
- Om vrijwilligerswerk te doen
- Omdat ik me in wil zetten voor (mensen in) de buurt
- Voor het contact met de jongerenwerker
- Uit verveling
- Om overlast op straat te voorkomen
- Omdat het mij is geadviseerd door de jongerenwerker of door een andere instantie
- Anders namelijk...

17. Krijg jij of de groep een beloning voor deelname aan deze groep?

- Ja
- Nee (ga verder met vraag 20)

18. Wat voor beloning krijg je?

- Certificaat voor deelname
- Een verantwoordelijke rol/taak in de groep (leider, president)
- Materiaal voor de groepsactiviteit (sportoutfit, foto's, etc.)
- Een geldbedrag of credits voor een groepsuitje
- Anders namelijk...

19. Hoe belangrijk is deze beloning voor jou?

- Geeft erkenning
- Motiveert
- Zonder beloning zou ik niet meedoen
- Maakt niet uit
- De beloning maakt het minder aantrekkelijk om mee te doen

D. Beleving van de groep

20. Voel je je thuis in de groep?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

21. Voel je je veilig in de groep?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

22. Wordt er in de groep gepest?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

23. Word jij zelf in de groep gepest?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

24. Oefenen jongeren in de groep weleens druk op je uit (om jouw gedrag te veranderen)?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

25. Steunen of helpen jongeren in de groep jou?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

E. Eigen rol in de groep

26. Welke rol/betekenis heb jij in de groep? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Ik maak anderen aan het lachen
- Ik los ruzies of meningsverschillen op
- Ik doe wat er van mij gevraagd wordt
- Ik bedenk vaak wat we als groep kunnen doen
- Ik help anderen bij ...
- Ik geef leiding aan de groep
- Ik ben een luisterend oor voor anderen
- Ik verstoor de samenwerking in de groep
- Ik pest anderen in de groep
- Anders, namelijk..

27. Ben je betrokken bij de organisatie van groepsactiviteiten / bijeenkomsten?

- Ja
- Nee (ga verder met vraag 29)

**28. Wat doe jij in de organisatie?
(je kunt meerdere antwoorden aanstippen)**

- Ideeën / activiteiten bedenken
- Vergaderen (voorzitten / notuleren)
- Geld aanvragen / fondsenwerving / sponsors zoeken
- Communicatie en pr regelen
- Inkoop van spullen
- Spullen klaarzetten en ruimte inrichten
- Verzorgen van drinken en eten
- Begeleiden van deelnemers tijdens activiteit
- Techniek regelen
- Barwerkzaamheden

- Opruimen
- Anders namelijk...

29. Zou je graag betrokken willen worden bij de organisatie? (indien antwoord nee bij vraag 27)

- Ja
- Nee

30. Geef jij je mening in de groep?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

F. Betekenis van groepsgenoten

31. Wat betekenen jouw groepsgenoten voor jou? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Ik leer van groepsleden
- Ik kan dingen waarmee ik zit met groepsleden bespreken
- Groepsleden zijn een voorbeeld voor mij
- Ik herken dingen van mijzelf in groepsleden
- Groepsleden helpen / steunen mij bij bepaalde dingen
- Groepsleden stimuleren mij om mee toe doen met de activiteit
- Groepsleden verstoren de activiteit
- Groepsleden verstoren de samenwerking
- Anders, namelijk

32. Bespreken jullie met elkaar hoe het in de groep gaat? (b.v. samenwerken, regels, wat jullie als groep graag willen, oplossen conflicten)

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

33. Zijn er regels in de groep?

- Ja, kun je voorbeelden noemen

- Nee (ga verder met vraag 36)

34. Is de groep betrokken bij het opstellen van regels?

- Ja
- Nee

35. Wat gebeurt er als regels in de groep niet worden nageleefd

- Niks
- Iemand uit de groep corrigeert de jongere(n)
- Iemand uit de groep neemt initiatief tot gesprek over de regel
- Jongerenwerker corrigeert de jongere(n)
- Jongerenwerker neemt initiatief tot gesprek over de regel
- De groep legt een sanctie op (b.v. schorsing, straf of verlaten groep)
- De jongerenwerker legt een sanctie op (b.v. schorsing, straf of verlaten groep)

G. Rol van de jongerenwerker in de groep

36. Krijgt de groep begeleiding of ondersteuning van een jongerenwerker?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit (ga verder met vraag 42)

37. Wat doet de jongerenwerker in de groep? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Hij/zij beheert de ruimte (open/sluiten deur, zorgt voor drinken, spelmateriaal etc)
- Hij/zij organiseert de activiteit en vertelt ons als groep wat wij moeten doen
- Hij/zij activeert ons om zelf activiteiten te organiseren
- Hij/zij helpt bij het oplossen van conflicten/ruzies in de groep
- Hij/zij geeft ons informatie en advies
- Hij/zij begeleidt bij het samenwerken
- Hij/zij geeft aan wat de regels zijn in de groep
- Hij/zij leert ons hoe wij met elkaar in de groep kunnen omgaan
- Hij/zij stelt ons vragen
- Niks
- Anders, namelijk

38. Hoe zie jij de jongerenwerker vooral? (1 antwoord mogelijk)

- Een van ons
- Opvoeder (iemand die zegt wat wel en niet kan)
- Beheerder
- Coach / ondersteuner
- Trainer
- Vraagbaak
- Hulpverlener
- Anders, namelijk...

39. Op welke manier steunt de jongerenwerker jou in de groep? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Hij/zij geeft complimenten
- Hij/zij geeft mij (verantwoordelijke) taken in de groep
- Hij/zij vraagt om mijn mening in de groep
- Hij/zij vertelt mij hoe ik dingen anders kan doen
- Hij/zij geeft mij grenzen aan
- Hij/zij helpt mij om een plek te vinden in de groep

40. Heb je individueel contact (1-op-1) met de jongerenwerker?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit (ga verder met vraag 42)

41. Wat doet de jongerenwerker voor jou persoonlijk? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Hij/zij luistert naar me en stelt me vragen
- Hij/zij geeft informatie en advies
- Hij/zij gaat met mij ergens mee naartoe
- Hij/zij regelt dingen voor mij
- Hij/zij zorgt ervoor dat ik ergens terecht kan met mijn problemen / behoeften
- Hij/zij motiveert mij om zelf dingen aan te pakken / te regelen
- Hij/zij leert mij gedrag in de groep te veranderen

42. Heeft de begeleider contact met jouw ouder(s) / verzorger(s)?

- Nee

Ja, waarom?

- In het kader (eind) presentaties / optredens / wedstrijden waaraan ik deelneem
- Voor toestemming voor mijn deelname
- Voor overleg over hoe het met mij gaat
- Voor persoonlijke problemen
- Anders, namelijk....

H. Resultaat

43. Ben je veranderd door deelname aan deze groep?

- Ja
- Nee

44. Door deelname aan de groep: (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Heb ik geleerd om samen te werken
- Heb ik geleerd om te luisteren
- Heb ik geleerd om initiatief te nemen
- Heb ik leren koken, muziek maken, dansen, voetballen, kickboksen etc.
- Heb ik meer zelfvertrouwen gekregen
- Ben ik me met zaken bezig gaan houden die negatief zijn voor mijn toekomst
- Ben ik brutaler geworden
- Heb ik geleerd waar ik wel en niet goed in ben (talent)
- Heb ik geleerd om mij sociaal wenselijk te gedragen
- Ben ik onzeker geworden over mijzelf
- Heb ik geleerd om verantwoordelijkheid te hebben (b.v. afspraken nakomen)
- Heb ik geleerd mijn mening te geven
- Weet ik beter wie ik ben
- Kan ik beter voor mijzelf opkomen
- Weet ik wat ik leuk vind om te doen in mijn vrije tijd
- Heb ik vrienden gemaakt
- Weet ik beter wat ik belangrijk vind
- Weet ik beter wat ik wil in de toekomst (qua school, werk, vrije tijd)
- Heb ik dingen geleerd waarvan ik weet dat de maatschappij deze niet goed vindt
- Anders namelijk....

45. Stel dat deze groep er niet is, wat mis je dan?

46. Stel dat er geen jongerenwerker aanwezig is, wat mis je dan?

47. Welk rapportcijfer geef je aan de groep?

(1 = zeer slecht, 10 = zeer goed)

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Hartstikke bedankt voor het beantwoorden van de vragen!

Bijlage 5: Vragenlijst voor jongeren die niet deelnemen aan groepen in het jongerenwerk

November 2014

Lectoraat Youth Spot

We willen jou graag interviewen omdat we willen weten wat jongeren van hun deelname aan een groep vinden in hun vrije tijd. We interviewen zoveel mogelijk jongeren die deelnemen aan groep met of zonder begeleiding. Het interview is anoniem en zal ongeveer 20 minuten duren.

Heb je zelf nog vragen?

A. Kennismaken

1. Ik ben een:

- Jongen
- Meisje

2. Hoe oud ben je?

3. Wat is je culturele achtergrond?

- Nederland
- Turkije
- Marokko
- Suriname / Antillen
- Azië (India, Indonesië, Pakistan, China etc)
- Midden- en Oost-Europese landen (Polen, Hongarije, Roemenië, Bulgarije etc.)
- Amerika (Brazilië, Colombia, Dominicaanse Republiek, Verenigde Staten etc.)
- Afrika (Angola, Congo, Ethiopië, Soedan, Somalie etc.)
- Midden Oosten (Iran, Irak, Syrie, Egypte, Afghanistan etc.)
- Anders namelijk....

4. Wat doe je vooral overdag? (1 antwoord mogelijk)

- Naar school
- Naar werk
- Vrijwilligerswerk
- Thuis
- Anders, namelijk...

5. Indien je naar school gaat, welk schoolniveau volg je?

- Lagere school of basisonderwijs
- VMBO
- MBO, niveau 1 of 2
- MBO, niveau 3 of 4
- HAVO of VWO
- HBO of universiteit

6. Wat is je hoogst behaalde opleidingsniveau?

- Lagere school of basisonderwijs
- VMBO
- MBO, niveau 1 of 2
- MBO, niveau 3 of 4
- HAVO of VWO
- HBO of universiteit
- Geen

7. Wat doe je in je vrije tijd? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Chillen met vrienden
- Gamen
- Huiswerk maken
- Sporten
- Muziek maken
- TV-kijken
- Vrijwilligerswerk
- Zorgen voor familieleden
- Anders, namelijk..

8. Heb je in het dagelijks leven last van een beperking?

- Nee
- Ja

- Fysieke beperking
- Verstandelijke beperking
- Psychische beperking
- Sociale beperking

B. Bekend met jongerenwerk?

9. Neem je deel aan activiteiten in het jongerenwerk?

- Ja (ga verder met vraag 13)
- Nee

waarom niet? (1 antwoord mogelijk)

- Geen tijd / te druk
- Geen interesse
- Mijn vrienden gaan niet
- Ik ben niet bekend met de activiteiten
- Ik durf niet / niet veilig
- Anders namelijk....

**10. Zou je willen deelnemen aan activiteiten binnen het jongerenwerk?
(je kunt meerdere antwoorden aanstippen)**

- Ik ken het niet

Ja, waarom wel?

- Om vrienden te ontmoeten
- Om te leren / vaardigheden op te doen
- Omdat ik het onderwerp leuk/ interessant vind
- Om vrijwilligerswerk te doen
- Omdat ik me in wil zetten voor (mensen) in de buurt
- Voor het contact met de jongerenwerker
- Uit verveling
- Om overlast op straat te voorkomen
- Voor het versterken van mijn C.V.
- Anders namelijk....

Nee, waarom niet?

- Geen tijd / te druk
- Geen interesse
- Mijn vrienden gaan niet
- Ik durf niet / niet veilig
- Anders namelijk.....

11. Ben je wel eens gevraagd om naar activiteiten van het jongerenwerk te komen?

Nee

- Ja, door wie?
- Vriend(en)
  - Familie (ouder(s), broer, zus, neef, nicht)
  - Jongerenwerker
  - School
  - Wijkagent
  - Anders namelijk....

12. Hoe zou je geïnformeerd willen worden over activiteiten van het jongerenwerk? (je kunt hier meerdere antwoorden aanstippen)

- Via internet / social media (website/facebook/twitter)
- Via vrienden
- Via de jongerenwerker
- Via een andere instelling (hulpverlening, school)
- Via flyer
- Anders namelijk ....

C. Kenmerken van de groep

We willen graag van je weten of jij deel uitmaakt van een groep in jouw vrije tijd, al dan niet begeleid door een (jong) volwassene. Het is belangrijk dat deze groep niet plaatsvindt in het jongerenwerk. De volgende vragen gaan over deelname, kenmerken en betekenis van deze groep.

13. Neem je deel aan een vaste groep jongeren in je vrije tijd (vriendengroep, dansgroep, voetbalteam, politieke beweging etc)?

- Ja
- Nee, einde vragenlijst

14. De groep bestaat uit:

- 3 tot 10 jongeren
- 10 tot 20 jongeren
- 20 tot 30 jongeren
- Meer dan 30 jongeren

15. Mijn groepsgenoten:

- Zijn vooral jongens
- Zijn vooral meisjes
- Zijn zowel meisjes als jongens

16. Mijn groepsgenoten:

- Hebben allemaal dezelfde culturele achtergrond als ik
- Hebben merendeels dezelfde culturele achtergrond als ik
- Hebben verschillende culturele achtergronden

17. Mijn groepsgenoten

- Zijn ongeveer even oud als ik
- Zijn eerder jonger dan ik
- Zijn eerder ouder dan ik

18. Mijn groepsgenoten:

- Hebben allemaal hetzelfde opleidingsniveau als ik
- hebben merendeels hetzelfde opleidingsniveau als ik
- Hebben verschillende opleidingsniveaus

19. Hoe vaak komt de groep bij elkaar?

- Minder dan 1 keer per maand
- 1 keer per maand
- 1 keer per week
- Meerdere keren per week

20. Waar komt de groep bij elkaar?

- In het jongeren centrum / buurthuis
- Op straat (plein, sportveld)
- In een sporthal
- Op school
- In een productiehuis (muziek/dansstudio)
- Ergens anders, namelijk ...

21. Wat doen jullie vooral als de groep samenkomt?

- Chillen
- Vaste activiteit zoals dansen, sporten, koken of muziek maken
- Verschillende activiteiten (spel, oefeningen, games, etc)
- Vergaderen
- Praten
- Volgen van een workshop, cursus of training
- Maken van uitstapje (naar b.v. bedrijven, strand, pretpark)

D. Deelname aan de groep

22. Sinds wanneer neem je deel aan deze groep?

- Korter dan 3 maanden
- Tussen de 3 en 6 maanden
- Tussen 6 maanden en 1 jaar
- Langer dan 1 jaar

23. Hoe ben je bij deze groep terecht gekomen?

- Via internet of social media (website/ facebook/twitter)
- Via vrienden
- Via de begeleider van de groep (indien van toepassing)
- Via een andere instelling (b.v. school, hulpverlening)
- Via familie (ouders, broer, zus, neef, nicht)
- Via flyer
- Anders namelijk ....

**24. Kun je vertellen waarom je deelneemt aan deze groep?
(je kunt meerdere antwoorden aanstippen)**

- Om andere jongeren / vrienden te ontmoeten
- Het is een veilige / relaxte plek waar ik me thuis voel
- Om te leren / vaardigheden op te doen
- Omdat ik de activiteit leuk/ interessant vind
- Omdat ik mijn talent wil ontwikkelen
- Om vrijwilligerswerk te doen
- Omdat ik me in wil zetten voor (mensen in) de buurt
- Voor het contact met de jongerenwerker
- Uit verveling
- Om overlast op straat te voorkomen
- Omdat het mij is geadviseerd door de begeleiders of door een andere instantie
- Anders namelijk...

25. Krijg jij of de groep een beloning voor deelname aan deze groep?

- Ja
- Nee (ga verder met vraag 28)

26. Wat voor beloning krijg je?

- Certificaat voor deelname
- Een verantwoordelijke rol/taak in de groep (leider, president)
- Materiaal voor de groepsactiviteit (sportoutfit, foto's, etc.)
- Een geldbedrag of credits voor een groepsuitje
- Anders namelijk...

27. Hoe belangrijk is deze beloning voor jou?

- Geeft erkenning
- Motiveert
- Zonder beloning zou ik niet meedoen
- Maakt niet uit
- De beloning maakt het minder aantrekkelijk om mee te doen

E. Beleving van de groep

28. Voel je je thuis in de groep?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

29. Voel je je veilig in de groep?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

30. Wordt er in de groep gepest?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

31. Word jij zelf in de groep gepest?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

32. Oefenen jongeren in de groep weleens druk op je uit (om jouw gedrag te veranderen)?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

33. Steunen of helpen jongeren in de groep jou?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

F. Eigen rol in de groep

34. Welke rol/betekenis heb jij in de groep? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Ik maak anderen aan het lachen
- Ik los ruzies of meningsverschillen op
- Ik doe wat er van mij gevraagd wordt
- Ik bedenk vaak wat we als groep kunnen doen
- Ik help anderen bij ...
- Ik geef leiding aan de groep
- Ik ben een luisterend oor voor anderen
- Ik verstoort de samenwerking in de groep
- Ik pest anderen in de groep
- Anders, namelijk..

35. Ben je betrokken bij de organisatie van groepsactiviteiten / bijeenkomsten?

- Ja
- Nee (ga verder met vraag 37)

**36. Wat doe jij in de organisatie?
(je kunt meerdere antwoorden aanstippen)**

- Ideeën / activiteiten bedenken
- Vergaderen (voorzitten / notuleren)
- Geld aanvragen / fondsenwerving / sponsors zoeken
- Communicatie en pr regelen
- Inkoop van spullen
- Spullen klaarzetten en ruimte inrichten
- Verzorgen van drinken en eten
- Begeleiden van deelnemers tijdens activiteit
- Techniek regelen
- Barwerkzaamheden
- Opruimen
- Anders namelijk...

37. Zou je graag betrokken willen worden bij de organisatie? (indien antwoord nee bij vraag 35)

- Ja
- Nee

38. Geef jij je mening in de groep?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

G. Betekenis van groepsgenoten

39. Wat betekenen jouw groepsgenoten voor jou? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Ik leer van groepsleden
- Ik kan dingen waarmee ik zit met groepsleden bespreken
- Groepsleden zijn een voorbeeld voor mij
- Ik herken dingen van mijzelf in groepsleden
- Groepsleden helpen / steunen mij bij bepaalde dingen
- Groepsleden stimuleren mij om mee toe doen met de activiteit
- Groepsleden verstoren de activiteit
- Groepsleden verstoren de samenwerking
- Anders, namelijk

40. Bespreken jullie met elkaar hoe het in de groep gaat? (b.v. samenwerken, regels, wat jullie als groep graag willen, oplossen conflicten)

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit

41. Zijn er regels in de groep?

- Ja, kun je voorbeelden noemen

- Nee (ga verder met vraag 44)

42. Is de groep betrokken bij het opstellen van regels?

- Ja
- Nee

43. Wat gebeurt er als regels in de groep niet worden nageleefd

- Niks
- Iemand uit de groep corrigeert de jongere(n)
- Iemand uit de groep neemt initiatief tot gesprek over de regel
- De begeleider corrigeert de jongere(n)
- De begeleider neemt initiatief tot gesprek over de regel
- De groep legt een sanctie op (b.v. schorsing, straf of verlaten groep)
- De begeleider legt een sanctie op (b.v. schorsing, straf of verlaten groep)

H. Rol van de begeleider in de groep (indien van toepassing)

44. Krijgt de groep begeleiding of ondersteuning van een (jong) volwassene?

- Nee, ga verder met vraag 50
- Ja, betaalde begeleider (sportinstructeur, dansleraar, welzijnswerkers, workshopleider etc.)
- Ja, vrijwillige begeleider (buurtbewoner, verenigingslid, familielid, lid van gemeenschap)

45. Wat doet de begeleider in de groep? (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Hij/zij beheert de ruimte (open/sluiten deur, zorgt voor drinken, spelmateriaal etc)
- Hij/zij organiseert de activiteit en vertelt ons als groep wat wij moeten doen
- Hij/zij activeert ons om zelf activiteiten te organiseren
- Hij/zij helpt bij het oplossen van conflicten/ruzies in de groep
- Hij/zij geeft ons informatie en advies
- Hij/zij begeleidt bij het samenwerken
- Hij/zij geeft aan wat de regels zijn in de groep
- Hij/zij leert ons hoe wij met elkaar in de groep kunnen omgaan
- Hij/zij stelt ons vragen
- Niks
- Anders, namelijk

46. Hoe zie jij de begeleider vooral? (1 antwoord mogelijk)

- Een van ons
- Opvoeder (iemand die zegt wat wel en niet kan)
- Beheerder
- Coach / ondersteuner
- Trainer
- Vraagbaak
- Hulpverlener
- Anders, namelijk...

47. Op welke manier steunt de begeleider jou in de groep?

- Hij/zij geeft complimenten
- Hij/zij geeft mij (verantwoordelijke) taken in de groep
- Hij/zij vraagt om mijn mening in de groep
- Hij/zij vertelt mij hoe ik dingen anders kan doen

- Hij/zij geeft mij grenzen aan
- Hij/zij helpt mij om een plek te vinden in de groep

48. Heb je individueel contact (1-op-1) met de begeleider?

- Altijd
- Vaak
- Soms
- Nooit (ga verder met vraag ..)

**49. Wat doet de begeleider voor jou persoonlijk?
(je kunt meerdere antwoorden aanstippen)**

- Hij/zij luistert naar me en stelt me vragen
- Hij/zij geeft informatie en advies
- Hij/zij gaat met mij ergens mee naartoe
- Hij/zij regelt dingen voor mij
- Hij/zij zorgt ervoor dat ik ergens terecht kan met mijn problemen / behoeften
- Hij/zij motiveert mij om zelf dingen aan te pakken / te regelen
- Hij/zij leert mij gedrag in de groep te veranderen

50. Heeft de begeleider contact met jouw ouder(s) / verzorger(s)?

- Nee

Ja, waarom?

- In het kader (eind) presentaties / optredens / wedstrijden waaraan ik deelneem
- Voor toestemming voor mijn deelname
- Voor overleg over hoe het met mij gaat
- Voor persoonlijke problemen
- Anders, namelijk....

I. Resultaat

51. Ben je veranderd door deelname aan deze groep?

- Ja
- Nee

52. Door deelname aan de groep: (je kunt meerdere antwoorden aanstippen)

- Heb ik geleerd om samen te werken
- Heb ik geleerd om te luisteren
- Heb ik geleerd om initiatief te nemen
- Heb ik leren koken, muziek maken, dansen, voetballen, kickboksen etc.
- Heb ik meer zelfvertrouwen gekregen
- Ben ik me met zaken bezig gaan houden die negatief zijn voor mijn toekomst
- Ben ik brutaler geworden
- Heb ik geleerd waar ik wel en niet goed in ben (talent)

- Heb ik geleerd om mij sociaal wenselijk te gedragen
- Ben ik onzeker geworden over mijzelf
- Heb ik geleerd om verantwoordelijkheid te hebben (b.v. afspraken nakomen)
- Heb ik geleerd mijn mening te geven
- Weet ik beter wie ik ben
- Kan ik beter voor mijzelf opkomen
- Weet ik wat ik leuk vind om te doen in mijn vrije tijd
- Heb ik vrienden gemaakt
- Weet ik beter wat ik belangrijk vind
- Weet ik beter wat ik wil in de toekomst (qua school, werk, vrije tijd)
- Heb ik dingen geleerd waarvan ik weet dat de maatschappij deze niet goed vindt
- Anders namelijk....

53. Stel dat deze groep er niet is, wat mis je dan? (open vraag)

54. Stel dat er geen begeleider aanwezig is, wat mis je dan? (indien van toepassing)

55. Welk rapportcijfer geef je aan de groep?

(1 = zeer slecht, 10 = zeer goed)

- 1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

Hartstikke bedankt voor het beantwoorden van de vragen!

© Hogeschool van Amsterdam
Juni 2017

AMSTERDAMS KENNISCENTRUM VOOR MAATSCHAPPELIJKE INNOVATIE

Lectoraat Youth Spot

Postbus 1025

1000 BA Amsterdam

hva.nl/youth-spot

